STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06775

FREYDEN UN LAYDEN

Wolf Gelbart

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

WITHDRAWN FROM YIVO
DUPLICATE COLLECTION

וואלף געלבארט

פריידען און ליידען

ערצעהלונגען און סקיצען

ליטעראַרישער פערלאַג, ניו־יאָרק.
1920

Copyright, 1920
By
Wolf Gelbart.

אינהאַלט:

זייט

דער ביזנעסמאַן — — — — — — — — — 5

ליעדער — — — — — — — — — — — — 48

שלמה בעער — — — — — — — — — — — 59

אַ פּלעק אין דער משפּחה — — — — — — — 64

דערלעבט נחת — — — — — — — — — — 73

צוויי וועלטען — — — — — — — — — 78

זיך ארויפגעארבייט — — — — — — — — 102

דער טאַכטערס חתן — — — — — — — — 109

נעבעך — — — — — — — — — — — — 114

ערב יום כּפּור — — — — — — — — — — 121

נאַך דער מוטער'ס טויט — — — — — — — 130

דעם דאָקטאָר'ס ווייב — — — — — — — — 153

דער נייער מזל טוב — — — — — — — — 161

איידער די ארבייט פּאנגט זיך אַן — — — — — 168

שפּילען זיך מיט פּייער — — — — — — — 178

מיט איהר אין „על" — — — — — — — 196

צושטערט דעם סאַפּער — — — — — — — 201

ביי איהר אין דער היים — — — — — — — 206

צוליעב די הונדערט דאָלאַר — — — — — — 213

צוליעב אַ פּאַסירונג — — — — — — — — 218

דער אַרויספאָהר מיט'ן אויטאָמאָביל — — — — 224

פאַמיליען־גליק — — — — — — — — — — 228

מיט ליעבע און אַכטונג ווידמע איך דאַס בוך מיין
ליעבער פרוי

פויליגע געלבארט.

דער ביזנעסמאן

1.

דער פריהמארגען איז היינט עפּעס אזא, אנגענעהמער לעווין איז נור וואס אויפגעשטאנען, זיך געוואשען, פארקאמט. מעהר ווי אלע מאל און דערביי געפיהלט אזוי גוט און אנגענעהם. עס איז היינט דער ערשטער טאג, וואס ער געהט טרייען ביזנעס. ער האט זיך׳ס עפּעס אליין ניט געגלויבט: אין א מיטען וואָר־טאג, וואו ער איז זייט אזוי פיעל יאהרען געווען געוואוינט צו זיין איינגעשלאסען אין די פיער ווענד פון פאבריק, ווי דאס וואלט געווען דער צוועק פון זיין לעבען, זאל ער מיט איינמאל גאר זיין א פרייער מענש, אויפגעשטאנען ניט צו א באשטימטער צייט און וועט ארויסגעהן אין גאס אריין אנגעטאן ווי יום טוב און טון ביזנעס.

— זעה חנה׳לע! — האט ער זיך מיט ליעבע געווענדעט צו זיין פרוי.

— זאל איך אנטאן אט די שוירט מיט דעם קאלער?

— ניין! — איז חנה׳לע ניט געווען צופריעדען — מילא, ווען דו האסט געארבייט אין שאפּ האסטו געקענט געהן ווי עס איז, אבער ניט איצט: וועסט דאך קומען צווישען מענשען איז טאקע שען, אז מען געהט אנגעטאן ווי א מענש.

און זי האט איהם געגעבען א ווייסע, שען־געוואשען און געפּלעטע שוירט, א פרישען קאלער, איהם געהאלפען אנטאן און איהם אויסגעבונדען א שענעם שניפּס.

— אט אזוי! — האט זי צופריעדען אויסגערופען, ווען

זי איז פאַרטיג געוואָרען און איהם געהייסען קוקען אין שפּיגעל.

פאַר גרויס צופריעדענהייט האָט לעווין זי ארומגענומען און איהר אַ קוש געטאָן. ווען ער איז שוין ארויס פון שטוב, האָט איהם חנה'לע באַגלייט ביז אין דרויסען. פון איהם נאָך אראָפּגענומען עטליכע שטויבעלעך פון ראָק און געפרעגט:

— מאַריס, אויף וועלכע צייט, דענקסטו, זאָל איך מאַכען מיטאָג?

— ווער ווייס? — איז לעווין געווען זעהר צופריעדען פון דער פראַגע.

— נו געה, געה מיט גליק! — האָט איהם חנה'לע נאָכגערופען.

— זיי געזונד! — האָט לעווין געענטפערט און איז אַוועק.

ווען ער איז ארויסגעגאַנגען אין גאַס האָט ער טיעף און מיט צופריעדענהייט אין זיך אריינגעצויגען די פרישע לופט. ער האָט זיך ווידער דערמאַנט, אַז עס איז היינט אין אַ מיטענוואָך־טאָג, אַ קוק געטאָן אויף זיינע פּאַרפּוצטע שיך, געפיהלט, אַז ער איז גלאַט עפּעס אַן אַנדער מענש, און אַ שטאַרק אַנגענעהמער געפיהל האָט איהם ארומגענומען.

וואָס, איינגענטליך, ער וועט טאָן האָט ער נאָך ניט געוואוסט, נור אויסגעדוכט האָט זיך איהם, אַז די ביזנעס ליעגען עפּעס אין דער לופט און ער וועט נור געהן, אַ פרעג טאָן און — עס וועט זיך שוין מאַכען. דערווייל איז ער אַזוי אָפּגעגאַנגען היבשע עטליכע גאַסען, געזעהען ווי מענשען פאָהרען, געהן, איילען זיך עפּעס, ווי יעדער וואָלט געהאַט אַ באַשטימטען צוועק. אָבער, — וואוהין איינגענטליך, געהט ער? — האָט זיך לעווין פּלוצים אָפּגעשטעלט און זיך דערמאַנט, אַז ער האָט גאָר ניט קיין באַשטימטעס: ער האָט אויף אַ ווייל זיך פאַרטראַכט, און באַשלאָסען צו צוגעהן צו דער בערזע.

מען האָט איהם געזאָגט, אַז דאָרט קומען זיך צוזאַמען אַלע

האַנדעלס און געשעפטסמענשען און וואָס נור בנוגע ביזנעס ווערט דאָרט אַ דורכגעפיהרט: ווערט מען דאָרט געוואָהר.

ער וועט אויך געהן אַ הינצו, זאָגען, אַז ער האָט אָפּגעשפּאָרט עטליכע הונדערט דאָלאַר, וויל ער עפּעס טאָן און — מסתמא וועט זיך מאַכען. ער האָט ווידער לייכטער אָפּגעאָטעמט. נור צוקומענדיג נאָהענטער צו דער בערזע איז ער געבליעבען שטעהן אַ ביסעל פון וויטען און געפיהלט ווי עס ווערט איהם אומעטיג אויפ'ן הארצען.

עס שטעהן דאָ אַזוי פיעל מענשען אין קופּקעלעך. רעדען צווישען זיך, מאַכען מיט די הענד, נעהמען און געבען זיך ביזנעס־קאַרטען פאַרשרייבען אַדרעסען און אַלע מאָל געהט איינער אַוועק פון אַ קופּקעלע, געהט צו אַ צווייטע קופּקעלע, גיט אַימיצען אַ ציעה ביים אַרבעל, יענער דרעהט זיך אויס. זיי געהן ביידע אָפּ אַן אַ זייט. נעהמען רעדען צווישען זיך עפּעס אַזוי באַשטימט און זיכער און ער. לעוויז, שטעהט דאָ אַן אונבעהאָלפענער און ווייס ניט. וואָס אָנצופאַנגען.

צווישען די פיעלע מענשען דאָ זעהט ער עטליכע, ניט קיין נאָהענטע, אָבער דאָך באַקאַנטע און אָט דאַכט זיך איהם. ער וועט צו זיי צוגעהן און זיי זאָגען, אַז ער שטעהט ניטאָ גלאַט אַזוי זיך, נור, ער האָט אָפּגעשפּאָרט עטליכע הונדערט דאָלאַר און ער וויל אויך אָנפאַנגען עפּעס ביזנעס. הויבט אָבער אַז אַלעם ציטערן הינטער איהם און אָגב זיינען די עטליכע ניט גאַנץ נאָהענטע באַקאַנטע פאַרנומען מים אַנדערע. באַגעגענען איהם גאָר ניט און, ער זאָל זיי אָפּרופען אַן אַ זייט. ווי די אַנדערע טוען עס אַזוי דרייסט און זיכער, האָט ער עפּעס ניט דעם מוט דערצו און אָגב דוכט זיך איהם אויס. אַז אַלע דאָ אַרום וועלען נעמען קוקען אויף איהם און ער לעוויז, האָט שוין געפיהלט ווי עס ווערט איהם אַזש קאַלט און וואַרם און ער ווייס פּשוט ניט וואו ער זאָל זיך אַהינטאָן. ער האָט אַ קוק געטאָן אויפ'ן גרויסען שטאָדט זייגער אַנטקעגען. ער האָט געוויעזען אויף האַלב

נאך צעהן. אוועק שוין א שטונדע גאר אונבאמערקט ווי ער שטעהט דא מיט גארניט: נאך איין שטונדע און דער עולם דא וועט זיך נעהמען פונאנדערגעהן און די בערזע וועט בלייבען לעדיג.

עס טוט איהם עפעס אזוי באנג און עס נעמט איהם פארדריסען אויף זיך אליין. ער מאכט א פאר שריט נאהענטער צו צום עולם מיט דעם געפיהל, אז אט און ער רופט אט דעם אדער יענעם אן א זייט, דערצעהלט איהם פון די פאר הונדערט דאלאר, וואס ער האט אפגעשפארט און ער וויל טון עפעס ביזנעס. יענער הארכט איהם אוים און טראכט נאך א ווײלע:

— גוט — זאגט יענער דאן צו איהם און זאגט איהם פון א פלאץ, נור עס זאל זיין צווישען זיי ביידע. וואו ער וועט קויפען א לאט וואארע פאר חצי חינם. און לעווין זעהט שוין אין געדאנקען דעם פלאץ: ער איז שוין דארט און רעדט מיט יענעם און יענער דערקענט באלד אן איהם, לעווינען, אז ער איז א ארענטליכער מענש, גיט איהם אוועק די לאט וואארע, בארגט איהם צו עטליכע הונדערט דאלאר, ווייל די לאט באטרעפט מעהר וויפיעל ער האט און אט האט ער שוין אויך א פלאץ. וואו ער פארקויפט די וואארע, מאכט עטליכע הונדערט דאלאר ריוח און ער איז שוין א פארטיגער ביזנעסמאן — נעמט איהם ארום עפעס אזא גוט געפיהל.

דערווייל האט זיך לעווין א כאפ געטאן, אז דער עולם איז זיך שוין פונאנדערגעגאנגען און דער טומעל אויף דער בערזע האט שוין אויפגעהערט. נור נאך עטליכע לייטע, וואס זיינען נאך פארבליעבען און קוקען אויף דער גרויסער באנק־בילדינג, ווי עס וואלט זיי א שאד געווען, וואס זיי קענען שוין ניט פארענדיגען נאך עפעס. ענדליך גאבען זיי א נעם ארוים די טאשען זייגערס, גיבען א קוק ווי שפעט עס איז, הויבען אויך אן א וועקצוגעהן צו־ווארפענדיג לעווינען א פרעמדען בליק. ווי זיי וואלטען זאגען: עפעס א מענש א פרעמדער, אפגעשטאנען

דא עטליכע שעה'ן. וואס האט ער דא געוואלט? און לעווינען איז געווארען עפעס אזוי פאסקודנע אויפ'ן הארצען. ער האט זיך געפיהלט איינזאם און פאר'יתום'ט. דא איינער אליין נעבען דער גרויסער באנק-בילדינג.

איז גאס זיינען געגאנגען מענשען, געפאהרען וועגען און קארס, עפעס ווי מיט א ציעל, מיט א באשטימטען צוועק און דער גרויסער שטאדט-זייגער האט אויסגעשלאגען — צוועלף — מיטאגצייט.

2.

דער ערשטער האלבער טאג, ווען עס קאכט אויף דער בערזע פון מענשען, וואס פיהרען א דורך אלערליי געשעפטען, איז אוועק און לעווין האט גאר ניט אויפגעטאן. עס איז איהם געווארען שווער אויפ'ן הארצען. ער האט זיך דערמאנט מיט וואס ס'ארע גליקלעך געפיהל, ער איז אין דערפריה ארויס פון הויז, גלויבענדיג, אז קוים האט ער נור א עטליכע הונדערט דאלאר וועט זיך גאנץ לייכט לאזען מאכען עפעס א גוט שטיקעל ביזנעס, פון וואס ער וועט קענען מאכען א לעבען אויף דער פריי און ניט מעהר ברויכען צו הארעווען אין שאפ, צו וואס ער האט פשוט ניט מעהר די כחות.

דער זייגער האט שוין דערווייל געוויעזען אויף האלב נאך איינס. לעווין האט אנגעהויבען שפירען הונגער. אהיים געהן האט ער אבער נאך ניט געוואלט. עפעס האט ער זיך געשעמט. וואס וועט ער זאגען זיין פרוי און די פריינד, ווען זיי וועלען איהם פרעגען, וואס ער האט אויפגעטאן? ניין, ער וועט נאך פארבלייבען אין גאס, געהן דא, געהן דארט, זעהן עטליכע מענשען, באקאנטע, טאמער וועט זיך עפעס מאכען. איי, וואס ער איז הונגעריג?... וועט ער אריין אין א קאפע און עפעס איבערבייסען. אזוי, האט ער געהערט טוען אלע ביזנעסלייט און שוין דער געדאנק אליין, אז ער טוט ווי אלע ביזנעסלייט טוען האט

איהם עפעס ווי צוגעגעבען פרישען מוט און לעווין האט עפעס געפיהלט, ווי שוין דערמיט אליין. וואס ער וועט אריין אין מיטען טאג אין א קאפע. עפעס איבערבייסען. וועט ער ווערען א ביזנעסמאן. אין קאפע האט ער געטראפען א באקאנטען, מיט וועמען לעווין האט מיט עטליכע יאהר צוריק צוזאמען געארבייט און וואס פאר די לעצטע צוויי יאהר איז ער אויך אריין אין ביזנעס און, ווען ער האט לעווין'ען אמאל באגעגנט אין גאס האט ער איהם ניט דערקענט, זיך ניט געמאכט זעהענדיג. לעווין האט געוואוסט, אז דאס טוט יענער דערפאר, וואס ער, לעווין, איז ניט מעהר ווי אן ארבייטער און יענער איז שוין א ביזנעסמאן, און כאטש עס האט לעווינען פארדראסען, אבער לאנג דארויף אפגעשטעלט האט זיך זיין געדאנק ניט. ער האט נור תמיד אין זיך א גערינגשעציגען שמייכעל געטאן און איז יענעם פארבייגעגאנגען.

אנדערש אבער האט לעווין געפיהלט איצט, ווען ער האט יענעם דא אין קאפע אנגעטראפען. עס האט איהם עפעס אינערלעך הנאה געטאן. יענער וועט זיך דאך געוויס מוזען אנשטויסען, אז ער, לעווין, איז ניט גלאט, מיר ניט דיר ניט, דא אין א מיטען־וואך־טאג, דערצו נאך א יום־טוב'דיג פארפוצטער. יענער וועט זיך דאך געוויס משער זיין, אז אויך ער, לעווין, איז מסתמא אין ביזנעס! איי, אין וואס'ארא ביזנעס? — דא האט זיך דער געדאנק ביי לעווינען איבערגעריסען און אליין האט ער געפיהלט ווי עפעס אין א פארלעגענהייט. טאמער פרעגט איהם יענער טאקע, וואס וועט ער איהם ענטפערן? אמת, עס איז היינט דער ערשטער טאג, ווי ער האט באשלאסען, זיך צו נעהמען צו עפעס א ביזנעס, אבער, וואס אזעלכעס, איז דאך איהם, לעווינען, אליין ניט קלאר געוועזען: דאס איז נאך דערווייל עפעס וואס איז נאך אונטער א שלאס מיט זיבען ריגלען באהאלטען.

אבער באלד האט לעווינען געקומען באהערשען אן אנדער געפיהל, א גוטעס, א טרייסטענדיגעס. ווי לעווין דערמאנט זיך,

איז יענער, בשעת ער האָט מיט איהם צוזאַמענגעאַרבייט, געווען אַזאַ שלים־מזל, אַז אונבאַהאָלפענער, אַ גאָר נישט, האָט דערצו ניט געקענט אפילו זיין נאָמען אונטערשרייבען. און אויב אַט אַזאַ האָט געקענט אריין אין ביזנעס און עס איז איהם גאָר אַוועק גוט און ווי מען זאָגט, איז ער שוין ווערט עטליכע טויזענד דאָלאַר, וועט ער, לעווין, עס געוויס אויך קענען באַווייזען.

און דערביי האָט לעווין געוואָרפען אַ בליק אויף יענעם, איהם אָפּגעמאָסטען פון קאָפּ ביז פוס, עפּעס ווי ער וואָלט וועלען ארויסגעפינען דעם סוד, ווי אַזוי איז אַט אַזאַ בריאה געקומען צו ביזנעס און עס געבראַכט צו אַ פּאָר טויזענד דאָלאַר. און לעווינען האָט דערביי ארומגענומען אַזאַ זיכערער געפיהל, אַז אויך ער וועט עס באַווייזען. אַז ער האָט זיך אַזש אַזאַ גלייך אויסגעגעבען אַ רוף געטאָן דעם קעלנער און אַ באַשטעל געטאָן קאַפּע און צוביים, אַזוי ווי אַ זיכער שטיקעל געשעפט וואָלט אויף איהם שוין געוואַרט און ער האָט קיין צייט ניט.

דערווייל איז יענער פאַרטיג געוואָרען און זיך אויפגעשטעלט צו געהן. ביים פאַרבייגעהן לעווינען האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און, ווי ער וואָלט עפּעס נאָכגעדענקט, דאַן זיך געווענדעט צו לעווינען: — דאַכט זיך אַ באַקאַנטער? —

— יאָ, מיר האָבען אַמאָל צוזאַמען געאַרבייט — האָט לעווין געענטפערט אין אַ טאָן, ווי ער שעמט זיך ניט דערמיט.

— וואָס טוט איהר עפּעס איצט דאָ? — האָט יענער ווידער געפרעגט און לעווינען פאַרשענד אָנגעקוקט.

— דאָס אייגענע, וואָס אַנדערע אידען טוען דאָ! —

— איהר זייט אין ביזנעס? —

— שוין אַזוי גוט ווי אין ביזנעס! — האָט לעווין ניט זיכער געענטפערט.

— איהר זוכט מסתמא עפּעס אַ שטיקעל ביזנעס, האָ?

— האָט יענער געפרעגט זיכער, ווי אַ מענש פון אַ שטאַרקער ערפאַהרונג און דאַן צוגעגעבען: — וויפיעל געלד האָט איהר?

— און דערביי לעווינען שארף אנגעקוקט.

לעווין איז אין מאמענט געווארען א צומישטער. עפעס האט איהם פארדראסען יענעם'ס דרייסטער פרעגען און די גאנצע זיכערע האלטונג פון יענעם, ווי דער סוד פון ביזנעס וואלט פאר איהם געווען אן אפענע קארט און ער מאכט אפילו ניט קיין ווערען דערפון. אבער רק דאס האט לעווינען געמאכט פיהלען זיך עפעס אזוי אונבאהאלפען און — אז ער מוז זיך אונטערגעבען און ער האט דארום ווי בעטענדיג געענטפערט:

— כ'האב א פינף הונדערט דאלאר, שווער אויסגעארבייט געלד: אדרבא, אפשר ווייסט איהר פאר מיר עפעס א שטיקעל ביזנעס? איך וועל אייך דאנקבאר זיין. —

— זייט מארגען פריה ארום צעהן א זייגער ביי דער בערזע, דארט וועט איהר מיך טרעפען, וועל איך מיט אייך צוגעהן צו א פלאץ. אבער ניט שפעטער ווי צעהן...

לעווין האט נאך געוואלט עפעס דערצעהלען, זיך אראפרעדען פון הארצען ווי פאר אן אייגענעם, יענער זאל מיטפיהלען און וויסען ווי שווער און וויפיעל יאהר עס האט איהם, לעווינען, גענומען ביז ער איז געקומען צו די עטליכע הונדערט דאלאר, אבער זעהענדיג ווי קאלט און אויסגערעכענט יענער רעדט, איז איהם פארגאנגען דער אפעטיט. ער האט נור נאך בלויז א פרעג געטאן:

— אפשר קענט איהר מיר זאגען, וואס עס איז? —

— קומט מארגען, ווי איך היים אייך! אז איך זאג, ווייס איך וואס איך רעד. איך האב איצט קיין צייט ניט. גוד ביי!

— און יענער איז אוועק.

לעווין איז געבליעבען נאך זיצען, ווי ער וואלט וועלען באגרייפען די זיכערקייט, מיט וועלכער יענער רעדט פון ביזנעס, ווי עס וואלט פאר איהם געווען ווי אן אויפגעצייכענטע קארט. ער האט יענעם שטארק מקנא געווען.

ער האט באצאהלט און איז ארויס פון קאפע. עפעס אזא

גוט געפיהל האט איהם ווידער ארומגענומען: ענדליך, וועט ער מארגען פריה שוין מאכען דעם ערשטען שריט צו ביזנעס. ער וואלט שוין געוואלט, עס זאל זיין מארגען פריה. עפעס אזא שטארק נייגעריג געפיהל האט איהם באהערשט.

עס איז שוין געווען שפעט נאכמיטאג. די זון האט זיך שוין גענומען זעצען. פאר די גרויסע געשעפטען זיינען געשטאנען די אייגענטימער און, ווי זיי האבען שוין זייערס פאר'ן טאג אפגעלייזט, געקוקט מיט א רוהיגען, צופריעדענעם בליק אויף די פארבייגעהער, אויף די קארס און וועגען, וואס זיינען שוין ווי מיעדע געפאהרען איבער די גאסען. לעווין האט זיך א צופריעדענער געאיילט אהיים אנזאגען דער פרוי, וואס ווארט פאר איהם געווים מיט דער גרעסטער אונגעדולד, די גוטע בשורה, אז מארגען פריה שוין וועט ער מיט איינעם געהן וועגען ביזנעס. ער איז געווען זעהר האפנונגספול געשטימט און אלעס ארום האט איהם איצט אויסגעקוקט אזוי ליעב און אנגענעהם. און די זון האט זיך לאנגזאם גענומען זעצען אין מערב־זייט.

3.

ווען לעווין איז צו מארגענס אויפגעשטאנען, איז ער געווען זעהר גוט געשטימט. אויך זיין פרוי חנה'לע איז געווען אנגעשטעקט מיט זיין גוטער שטימונג. זי איז אויפגעשטאנען נאך פריהער פון איהם. און בשעת לעווין האט זיך פריש אפגעראזירט, האט איהם חנה'לע צוגעגרייט א גוטען פריהשטיס, אלע מאל דערביי באמערקענדיג: — ווי עס מאכט זיך, קודם זיי זאט אנגעגעסען. שפעטער צו, אז מיר וועלען האבען הצלחה, און דו וועסט שוין מאכען געשעפטען, מילא, שפיעלט ניט קיין ראלע, אז דו געהסט ערגעץ אריין עפעס איבערבייסען און עס קאסט א פופציג סענט, אפילו א דאלאר.

— איך האף, אז איך וועל מאכען, חנה'לע! — עס קען

זיין, אז דא, וואו איך וועל היינט צוגעהן מיט דעם מאן, וואס איך האב דיר דערצעהלט, וועט באשטימט ווערען עפעס.

— הלואי! — האט חנה'לע איהם צו־ווינשענדיג געענטפערט.

— איך וועל דיר זאגען דעם אמת חנה'לע, אז נעכטען נאכמיטאג, ווען איך האב מיך אזוי ארומגעדרעהט און גאר ניט אויפגעטאן, איז מיר געווארען עפעס זעהר קאלימוטנע אויפ'ן הארצען און איך האב שוין איבערגעדענקט. — איך וויל דיר גאר ניט אויסזאגען וואס. —

— זעהסט דייוו, דאס איז ניט גוט — האט זיך חנה'לע ערנסט נעבען איהם אפגעשטעלט. — יעדער אנפאנג איז שווער. און דאס ערשטע, וואס דו דארפסט דיר פארנעהמען, איז, דעם מוט ניט צו פארלירען, ניט אין זינען האבען, אז דו קענסט צוריקגעהן אין שאפ אריין! — זאלסט דאס גאר אין זינען ניט האבען: זאל זיך דיר דאכטען, אז דו קענסט גאר קיין מלאכה ניט און דו ווייסט ניט פון קיין שאפ און דו מוזט עפעס טון און.

— דו וועסט זעהען אז דו וועסט קומען דערצו!

— הלואי! — האט לעווין צוגעשטימט.

דערווייל איז געווארען האלב נאך ניין. לעווין האט זיך גענומען צואיילען מיט'ן עסען — איך וויל קומען אין צייט יענער זאל ניט דארפען ווארטען פאר מיר. —

פונקט ארום צעהן א זייגער איז לעווין געוועזן ביי דער גרויסער באנק־בילדינג אדער נעבען דער בערזע. וויסענדיג, אז ער געהט שוין צו עפעס באשטימטעס איז ער דרייסט צוגעגאנגען. דער מאן, וואס האט איהם געסטערן באשטעלט האט שוין געווארט פאר איהם. ער איז געשטאנען מיט נאך א מאן און עפעס אין דער שטיל גערעדט מיט יענעם. ווען לעווין איז צוגעקומען האט ער איהם באגריסט און איהם פארגעשטעלט פאר יענעם און דערביי באמערקט: — אט דאס איז דער מאן, וועגען וועמען איך האב ערשט מיט אייך גערעדט. — יענער האט

לעווינען פון דער זייט און מיט א כיטרע בליק א מעסט אפּ געגעבען פון קאפּ ביז פיס.

דערנאך האבען זיי איהם אפּגערופען אין א זייט און לעווינס באקאנטער האט אנווייזענדיג אויף יענעם צו איהם געזאגט: — אט דער מאן האט צו פארקויפען א לאט וואארע. וואס איהר קענט ביי איהר מאכען הונדערט און פופציג דאלאר באלד פון דער האנד אוועק, אבער, ערשטענס, מוזט איהר באלד קויפען, ניט אפּלייגען, אז ניט וועלען אנדערע קומען ,ווען זיי וועלען זיך דערפון דערוויסען. און דערנאך דארפט איהר וויסען, אז עס וועט פאר אייך געזונטער זיין, אויב, נאטירליך, אז איהר ווילט ווערען א ביזנעסמאן, פאר קיינעם ניט צו דערצעהלען וואו, ביי וועמען און פאר וויפיעל איהר האט געקויפט. דאס איז ביזנעס. איצט קומט, לאמיר גיכער צוגעהן, עס ווערט שפּעט.
און זיי האבען אנגעפאנגען שנעל צו געהן.

דאס איז געטאן געווארען אזוי געשיקט אזוי אין איין אטעם, אז לעווין האט ניט געהאט קיין צייט זיך פאנאנדערצוקלייבען: ער האט געפיהלט, אז עפּעס איז דא ניט גלאט, ער האט געפיהלט ווי עפּעס רעבעלירט אין איהם און ער האט זיך געוואלט אפּשטעלען און זאגען:

— ער וויל נאך ווארטען, זיך איבערלעגען כאטש ביז מארגען. ווייל עפּעס דערלאזט איהם דאס הארץ ניט, נור יענע זיינען נעגאנגען אזוי פעסט און זיכער, ווי עס וואלט שוין געווען א גאנץ אפּגעמאכטע זאך און ער, לעווין, איז געגען זיין ווילען מיטגעגאנגען, געשפּירט, ווי ער האט גאר ניט די קאנטראלע איבער זיך און דאס הארץ האט ניט אויפגעהערט קלאפּען ביי איהם. יעדע מינוט האט ער געשפּירט, ווי אט און ער וועט זיך אפּשטעלען. זאגען, אז ער געהט ניט, אבער, — ער האט זיך ניט אפּגעשטעלט און גאר ניט געזאגט. האט ער געהאפט טאמער. אדער, הלואי זאל איהם אונטערקומען עפּעס א באקאנטער און איהם צופעליג אפּרופען אין א זייט און דערנאך, וועט ער שוין

האבען אן אויסרייד און מיט זיי ניט מעהר געהן. אבער קיינער איז ניט אונטערגעקומען און לעווין איז מיט א שווער הארץ און נעגען זיין ווילען כסדר מיט זיי מיטגעגאנגען.

ווען זיי זיינען צו יענעם אהינגעקומען האט ער זיי אריינגעפיהרט אין א באזונדער שטוב, וואס האט אויסגעזעהען אי ווי א שטוב, אי ווי עפעס א לאגער פון ווארע. יענער האט לעווינען אנגעוויזען אויף דריי פול געפאקטע קאסטענס מיט ווארע, פון איינעם ארויסגעשלעפט א טייל, א סאמפעל און געוויזען לעווינען און איהם דערקלעהרט וואס ס'ארע גוטע סארט ווארע עס איז און מען קען עס לעזען אזוי פיעל און אזוי פיעל און פארקויפען וועט ער עס איהם פאר אזוי פיעל און אזוי פיעל. דאס הייסט פשוט פאר חצי חינם און אזוי פיעל און אזוי פיעל הונדערט פונט איז פאראן מאכט ער לעווין, באלד פון דער האנד אוועק הונדערט און פופציג דאלאר ריוח.

לעווין איז געשטאנען, ווי א נעכטיגער און ניט געוואוסט. וואס צו טון: ניט ער וויים, וואס די ווארע איז און ניט ער וויים, וואס זי האט די ווערט, ווער וויים: אפשר קען ער גאר דערלעגען א סך געלד? — און אפשר איז טאקע אמת, אז ער קען פארדיענען א סך געלד: ער וואלט זיך גערן מיט נאך אימיצען, מיט א באקאנטען עהרליכען מענשען בעראטען. און בשעת לעווין איז אזוי געשטאנען אין ספק האבען איהם יענע צוויי פון דער זייט דערווייל באטראכט, געהיט זיין יעדע מיענע. ווי נאכדעם וועלען זיי שוין וויסען ווי צו האנדלען מיט איהם. פון וואס לעווינען איז געווארען גאנץ אונהיימליך.

— איך'ל אייך זאגען — האט לעווין ענדליך ארויסגעשטאמעלט.

— איך דענק, אז איך וועל עס קויפען, אבער איך וויל זיך'ס איבערלעגען ביז מארגען פריה. אגב וויל איך אויסגעפינען. מעהר איינצעלהייטען וועגען דער ווארע.

— ביז מארגען פריה? — האט יענער א שמייכעל געטאן

— ביז מארגען פריה, קען שוין די ווארע זיין. ווער ווייס וואו וואס דענקט איהר. איך בין עפעס א אינגעל, איהר האנדעלט עפעס מיט איינעם פון גאס? און אגב, זאלט איהר מיר ענטשולדיגען, איהר זייט דאך גאר קיין ביזנעסמאן ניט. ווען איהר ווילט ווארטען ביז מארגען, טוט מען ווי עס פאדערט זיך אין ביזנעס: מען גיט דערווייל א פופציג דאלאר דעפאזיט און איך האלט די ווארע פאר אייך. קויפט איהר מארגען איז דאך גוט. אז ניט האב איך פופציג דאלאר פאר דער צייט, וואס איך פארליער מיט ווארטען מיט דער ווארע. און אויב איהר ווילט זיין א ביזנעסמאן מוזט איהר דאך ריזיקירען.

— ס'טע געהערט, ס'איז דאך ניט קיין אינגעל געשעפט — האט זיך שוין יענער געווענדעט צו לעווינס באקאנטען און דער באקאנטער האט צוגעשטימט. האט שוין לעווין אין הארצען חרטה געהאט, וואס ער פארשאפט יענעם אונאנגענעהמליכקייטען. און ער האט געגלויבט. אז יענער איז מסתמא גערעכט און ער. לעווין. איז נאך א גרינער און ווייס טאקע ניט ווי צו האנדלען אין ביזנעס. און לעווין האט ארויסגענומען געלד און יענעם געגעבען פופציג דאלאר.

— אט אזוי — האט יענער שוין העפליך און דאנקבאר געענטפערט.

—ווילט איהר קען איך אייך געבען א רעסיט אויף די געלד, אז ניט ווען איהר וועט מיר מארגען צוצאהלען און נעהמען די ווארע, וועל איך אייך געבען א רעסיט. פאר די גאנצע געלד צוזאמען.

— ווי איהר ווילט? — האט יענער מיט אן ערנסטער מיענע געענדיגט.

און לעווין, מורא האבענדיג ער זאל ווידער ניט ארויסווייזען גרינקייט אין ביזנעס, איז בעסער באשטאנען, מארגען צו נעהמען איין רעסיט צוזאמען.

ווען לעווין איז ארויס פון יענעמס הויז איז שוין געווען שפעטלעך אויפ'ן טאג. ער האט געהאט ביי זיך א פראבע פון דער וואארע און ער וואלט נאך גערן ביי אימיצן א פרעג טון, וועגן דעם. ווייל עפעס האט איהם שטארק גענומען באאונרוהיגן. צו האט מען איהם ניט עפעס אריינגעפיהרט אין אן עסק. און דאס זאל זיין געווען זיין ערשטער שריט אין ביזנעס ? — ווער ווייס ! — אבער ארום דער באנק־בילדינג איז שוין פון ביזנעסלייט קיינער ניט געווען און אין גאס זיינען געגאנגען און געאיילט זיך מענשן פרעמדע, וואס ער ווייס זיי ניט און קען זיי ניט און לעווינען איז געווארען עפעס שווער אויפ'ן הארצן.

4.

— זעה חנה'לע, וואס איך האב געקויפט ! — האט לעווין. ווי נור ער איז אריין אין הויז, א ווייז געטאן זיין פרוי די פראבע פון דער וואארע, וואס ער האט געקויפט און דערביי איהר אלעס דערצעהלט, ווי אזוי עס איז צוגעגאנגען און דאן נייגעריג און אונגעדולדיג א פרעג געטאן : — נו, וואס זאגסטו חנה'לע ?

חנה'לע האט פרעמד באקוקט די פראבע, געצויגן מיט די אקסלען און געענטפערט : — וואס ווייס איך ? ! —

—אבער חנה'לע איך האב דאך געגעבן פופציג דאלאר האנדגעלד ?

— און האסט ביי קיינעם ניט געהאט צו פרעגן בעפאר דו האסט געגעבן די פופציג דאלאר ?

— ניין חנה'לע ביי קיינעם ניט : עס האט זיך אזוי געמאכט : איך האב דיר דאך דערצעהלט.

חנה'לע האט נאך אמאל באקוקט די פראבע, ווי זי וואלט געוואלט אריינדרינגען אין דעריין און דערנאך געענטפערט :

— מילא. — עס קען זיין, אז דו האסט גוט געקויפט, זאל

עס זיין מיט מזל און — עס קען אויך זיין. אז דו האסט דיך חלילה גענארט, — ווער ווייס? — יעדענפאלס, בעפאר דו צאהלסט צו די איבעריגע געלד, וואלסטו געמעגט פרעגען ביי איינעם וואס ווייס, ווייל, — עפּעס שרעקט מיר דאס הארץ.

— נו, ביי וועמען, דענקסטו, זאל איך פרעגען? איז שוין לעווין געבליעבען שטעהן א באזארגטער.

— חנה׳לע האט צוגעלעגט א פינגער צום מויל, פאר א ווײלע זיך פארטראכט און דאן געזאגט: הער, מארים, דא איז צווייטען בלאק, וואוינט איינער א מר. ראבין. ער האנדעלט גרויס מיט פארשיעדענע וואארען און שוין א סך יאהרען, ווייז איהם, דערצעהל איהם, פאר א שווער אויסגעארבייט געלד עס איז. און בעט איהם, וועט ער דיר זאגען דעם אמת. אבער ווארט צו מארים, וועסט בעפאר עפּעס עסען. —

אבער לעווין האט שוין קיין געדולד ניט געהאט צו ווארטען אפילו איין מינוט און איז גלייך אוועק אהין.

ער האט יענעם געטראפען זיצען און רעכנען. ווען יענער האט איהם געפרעגט, וואס ער קען טאן פאר איהם, האט לעווין ביי יענעם זיך ענטשולדיגט, וואס ער מוז איהם שטערען און יענעם דערצעהלט צו וואס ער איז געקומען און איהם איבערגעגעבן די פראבע, יענער איז מיט דער פראבע צוגעגאנגען צום פענסטער, זי באטאפּט, באקוקט און ניט אויפהויבענדיג די אויגען א פרעג געטאן:

— וויפיעל האט איהר דאס געצאהלט א פונט?

— וויפיעל דענקט איהר האב איך דאס געדארפט צאהלען? — האט לעווין, נייגעריג צו יענער איז טאקע א מבין, צוריק געענטפערט.

— דאס וועל איך אייך שפּעטער זאגען. איהר ענטפערט מיר דערווייל, וואס איך פרעג אייך — האט שוין יענער געענטפערט אביסעל באליידיגט און נאך אלץ באקוקט און באטאפּט

די פראבע ווי ער וואלט געוואלט פון דארט דעם סאמע תוך ארויסגעפינען.

— פינף און פופציג סענט א פונט ! — און יענעם שארף און נייגעריג אנגעקוקט.

— וויפיעל פונט האט איהר דערפון געקויפט ? — האט יענער נאך אלץ ניט אויפהויבענדיג די אויגען ווידער א פרעג געטאן.

—אכט הונדערט ! — האט לעווין שוין אונגעדולדיג געענטפערט.

— דא האט מר. ראבין טיעף דעם אטעם אפגעצויגען. לעווינען צוריקגעגעבען די פראבע און דערווייל אהן א ווארט צו ענטפערען צוריק געזעצט זיך צום טיש. לעווין איז מעכאניש נאכגעגאנגען און שוין זעהר אומרוהיג גענומען קוקען אויף יענעם. ווי ער וואלט פרעגען : גזלן, ווארום ענטפערט איהר ניט ? !

— לויט מיין מיינונג. — האט יענער ענדליך אין א גאנץ רוהיגען און געלאסענעם טאן גענומען ענטפערן — איז עס ווערט ניט מעהר ווי פינף און דרייסיג סענט א פונט און אויב איינער וועט אייך געבען פערציג, וועט זיין א סך. און אזוי ווי איהר האט דאך שוין געגעבען פופציג דאלאר האנדגעלד מוזט איהר איצט ווייטער האנדלען אויף אייער אייגענער רעכענונג : דאך באמערקענדיג ווי לעווין איז געבליעבען. ווי דאס לשון וואלט איהם אפגענומען האט ער צוגעלייגט :

— איבעריגענס, פרעגט ביי נאך עטליכע סוחרים אפשר וויסען זיי בעסער און דערביי אויף אשטיקעל פאפיער לעווינען אויפגעשריעבען עטליכע נעמען און אדרעסען. לעווין האט זיי צוגענומען, שטיל געדאנקט, געזאגט גוד ביי און איז ארויס.

לעווין האט גענומען לויפען אויף איינע און אויף א צווייטע פון די אנגעגעבענע אדרעסען. איז אבער צו זיין מזל שוין געוועזן צו שפעט און מען האט איהם געענטפערט, אז פריהער ווי מארגען פריה וועט ער זיי שוין ניט קענען טרעפען.

האט לעווין טיעף אפגעזיפצט און זעהר אַז אונצופריעדענער גענומען געהן צוריק אהיים. ער איז איצט געגאנגען לאַנגזאם פארטאַן אין זיך, מיט זיך און ניט געזעהען און ניט באַמערקט, וואס ארום איהם.

עס האט איהם שטארק גענומען שרעקען דער געדאנק, אַז ער קען נאך חלילה דאס גאנצע ביסעל געלד, וואס ער האט אפגעשפארט נאך אזוי פיעל יאהרען שווערער פראַצע, שנעל פארליערען. עס האט איהם אזש פארכאפט ביים הארצען.

— אפשר וואלט ער ליעבער צוריקגעגאנגען צו זיין אַרבייט? אמת, קיין גליקען קען מען פון דער ארבייט ניט ערווארטען און מעהר ווי א געקוועלטען לעבען מאכט ער ניט.

אבער דאס וואס ער האט שוין אפגעשפארט קען ער דאך ניט פארלירען. וואס טויג איהם אט די שפעקולאציעס צו וועלכע ער איז ניט געוואוינט? אזוי, ארבייט ער זיך אפ זיין טאג זיין וואך, ווייס ער אזוי פיעל און אזוי פיעל האט ער פארדיענט אהן שפעקולאציעס אהן שרעקענישען קומט אהיים צו א באַשטימטער שטונדע, עסט לעזט זיין צייטונג און קען זיך נאך פארגינען אביסעל מנוחת הנפש און פטור. — אט אזוי האט לעווין אויפ'ן וועג אהיים מיט זיך איינגעטענה'ט. אבער באלד האט איהם א צופ געטאן אן אנדער געדאנק: האט ער דאך שוין מעהר ווי א יאהר צייט זייט די קינדער האבען גענומען אונטערוואקסען און דאס געברויך איז געווארען גרעסער, מיט זיין חנה'לען כסדר זיך בעראטען און געמאכט פלענער און געקומען צום שלום אז ער זאל איין פאר אלע מאל פארלאזען דעם שאפ און פרובען זיין מזל. און זיי האבען זיך איינגס ס'אנדערע אלע מאל דארויף אנגעוויעזען, ווי דער און יענער פון זייערע באַקאנטע האבען אויך געפרובט און עס איז זיי אוועק גוט, ווארום זאל ער לעווין ניט קענען זיין דערזעלבער בריה וואס אנדערע?

און דא האט לעווינען א בריה געטאן א געפיהל, אז ער איז ניט קיין מענש גענוג. און דא האט פלוצים אין איהם דערוואכט

איז אַ שלים־מזל און ער האָט זיך געפיהלט באַליידיגט, עפּעס אַן אַנדער געפיהל, אַ שטאָלצעס, אַן ענערגישעס, אַז לעווין האָט אַזש ניט געשפּירט. ווי ער האָט זיך אַ גלייך אויס געגעבען גענומען געהן פּעסטער און שנעלער און עפּעס אַזאַ זיכער געפיהל האָט איהם גענומען באַהערשען און ער האָט ווידער ביי זיך פּעסט באַשלאָסען. מאָרגען באַלד איז דער פריה צו געהן אויף די אַנגעוויזענע אַדרעסען און ער מוז עפּעס קלאָהרעס אויסגעפינען איידער ער קויפט די לאָט וואָארע און אפילו אַז ניט. — האָט ער שיער ניט הויך אויסגערופען — וועט ער אויך קויפען אפילו ער זאָל דערלייגען דערצו. ער מוז קויפען ער מוז ווערען אַ ביזנעסמאַן. און אַזוי ווי דאָס וואָלט שוין געווען אַן אָפּגעפּטר'טער עסק האָט לעווין ווי באַרוהיגט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און ערשט איצט דערזעהען די גאַס און אַלץ אַרום איהם:

מענשען זיינען געגאַנגען אַהין און צוריק פון און צו פאַרשיעדענע וועגען.

פאַר אַ הויז, וואָס אַרום איז געווען שען, געדיכט גראָז. קליינע גרינע ביימעלעך, איז געשטאַנען אַ פרוי נעט אַנגעטאָן. קענטיג אַ רייכע און מיט אַ גרויסע שפּריטץ געשפּריצט איבער'ן גראָז אַרום און דער מאַן איהרער מיט אַ ציגאַר אין מויל איז געשטאַנען דערנעבען און אַנגעקוואָלען ווי געשיקט זי טוט עס. דערווייל איז אַנגעלאָפען אַ הונד און די פרוי, וואָס האָט געשפּריצט דאָס גראָז אַרום האָט אַ בויג געטאָן די שפּריטץ אויף אַ זייט און דער שטאַרקער וואַסער שטראָם האָט אַ זעץ געטאָן אויף דעם הונט. וועלכער קוים קענענדיג דעם אָטעם אָפּכאַפּען האָט זיך שנעל און צושראָקען אַ פאַרקירעווע געטאָן מיט אַ זייטיגען וועג זיך דאָן אַ שטאַרקען טרייסעל געגעבען, אַז דאָס וואַסער זאָל פון איהם אַרויס און איז פאַרשוואונדען.

איבער'ן מערב־זייט הימעל האָט זיך לאַנגזאַם שוין גענומען שפּרייטען די דורכזיכטיג בלויע טונקעלהייט פון דער נאַכט.

5.

צו מאָרגענס אַרום ניין אַ זייגער אין דער פֿריה איז לעווין שוין געוועזן אויף איינער פֿון די אָנגעוויזענע אַדרעסען. אויפ׳ן גאַנצען וועג אַהין איז לעווין געגאַנגען שנעל און פֿריש און מיט אַ זיכער און פֿעסט געפֿיהל, אַז יענער וועט איהם זאָגען עפּעס באַשטימטעס און ער וועט קויפֿען און — זאָל איינמאָל נעהמען אַ סוף.

דער איד ,צו וועלכען לעווין איז אַריינגעקומען איז געזעסען און געגעסען פֿרישטיק. א איד אַ שטאַרק ביינערדיגער מיט אַ הויכען רוקען, מיט געדיכטע ברעמען און מיט עפּעס אַ ניט באַשטימטען בליק. דער גאַנצער אָנבליק און די האַלטונג פֿון דעם אידען איז געוועזן אַ רוהיגע ניט געאיילטע: האָט מען גערעדט מיט איהם אפילו פֿון אַ גאָר וויכטיגען ענין האָט זיך רק נור אויסגעדוכט, אַז דער איד הערט גאָר ניט: אַז ער האָט גאָר אין זינען גאַנץ אַנדערע זאַכען, ניט וויכטיגע, נאַרישע פּונקט ווי אַ קינד. אָבער, צום סוף האָט זיך תמיד אַרויסגעשטעלט, אַז קיין איין וואָרט קיין איין מיענע, איז פֿאַר אָט דעם אידען ניט פֿאַרלוירען געגאַנגען: ער האָט אַלעס געהאַט אין אויג.

ווען לעווין איז אַריין און באַגריסט, האָט ער לאַנזאַם אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ פֿון עסען און געפֿרעגט: — וואָס זאָגט א איד?

לעווין האָט באַלד ניט געענטפֿערט. האָט איהם דער איד, דערווייל געבעטען זיצען און מיט אַפּעטיט און לאַנגזאַם ווייטער געגעסען ,נור, אַלע מאָל פֿון אונטער די ברעמען א קוק געטאָן אויף לעווינען, ווי ער וואָלט פֿרעגען: זאָגט דאָך, ר׳ איד, וואָס איהר פֿאַרלאַנגט?

— לעווין האָט ענדליך אָנגעהויבען ווידער דערצעהלען די גאַנצע מעשה פֿון א. ביז ת., וועלכע פֿון נעכטען אַז זייט ער האָט די פֿופֿציג דאָלאַר האַנדגעלד געגעבען, ער האָט שוין דער־

צעהלט יעדען, וואס ער האט נור אנגעטראפען און דערפאר שוין קיין גרויסען טעם ניט געשפירט איצט אין דערצעהלען. פערטיג געווארען, האט ער וויעדער ארויסגענומען די פראבע, זי אוועקגעלעגט אויפ'ן טיש און דערביי דערצעהלט, ווי ער איז שוין געוועזן ביי מר. ראבין און וואס ער האט איהם געזאגט און דערנאך איהם געשיקט צו איהם, אז, אפשר וויים ער בעסער. — און לעווין האט נייגעריג גענומען קוקען אויף דעם אידען, וואס וועט ער זאגען. אבער דער איד אנשטאט צו ענטפערן, האט זיך גאר געווענדעט צום ווייב: — אוואי, ס'ארע וואוילער קעז! וואו האסטו איהם געקויפט? — דערנאך, ווען די פרוי האט איהם ווידער אוועקגעשטעלט א טאסע קאווע האט ער א שמעק געטאן צו איהר און וויעדער באמערקט:

אויך די קאווע שמעקט זעהר פיין! קויפסט נאך מסתמא, ביי דעמזעלבען אידען, וואס פלעגט אלע מאל ארייננברענגען קאווע, טעע און אנדערע זאכען, הא?

— לעווין איז געבליעבען זיצען עפעם ווי א נאר אויפ'ן מארק און ניט געוואוסט, וואס ער זאל פון דעם אידען דענקען. איהם, לעווינען, געהט עס פשוט אים לעבען: ער האט אויפגעגעבען די ארבייט, אנגעפאנגען טרייען עפעם ביזנעס, געגעבען פופציג דאלאר האנדגעלד אויף די ערשטע לאט ווארע און דא קומט ער צו א אידען פרעגען, און דערצעהלט איהם אלעם, מיט אלע איינצעלהייטען און יענעם איז גאר אין איין אויער אריין און פון אנדערן ארוים. און לעווינען האט דארום דער גאנצער עסק אויסגעקוקט אזוי ביליג, אז א כעס האט איהם אזש אנגעכאפט און ער האט אין דער מינוט ניט געוואוסט צו זאל ער נאך דא זיצען, צו זאל ער גאר איבערלאזען דעם אידען מיט זיין קעז און קאווע און אוועקגעהן.

דערווייל איז דער איד פארטיג געווארען מיט'ן עסען, זיך אויפגעשטעלט זיך אפגעוואשען די הענד, דערנאך ערשט אהן אווארט צו פרעגען גענומען די פראבע פון טיש צוגעגאנגען צום

פענסטער, א קוק און א טאפ געטאן און געזאגט:

— אזוי, מר. ראבין האט אייך געזאגט, אז עס איז ניט מעהר ווערט, ווי פינף און דרייסיג סענט א פונט, הא? און געקויפט האט איהר דערפון אכט הונדערט פונט. זאגט איהר, און נעגעבען האנדגעלד פופציג דאלאר, הא? —

לעווין האט צו אלעם צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ אויף יא און צו דערזעלבער צייט איז ער געווען איבערראשט, ווי דער איד, ווערליג איהם, לעווינען, האט זיך אויסגעדוכט האט גאר ניט געהערט און ניט געזעהען, וואס ער האט איהם דערצעהלט און געוויזען. האט דאך קיין אייןווארט ניט אדורכגעלאזען דער איד האט נאך א דרעה געטאן די פראבע אהין אהער זי צוריקגעגעבען צו לעווינען און מעשה געניטער סוחר א זאג געטאן:

— וואס וויים מר. ראבין פון אזעלכע ווארען? ער האט קיינמאל מיט אזעלכעס ניט געהאנדעלט.

— נו, און וואס דענקט איהר דערוועגען? — האט לעווין מיט אן אומרוהיגען געפיהל, אבער שוין א צופריעדענער, וואס עס איז שוין ווענינגסטענס ניט דאס, וואס יענער האט געזאגט, א פרעג געטאן.

— איך וויל אייך זאגען דעם אמת — האט דער איד אנגעהויבען. — איך בין אייך ניט שטארק באקאנט מיט די סארט ווארען, נור, ווערליג איך האב געניטקייט אין האנדעל, גלויב איך אז איהר דארפט און קענט אז דער לאט פארדיענען און גוט פארדינען.

ביי לעווינען האבען זיך אזש הענד אין פיס א הויב געטאן פון די ווערטער און א צוריקגעהאלטענע אינערליכע פרייד האט איהם א שלאג געטאן צום הארצען. פאר גרויס צופריעדענהייט האט לעווין געפיהלט מיט דעם אידען זיך מעהר אויסצושמועסען. האט ער אבער שוין קיין געדולד ניט געהאט, נאר געוואלט וואס שנעלער אהיים לויפען צו זיין הנה'לען איהר דערצעהלען די גוטע

בשורה, אז ער האט מיט דעם ערשטען קויף געטראפען. און דאס איז א סימן אויף גליק, אז עס וועט זיי ווייטער אוועק גוט. ער האט דארום דעם אידען ווארם געדאנקט און איהם געזאגט, אז א צווייט מאל, וועט ער ווידער קומען צו איהם פרעגען, ווייל ער זעהט שוין, אז ער, דער איד, האט שוין גאר א ידיעה אין אזעלכע זאכען. —

דערצעהלט די גוטע בשורה זיין חנה'לען, וועלכע האט זיך צוליעב דעם מיט איהם צוקושט, איז ער נאך אויס ריינער פרייד, אוועק צו נאך עטליכע גלאט באקאנטע זיי ווייזען די פראבע, דערצעהלען, פרעגען ביי זיי, וואס זיי זאגען דערצו, כאטש לעווין האט געוואוסט, אז זיי האבען א גאנץ קנאפע ידיעה אין אזעלכע זאכען. — ער האט זיך אבער ניט געקענט צוריקהאלטען, עס ניט צו טון.

— עס איז דאך אזא נייעס און אזא פארגניגען פאר איהם לעווינען, וואס האט זיין גאנץ לעבען ניט מעהר געוואוסט ווי שטעהן אין שאפ געהאט ניט מעהר ווערט אין לעבען ווי א ציגעל, וואס איז מיט נאך אזוי פיעל צוזאמען איינגעמויערט אין א שטומער וואנד, צו רעדען פון ביזנעס, פון קויפען פון פארדיענען און אפילו פון דערלייגען חלילה, און אגב זאלען זיי זעהן, זאלען זיי וויסען.

ווען ער איז געקומען צו די באקאנטע און זיי דערצעהלט, געוויזען און געפרעגט, וואס זיי זאגען דערצו, האבען זיי טאקע ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען, נור, ניט קענענדיג פארטראגען לעווינס פרייד און ניט קענענדיג עס איהם פארגינען האבען זיי ניט זיכער און ציהענדיג די ווערטער געענטפערט: כ'ווייס.

— כ'וויל דיר ניט שווער מאכען ס'הארץ: הלואי זאל עס זיין ווי יענער האט געזאגט: נור מיר דאכט זיך ניט אזוי: מיר דאכט זיך, אז דו דארפסט דיך נאך גוט נאכפרעגען, איידער דו קויפסט.

איז לעווין, ווי זיין טבע איז געווען ווידער געבליעבען

שטעהן אין צווייפעל און אין געדאנק וויעדער באשלאסען ערגעץ אויפצוזוכען א מבין און נאך א פרעג טוען. איז אבער שוין געווען שפעט אויפ'ן טאג און דארט, וועגען דער וואארע האט ער נאך געזאלט זיין היינט צעהן א זייגער אין דער פריה און אזוי ווי דער איד, וואס האט איהם געזאגט, אז לויט זיין געניטקייט אין האנדעל, גלויבט ער, אז ער, לעווין, קען אן דער לאט גאר היבש פארדיענען, האט געמאכט אויף איהם א גוטען צוטרויליכען איינדרוק, אן איינדרוק פון א מבין, האט לעווין ווידער געשפירט, ווי עס באהערשט איהם אזא גוט און זיכער געפיהל און ער האט באשלאסען אויף דעם אידען זיך צו פארלאזען און ער איז אוועק קויפען די וואארע...

6.

עס איז שוין געווען פארנאכטליך, ווען לעווין איז צו יענעם אהין געקומען. יענער איז ניט געווען אין דער היים, די פרוי האט איהם געבעטען זיצען אין צווייטען צימער און צוווארטען, ווייל דער מאן מוז יעדע מינוט קומען. האט זיך לעווין געזעצט.

ער האט זיך ארומגעקוקט אין'ם צימער. זיין אויג איז שנעל איבערגעלאפען פון איין זאך צו דער צווייטער ביז עס האט זיך אפגעשטעלט אויף א גרויסען קאלענדער, וואס איז געהאנגען אין דער מיט צווישען ביידע פענסטער פון צימער, וואו עס איז געווען אויפגעמאלען א גרויס, ווייט פעלד און אין מיטען פעלד א יונגע פרוי מיט שווארצע, צולאזענע האאר און מיט א שטארק אנגעשטרענגטען בליק אין די ווייטקייט אריין און עס איז געווען קענטיג, אז זי שטרענגט זיך אן שנעל צו געהן פארווערטס נור א שטארקער ווינד רייסט איהר אקעגען אין פנים אריין און בלאזט צוריק דאס לויזע קלייד אויף איהר און זי קען דארום די פיס ניט באוועגען צו געהן פארווערטס.

דאס בילד האט אויף לעווינען א שטארקען איינדרוק געמאכט. ער האט געפרובט אפקעהרען דעם קאפ דערפון און גערן געוואלט דענקען פון דער ווארע, וואס ער דארף נעהמען. האט אבער דאס בילד ניט געוואלט ארויס פון זיין זכרון און ער האט ווידער און אבער א מאל זיך געמוזט אפשטעלען קוקען דארויף און וואס מעהר ער האט געקוקט אלס מעהר האט ער זיך גענומען אין דערין אריינלעבען און ער האט גענומען פיהלען פונקט, ווי עס וואלט א לעבעדיגע פרוי געווען, צו וועלכער ער פיהלט אזא רחמנות און וואלט ער געווען בכח וואלט ער איהר געוואלט העלפען און ער וואלט גערן געווען צו וויסען דעם סוד פון איהר לעבען און וואוהין זי שטרענגט זיך דאס אזוי אז אין אזא ווינד צו וועלען געהן איינע אליין אין, א וויטען פעלד און לעווין האט אזש ניט געשפירט ווי א טרעהר האט זיך איהם אין אויג געשטעלט.

דערווייל איז יענער אויף וועמען ער האט געווארט אנגעקומען. ער האט לעווינען גלייכגילטיג באגריסט דערנאך איהם פרעמד אנגעקוקט, ווי ער וואלט זיך וועלען דערמאנען, ווער ער איז און דערנאך ערשט זיך א כאפ געטאן:

— אה! איהר זיינט דאך דער, וואס האט געזאלט נעהמען די לאט ווארע! וועל, איך האב געווארט פאר אייך ביז היינט מיטאגצייט, און אזוי ווי איהר זיינט ניט געקומען האב איך די ווארע אוועקגעגעבען צו אן אנדערן. —

דאס אפגעזאגט האט יענער זיך אפגעקעהרט, ווי מעהר געהט איהם דער עסק ניט אן, און א רוף געטאן צו דער פרוי:—

— מאלי, האסט פארטיג עפעס צו עסען. איך בין זעהר הונגעריג? און אז מאלי האט איהם געענטפערט, אז עסען איז פארטיג האט ער זיך גענומען פאנאנדערפרעגען, וואס זי האט געקאכט און ווער עס איז דא געווען. בשעת ער איז ניט געווען און וואו זיינען די קינדער און צו האבען זיי שוין געגעסען און עהנליכע זאכען. און לעווין איז געבליעבען שטעהן ווי אין גע־

האקטע ווינדעז. באלד האט ער נאך אין גאנצען ניט באגריפעז. וואס יענער האט איהם געזאגט און געמיינט און נאך געווארט אז יענער זאל איהם נאך עפעס זאגעז אדער איהם צוריקגעבעז די געלד. די פופציג דאלאר. נאר זעהענדיג וואס יענער צופרעגט זיך אלס ביים ווייב און איהם. לעווינעז. לאזט ער שטעהן ווי א נאר אויפ'ן מארק .ווי ער וואלט איהם גאר ניט געקענט. האט זיך ביי לעווינעז מיט אזא מאדנע וועהטאג דאס הארץ צוזאמענגעצויגעז און ער האט קוים מיט א ציטעריג קול ארויסגעשטאמעלט:

—און מיינע פופציג דאלאר?

— אייערע פופציג דאלאר?! — האט איהם יענער ווי פארוואונדערט און איבערראשט אנגעקוקט — איי זאלט איהר מיר ענטשולדיגעז. — איהר זיינט דאך טאקע נאך גאר א גרינער. דערפאר האב איך דאך געווארט פאר אייך ביז היינט מיטאג־צייט. און אז איהר זיינט ניט געקומעז האב איך אי געמעגט פארקויפעז די סחורה און אי אייערע פופציג דאלאר. קענט איהר צוריק ניט קריגעז, איהר האט שוין געהערט אנדערש טון אין ביזנעס?

— האט איהר דען צוליעב מיר עפעס שאדעז געהאט אז דער לאט ווארע?

— שאדעז געהאט? ווארום?

— טו ווארום גיט איהר מיר ניט צוריק מיינע פופציג דאלאר?

— איהר זאלט מיר מוחל זיין ליעבער פריינד: איהר ווייסט דאך טאקע ניט אין ביזנעס פון דאנעז אהער. ווער גיט עפעס צוריק האנדגעלד? — האט יענער א ציה געטאן מיט די אקסלעז און געקוקט אויף לעווינעז ווי אויף א יאלד.

איז לעווין ווידער געבליעבעז שטעהן ווי דאס לשון וואלט איהם אפגענומעז. אפשר ווייסט ער טאקע ניט פון ביזנעס אבער וואו איז דער שכל. דער יושר. מיט וועלכעז ער האט גע־

לעבט אלע זיינע יאָהרען. סטייטש, היתכן, ער האָט דאָך יענעם נור געגעבען פופציג דאָלאַר ער זאָל איהם געבען וואַרע און וויבאַלד ער האָט די וואַרע געגעבען צו אַן אַנדערען און יענער האָט איהם באַצאָהלט פאַר איהר טו, וואָס מאַכט עס אויס צו ער איז געקומען אביסעל פריהער צו אביסעל שפּעטער, די פופציג דאָלאַר זיינען דאָך זיינע, לעווינס. שווער אויסגעהאַרטוועטע געלד, טו, געוואַלד מיט וועלכען רעכט האָט עס אַט דער איד ביי איהם צוגענומען! געוואַלט מיט וועלכען רעכט?!

יאַ ביזנעס ניט ביזנעס: עס איז דאָך פּשוט'ע גזלה, רויבעריי! און יעדער נערוו אין לעווינען האָט געציטערט און פּראָטעסטירט געגען אַזאַ אונרעכט, און ער האָט געפיהלט צו מאַכען אַזאַ געוואַלט, אַז מען זאָל זיך קומען צוזאַמען צולויפען און אדרבה, ער וויל זעהען אויב מענשען וועלען אַט דעם אידען ניט שטעמפּלען פאַר אַ פּשוט'ען רויבער. נאָר זעהענדיג ווי געמיטליך און מיט וואָס ס'אַרא רוהיג געוויסען יענער האָט זיך אוועקגעזעצט עסען, ווי דער גאַנצער עסק דאַ געהט איהם ניט אַן, קעהר זיך גאָר ניט מעהר מיט איהם אַן, איז לעווין ווידער געבליבען שטעהן ווי אַ געלעהמטער און ניט געקענט אַ וואָרט ארויסרעדען. נאָר אין מוח ביי איהם האָט עס נאָר געאַרבייט:

— אפשר איז ביזנעס טאַקע גאָר אַן אַנדער וועלט פון וועלכער ער האָט ניט ביז איצט געוואוסט און ווייס ניט. און פאַר וועלכע לעווין האָט נאָר געפיהלט אַז עס נעמט איהם אַזש ארום אַ שוידער.

— אַבער ווי לאַנג איז דער שיער דאַ אַזוי צו שטעהן ביי יענעם — האָט זיך לעווין ענדליך אַ כאַפּ געטאָן.

— הייסט עס, אַז איך האָב גאָר ניט מעהר צו פאָדערן ביי אייך מיינע פופציג דאָלאַר?

— מיין ליעבער פריינד! — האָט יענער אַ לעג געטאָן דעם לעפעל פון האַנט און זיך אַ קעהר געטאָן צו לעווינען ווי אַן אונטערגעשאָסענער. איהר איבער'חזר'ט ווידער און אַבער

אמאל די זעלבע נארישקייט: מען וועט דאך פשוט לאכען פון אייך: און ווען איהר וואלט געגעבען הונדערט דאלאר האנט געלט, וואלט איך אייך צוריק געגעבען? ס'טע געהערט א מעשה? האט דער איד זיך א ווענד געטאן צום ווייב און וויעדער אנגעהויבען רעגעלמעסיג עסען, ווי די גאנצע זאך וואלט געווען אזוי נאטירליך, פונקט ווי ער מוז איצט עסען, פונקט ווי ער מוז אטעמען.

לעווין האט שטיל און זעהר פארביטערט פארלאזען יענעמס שטוב און געפיהלט ווי זיך צו צואוויינען.

אין דרויסען איז שוין געווען טונקעל. א ווייכע, סודות׳דיגע רוהיגקייט האט זיך געפיהלט אין דער נאכט וועהרעדיגער ארומיקייט. אויפ'ן הימעל זיינען שוין געשטאנען. ערשט נאר וואס ארויסגעקומענע שטערען און מיט א צארטער רוהיגקייט, פונקט ווי קינדער, פארנאכט, ווען זיי זיינען שוין מיעד פון א גאנצען טאג און זעצען זיך פאר'ן הויז, געקוקט ערגעץ וואו אין די וועלט אריין.

7.

לעווין איז אהיים געקומען זעהר א פארביטערטער.

— חנה'לע! — האט ער מיט אימפעט אויסגערופען און גענומען האסטיג געהן איבערן שטוב — איך גיב עס אויף צו ווערען א ביזנעס מאן! איך וועל בעסער צוריק געהן אין שאפ אריין, מיר אפארבייטען א טאג, דערנאך אהיים קומען אהן עגמת נפש. האבען דעם קאפ מנוחה און פטור.

— חנה'לע האט שוין פארשטאנען וואס עס האט געקענט געשעהן. זי האט זיך אפגעשטעלט ביים טיש און גענומען נאכקוקען דעם מאן, אפגעזיפצט און דאן א פרעג געטאן: — וואס איז געשעהן?

— ניין, כ'וויל ניט מעהר ווערען קיין ביזנעס מאן! —

און וואָס לעווין האָט ניט געקענט אויסלאָזען דאָרט צו יענעם
אידען, האָט ער דאָ ביי זיך אין הויז ארויסגעפּלאַצט. מיט גאַל
און פּול אָנגעוועהטאָגט האָט ער גענומען דערצעהלען מיט
ס'אַרע גלייכגילטיגקייט דער איד האָט איהם דערצעהלט, ווי ער
האָט פאַרקויפט די לאָט וואָרע און וויל אפילו ניט צוריק געבען
די פופציג דאָלאַר האַנט געלט, וואָס ער האָט איהם געגעבען.
עס איז דאָך פּשוט'ע רציחה! — האָט זיך לעווין ניט געקענט
איינשטילען. דערווייל האָט מען אָנגעקלאַפּט אין טיהר און עס
זיינען ארייגעקומען לעווינס א שטיקעל קרוב מיט זיינעם
עפּעס א באַקאַנטען, וואָס איז אויך שוין אין ביזנעס מעהר ווי
א יאָהר צייט און געקומען איז דער קרוב אויס נייגעריגקייט,
געוואָהר ווערען צו האָט ער לעווין, געקויפט די לאָט וואָרע
און צו האָט ער זיך ניט גענאַרט. איז לעווין, וואָס איז פון דער
נאַטור א גאַנץ רוהיגער מענשעל, ווידער געוואָרען א צוקאָכטער
און פון דאָס ניי גענומען פאַר'ן קרוב און דעם פרעמדען דערצעהלען ס'אַרא רציחה מען האָט געגען איהם באַגאַנגען, און
ווי קיינמאָל גאָר ניט! עפּעס ווי עס וואָלט געווען א גאַנץ
פּשוט'ע און נאַטירליכע זאַך. קענט איהר זיך דאָס פאָרשטעלען?
האָט ער געפרעגט מעהר אין דער וועלט אריין ווי צו עמיצען.
און דערנאָך האָט לעווין גענומען דערצעהלען, ווי ער האָט אַמאָל
געארבייט אין א שאַפּ, האָבען זיך אַמאָל צוויי ארבייטער איבער
עפּעס שטאַרק געשפּאַרט, ביז זיי האָבען זיך פאַרוועט אין א
דאָלאַר, ווער עס האָט רעכט. יעדער פון די צוויי האָט איינגעלעגט זיין דאָלאַר ביי אן ארבייטער אויף וועמען עטליכע אנדערע האָבען מסכים געווען, אז מען זאָל ביי איהם איינלעגען,
מיט דעם תנאי אז ווער עס וועט האָבען רעכט, דעם זאָל ער
אָפּגעבען ביידע דאָלאַרס.

ווען עס האָט זיך ארויסגעשטעלט, ווער פון די צוויי האָט
רעכט געהאַט און יענער, ביי וועמען די געלט איז געלעגען, האָט
איהם געדאַרפט אָפּגעבען זיינעם און אויך יענעמס דאָלאַר, האָט

ער א קוק געטאן אויף די ארומיגע ארבייטער, מיט א געפיהל. ווי עס געהט איהם ניט איבער'ן לב אוועקצוגעבען דעם געווינער יענעמס דאלאר. און — און ווי ער וואלט פרעגען: וואס זאגט איהר דערצו? — האבען זיך עטליכע ארבייטער, באוואויגען פון אן אמת־געפיהל, וואס קומט פון הארצען פון דער נשמה, זיך א ווענד געטאן צו דעם געווינער: — וואסזשע, מיינסט טאקע אויף אן אמת צו צונעמען דעם דאלאר? זאג, ווי לאנג מוזטו ארבייטען אויף א דאלאר? און דא געוועט, געשמעט, און ווילסט מיר ניט דיר ניט האבען א דאלאר?

האט דער געווינער זיך פארשעמענדיג, ארומגעקוקט, ווי ער וואלט באגאנגען א גרויסע עולה און געענטפערט: — איהר'ט טאקע געמיינט, אז איך וועל צונעהמען דעם דאלאר?! — און דערמיט האט זיך די זאך געענדיגט — האט לעווין געענדיגט און עפעס אזא ליעב און סימפאטיש בענקענדיג געפיהל צו אט די פשוט'ע עהרליכע הארעפאשנע ארבייטער, מיט וועמען ער האט אזוי פיעל יאהען צוזאמען געלעבט האט איהם ארומגענומען. חנה'לע, זיין פרוי מיט דעם קרוב האבען זיך איבערגעקוקט, ווי זיי וואלטען צוגעשטימט, אז עס איז טאקע אמת: נאר דער פרעמדער, וואס איז מיטגעקומען מיט'ן קרוב און וואס איז שוין איבער א יאהר אין ביזנעס האט זיך א ווענד געטאן צו לעווינען:

— אין ביזנעס, דארף מען פון אזעלכע זאכען ניט נתפעל ווערען, מיין ליעבער פריינד: דעם מוט פארלירען אודאי ניט און איך בין זיכער, אז איהר'ט זיך צוגעוואוינען צו אזעלכע זאכען: דערנאך, ווער הייסט אייך זיין א יאלד? האט ער אייך, אדער, האט איהר איהם געגעבען אונטערגעשריעבען אז, ווען איהר וועט ניט קומען ביז צו דער און דער צייט, מען ער אי פארקויפען די וואארע און אי אייער פופציג דאלאר זיינען פארפאלען?

— דאס ניט — האט לעווין געענטפערט — אבער. עמיי

האָט געהערט, ווי איך האָב —

— דאָס, אַז מען וויל, איז גאָרניט — האָט דער באַקאַנטער פון דעם קרוב איהם איבערגעשלאָגען רעדען. — אויב איהר ווילט געה איך מיט אייך מאָרגען. ניין אַ זייגער אין דער פריה, צו צו מיינעם אַ גוטען און עהרליכען לאָיער און ניט בלויז וועט איהר צוריק קריגען אייערע פופציג דאָלאַר, נאָר איך פאַרזיכער עס אייך, נאָך דריי מאָל אַזוי פיעל. נאָר ס'פאַרשטעהט זיך, אַז ווען איהר וועט דאָס קריגען, זאָל איך קריגען אַ באַלוינונג דערפאַר, לאָמיר זאָגען צעהן פּראָצענט פון דעם וואָס איהר וועט קריגען. דאָס איז איינס, און דערנאָך, אַזאַ איד ווי איהר, נאָך אַזוי גרין אין ביזנעס, האָט ניט באַדאַרפט געהן אַליין קויפען, אויף דאַרויף זיינען פאַראַן לייטע וואָס פאַרשטעהן זיך אויף אַזעלכע זאַכען. — איך אַליין וואָלט מיט אייך געגאַנגען און, — לאָמיר נאָר פאַרטיג ווערען, מאָרגען ביים לאָיער וועל איך אייך העלפען געפינען אַ שטיקעל ביזנעס, אַז איהר וועט מיר דאַנקען דערפאַר. וואָס זאָגט איהר דערווייל וועגען געהן צום לאָיער מאָרגען פריה?

לעווין איז געבליבען שטעהן ווי אין פאַרלעגענהייט און דערווייל ניט געענטפערט. ער וואָלט ליעבער אַלעס מוחל געווען. צוריקגעגאַנגען אין שאַפּ אַריין און פּטור, נאָר דער קרוב זעהענדיג ווי לעווין שטעהט אין פאַרלעגענהייט, האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן:

— מיט מר. זאַקין (אַזוי האָט געהייסען דעם קרוב'ס באַקאַנטען) מעגסטו געהען און פאַרלאָזען אויף איהם קענסטו דיך אויך. אַז ער זאָגט, ווייס ער וואָס ער רעדט. וואָרום זאָלסטו טאַקע פאַרלירען פופציג דאָלאַר? און אויב דו קענסט ביי יענעם געווינען נאָך אַ הונדערט דאָלאַר. אַסור אויב עס וואָלט געווען אַן עולה אויף אַזאַ אידען, וואָס זוכט ביי יענעם צו צונעמען געלט.

— צו נעמען?! — האָט זיך מר. זאַקין אַ כאַפּ געטאָן

— יענער ווי יעדער ביזנעסמאן וואלט געטאן. האט געפרובט און, עס איז געגאנגען האט ער גענומען, דאס איז ביזנעס. און איהר ווידער דארפט אויך פרובען און וויפיעל איהר וועט קענען דארפט איהר אויך נעמען.

—לעווין איז געשטאנען און דעם מר. זאקין אנגעקוקט, ווי גלייכגילטיג ער רעדט דאס פון צונעמען ביי יענעם א הונדערט דאלאר, פונקט ווי גלייכגילטיג יענער האט ביי איהם צוגענומען די פופציג. דאך איז ער אויף מר. זאקין ניט אין כעס געווען, ווייל ער איז געווען פעסט ביי זיך, אז ער וועט ניט מאכען קיין שום געשעפטען מעהר, ער וועט צוריק געהן אין שאפ אריין און ער איז אלם מוחל, נאר זעהענדיג, ווי דער קרוב באשטעהט דוקא דארויף, אז ער לעווין זאל טאן ווי מר. זאקין הייסט איהם און חנה'לע זיין פרוי קוקט אויך אויף איהם ווי זי וואלט זאגען: זעה כאטש דיינע פופציג דאלאר צוריק צו קריגען — איז לעווינען אליין אויך עפעס געווען א שאד.

און ווארום זאל ער טאקע פאר גארניט לאזען פאלען פופציג דאלאר? און אגב זאל יענער זעהן, אז ער האט ניט געהאט צו טאן מיט אזא גרינעם ווי ער האט פארגעשטעלט — האט שוין אין לעווינען ערוואכט אן אמביציעזער געפיהל און עס האט איהם אינערליך אנגעהויבען א הנאה טאן. ווי יענעם וועט ניט שמעקען צו מוזען צוריק געבען די געלט: אבער מעהר ווי זיינע פופציג דאלאר וועט ער ניט פאדערן, פאר קיין פאל ניט מעהר. ער וועט עס דעם לאיער באלד זאגען. און ביי דעם געדאנק, דעם לאיער, האט ביי לעווינען. וואס האט נאך קיינמאל אין זיין לעבען ניט געהאט צו טאן מיט קיין לאיער, ערוואכט א נייגעריגער אינטערעס אויך אמאל צו האבען צו טאן מיט א לאיער. עס איז גלאט גוט צוליעב ערפאהרונג און אגב איז ער טאקע נייגעריג צו זעהען. ווי אזוי דער לאיער וועט מאכען, ער זאל צוריק קריגען זיין געלט.

— גוט! — האט ער זיך א ווענד געטאן צו מר. זאקין —

איך וועל מארגען פריה זיין ביי אייך, וועלען מיר געהן צום לאיער, אבער מעהר ווי מיינע פופציג דאלאר וועל איך ניט פאדערן.

— ווארום? — האט מר. זאקין פארוואונדערט א ציה געטאן מיט די אקסלען און לעווינס קרוב, האט איהם לעווינען גענומען אויסרעדען. פארוואס ער איז אזא שלים־מזל.

— איהר האט דאך צייט צו הערען וואס דער לאיער וועט אייך זאגען — האט מר. זאקין צוגעגעבען און זיך אויפגעשטעלט ווי צום געהן.

לעווין האט יעדען באזונדער אנגעקוקט און געשוויגען. וואס האט ער איצט מיט זיי זיך אויסצוטענה'ן. דעם לאיער, אבער וועט ער זאגען און זאל ער דער לאיער זעהן, אז ער איז אן עהרליכער מענש, אז ער שטעהט ניט נאך קיינעמס.

דערווייל האט דער זייגער געשלאגען צעהן. מר. זאקין און דער קרוב האבען זיך א כאפ געטאן אז עס איז שפעט. זיי האבען נאכאמאל באשטימט מיט לעווינען, אז ער זאל מארגען פריה באצייטענס צוקומען צו מר. זאקין און דערהויפט ער זאל ניט זיין קיין נאר, געזאגט א גוטע נאכט און זיי זיינען אוועק.

8.

צו מארגענס אין דער פריה, ארום א פערטעל צו ניין איז לעווין שוין געווען ביי מר. זאקין. מר. זאקין האט שוין געווארט פאר איהם און זיי זיינען ביידע גלייך אוועק צום לאיער. אויפ'ן וועג זיינען זיי א ווייל געגאנגען און געשוויגען. דער פריה־מארגען איז געווען א הערבסטיג־קיהלער, כאטש די זון האט העל געשיינט, האבען דאך דא און דארט לאנגזאם און שווער זיך געצייגען גרויסע, טונקעל־גרויע וואלקענס, וואס האבען געלאזען אן איינדרוק, ווי זיי וואלטען געפיהרט ערגעץ וואוהין, פאר דער וועלט, א זעהר ערנסטע שליחות. מענשען ביזנעס־

לייט, און מענשען, וואס ארבייטען גלאט ניט, נאר עס דאכט זיך, ווי זיי וואלטען מאכען א לעבען פון זיך דרעהען אין גאס. זיינען געגאנגען פון און צו פארשידענע ריכטונגען: ווער צו דער טריין און ווער עס האט זיך אפגעשטעלט ווארטען פאר א טראמוויי; אנדערע, וואס האבען זיך גלאט אוועקגעשטעלט פאר א באנק־געשעפט אדער אן אנדער ביזנעס געביידע, פאררויכערט ציגארען און גענומען קוקען אויף די פארבייגעהער. און כאטש דער שטאדט זייגער, האט זיך דא אין דער געגענד ארום גוט געזעהען, האט דאך דער אדער יענער א נעם ארויסגעגעבען זיין טאשענזייגערל און א קוק געטאן ווי שפעט עס איז, עפעס ווי דאס וואלט געהאט א באזונדער באדייטונג.

פאר לעווינען, וואס איז קיינמאל ניט געוועזען געוואוינט אין א מיטען טאג פון א מיטען וואך צו זיין אין גאס, האט דאס אלעס ארומיגע געהאט א טיעפע ווירקונג. און וויסענדיג, אז ער ווערט איצט אליין אזעלכער, וואס זאל אנהויבען טאן אזעלכעס, וואס האט צו טאן מיט דעם לעבען אויף דער פרייער גאס, אזעלכעס, וואס איז איהם אליין נאך ניט קלאר געוועזען, האט ער געקוקט אויף יעדער ערשיינונג מיט א באזונדער באדייטונג.

— הערט! — האט מר. זאקין, באמערקענדיג מיט ס'ארא נייגעריגקייט לעווין קוקט דא אויף יעדער זאך, פונקט ווי א קינד, וואס קומט פון זיין גאס פלוצים אין אן אנדערע, פרעמדער גאס אריין, — איהם ווי אויפגעוועקט.

— איהר דארפט דעם לאיער למען השם ניט זאגען, אז איהר ווילט ניט מעהר ווי אייערע פופציג דאלאר ווייל, ערשטענס, וועט ער זיך גאר ניט וועלען באדערן דערמיט. ווארום, וואס קען ער האבען פון פופציג דאלאר און איך וויל דאך אויך עפעס האבען; און איהר אליין, וועט איהר וועט ניט מעהר פאדערן ווי פופציג דאלאר, און דער לאיער וועט נעהמען און איך דארף אויך קריגען, טו וויפיעל קען אייך שוין בלייבען? איהר

פאלגט מיך, זאגט גאר ניט: דערצעהלט דעם לאיער די געשיכטע, ווי עס איז אין דאס איבעריגע לאזט צו איהם. לעווין האט געשוויגען, וואס מר. זאקין האט עס אנגענומען פאר א גוטען סימן, נאר אויפ׳ן הארצען איז איהם געווארען שווער און עס האט איהם אנגעהויבען אין גאנצען באנג טאן צו וואס ער געהט דא איצט מיט אט דעם מר. זאקין. און באטש לעווין איז אין אנפאנג אויף יענעם אידען אזוי אין כעס געווען, וואס ער האט איהם בגזלה צוגענומען פופציג דאלאר, האט ער איצט אויף איהם עפעס רחמנות געקראגען, ווארום, לעווין האט געהאט דאס געפיהל, אז אי דער לאיער, אי דער מר. זאקין, ווילען איצט דורך איהם געווינען, אויך פאר גארניט און וויעדער ניט ביי יענעם ארויסרייסען א סומע געלט, וואס ניט עס קומט זיי און ניט זיי האבען עס פארדיענט, נאר פשוט אויך בגזלה, און ווען ער לעווין וואלט זיך עפעס ניט געשעמט, אדער געהאט מעהר מוט, שפיהרט ער ווי ער וואלט איצט באדארפט לאזען שטעהן אט דעם מר. זאקין דא אין מיטען גאס און אליין האט ער זיך באדארפט אוועקגעהן אויף צוריק. און אפשר גאר, וואלט ער באדארפט צו געהן צו יענעם אידען און איהם אלעם דערצעהלען, אפשר וואלט ער איהם גאר צוריקגעגעבען די פופציג דאלאר און אלעם וואלט וויעדער גוט געווארען און ער לעווין, וואלט פטור געווארען פון דעם גאנצען עסק דא, וואס איז איהם אזוי ניט צום הארצען. עפעס אזא גוט און א ווארם געפיהל האט איהם ארום גענומען ביי אט דעם געדאנק און ער האט געפיהלט ווי אט און ער לאזט דעם מר. זאקין טאקע דא שטעהן און געהט פשוט אהין צו יענעם אידען.

אבער דערווייל זיינען זיי אריין אין א גרויסער, גרויסארטיגער בילדונג, ווי דער עלעווייטער, וואס פיהרט ארויף און אראפ האט פונקט געווארט און זיי זיינען אריין אין׳ם עלעווייטאר.

— שוין דא?! — האט לעווין איבערראשט און מיט א

געפיהל, וואס האט איהם עפעס זעהר באנג געטאן, זיך א כאפ געגעבען.

— יעס — האט מר. זאקין קורץ און געשעפטמעסיג געענטפערט און זיך א ווענד געטאן צום עלעווייטאר באי:

— פיפט פלאר! — דער עלעווייטאר האט באלד אפגעסטאפט און זיי זיינען אריין צום לאיער.

כאטש מר. זאקין האט באשטעלט לעווינען אזוי פריה, אויסרעכענענדיג אז זיי וועלען אפשר זיין די ערשטע ביים לאיער, און ניט, ווי עס מאכט זיך אפט דארפען ווארטען, ווער ווייס ווי לאנג, זיינען דאך שוין א היבש ביסעל לייטע. פרויען ווי מענער געזעסען און געווארט. מר. זאקין האט אונצופרידענע א ציה געטאן מיט דער נאז און דאן א פרעג געטאן ביי דער מיידעל, וואס איז שוין געזעסען און געקלאפט ביי דער טייפרייטינג מאשין, צו דער לאיער איז שוין דא.

— ער איז נאר וואס אריין געקומען — האט איהם די מיידעל געענטפערט אין ענגליש און זיי אנגעוויזען אויף צוויי ליידיגע שטוהלען, זיך צו זעצען.

מר. זאקין איז געווען צו אונגעדולדיג, זיך צו זעצען.

דערפאר אבער האט זיך לעווין גאנץ מנוחה'דיג אוועקגעזעצט און גראד געווען דערפון צופריעדען, וואס זיי האבען צו ווארטען. די גאנצע אטמאספערע און אלעם ארום דא ביים לאיער אין אפיס האט אויף איהם א נייעם און אזא פרעמד אנגענעמען איינדרוק געמאכט.

אלע די, וואס זיצען און ווארטען, זיצען שטיל און קוקען אונגעדולדיג אלעמאל צו דער טיהר, וואו דער לאיער זיצט דארט מיט עמיצען פארמאכט, און זיי קענען זיך שוין ניט דערווארטען, ביז דער לאיער, וועט אריינקומען און רופען: נעקסט. און, ווען עס עפענט זיך די טיהר און דער לאיער א נידעריג מענשעל מיט עפעס אזא נאכלעסיגער האלטונג, נאר מיט א פאר שארפע אויגלעך, וואס בשעת ער גיט א רוף: נעקסט! גיט ער

שנעל און געשיקט אַ מעסט אָפּ אַלע די וואָס וואַרטען, און עס איז קענטיג, אַז ער ווייס שוין מיט וועמען עס לוינט זיך צו פאַרנעמען צייט און מיט וועמען ניט. דער וואָס איז נעכסט שטעלט זיך נאַטירליך אויף, אָבער דערווייל באַנוצען זיך פיעלע מיט דער געלעגענהייט און שפּרינגען אונטער: — פּליעז קאַנסלער איין וואָרט! — און אויף דער גיך גיט דער און יענער עפּעס אַ פרעג, אַזוי ווי דאָס לעבען זייערס וואָלט דערפון אָפּגעהאַנגען. און דער לאַיער, כאָטש זעהר ניט צופריעדען, ענטפערט דאָך, ווי ער וואָלט זיך מיט קיינעם ניט וועלען איינרייסען, ביז ער כאַפּט זיך וויע־ער אַריין אין זיין אָפיס און פאַרמאַכט די טיהר.

די וואָס האָבען זיך צוגעכאַפּט פרעגען און געקראָגען אַן ענטפער, פאַרלאָזען דעם אָפיס און די נאָך פאַרבליבענע אַטעמען דאַרום לייכטער אָפּ, עפּעס ווי אַ ישועה וואָלט אויף זיי געקומען. דערווייל איז אַלעס ווידער שטיל געוואָרען: יעדער זיצט וויעדער און זיך פאַרטראַכט.

לעווין וואַרפט אַ בליק אויף די נאָך זיצען געבליבענע און פּרובט זיך אַריין צו לעבען אין יעדען פון זיי באַזונדער, וואָרום יעדער מוז דאָך געוויס האָבען עפּעס אַ צרה, און וויל אַז דער לאַיער זאָל איהם באַפרייען פון איהר. איבערהויפּט האָט איהם שטאַרק פאַראינטערעסירט אַ יונגע, גאַנץ סימפּאַטישע פרוי מיט אַ קינד פון אַ דריי יאָהר ביים האַנט וואָס איז געזעסען נעבען אַן עלטערער פרוי, וואָס איז קענטיג געווען אַ מוטער צו איהר. אי די יונגע פרוי אי די מוטער זיינען געזעסען שטאַרק אין זיך פאַרזונקען און טאָמער האָט זיך צופעליג אײמיצענס אַ בליק באַגעגענט מיט דעם בליק פון דער יונגער פרוי האָט זי זיך פאַרשעמט, ווי עס וואָלט זיך איהר אויסגעדוכט, אַז מען דערקענט עפּעס אַן איהר און איהר בליק באַלד ווידער צוריק אַרונטערגעלאָזען.

— מסתמא טראָבעל מיט'ן מאַן — איז לעווינען אַדורך

געלאָפּן דורכ'ן געדאַנק און א טיעפער מיט געפיהל צו אט דער יונגער, סימפּאַטישער פרוי האָט זיך אין איהם צוגאָסען. ער וואָלט אזוי גערן געוואָלט וויסען וואָס זי האָט אויפ'ן הארצען. ווארום, ער האָט אָנגעהויבען שפּיהרען עפּעס אזא ווארעמע נאָהענטקייט צו איהר. גיט ער אלע מאָל בגנבה אויף איהר א קוק, ווי ער וואָלט איהר דערמיט וועלען אויסדריקען זיין טיעפע סימפּאַטיע.

און ארום איז שטיל. פון די ביכער שראַנקען קוקען שטום ארויס גרויסע, דיקע ביכער און מאַכען דעם איינדרוק, ווי אז אייביגער סוֹד, וואָלט געווען אין זיי פאַרשלאָסען. נאר פון ווינקעל דאָרט, וואו די מיידעל זיצט אָפּגעצוימט, גיט זיך אלע מאָל א הער דאָס אייגענאַרטיגע קלאַפּען פון דער טייפּרייטינג מאַשין, וואָס אין דער ארומיגער שטילקייט עס מאַכט עפּעס אזא באזונדערן איינדרוק.

דער לאָיער, האָט ווידער אן עפען געטאָן די טהיר און א רוף געטאָן: נעכסט! ביז ענדליך עס איז געקומען די רייהע צו לעווינען.

— קומט! — האָט זאַקין צו איהם א זאָג געטאָן און זיי זיינען ביידע אריין צום לאָיער אין זיין פּריוואַט אָפיס. אזוי ווי לעווין איז ערשט דאָס ערשטע מאָל ביי א לאָיער און זיין פּריוואַט אָפיס איז ער געבליבען שטעהן ווי נאר ער איז אריינגעקומען און ניט געוואָגט ווייטער צו געהן. מר. זאַקין האָט דערוויל דעם לאָיער אָפּגערופען אין א זייט און מיט איהם אין דער שטיל גערעדט, און בשעת דעם, האָט דער לאָיער באַטראַכט לעווינען אזוי פון דער זייט. — זיצט! — האָט דער לאָיער זיך דאַן געווענדעט צו לעווינען.

— וויפיעל האָט איהר איינגעצאָהלט אויף די וואַרע?

— פופציג דאָלאַר! — דער לאָיער האָט עס פאַרשריבען.

— האָט איהר איהם געגעבען, וואָס עס איז געשריבען.

אז איהר דאַרפט ביז דער און דער צייט קומען צו צאָהלען און נעהמען די וואָרע?

— ניין! אָבער...

—ניט נויטיג קיינע ערקלעהרונגען — האָט איהם דער לאָיער אונטערבראָכען.

— וויפיעל אונגעפעהר האָט איהר געזאָלט פארדיענען אַן דער וואָרע? לאָמיר זאָגען צוויי הונדערט און פופציג דאלאר צייט האָט איהר אויך צוליעב דעם פאַרלוירען פאר הונדערט און פופציג און מיט אייערע פופציג דאלאר האַנט געלט, וואָס איהר האָט איהם געגעבען, איז צוזאַמען קלאָגט איהר איהם אויף די סומע פון פיער הונדערט און פופציג דאלאר, אמת?

לעווין, דאָס דערהערענדיג איז איהם היים און קאַלט געוואָרען. אלעם האָט אַנגעהויבען ציטערן הינטער איהם.

ניט ער וויל און ניט ער האָט דאָס האַרץ, דאָס צו וועלען פון יענעם און ער האָט אנגעפאַנגען דעם לאָיער דאָס צו ערקלעהרען, אבער דער לאָיער האָט איהם שוין ניט געהערט. ער האָט א קלונג געטאָן און עס איז אריינגעקומען די מיידעל: ער האָט איהר אין ענגליש דיקטירט א בריעף צו יענעם. פאַרטיג געווארען, האָט ער זיך א שטעל אויף געגעבען און א זאָג געטאָן צו לעווינען: — איך וועל אייך לאָזען וויסען, ווען איהר זאָלט ווידער קומען צו מיר — און איז א געה צוגעגעבען צו דער טיהר און א רוף געטאָן: נעכסט! —

לעווין איז געבליבען שטעהן, ווי דאָס בלוט וואָלט איהם אנטגאַנגען. ער האָט געפיהלט, אז עס ווערט דאָ באַגאַנגען א גרוים אונרעכט, פשוט א פאַרברעכען, וואו ער לעווין, וועט זיין א הויפּט מיטשולדיגער און עס ווערט געטאָן אזוי שנעל און קונציג. ער האָט געוואָלט פּראָטעסטירען, געפיהלט צו זאָגען דעם לאָיער, אז ער איז אלעם מוחל, אפילו זיינע פופציג און ער קלאָגט קיינעם ניט און ער וויל פון אזעלכעם ניט וויסען. איז אָבער דערוויל שוין געווען אריינגעקומען אן אנדערער און דער

לאַיער האַט געהאַלטען די טיהר אין האַנט און געקוקט אויף לעווינען ווי ער וואַלט זאַגען: זייט מוחל און געהט איצט. און לעווין ווי ער וואַלט מעהר קיין שום דעה ניט געהאַט איבער זיך, איז געגאַנגען נאַך זאַקינען, ניט געגאַנגען נאַר זיך, ווי נאַכגעשלעפּט, ווי ער וואַלט ניט וויסען צו וואַס און צו ווען און אויפ׳ן האַרצען איז איהם געווען אזוי שווער, אז ער האַט געפּיהלט, ווי אַט און ער וועט זיך צואוויינען.

9.

ארונטערקומענדיג אין גאַס האַט מר. זאַקין באַמערקט, אז לעווין איז זעהר צוטראַגען און זעהר ניט צופריעדען. איהם אליין אַבער האַט עס שטיל א הנאה געטאַן, וואַס דאַס שטיקעל ארבייט ביים לאַיער איז אזוי קונציק אַפּגעטאַן געווארען. — הלואי ווייטער! — עס איז איהם אדורך דורכ׳ן געדאַנק, אז אויך ער קען דאַ כאַפּען א פּופציג דאַלאַר, איבערהויפּט ביי אזא אונערפאַהרענעם, ווייכען מענשעל ווי אַט דער לעווין איז. אום אַבער זיך ניט צו פאַרראַטען האַט ער זיך געווענדעט צו לעווינען:

— ווי איך זעה זיינט איהר ניט צופריעדען, און לאַמיך אייך זאַגען, אז איהר זיינט א נאַרישער מענש. ווען איהר וועט מיט דער צייט ווערען מעהר ביזנעסמאַן, וועט איהר אויסגעפּינען, אז קיינער טוט ניט אנדערש: און אגב וויל איך אייך פרעגען אן אנדער פראַגע:

—ווי וואַלט געווען, ווען איהר גיט יענעם אנשטאַט פּופציג צוויי הונדערט דאַלאַר האַנט־געלט און ער וואַלט זיי אייך צוגענומען? דאַן וואַלט איהר שוין געווען צופריעדען, אז דער לאַיער זאַל מאַכען א קיים?

— וואַלט עס טאַקע געווען אן אונערהערטע רציחה! — האַט לעווין, וואַס איז געווען זעהר אַנגעביטערט אויסגערופען.

— צוגעגעבן, עס איז א רציחה — האט מר. זאקין געענטפערט — אבער וויבאלד יענער טוט עס צו אייך, מעגט איהר עס דאך טאן צו יענעם. אין ביזנעס קענט איהר גאר אנדערש ניט, אז ניט קענט איהר ניט עקסעסטירען. און גלויבט מיר מיין ליעבער פריינד, איהר וועט זיך צוגעוואוינען און איינזעהען, אז עס איז גאר ניט אזא עולה, ווי איהר מיינט.

פאלגט מיך און לאזט זיך דאס גאר ניט אין געדאנק אריין. איהר'ט זעהען, איהר וועט א חוץ אייערע פופציג דאלאר מאכען נאך א הונדערטער אדער מעהר און — דער לאיער וועט האבען און איך וועל עפעס האבען: און וועלכער מענש זאגט זיך אפ פון אזעלכעם? איי יענער? זארגט זיך ניט דערפאר. ער מאכט זיך דאס צוריק ביי אנדערע אויף דעם זעלבען אופן. איבריגענס, אז איהר וועט זיך איינשטעלען אין ביזנעס, וועט איהר זיך פיהרען אויף אייער שטייגער ווי איהר וועט געפינען פאר פאסיג. דערווייל, אויב איהר ווילט, וועל איך איצט מיט אייך צוגעהן צו א מאן, וואס ווייס פון א גוט שטיקעל ביזנעס.

לעווין איז די גאנצע צייט, וואס מר. זאקין האט גערעדט געגאנגען נעבען איהם א שווייגענדיגער. עפעס איז עס איהם יא אריין אין קאפ און עפעס ניט. אפשר איז אויך דער מר. זאקין גערעכט: אז יענער טוט איהם מעג ער אויך יענעם טאן, נאר באלד האט ער געשפיהרט א ווידער־ווילען און אן עקעל קעגען אט דעם אלעם, געפיהלט, אז עס איז פארט ניט עהרליך און ניט גערעכט אזוי צו האנדלען. עס האט איהם א בריה געטאן א געדאנק, ווי יענער דערהאלט דעם בריעף פון לאיער און קומט צו לויפען און געפינט אויס, אז ער וועט האבען צו באצאהלען פיער הונדערט און פופציג דאלאר. — ווי ער בלייבט שטעהן א בלאסער, מיט ארויסגעסטאראטשטע אויגען און זיין ערשטער געדאנק, וואס לויפט איהם דורכ'ן מוח איז, אז ער לעווין, דער גרינהארן, האט זיך נאר אנגעשטעלט פאר אזא עהרליך לעמעלע אבער אין אמת'ן טאקע איז ער א רויבער, א פשוט'ער רויבער!

— דאָס גאַנצע האַרץ האָט זיך ביי לעווינען א ציעה צוזאַמענגעגעבן ביי אָט דעם געדאַנק און ער האָט געשפּיהרט ווי אָט און ער צו וויינט זיך. און דורכ'ן מוח איז איהם אדורך אַן ענטשלוס אהינצו לויפען צו יענעם און איהם באַווייזען, אַז ער לעווין איז ניט קיין רויבער, אַז ער לעווין האָט נאָך אויף זיין גאַנץ לעבען קיינעם ניט געקריוודעט. וואָס א סענט איז ווערט און ער וועט איהם אויך ניט קריוודען: ער לעווין איז ניט דער מענש דערפון. זאָל ער איהם נאָר צוריקגעבן זיינע פופציג דאָלאַר און זאָל ער אויסקרענקען דעם סענט. וואָס ער וועט ביי איהם פאַרלאַנגען מעהרער. און לעווין האָט מיט איינמאָל דערפיהלט אין זיך אזא מוט, אזא כוח, ווי נאָך קיינמאָל. ער האָט זיך אין מיטען געהן א שטעל אָפּגעגעבן. א נעם ארויסגעגעבן דאָס טאַשען־זייגערל, דארויף א קוק געגעבען און א זאָג געטאָן: עס איז שוין א פערטעל נאָך עלף: עס איז שפּעט: איך וויל אהיים געהן עסען און צו דעם מאַן וועלען מיר שוין צו געהן ניט פריהער ווי ארום צוויי אזייגער נאָכמיטאָג.

— וואָרום? — האָט זיך מר. זאַקין א כאַפּ געטאָן — מיר זיינען דאָך שוין באַלד דאָ: מיר'ן נאָך ביז צוועלף גוט פאַרטיג ווערען. וואָס האָט איהר אזוי קיין צייט ניט?

— עס ברענט ניט — האָט לעווין פיהלענדיג אלס מעהרער מוט זיין באַשלוס שוין אויסצופיהרען. א זאָג געטאָן — איך וועל זיין ביי אייך ארום האַלב נאָך איינס: גוד ביי!

— יענער האָט איהם פאַרוואונדערט אָנגעקוקט און געענטפערט: מילא, אַז איהר ווילט ניט אַנדערש, גוט.

לעווין האָט מיט שנעלע און זיכערע טריט גענומען שפּאַנען אהין צו דעם אידען. עס האָט איהם איצט עפּעס שטאַרק א הנאה געטאָן, וואָס ער האָט באַשלאָסען אזוי צו האַנדלען. ער וועט יענעם אַלעס דערצעהלען. וואָס עס איז געגאַנגען הינטער איהם. — און כאָטש איהר האָט מיר געוואָלט צונעהמען פופציג

דאלאר פאר גאר ניט און וויעדער ניט, דאד זעהט איד האנדעל אנדערש געגעו אייד: מיר איז ניט גענאנגעו איבערן לב ביי אייד צו צונעהמען געלט, וואס מיר קומט ניט. גיט מיר נאר צוריק מיינע פופציג דאלאר און איד האב ניט צו אייד. און לעווין האט זיד פארגעשטעלט ווי איבערראשט, יענער וועט זיין, און ווי ווארם און פון הארצעו ער וועט איהם לעווינעו דאנקעו דערפאר.

געווים וועט ער און וויל ער לעווין ווערעו א ביזנעסמאו. ווארים ער האט זיד שוין גענוג אויף זיין לעבעו אנגעפלאגט און אין כח צו ארבייטעו האט ער אויד ניט מעהר. אבער האנדלעו ווי מר. זאקין און זיינם גלייכעו פארשטעהעו וועט ער קיינמאל ניט: ער קעו דאס ניט און וויל דאס ניט. ער איז זיכער. אז מעו קעו אי טאו ביזנעס אי זיין א מענש דערצו. ער האט איצט געפיהלט, אז אויד יענער איד, וואס האט איהם געוואלט צונעהמעו די פופציג דאלאר וועט, זעהענדיג ווי ער לעווין האט צוריק געגעו איהם געהאנדעלט פון היינט אז און ווייטער אויד מענשליכער האנדלעו און זיי וועלעו נאד בײדע צוזאמעו האנדלעו.

מיט אט אזעלכע האפנונגעו און גוטע געפיהלעו, איז ער צו יענעם אריינגעקומעו.

לעווין האט יענעם געטראפעו מיט נאד עפעס א אידעו. און זיי האבעו עפעס גע׳חשבונ׳ט. ער האט יענעם אפגערופעו אז א זייט און איהם מיט אלע איינצעלהייטעו אלעס דערצעהלט. און — בעפאר עס ווערט צו שפעט — האט לעווין גוטמוטיג גענומעו רעדעו. ביז איד געקומעו צו אייד און גיט מיר נאר צוריק מיינע פופציג דאלאר. און איד האב ניט מעהר צו אייד און פארלאנג ניט מעהר פון אייד.

בשעת לעווין האט גערעט האט איהם יענער גאנץ רוהיג אויסגעהערט, א ווײלע ווי נאכגעדענקט, דאן געענטפערט:

— פאר דאס, וואס איהר האט מיר איצט דערצעהלט ביז

איך אייך דאנקבאַר, אָבער די פופציג דאלאר וועט איהר ניט צוריק קריגען.

— איהר ווייסט דאָך — האָט יענער הויך אנגעהויבען — אז איך האָב אן עדות, ווי איך האָב מיט אייך אָפּגערעדט ביז דאן און דאַן, אז איהר וועט ניט קומען, איז אייער געלט פארפאַלען. איז עס אמת צו ניט? זאָגט, איז עס אמת?

— יאָ, האָט לעווין ווי צומישט גענומען שטאַמלען — אָבער...

— קיין אָבער — האָט איהם יענער שנעל אונטערבראָכען.

— מר. גרין! — האָט ער זיך ראַש געווענדעט צו דעם אנדערן אידען, וואָס איז געזעסען ביים טיש. — איהר האָט געהערט, ווי דער איד דאָ האָט צוגעגעבען. וואָס איך האָב איהם געפּרעגט? איהר וועט זיין אן עדות פאר מיר. — און דאן האָט ער זיך ווידער ראַש געווענדעט צו לעווינען: — מיך שרעקט מען ניט. מיך סטראַשעט מען ניט: ס'טע געהערט אן עסק? און ווי א קאַץ, וואָס שטעהט גרייט עמיצען די אויגען אויסצוקראַצען, האָט ער גענומען וואַרפען זיינע אויגלעך באַלד צו לעווינען, באַלד אנדערש־וואו און לעווין איז געשטאַנען א צושראָקענער, א צומישטער און דער מוח האָט זיך ביי איהם אָזש געהויבען, ניט קענענדיג באַגרייפען, ווי א מענש קען פארוואַנדעלט ווערען אין אזא חיה, וועגען א פּאָר לומפּיגע דאלאר. עס האָט איהם עפּעס אזוי וועה געטאָן ביז טיעף אין דער נשמה. אַט דער אומגעריכטער קלאַפּ, וואָס ער האָט דאָ געקראָגען ביי דעם אידען אין הויז און צו גלייך האָט איהם א פּאַסקודנער עקעל אָזש א שווידער געטאָן. ער האָט אויף יענעם געוואָרפען א פאַרעכטליכען און צו גלייך מיטליידיגען בליק און פאַרלאָזען דאָס הויז.

אין דרויסען זיינען ווי תמיד געלאָפען און זיך געאיילט מענשען פון און צו פאַרשיעדענע וועגען און לעווין האָט איצט געפיהלט, ווי יעדער פון זיי, כאָטש ווען מען שטעלט עמיצען

אָפּ און מען פֿרעגט ביי איהם עפּעס, איז ער אַזוי איבערמענשליך גוט צו ענטפֿערען, ווען אבער, ווען מען זאָל ברויכען מיט איהם צו האַנדלען, זיך אַרויסשטעלען פּונקט ווי יענער איד דאָרט! בררר! — האָט לעווין ווידער אַ שוידער געטאָן און דער שווערער איינדרוק פֿון יענעם ווילד געוואָרענע אויגען האָבען זיך פֿון דאָס ניי איינגעקריצט אין זיין זיכרון.

ער האָט טיעף געאָטעמט און אויפֿגעהויבען די אויגען צו זעהען ווי ווייט ער איז נאָך פֿון דער היים.

פֿון ערגעץ ווייט האָט זיך דערהערט אַ פֿאַבריקען־פּייף, נאָך וועלכען עס האָבען באַלד נאָכגעפֿאָלגט אַ צווייטער און אַ דריטער און אויך דער גרויסער שטאָדט־זייגער האָט גענומען אויסשלאָגען צוועלף — מיטאָגצייט.

לעזער

„לעזער“, אדער ווי לאנדסלייט האבען איהם ליעב צו רופען: „לעזער־לאנדסמאן“ איז באקאנט און באליעבט ביי כמעט אלע לאנדסלייט פון שטעדטעל, וואס געפינען זיך דא אין פארשיעדענע שטעדט און שטעדטלעך אין מארעקא. און זיי האבען איהם פאר וואס ליעב צו האבען. די לאנדסלייט, וואס פארשיעדענע אומשטענדען האבען זיי געטריבען נאך אמעריקא. זיינען צוואוארפען אויף שבעה ימים, ווייט אבגעריסען איינער פון דעם אנדערן, און ביי דער הארעוואניע און שטענדיגע יאגעניש צוליעב פרנסה פאסירט אפט אז מען פארגעסט איינער דעם אנדערן און מען פארליערט דעם אדרעס און אפטמאל יעדע שפור פון נאהענטע פריינד אדער באקאנטע, מיט וועמען מען האט אמאל די שענסטע קינדער־יאהרען צוזאמען פארבראכט.

מילא, גאנצע וואכען איז מען פארהארעוועט, פארשמייעט. — ביזנעס בעפאר אלעם אין אמעריקא, — און מען פארגעסט אז דער גאנצער וועלט. אפטמאל אפילו אז זיך אליין, ווער שמועסט שוין געדענקען אז אנדערע. קומען אבער אן יום טובים ווי „ראש השנה“, „יום כפור“, אויך אמעריקאנער יום טובים, וואס מען איז געצוואונגען זיי צו האלטען, זיך אויף א ווײלע צו באפרייען פון דעם הו־הא, איז ערשט דעמאלט טשובעט מען זיך אביסעל אויס פון דער האוועניש, טומלעניש און יאגעניש און עס ענטפלעקט זיך די נשמה יתירה און זאגט: — איך בין אויך דא. איך וויל אויך עפעס. דאס הארץ ווערט פול מיט א זיסער בענקעניש און אויפן זכרון נעמען ארויפשווימען לאנג פארגאנגענע יאהרען. ווען מען איז נאך אין דער היים אין

שטעדטעל געווען וואו מען איז געבוירען געוואָרען, די שענסטע קינדער־יאָהרען פאַרבראַכט צוזאַמען מיט פאַמיליע, פריינד און באַקאַנטע, און מען דערמאָנט זיך דערביי אַז אַזוי פיעל צעהנדליגע ערינערונגען פון זיס־אַנגענעהמע מאָמענטען, וואָס מען האָט מיט זיי צוזאַמען איבערגעלעבט. געוואָרען דאָדורך נאָהענט און צוגעבונדען איינער צום אַנדערן, אַז טרעהרען שטעלען זיך אַזש אין די אויגען. און ערשט איצט כאַפּט מען זיך אַז עס זיינען דאָך שוין אַזוי פיעל יאָהרען אַוועק. — און זעה נאָר — פיעל פון זיי זיינען דאָך גאָר דאָ אין אַמעריקאַ: ווער אין פילאַדעלפיאַ, ווער אין ברוקלין, און ווער גאָר אין סט. לואיס. און ערשט איצט כאַפּט מען זיך, אַז מען האָט זיך מיט זיי שוין אַזוי לאַנג ניט איבערגעשריבען.

— היימי! — ווענדעט זיך די פרוי צום מאַן — אדער — רויזי! — ווענדעט זיך דער מאַן צו דער פרוי. — זעה כ׳בעט דיך, מיר האָבען זיך שוין אַזוי לאַנג ניט איבערגעשריבען מיט סאַלאָמאָנ׳ען אין ברוקלין, אדער מיט ציפּה דבורה׳ס טעכטער אין פילאַדעלפיאַ. מיר זיינען דאָך אַמאָל געווען אַזוי איינגעבאַקען איינס דאָס אַנדערע. אין די ערשטע צייטען דאָ האָבען מיר זיך דאָך אַזוי אָפט איבערגעשריבען און געפאָהרען איינס צו ס׳אַנדערע און מיט איינמאָל האָט זיך אַלעס איבערגעריסען, פאַרגעסען און פטור. גלויב מיר, היימי, עס קומען איצט אַן אַזעלכע דריי טעג יום טוב, וואָלט געווען ניט מעהר ווי רעכט, מיר זאָלען צו זיי אַביסעל אַריבערפאָהרען. כ׳בעט דיך, היימי, וואו האָסטו זייער אדרעס?

כאַפּט זיך היימי אויף ווי פון שלאָף ציהט מיט די אַקסלען און ענטפערט:

— זאָלסט מיר לעבען, רויזי, וואו איז טאַקע זייער אדרעס?...

מען נעהמט קלעהרען, זוכען, זיך דערמאָהנען, אַבער, אַ נעכטיגער טאָג, דער אדרעס איז ניטאָ. און ערשט איצט

כאַפּט מען זיך, אַז זיי מוזען שוין אפשר לאַנג וואוינען אויף אַן אַנדער אַדרעס. און ווער ווייס וואו? און אַז מען נעהמט זיך נאָכפּרעגען ביי לאַנדסלייט, ציהען זיי מיט די פּלייצעס. און עס בלייבט קיין אַנדער ברירה ניט ווי זיך צו ווענדען צו „לעזוער’ן“. ער וועט שוין וויסען.

„לעזוער“ איז אַ בחור פון אַרום 30 יאָהר. ער איז מיטעלהויך, קרעפטיג און שטאַרק געבויט, האָט אָבער אַ קינדיש סימפּאַטישען פּנים, מיט אַ פּאָר זעהר ליעבע און גוט־מוטיגע אויגען און בשעת ער קוקט אויף אימיצען, האָט ער די געוואוינהייט דערביי אַ שמייכעל צו טאָן, אַ שמייכעל, וואָס רופט אַרויס אַזאַ נאָהענטקייט און וואַרעמקייט, אַז מען פיהלט ווי נאָר אַ לייג צו טאָן די הענט אויף זיינע אַקסלען און אַ געשריי צו טאָן: לעזוער!

אין לעבען איז „לעזוער“ לאַנגזאַם, ניט געאיילט, ווי ער וואָלט שטענדיג געפרעגט „צו וואָס?“ און אין זיין גאַנצע האַלטונג ליגט אַ ליעבע, געמיטליכע זאָרגלאָזיגקייט, ווי די גאַנצע וועלט וואָלט געוועזן פאַרזאָרגט אויף דור דורות.

איין וויכטיגען אינטערעס האָט „לעזוער“. דאָס איז זיינע לאַנדסלייט.

ער ווייס כמעט פון יעדען לאַנדסמאַן וואָס געפינט זיך דאָ אין אַמעריקאַ. און ווער נאָר עס ברויך וועמען אויפצוזוכען אָדער זיך נאָכצופרעגען אויף אימיצען, ווייס נאָר איין זיכערען וועג: זיך צו ווענדען צו „לעזוערן“. ניט בלויז ווייס ער וואו יענער געפינט זיך, נאָר ער ווייס אפילו יענעמס גאַנצע בעגעבענהייט און די בעגעבענהייט פון יענעמ’ס פאַמיליע. שרייבען און לעזען, קען „לעזוער“ ניט, ווייס אפילו קיין ציפער ניט. מחמת ער איז געבליבען אַן אָרימער יתום אָהן טאַטע מאַמע, ווען ער איז נאָך גאַנץ יונג געוועזן. און דערפאַר, אַז אַ לאַנדסמאַן קומט צו איהם זיך נאָכפרעגען אויף אַ לאַנדסמאַן, אַן אַלטען באַקאַנטען, וועמען ער האָט שוין יאָהרען לאַנג ניט געזעהען.

נאָר ער ווייס, אַז ער דאַרף זיך געפינען ערגעץ אין נויאָרק. ענטפערט „לעזער":

— האַ, ער? יאָ! — ער וואוינט אין הונדערט און פיפטע סטריט, בעטווין צווייטע און דריטע עוועניו אויף דער לינקער זייט.

— אפשר „לעזער" קענסטו מיר זאָגן דעם נומער?

— ניין! — לאָזט „לעזער" שוין יענעם ניט אויסרעדן — דעם נומער ווייס איך ניט. עס איז דאָס פיפטע הויז פון צווייטע און דריטע עוועניו; געגען־איבער איז אַ דרייגודס סטאָר: וועסט שוין זעהן.

אַמאָל פּאַסירט אָבער אויך אַז ער ווייס גראַד ניט דאָס וויפיעלטע הויז עס איז פון קאָרנער און אַז יענער צווייפעלט אויב ער וועט טרעפען, מאַכט „לעזער" ניט קיין שהיות און פיהרט יענעם צו צום הויז.

און געהענדיג מיט „לעזער'ן" האָט יענער דערווייל די געלעגענהייט צו פרעגען אויף דעם אָדער יענעם לאַנדסמאַן, וואָס ער האָט איהם שוין יאָהרען לאַנג ניט געזעהן און וואָלט גלאַט געוואָלט וויסען וואו יענער געפינט זיך ווי עס געהט איהם. און „לעזער" דערצעהלט מיט אַזוי פיעל זיכערקייט און פון אַזוי פיעל לאַנדסלייט, און וואַרפט דערביי אַלע מאָל אויף יענעם אַן אינטימען, סימפּאַטישען בליק, ווי ער וואָלט פרעגען: און דו וואָס מאַכסט? ווי געהט עס דיר? אפשר נויטיגסט דו זיך אום אַ פּאָר דאָלאַר? איך קען דיר עס גלייך געבען! און יענער פיהלט זיך אַזוי גוט און היימיש מיט איהם.

„לעזער" איז אַ גוטער אַרבייטער אין זיין פאַך. פאַרדינט גאַנץ גוט, נאָר קיין געלט האָט ער ניט. באַטש ער האָט ניט קיין ווייב און קינדער צו דערנעהרען און קיין הולטיי איז ער אויך ניט. אַז מען פרעגט איהם וועגען דעם האָט ער תמיד איין קורצען ענטפער: איך קעהר ניט פאַר קיין געלט.

די אָבענדען און די זונטאָגס, ווען „לעזער" איז פריי פון

דער ארבייט, זיינען ביי איהם פינקטליך איינגעטיילט.

מאנטאג און דאנערשטאג געהט ער זעהן לאנדסלייט, געוואהר ווערען וואס זיי מאכען, און אויך געוואהר ווערען וועגען לאנדסלייט, וואס וואהנען אין אנדערע שטעדט אויסער נויארק. דאס היט ער אב ווי א הייליגע מצוה און ער וועט אזא אבענד ניט אוועקגעבען פאר קיין געלט.

די אנדערע אבענדען פון וואך האט ער ליעב צו זעהען און הערען אידיש טעאטער. ער קען יעדען אידישען אקטיאר, ווייס במעט יעדע אידישע פיעסע.

אפטמאל שטעהענדיג ביי טאג ביי דער ארבייט, קומט איהם אויפ׳ן זכרון די אדער יענע פיעסע, זעהט בולט אלע העלדען, לעבט אין געדאנק מיט זיי איבער די פריידען און ליידען און ביי דערביי דערמאנט ער זיך תמיד אן געוויסע לאנדסלייט. וועלכע ער פארגלייכט מיט די העלדען פון דער פיעסע און מיט וועלכע עס האט דאס זעלבע אדער עהנליכעס פאסירט אין לעבען און ער פיהלט דערביי אזא ליעבע און נאהענטקייט צו אט די לאנדסלייט און ער באשליסט, אז ווען ער וועט נעקסטעס מאל זיין ביי זיי, דאריין דערמאנען און ביי דערביי דערמאנט ער זיך אליין אן פיעלע, פיעלע איינצעלהייטען, מיט וועלכע די פאסירונג איז געווען פארבונדען. דער שעהנסטער און אנגענעהמסטער טאג פון וואך איז ביי „לעזער׳ן“ דער זונטאג.

זונטאג, סאי זומער, סאי ווינטער, שטעהט „לעזער“ אויף גאנץ פריה. נעהמט א קליינעם „שייוו“, טוט זיך יום־טוב׳דיג אן, נעמט צו זיך אביסעל געלט, זאגט קיינעם קיין ווארט ניט, ווי מורא האבענדיג מען זאל איהם ניט קאליע מאכען די יום־טוב׳דיגע שטימונג, און לאזט זיך פאהרען אין דער אדער יענער קאונטרי שטאדט, וואו לאנדסלייט וואהנען, די שטימונג איז דאן ביי איהם זעהר א געהויבענע. איבער׳ן גאנצען וועג אין „טריין“ זיצט ער שטיל, קוקט דורכ׳ן ווינדע אויף די פארבייլויפענדע פעלדער, שטעגען און וועגען און אין געדאנק לויפען

דורך בילדער פון לאנדסלייט. ווענען ער וועט היינט זעהן און ערינערונגען אן זיי פון לאנג פארגאנגענע יאהרען און דאס הארץ פילט זיך ביי איהם אן מיט א וועהמוטיג־זיסער־בענקעניש.

אז ער קומט ענדליך אין שטאדט, איז ביי איהם אן אבגעמאכטע זאך ניט אריינצוגעהן באלד צו א לאנדסמאן. ער נעמט שפאצירען אין די סטריטען וואו לאנדסלייט וואוינען, אזוי לאנג, ביז א לאנדסמאן טרעפט איהם אן און ער האט אזוי ליעב ווי יענער גיט איבעררגאשט א געשריי : — העללא, „לעזער!“ ווי קומסטו אהער? אווא, א גאסט! ווען ביזטו געקומען?

לעזער גיט א ליעבען שמייכעל און ענטפערט : — אט נאר וואס געקומען מיט׳ן „טריין“, און געקומען — אט גלאט, זעהן לאנדסלייט.

— וועסט דאך אודאי אביסעל אריינגעהן צו מיר לעזער הא?

— ניין, דאס קען איך ניט! — ענטפערט לעזער ערנסט — איך זאל צו יעדען אריינגעהן וועט אוועק דער טאג און איך וועל קיינעם ניט האבען געזעהן. איך וועל אין א שטונדע, העכסטענס אין צוויי שטונדען ארום זיין ביי נחום שרה דבורה׳ס און וועל מסתמא שוין דארט פארברענגען ביז איך וועל אוועקפאהרען.

און אין איין האלבע שעה צייט ווייסען שוין כמעט אלע לאנדסלייט אז „לעזער“ איז דא אין שטאדט און וועט זיין ביי נחום שרה דבורה׳ס.

און ביי די לאנדסלייט ווערט יום־טוב׳דיג. די פרויען נעמען זיך צואיילען מיט דינער קאכען, לאזען די מענער שוין ניט אוועק אום וואס פריהער פארטיג צו ווערען און אהין צו געהן צו נחום שרה דבורה׳ס.

ביי נחום שרה דבורה׳ס אין הויז, וואו „לעזער“ האט

אויסגעקליבען צו פארברענגען דעם טאג. פיהלט זיך ווי א יום טוב.

— אזא גאסט! — צוליעב וועמען זיי וועלען היינט האבען ביי זיך אין הויז די חשוב׳סטע לאנדסלייט, וואס געוויינליך וואלטען זיי זעלטען ווען געהאט די זכיה זיי צו האבען ביי זיך צו גאסט.

און כאטש מען מאכט צוליעב דעם גאסט „לעעזער" אן עקסטרא גוטען דינער, איילט מען זיך דאך דערמיט אום פרייהער פארטיג צו ווערען, אום צו קענען צופיקסען דאס הויז פאר די געסט.

ארום האלב נאך איינס, נאך דינער, הויבען די לאנדסלייט שוין אן זיך צוזאמענקומען.

— העלא, „לעעזער"! שלום עליכם, „לעעזער"! — נעמען זיך ציהען צו איהם הענט.

— געדענקסט מיך נאך „לעעזער?"

— און מיך געדענקסטו? — פרעגען לאנדסלייט וואס האבען שוין „לעעזערן" לאנג ניט געהאט געזעהן. און געצווייפעלט אויב ער דערקענט זיי.

— פאר וואס ניט! — זיי זיינען דאך שרה׳לע קרולס: איהנס פאטער האט דאך געהאט דאס הויז נעבען שרעטערן: איך האב מיך ניט איינמאל, ווען איך בין נאך געווען א קליינער פאפער, אריינגעלאזען אין גארטען רייסען קארשען...

— און מיך „לעעזער" געדענקסטו? — האקט איהם איבער מיט א פראגע אן אנדער לאנדסמאן.

— חם!... אנשעל חאשעס. ביזט אמאל שמחת תורה געווען בגלופין׳דיג, האסטו אנגעטאן א צילענדער־הוט מיט אן אטלאסענע זופעצע און גארטעל און מיט א גאנצער חברה זיך געלאזען זינגענדיג איבער׳ן גאס.

— ווי א שטארקען כוח דאס האט אלעם צו געדענקען —

גיט איהם דער לאנדסמאן א קלאפּ אויפ'ן פּלייצע און דער עולם צולאכט זיך.

דערווייל קומען אלץ מעהר און מעהר לאנדסלייט. מען נעמט נאהענטער צוזאמענדריקען זיך ארום „לעזער'ן" און יעדער וויל וואס פריהער פרעגען אויף א יוגענד פריינד, אדער באקאנטען, מיט וועמען מען האט אמאל אין דער היים אין שטעדטעל יאהרען לאנג צוזאמען פארבראכט, הייליג זיסע מאמענטען צוזאמען איבערגעלעבט, סודות זיך פארטרויעט, איצט אין אמעריקא איז מען צוריסען, דערווייטערט, איינס פונ'ם אנדרען, ווער אין סט. לואיס, ווער אין שיקאגא, און ווער וואו אנדערש. און ווער הערט פון זיי,ווער וויים פון זיי, און אז מען דערמאנט זיך אז דעם איז עפּעס אזא שאד און ווייטאג און דערפאר פיהלט מען זיך איצט אזוי גוט נעבען „לעזער'ן", וויסענדיג אז מען קען האבען א שטיקעל געדום פון זיי.

— „לעזער", — ווענדעט זיך צו איהם א לאנדספרוי,

— ווייסטו אפשר וואו עס געפינט זיך ערגעץ די שווארצע חוה'לע? ווארט, ווי האט געהייסען איהר פאטער?...

— כ'וויים, כ'וויים, וועמען זי מיינען — האקט איהר „לעזער" שנעל איבער. — זי האט ניט געהאט קיין מוטער. דעם פאטער האט מען גערופען משה עקשן: זי האט שוין אמאל געהאלטען אכט טעג פאר דער חתונה, איז דער חתן אוועק נאך ארגענטינא, דאריבער איז זי פאר שאנדע אוועק אין אמעריקא. איז'ם דיזעלבע?

— טאקע דיזעלבע! — איז די לאנדספרוי אן איבערראשטע און פאר גרוים צופריעדענהייט לעגט זי אזש א האנט אויף „לעזער'ס" אקסעל.

— אלזא, די חוה'לע וואוינט איצט אין דעטראיט, מישיגען. — הויבט „לעזער" ערנסט אן — זי האט גליקליך חתונה געהאט מיט א יאהר פינף צוריק, געקראגען א פיינעם מאן און זיי האבען שוין געהאט שען פּרנסה און צוויי שענע קינדערלעך

מאכט זיך א אומגליק נעבעך, אז דעז מאן האט אומגעפעהר מיט א יאהר צוריק געקראגען „קאנסאמפשאן" און געמוזט אוועקפאהרען אין דענווער, קאל. די פרוי פלאגט זיך איצט מיט די צוויי קינדער, אז עס איז א ביטערער רחמנות. איך בין דארט געווען ביי איהר מיט א האלב יאהר צוריק — ענדיגט „לעזער". דער עולם בלייבט שטהען גערירהרט און עטליכע לאנדסלייט וואס זיינען שוין לאנג דא אין אמעריקא פרעגען שטיל:

— ווער איז דאס די חוה'לע?

אין א ווייל שפעטער ווענדט זיך צו איהם א צווייטע לאנדספרוי:

— „לעזער", אפשר ווייסען זי פון איינעם, ער האט געהייסען מענדעל? — דאס ארויסגעזאגט פארהאקט זיך די לאנדספרוי אין מיטען.

— אפשר ווייסען זי נאך עפעס פון איהם? — פרעגט „לעזער" און שטרענגט זיך דערוויל אז צו טרעפען וועמען זי מיינט. אבער די לאנדספרוי ציעהט מיט די אקסלען ניט ענטפערנדיג. ווען זי איז נאך געווען א מיידעל אין דער היים האט זי דעם יונגען מאן שטיל אין הארצען זעהר געליעבט, קיינער האט דערפון ניט געוואוסט און קיינער האט דערפון ניט גערארפט ווייסען. און עפעס ווי מורא האבענדיג, אז זי זאל זיך איצט ניט פערראטען האט זי זיך דערפאר געהיט אנצוגעבען מעהר סמנים. זי וואלט אבער געווען זעהר גערן צו וויסען וואס פון דעם יונגען מאן איז געווארען. זי האט דארום אלץ געקוקט אויף „לעזער'ן" האפענדיג, אז ער וועט אליין טרעפען וועמען זי מיינט.

„לעזער" קוקט זי נאך א ווייל אן, און ענטפערט פארזיכטיג:

— כ'ווייס שוין וועמען זי מיינען — מענדעל יתום — רעדט ער שוין מעהר צום עולם ווי צו דער לאנדספרוי. ער האט געקענט שרייבען בריעף מיט מליצה, טאקע פאר אלע געשרי־

בען בריעף: מענדעל יתום, וואס האט אמאל גענומען 500 רובעל ביי שלמה סוחר, ווען דער זוהן זיינער איז אזוי קראנק געווען, געהאלטען ביים שטארבען. און מענדעל יתום האט איהם דערפאר ביים רב אוועקגעשאנקען צוואנציג יאהר פון זיין לעבען. שלמה סוחר, איז שוין געשטארבען, און ווי מען זאגט, געשטארבען אן ארימאן און מענדעל געפינט זיך היינט אין סט. לואיס און איז א גביר פון א הונדערט טויזענט. ער האט דאך חתונה געהאט מיט רחל׳ע שטיין׳ס, וואס דער פאטער האט זיך איינגערעדט כאטש צו נעמען פאר איהר א רב א מאן: דערווייל האט דאך דער ברודער איהרער זיך גע׳שמד׳ט און חתונה געהאט מיט א שיקסע, האבען די אנדערע קינדער שוין ניט געקענט קיין שידוכים טאן און אלע כמעט זיינען אוועק אין אמעריקא.

אזוי פרעגן נאך פיעלע לאנדסלייט און „לעזוער“ האט כסדר דערצעהלט און דער עולם פיהלט ווי זיי וואלטען ווידער איבערגעלעבט אלע יענע לאנגע פארגאנגענע, גליקליכע יאהרען.

דערווייל פאלט צו די נאכט. „לעזוער“ גיט זיך א כאפ און נעהמט זיך איילען צום „טריין“. לאנדסלייט נעהמען זיך מיט איהם זעגענען און ווינשען לאנגע יאהרען פאר דעם פארגניגען, וואס ער האט זיי פארשאפט און הייסען דארט גריסען די לאנדסלייט אין נויארק און אז ער איז ענדליך אוועק צום טריין וואוהין עטליכע לאנדסלייט האבען איהם באגלייט איז שוין געווען שטארק דונקעל אין דרויסען און עס איז עפעס געווען אזא שאד, וואס ער פאהרט אוועק...

ר׳ שלמה בּער

אַז גאָט האָט ר׳ שלמה בער׳ן געהאָלפען צו אַן אייגען שטיקעל שאָפּ אין אמעריקא, צו וואָס ער האָט לאַנג, לאַנג געשטרעבט, האָט ער זיך דאָס איינגעריכט אויף זיין שטייגער: גענומען צו דער ארבייט נאָר אידען, מייסטענס פארהייראטע מענשען, מיט וועלכע ער האָט זיך נאָהענט געקענט, אדער וואָס נאָהענטע באַקאַנטע האָבען צו איהם רעקאָמענדירט. ער האָט. אזוי גוט ווי זיי, שווער און פלייסיג געארבייט, געזעהען עס זאָל אלסדינג זיין אין אָרדנונג, עס זאָל קיין מאָל קיין ארבייט ניט אויספעהלען און אז א בעל־מלאכה זאָל ביי איהם פארדיענען: אחוץ דעם האָט ער געהאלטען און באהאנדעלט א בעל מלאכה ווי אן אייגענעם מענשען, זיך אינטערעסירט מיט יעדענס לאַגע, פונקט ווי זיי וואָלטען איהם אָנגעהערט, ווי ער וואָלט מיט זיי פון איין משפחה געווען.

איז ביי אן ארבייטער געבאָרען געוואָרען א קינד, האָט שלמה בער געמוזט וויסען דערפון, און אז עס איז א שטיקעל שמחה געווען האָט ער זיך מיטגעפרייט, און האָט חלילה ביי איינעם א שטיקעל אומגליק פּאסירט האָט ער מיטגעפיהלט, פּונקט ווי עס וואָלט ביי איהם פּאסירט.

יעדען פרימאָרגען, ווי נאָר די ארבייט האָט זיך אָנגעפאַנגען, האָט שלמה בער זיך אָנגעטאָן די גאָלדענע פּאַנסנע, זיך גלייך געגלעט די שוין מיט גרויע האָר געמישטע באָרד און די הענט פארלייגט אויף הינטען האָט ער מיט לאַנגזאַמע טריט גענומען שפּאַנען פארביי די מאַשינען. ביי יעדער מאשין וואָס ער איז פּארביי געקומען האָט. ער שוין אין פּאראויס געוואוסט

ווער דער מאַן איז און ווי איהם געהט.

דאַ שטעהט מוישעל, האַט שוין דריי קינדערלעך זאַלען לעבען. דער עלטסטער באַי דאַרף שוין לויט חשבון געהן אין סקוהל: דאַס איינגסטע דאַרף שוין אויך אַלט זיין צוויי יאַהר — אַ מיידעל דאַכט זיך...

דאַ ווידער שטעהט שוין חיים לייזער, דעם איז נעבעך ניט לאַנג צוריק דאַס מיטעלסטע קינד געשטאַרבען, אַ באַטשיקעל אַ יאַהר דריי, מיט אַזאַ שעהן קעפּעלע בלאַנדע האַר און בלויע אויגעלעך, נאַר דעריבער אַ ברכה צו מאַכען. און שלמה בער פיהלט ווי עס גיט איהם אַ ריס אין הארצען און ער זיפּטצ שווער אַב. און קומט ער פאַרביי אַן ארבייטערם מאַשין, פון וועמעס פאַמיליע עס דאַכט זיך איהם, ער האַט עפּעס פאַרגעסען, שטעלט ער זיך ביי איהם אַב, קוקט אַ ווייל זיך צו צו דער ארבייט, ווי ער וואַלט זיך וועלען אַז עפּעס דערמאַהנען. און דאַן פרעגט ער: זאַג, יאַנקעל, איז ניט ביי דיר דאַס עלטערע קינד אַ מיידעל?

— ניין, — ענטפערט יאַנקעל מיט אַ שמייכעל, — אַ באַי, איהר געדענקט דאָך, ר׳ שלמה בער.

— שוין, שוין! — לאַזט איהם שלמה בער ניט רעדען ווייטער. — איך דערמאַן זיך שוין. די וואָך נאָך שבועות איז איהם געוואָרען פיער יאַהר, און וואָרט אַקאַרשט, — דעם טאָג פון דער סעודה, אויב איך האָב קיין טעות ניט, האָט שטאַרק גערעגענט. ניט אַזוי?

— אמת, — שטימט יאַנקעל צופרידען צו.

—זעה נאַר, זעה, זיך גאַר געהאַט פאַרגעסען — חידוש׳ט זיך ר׳ שלמה בער.

— ער מוז שוין זיין אַ וואוילער באַי, האַ?

אזוי צושמועסט זיך ר׳ שלמה בער מיט דעם ארבייטער לאַנג און הארציג און דערצעהלט אַפטמאָל ביז פון זיינע אייגענע קינדער־יאַהרען.

מיט דער צייט אבער איז ביי איהם אונטערגעוואקסען א זוהן, וואס האט זיך שוין דא אין אמעריקא אויסגעהאדעוועט און געענדיגט ביזנעס קאלעדזש. און אז איידעם וועמען שלמה בער האט אריינגענומען אין שאפ אום די פאמיליע שטארקער צוזאמענצוהאלטען. און דער זוהן מיט דעם איידעם צוזאמען האבען מיט דער צייט איבערגענומען אין זייערע הענט דעם שאפ און די גאנצע פיהרונג און האבען גענומען אלעס איינריכטען אויפ'ן מאדערנעם אופן.

מען האט גענומען צושטעלען מאשינען און מאשינען, און אנשטאט וואס פריהער האט קיינמאל קיין ארבייט ניט אויסגעפעהלט און ארבייטער האבען יאהרען לאנג אבגעארבייט, פארדיענט, געווען צופרידען און זיך געפיהלט ווי משפחה ביי משפחה, האט מען איצט גענומען נאכווארטען אויף ארבייט צו עטליכע טעג און אפטמאל צו עטליכע וואכען. די אלטע, שוין פון יאהרען לאנג באזעסענע ארבייטער האבען גענומען פיהלען, ווי מיט יעדען טאג פארשווינדט אלץ מעהר די אמאליגע ווארעמקייט און היימישקייט, וואס האט געהערשט אזוי לאנג, ווי דער אלטער האט געפיהרט דעם שאפ, און א קאלטע דיסציפלינירטע שטרענגקייט פארנעהמט אלץ מעהר דעם ארט.

און אז ר' שלמה בער האט דאס גענומען פיהלען, האט ער דערפון גרוים עגמת נפש געהאט, עס איז איהם עפעס אזא שאד און א וועהטאג געווען. ער האט געפרובט די ארבייטער טרייסטען און זיי געבען האפנונג, אז עס וועט זיך נאך אלץ צוריקקעהרען צום אלטען, אבער אויסגעלאזען האט זיך דערפון גארנישט.

און אז דער ערשטער אלטער ארבייטער איז אוועק, האט שלמה בער געפיהלט ווי עפעס אין איהם וואלט זיך איבערגעריסען, געפיהלט ווי עס האט זיך א טרייסעל געטאן א בנין, וואס האט אזוי לאנג געהאלטען, וואס איז איהם אזוי ליעב און הייליג געווען, וואס איז א שטיק פון זיין לעבען געווען.

ער איז אוועק צו די קינדער, זיך געבייזערט, פּראָטעסטירט אָבער געהאָלפען האָט עס ניט. איינער נאָך איינעם האָבען די אַלטע אַרבייטער פאַרלאָזען די אַרבייט און נייע פרעמדע האָבען פאַרנומען זייערע פּלעצער.

פריהער, ווען דער אַלטער האָט געפיהרט דעם שאַפּ און אַז אַן אַרבייטער איז אַמאָל ניט געקומען צו דער אַרבייט, האָט ער תּיכף געשיקט אָדער גאָר אַליין געלאָפען געוואָהר ווערען צו האָט ניט עפּעס פּאַסירט. גאַנץ אַנדערש איז עס איצט. יעדען אין דער פריה נאָכ׳ן וויסעל דאַרף דער פאָרמאַן דורכגעהן דעם שאַפּ, פאַרשרייבען יעדען נומער פון דער מאַשין, וואו עס פעהלט אַ פּאָר „הענט און פיס", דאַן אַרויסגעהן אין די האָל, וואו עס שטעהען און וואַרטען טרייערס" מכּל המינים און אַריינגעהמען אַזוי פיעל, וויפיעל נומערן ער האָט פאַרשריבען. און אַזוי כּסדר יעדען טאָג. און אַזוי איז מיט דער צייט דער שאַפּ געוואָרען פול מיט איירישע, איטאַליענער און אַנדערע און דאָס ביסעל אידישע אַרבייטער, וואָס האָבען איצט געאַרבייט, זיינען געווען אַזעלכע, וואָס שלמה בער האָט זיי ניט געקענט און ניט געוואוסט ווער זיי זיינען.

האָט דער אַלטער גרויס שברי־הלב דערפון און האָט קיין האַרץ ניט צו קימען אין שאַפּ אַריין. און קומט ער אויס אַלטער געוואוינהייט אין פריהמאָרגען אין שאַפּ אַריין, וואַגט ער ניט ווייטער צו געהן. ער בלייבט שטעהן אין דער פראָנט און קוקט איבער די לאַנגע רייהע מאַשינען, וואָס קלאַפּען, רוישען און גרילצען, איבער די מענשען, וואָס באַוועגען זיך ביי זיי. טאָמער וועט ער דאָך אַ באַקאַנט פּנים דערזעהן, אַ וואַרעמען נאָהענטען בליק באַגעגנען. אָבער אַלץ איז איהם אַזוי פרעמד אַז אַ קאַלטער שווידער לויפט אַזש איבער זיין לייב.

אַפּטמאָל ווען ער שטעהט אַזוי און קוקט ווי אַ פאַרבלאָנדזשעטער, קומט צו איהם צוגעהן אַן איירישער „פיקסער", וואָס וויל יוצא זיין און עפּעס ריידען מיט דעם אַלטען באָס. נעהמט

ער איהם עפעס דערצעהלען. פון וואס שלמה בער פארשטעהט א ווארט ניט, קוקט ער איהם פרעמד אן, גיט א ציה מיט די אקסלען, דרעהט זיך פון איהם אוועק, גיט א שווערען זיפץ און פארלאזט וויעדער דעם שאפ. אין דרויסען שטעהט הויך אין הימעל די זון, קוקט רוהיג, בעל־הבתיש איבער די אלטע, גרויע ערד. ארום דעם שאפ, וואס געפינט זיך אין מיטען פון א ברייט, גרויס פעלד, ליגט אלץ שטיל און ווארעמט זיך אהן שום זארג אין די שטראהלען פון דער זון.

שלמה בער דרעהט אלע מאל אום דעם קאפ, ווארפט א בליק אויף די גרויסע לאנגע שאפ־מויער, פון וואו עס הערט זיך אזוי פרעמד א דומפעם קלאפען און רוישען. ער ווארפט דאן א בליק אויף דער ליכטיגער זון, אויף די ארומיגע שטילקייט און עס דערמאנט איהם עפעס אן פארשוואונדענע יאהרען, אן דעם, אז ער האט שוין א גרויע בארד און נרויע האר, און אז די פרעמדקייט פון שאפ, וואס קלאפט און נרילצט אזוי פרעמד אין דער ארומיגער שטילקייט...

אַ פלעק אין דער משפחה

(ערצעהלונג)

— „לא כל אדם זוכה“ — טענה'ט דער אַלטער ר' גרשון פינקעל אַלע מאָל צו זיין רחל'ן. און ר' גרשון ווייס וואָס ער רעדט. פיעלע עלטערן וואַלטען זיך געוואונשען צו דערלעבען אויף די עלטערע יאָהרען דאָס, וואָס עס האָט דערלעבט ר' גרשון מיט זיין אַלטעמשקער.

געווען אין דער היים אַן אָרעמער מלמד, געלעבט זיינע אַלע יאָהרען אין נויט און אין דחקות און איז געווען געוואוינט, צוליעב דער פרנסה, צו זיין אונטערטעניג צו די בעלי־בתים, ווי אַן עני ביי דער טיהר. היינט, גאָט צו דאַנקען, שוין עטליכע יאָהר אין אמעריקא מיט די קינדער צוזאַמען, וואוינט זיך מיט זיין רחל'ן אין שעהנע דירות מיט כל המינים בעקוועמליכקייטען, וואָס די קינדער האַלטען אויס און עס פעהלט ניט פון כל טוב. היינט דעם נחת וואָס זיי האָבען : כמעט אַלע קינדער האָבען זיך פיין „ארויפגעארבייט“ און זיינען „גוט אַפּ“. איבערהויפּט די צוויי אנדערע זיהן בערעל און חיים אדער בעני און היימי אָדער „פינקעל בראָדערס“ ווי זיי רופען זיך דאָ. און ווער האָט זיך דאָס געקענט פאָרשטעלען ? געווען אין דער היים „פּראָסטאָקעס“, „גראָבע פליגלען“ און דאָ ס'אַרע בריות זיי זיינען געוואָרען. האָבען גענומען פיינע פרויען, פון אָרענטליכע פאַמיליעס, וואָס זיינען דאָ אין שקאָלעס געגאַנגען : האָבען היינט זייערע אייגענע פאַבריקען, האַלטען פרעמדע מענשען צו דער ארבייט און — ס'איז זיי וואויל ווי די וועלט.

און גאָט פריהער און זיי דערנאָך : זיי האָבען די גאַנצע פאַמיליע אַראָפּגעבראַכט און אויף די פיס געשטעלט. די צוויי

עלטערע שוועסטער, וואָס זיי זיינען שוין געווען מיידלעך אין די יאָהרען, קיין גראָשען ביי דער נשמה ניט געהאַט און געקענט חלילה זיצען ביז'ן גראָהען צאָפּ אריין, האָבען צוליעב זיי, די רייכע ברידער, גאַנץ וואוילע שידוכים געטאָן. זייערע מענער זיינען פּשוט'ע ארענטליכע מענשלעך טוען ניט אָהן די שוואָגערס פון דאָנען אהער און זיי האָבען טאָקע שוין גאַנץ פיינע ביזנעסלעך פאר זיך, זיינען גוטע מענער צו זייערע פרויען — הלואי אויף אלע עהרליכע אידישע טעכטער געזאָגט געוואָרען. אזוי האָבען זיי אויך געשטעלט אויף די פיס דעם עלסטען ברודער.

אין דער שטאָדט וואו די פּינקעלס וואוינען געפינען זיך א סך היימישע לאַנדסלייט און אזוי ווי די שטאָדט איז ניט קיין גרויסע קען מען זיך איינם ס'אנדערע זעהר גוט.

יעדען שבת נאָכמיטאָג נעמט זיך דער אלטער ר' גרשון זיין רחל'ן און זיי געהען אביסעל צו די קינדער: און פון דעם גאַנג האָבען זיי גרויס פארגניגען. זיי געהען לאַנגזאם איבער'ן סטריט טריט ביי טריט און אין יעדען טריט ליגט כבוד און נחת. וואו ניט וואו באַגעגנט מען לאַנדסלייט, וואָס ר' גרשון און רחל'ע ווייסען, אז ווי נאר זיי ווילען פארביי געהן וועט מען זיי נאָכזאָגען: — אז אויפריכטעניש געקומען: געווען אין דער היים אַן אָרעמער מלמד, געלעבט אין גרויס אָרעמקייט און דאָ איז זיי וואויל ווי די וועלט. אלע קינדער האָבען זיך ארויפּגעארבייט, האלטען די עלטערן בכבוד, פון בלויז נחת וועלען זיי אודאי לעבען מיט צוואנציג יאָהר לענגער.

זונטאג נאָכמיטאָג ווידער געהען די קינדער צו די עלטערן. די זיהן געהען ברייט איבער דער סטריט, נעארעמט מיט זייערע פרויען וועלכע געהען רייך אָנגעטאָן און אלע מאָל באַגעגנט מען זיך מיט פיינע ביזנעסלייט און מען ציהט איינס פאר ס'אנדערע די העטס אויפ'ן רייכען שטייגער. לאַנדסלייט זעהען דאָס און זיינען ווידער די זיהן מקנא און ווען זיי קומען פּאר

זיי פאַרביי גריסען די לאַנדסלייט מיט דרך־ארץ און די ברידער פיהלען זיך גרויס און שטאָלץ. און אז מען טרעפט זיך דאָן ביי די עלטערן צוזאַמען מיט די שוועסטער און שוואָגערס, רעדט מען דערפון מיט גרויס נחת און אַלע צוזאַמען טוט אַזאַ הנאה וואס מען איז ביזנעסלייטע און וואָס מען האָט זיך דערשלאָגן צו רייכקייט.

איז אָבער דאָ איין זוהן, פון וועמען די ברידער און די גאַנצע „גוט אָב'דיגע" משפחה האָט קיין נחת ניט. דאָס איז דוד'ל, דער צווייטער פון דעם עלטסטען ברודער. ער איז ביי זיי ווי א פלעק אין דער משפחה. וואָרים דוד'ל איז דער איינציגער אין דער משפחה, וואָס איז פאַרבליבען און קלעהרט גאָר ניט אנדערש ווי צו פאַרבלייבען אַ ארבייטער. — און דוד'ל האָט זיך גראָד געקענט בעסער ארויפאַרבייטען פאַר אַלעמען — טענה'ט די משפחה. — א יונג האָט אַזאַ פייערדיגען קאָפּ; ווען ער וואָלט נאָר וועלען זיין א לייט, וואָלטען די ברידער איהם דאָך צוגעהאָלפען. ער וואָלט שוין פון לאַנג געקענט האָבען זיין שעהן געלט און געהן מיט די ברידער אין שותפות. איז אָבער דוד'ל ניט קיין מענש אויף צו שפּאָרען געלט און ווערען א ביזנעס־מאַן. ער האָט ליעב א רוהיגען, עהרליכען לעבען און ער האָסט דאָס שטענדיגע האָוועניש און יאָגעניש פון די ברידער און די גאַנצע משפחה.

און וויפיעל די משפחה האָט שוין ניט צו'טענה'ט מיט איהם מיט גוטען און מיט בייזען, בלייבט ער אַלץ ביי דאָס זייניגע. ער געפינט אפילו ניט פאַר נויטיג זיך פאַר זיי צו פאַרענטפערען. אַזוי וויל ער און טוט איהם עפּעס.

און דאָס קען איהם די „ארויפגעאַרבייטע" משפחה פשוט ניט מוחל זיין. אם מייסטען אָבער וואָס עס פאַרדריסט די ברידער און די משפחה איז דאָס, וואָס דער יונג איז ממש זיי מבטל מיט זייער געלט און מיט זייערע ביזנעס און חבר'ט זיך גאָר, איז א גאַנצער „פּאַני־בראַט" מיט אַלע אַרעמע לאַנדסלייט.

פון וועמען די ברידער און די גאנצע משפחה האבען זיך שוין פון לאנג דערווייטערט. און ווען אן ארעמער לאנדסמאן נויטיגט זיך אין א גמילת־חסד וועדנעט ער זיך גיכער צו דוד'לען ווי צו דער רייכער משפחה, און דוד'ל גיט בתשואות חן.

האבען די לאנדסלייט דוד'לען ליעב און צו די ברידער און דער גאנצער „גוט אפדיגער" משפחה וואקסט די קנאה־שנאה און זיי רעדען צווישען זיך אזוי:

— זעהסטו, ווי איינער איז צו זיבען אזוי איז ער צו זיבעציג. דוד'ל איז אין דער היים געווען אן ארענטליכער, גוטער יונג, איז ער עס דא אויך; און יענע זיינען אין דער היים געווען „פראסטאקעס", „גארנישטען". ווייזען זיי עס דא אויך ארויס, כאטש זיי האבען געלט זיינען זיי אסור ווערט דוד'לס א נאגעל.

ווערען דאס די ברידער און די משפחה געוואהר פלאצט זיי שיער ניט די גאל פאר עגמת נפש. — צוליעב אזא יונגאטש! זיי וואלטען איהם פשוט וואס געטאן, דאך רעדען, דוד'לען עפעס זאגען האבען זיי פארט מורא; כאטש ער ארבייט ביי זיי אין שאפ. ווארים די ברידער, כאטש זיי האבען אן אייגענעם שאפ און זיינען גוט אב, קענען זיי אליין נאך ניט שרייבען און רעכענען, וואס דוד'ל קען יא און איז נאך אלעמען דאך א גוטע, עהרליכע נשמה אויף וועמען די ברידער קענען זיך פארלאזען; און אז מען ברויך אויסצומאכען די „פיי" פאר די ארבייטער אדער אונטערשרייבען בילס, מוזען די ברידער דאך אנקומען צו איהם; דערנאך ווייסען די ברידער וויפיעל דוד'ל האלט פון זיי און ער קען זיי געבען דאס קאלטע און ווארעמע.

פארבייסט מען די ליפען און מען שוויגט. נאר זונטאג נעמט מען זיך צוזאמען, די ברידער מיט די פרויען, די שוועסטער מיט די מענער און מען טוט זיך רייך אן און מען געהט אוועק צו די עלטערן. וועמען מען האלט אוים און מען נעמט זיי מאכען פארווירפע דערפאר.

— דו ביסט א טאַטע — נעמען די ברידער טענה'ן צום פּאָטער — אויף דיר ליגט די פאראנטוואָרטליכקייט. דו דארפסט פּועל'ן ביי דעם יונג ער זאָל איין מאָל פאָר אַלע מאָל נעמען קלעהרען אויף א תכלית און אָפּלאָזען די שנאָרער'דיגע לאַנדסלייט, וואָס ווי נאָר זיי דערשפּירען א דאָלאר ביי איהם נארען זיי ביי איהם אויס, און דערנאָך הייסט עס ער האָט זיי א טובה געטאָן און אז ער איז דער גוטער און מיר זיינען די שלעכטע.

— אזא יאָהר אויף מיר ווי בעני און היימי זיינען גערעכט — נעהמען די טעכטער ווידער טענה'ן צום פּאָטער — ער ברויך אזוי צו זיין אן ארבייטער ווי איך ברויך א שווער געמיט. ווען ער וואָלט נאָר ווען וואָלטען איהם בעני און היימי דאָך צוגעהאָלפען און ער וואָלט זיך געקענט גאנץ פיין ארויפארבייטען. און ווער וויל זיך דאָס אין אמעריקא ניט ארויפארבייטען? איבערהויפּט, דער יונג האָט אזא גאָלדענע געלעגענהייט דערצו. עס איז פּשוט א רציחה, אויף מיין וואָרט — נעהמען די שוועסטער שוין רעדען מיט ביטערקייט.

— און דו פּאָפּא ביסט טאָקע שולדיג אין דערין. ווער דען, אז ניט א פּאָטער זאָל דאָס קענען פּועל'ן ביי איהם?

— געוויס איהר — פאַלען די איידעמס ווידער אריין — אייערע זיהן זיינען זיך מוסר נפש פאר אייך און פאר די גאַנצע פאמיליע און זיי ווילען עס זאָל אונז אלע זיין גוט, מען זאָל זיין באשיינט ביי מענשען און אזא יונג טוט דאָך דער פאמיליע שאַנדע אָן. עס וואָלט דאָך געווען א ציערונג פאר אייך און פאר אונז, ווען מען וואָלט געזאָגט: נאָ זעה ר' גרשון'ס קינדער; ווי פיין זיי האבען זיך איינס ווי ס'אַנדערע ארויפגעארבייט.

— און די לאַנדסלייט וואָלטען געהאט מעהר רעספּעקט ווי זיי האָבען — פאַלען די ברידער מיט די פרויען אריין.

דער אַלטער ר' גרשון בטבע א ווייכער אונטערטעניגער כאראקטער איז עס נאָך מעהר געווארען זייט די קינדער האַלטען איהם אויס, נעמט טאָקע פיהלען ווי די קינדער זיינען גע־

רעכט און ער איז טאקע דער איינציגער שולדיגער, וואס דוד’ל איז פארבליבען אן ארבייטער. ער גיט זיך א גלעט די ווייסע בארד, אטעמט טיעף אב, נעמט האסטיג שפאנען איבער’ן שטוב און פון זיין יעדען טריט איז ווי הערט זיך: זאל ער מיר נאר איצט אריינקומען דער יונגאטש. אבער קוים באווייזט זיך דוד’ל אין שטוב קריגט באלד אלעם אן אנדער פנים. די ברידער בלייבען שטיל און נעמען רעדען מיט די פרויען וועגען פרעמדע ענינים; די שוועסטערן געהען צו צו דער מוטער, נעמען ביי איהר אויספרעגען מכח דער ווירטשאפט און די צוויי שוואגערם כאפען זיך צו דער צייטונג וואס ליגט אויפ’ן טיש.

אויך דער אלטער ר’ גרשון ווערט גאנץ אנדערש געשטימט דערזעהענדיג דוד’לען. א געפיהל פון סימפאטיע און פאטער־ליעבע ערוואכט אין איהם צו דעם זוהן.

— וואס אייגענטליך האט ער צו איהם? דוד’ל ארבייט, פארדינט עהרליך זיין גראשען, טוט קיינעם חלילה קיין שלעכטם ניט און פיהרט זיך אויך געגען די עלטערן גוט אויף. פון זיינט וועגען זאל ער ניט ווערען קיין ביזנעסמאן. ער חבר’ט זיך מיט די ארעמע לאנדסלייט? ער ר’ גרשון זעהט געוויס ניט איין דעם גרויסען חטא, וואס דוד’ל באגעהט דא.

אבער באלד דערמאנט ער זיך אן די אנדערע קינדער און צוליעב וואס זיי זיינען געקומען... זיי זיינען גוט אב און מען טאר זיך מיט זיי ניט איינרייסען און דער אלטער ר’ גרשון נעמט פיהלען, אז ער מוז דוד’לען זאגען, איהם אויס’מוסר’ן, כאטש ער ווייס, אז עס וועט איהם אזוי לייכט ניט אנקומען.

— דוד’ל — פאנגט דער פאטער אן מיט א טאן עפעס ווי אי דעם, אי יענע צו וועלען צופריעדען שטעלען. — דוד’ל מען האט ערשט דא אלע גערעדט פון דיר. בעני און היימי ווילען דיר צוהעלפען דו זאלסט ווערען א מענש און דיך ארויפארבייטען. עס איז דאך אמעריקא... איבערהויפט, וואס טויגען דיר די לאנדסלייט?... וואס האסטו פון זיי?... האסט א פאמיליע,

ברידער, שוועסטער, וואָס גאָט האָט זיי געהאָלפען, זיי זיינען גוט אָב. האַלט דיך בעסער מיט זיי; ס'וועט דיר געוויס וואוילער זיין... כ'זאָל אזוי לעבען... פאָלג מיך דוד'ל... טו עס מיר צוליעב... נעמט זיך דער אלטער בעטען רחמים.

דוד'ל, וועלכער פאַרשטעהט שוין, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, און ווייס, וואָס עס האָט דעם אָרעמען טאַטען באַוואויגען איהם דאָס אלעס צו זאָגען, וואַרפט אַ פאַרשענדען בליק אויף די ברידער און ענטפערט דאַן גאַנץ איינגעהאַלטען:

— פאַפאַ, איך בין שוין אַ דערוואַקסענער זוהן און דו ביסט אַן עלטערער מענש און מען האָט געדאַרפט שוינען דיין כבוד און דיך ניט צווינגען צו אַזעלכעס, וואו איך קען אַמאָל אויפטרעטען געגען דיר אַהן דרך ארץ; ווען די ברידער האָבען עפּעס צו מיר זיינען זיי ניט צו קליין מיר דאָס אַליין צו זאָגען.

אָבער דאָ איז געוואָרען אַ גאַנצע סומאַטאָכע: — יו אַר פרעש! יו אַר פרעש! — זיינען די פרויען פון די ברידער אויפגעשפרונגען צוקאָכטע.

— די ברידער האָבען אייך גאָר ניט געטאָן: איהר אַרבייט ביי די ברידער אין שאָפּ; איהר האָט געדאַרפט האָבען אַביסעל רעספּעקט. הם!...

— דו ביסט אָבער טאַקע אונפאַרשעמט, דוד'ל! — שלעכטס ווילען זיי זעהען ביי דיר, וואָס? זיי ווילען זאָלסט ניט בלייבען קיין אַרבייטער, נאָר דיך אַרויפאַרבייטען ווי אַלע טוען און זיי וועלען דיר צוהעלפען. איז דאָס אַזאַ עולה? שעהמען האָסטו זיך געמעגט כ'לעבען.

— אוראי, שעהמען האָט איהר זיך געמעגט, נאָך צו האָבען אַ גרויס מויל — האָבען זיך אויך די צוויי שוואָגערס אַריינגעמישט.

דוד'ל איז אַ ווײלע געשטאַנען אונשליסיג און געקוקט אויף די צוקאָכטע שוועגערינס, שוועסטער און שוואָגערס, דאַן געענטפערט שוין שטאַרק גערייצט

— אבער ווער פארלאנגט פון אייך טובות... איהר האט ניט וואס צו טאן, טו שלאגט אייך קאפ אן קישען און טשעפעט זיך ניט צו מיר. ווער בעט אייך מיך פארזארגען ?

נאכדעם איז די סומאטאכע געווארען נאך גרעסער. אלע זיינען געווארען אנגעצויגענע און זיך גענומען קאכען און היצען און די ברידערס פרויען אם מייסטען.

די ברידער אליין, כאטש אלעם האט געציטערט אין זיי פאר כעס, זיינען געשטאנען שטיל, זיך ניט געמישט. נאר אלע ווילע זיך געווענדעט צו די פרויען און גע׳טענה׳ט : — פליען, בי קוויי׳ט, בי קוויי׳ט ! מיט וועמען טענה׳ט איהר דא ?

אבער די פרויען האבען זיך אלץ ניט געקענט בארוהיגען, נאר כסדר געברומט : הי איז א פרעש טהינג. הי איז א פרעש טהינג !

זיי האבען דאן א נעם געטאן די רייכע מאנטלען און די העטס, און זיך ברייט גענומען אנטאן, עפעס ווי מיט דערמיט צו וועלען דוד׳לען שטארק דערנידעריגען. האבען די שוועסטער און די שוואגערס נאכגעטאן דאס זעלבע.

דעם אלטען ר׳ גרשון איז נעבעך געווארען ענג די וועלט. ער האט פשוט ניט געוואוסט, וואס ער זאל דא טאן. ער איז ארומגעגאנגען פון איינעם צום אנדערען און זיך געבעטען ווי א קינד : — קינדער, קינדער ! — און מעהר האט ער ניט געקענט ארויסברענגען. ער האט זיך אין דער מינוט קיין רעכנונג ניט געקענט אפגעבען, ווער עס איז דא דער גערעכטער און ווער ניט ; ער האט זיך אבער זעהר שלעכט געפיהלט און אין איינוועגס מורא געהאט, אז די רייכע קינדער זאלען ניט אויסלאזען דעם גאנצען כעס צו איהם. ער האט זיך דארום ווי אהן זיין ווילען און ניט אויסרעכענדיג צי דארף ער אזוי טאן צי ניט, זיך צוגעכאפט צו דוד׳לען און איהם גענומען זידלען:

— דו ביסט אן עזות פנים, אן עזות פנים ביסטו, הערסטו !

זיי האָט גאָט געהאָלפען און דו דאַרפסט האָבען דרך ארץ — מעהר האָט דער אַלטער ניט געקענט.

אָבער הוד'ל האָט שוין געשוויגען, געשוויגען אַזוי ווי דער גאַנצער עסק געהט איהם גאָר ניט אָן און עס איז איהם ניט קיין חילוק צי זיי בלייבען דאָ, צי זיי געהען אַוועק, צי זיי עקזיסטירען גאָר אין גאַנצען.

זיין שווייגען איז די ברידער מיט די פרויען אריין אין די ביינער און די גאַל האָט זיי גענומען נאָך מעהר צוגעהן.

— קומט! — האָבען זיי מיט ביטערניש אַ רוף געטאָן די שוועסטער מיט די שוואָגערס און געהענדיג צו דער טיהר האָבען זיי צום אַלטען אַ ברום געטאָן:

— דיין זוהנדעל, הא?! —

איז דעם אַלטען ר' גרשון די וועלט געוואָרען נאָך ענגער און ניט וויסענדיג אין זיין פאַרלעגענהייט וואָס צו טאָן איז ער זיי אונטערטעניג נאָכגעקראָכען און געטענה'ט:

— אָבער קינדער, וואָס האָט איהר צו מיר? וואָס האָט איהר צו מיר?! — איך בין אַן עלטערער מענש און ער איז אַ דערוואקסענער זוהן —

— ס'איז אַללרייט פּאָפּאַ — האָבען די זיהן אָנגעכמורעטע אַ בורטשע געטאָן, פון וואָס דעם אַלטען איז אַ פראָסט איבער'ן לייב געלאָפען.

נאָך די קינדערס אוועקגעהן האָט זיך דער אַלטער ר' גרשון צוריקגעקעהרט אין שטוב, פאַרביטערט, באַליידיגט און שווער געקרענקט, גענומען שפּאַנען איבער'ן שטוב, שווער געזיפצט און געטענה'ט:

געקענט האָבען אביסעל נחת אויף דער עלטער איז עס אויך ניט באַשערט, און צוליעב וואָס רבונו של עולם?!

דערלעבט נחת

(א בילד)

ווי נאָר ר׳ עוזר׳ס קינדער, אָדער „די פיליפּ בראָדערס“ ווי זיי רופען זיך איצט, האָבען געקויפט אַן אייגען שטיקעל שאַפּקע, האָבען זיי דעם פאָטער, וואס איז א איד שוין אריבער די זעכציג און האָט געארבייט ביי א באַקאַנטען אין א פאַרניטשור סטאָר פאר סך הכל זעקס טאָלער א וואָך, — אוועקגענומען פון דער ארבייט.

— שוין לאַנג געארבייט, טאַטע — האָט דזשאָו, זייז עלטסטער זוהן צו איהם גע׳טענה׳ט, — דו האָסט אין דיין לעבען גענוג און שווער געהאָרעוועט, געהאָרעוועט פאר אונז און דער מאַמע זאָל לעבען, און איצט, אז גאָט האָט אונז געהאָלפען, איז, וויפיעל יאָהרען עס איז דיר נאָר באַשערט צו לעבען, זאָלסטו זיי לעבען בשלוה.

געוויס האָט ר׳ עוזר געפיהלט ווארעם און גוט פון דעם זוהן׳ס ווערטער; אָבער גלאַט אזוי ארומגעהן און גאָר ניט טאָן, האָט ער אויך ניט געוואָלט; — אגב האָט ער ביי זיך געטראַכט: אז גאָט האָט זיינע קינדער געהאָלפען צו אַן אייגען שטיקעל פאַבריק, וואו זיי וועלען נאָך מוזען געטריי און שווער מיטארבייטען אום ווייטער צו קומען, וויל ער, ר׳ עוזר, אויך מיט וויפיעל עס איז מיטהעלפען און האָבען א חלק אין דעריין.

און ס׳האָט ניט געהאָלפען. די קינדער האָבען געמוזט איהם געבען כאָטש אויף עטליכע שעה׳ן אין טאָג זיך צו באַשעפטיגען.

די ערשטע פּאָר טעג האָט ר׳ עוזר זיך באַשעפטיגט מיט חידוש׳ן זיך איבער יעדער קלייניגקייט, ווארים דאָס ערשטע

מאל אין זיין לעבען וואס ר׳ עוזר זעהט א קראפט־פאבריק בחוש ובעין.

אין דער אלטער היים, אין זיין געבורטס־שטעדטעל, וואו ער האט פארבראכט אלע זיינע יאהרען, זיינען קיין קראפט־פאבריקען ניט געווען, א חוץ איין גרויסע פאבריק, א באמוועל־שפינעריי, וואס האט זיך געפונען שוין אויסער׳ן שטאדט און האט געהערט צו דעם מיליאנער שלעסער. אפטמאל נאר, אום יום טוב נאכמיטאג, ווען אידען פלעגען זיך ארויסלאזען אויף א שפאציער הינטער׳ן שטעדטעל פלעגען זיי פארבייגעהן די פאבריק, הערען א מאדנעם קלאפען און רוישען, אבער וואס עס טוט זיך אינעווייניג, איז פאר זיי תמיד געבליבען א סוד. מען האט נאר געוואוסט, אז דארט ארבייטען בלויז גוים, וואס ברויכען ניט צו דאווענען און קענען ווינטער ווי זומער אויפשטעהן פריה, ווארים ווי נאר דער פייפער גיט א פייף זעקס מוזען זיי אלע זיך געפינען אין פאבריק. אין אמעריקא איז ר׳ עוזר אין גאנצען ערשט איין יאהר; אגב האט דער אלטער דא געלעבט אויף דעם זעלבען שטייגער ווי אין דער היים אין זיין שטעדטעל. דערפאר, אז ער איז אריינגעקומען אין די זיהנ׳ס פאבריק — אן אמת׳ע קראפט־פאבריק, איז יעדע זאך פאר איהם געווען ניי און וואונדערליך און ער האט זיך געהאלטען אין איין חידוש׳ן.

אט לויפען מאשינען אליין פון זיך, קלאפען, רוישען און מאכען סחורה און אין דער הויך דרעהען זיך אזעלכע גרויסע און קלענערע רעדער מיט פאסקעס ארום, דרעהען זיך אהן א עק און אהן א סוף. און ווי אזוי? דאס מעג נאר איין בורא וויסען. און ביי די זיהן אין פאבריק ארבייטען נאר אידען און די מייסטע פון זיי לאנדסלייט פון זיין שטעדטעל, וואס ר׳ עוזר האט זייערע פאטערס און זיידעס געקענט. ארבייטען אין פארטוכער, אהן היטלען און קומען צו דער מינוט, ווען עס פייפט, פונקט ווי אין דער היים די גוים להבדיל.

די דריי ברידער, ר׳ עוזר׳ס זיהן, די אייגענטהימער פון שאפ, לעבען צווישען זיך בשלום. פון יוצא וועגען איז ביי זיי אפגעמאכט אז דזשאו דער עלטסטער איז דער ביזנעס־מאן וואס פאהרט אין נויארק קויפען און פארקויפען וואארע; פיליפ דער צווייטער איז אינסייד־מענעדזשער און מאריס דער איינגסטער פיקסט, ווען ביי א מאשין ווערט עפעס קאליע און עהנליכע זאכען. אין אמת׳ן אבער, מאכען זיי ניט קיין חילוק; יעדער האט זיך אויסגעלערענט דאס נויטגיסטע וואס מען דארף אין שאפ קענען, און וועמען עס קומט אויס, טוט ער די אדער יענע ארבייט. קומט אריין א סוחר, אפילו אן עכט ענגלישער מיט א ציגאר אין מויל, ווייס יעדער פון די ברידער מיט איהם צו רעדען, אריינצוקוקען אין א ביל, א געשעפטס־פאפיר, אונטערצושרייבען און גלאט דאס שטיין און דאס רעדען מיט דעם סוחר מיט וואס פאר א שעהנקייט; קען זיך דער אלטער ניט אפ׳חידוש׳ן ווי אזוי זיי האבען זיך דאס אויסגעלערנט און דאס הארץ וואקסט אין איהם פאר נחת.

אפטמאל נאך אזא פאסירונג ווערט דעם טאטענ׳ס הארץ אזוי פול, אז ער קען זיך ניט איינהאלטען און ער געהט צו צום פאקעט, נעהמט פון דארט ארויס דעם עפעל וואס ער האט מיטגעבראכט צו נעמען אין מויל. ווען דאס הארץ ווערט איהם א חלש טאן, און ער גיט א געה צו צו פיליפ׳ן, און גיט א זאג:

— נא, פיליפ, שייל אפ און גיב מאריס׳ן א האלבען, נא, נעם! — אז עפעל זאל איך שוין האבען אזא יאהר.

איינמאל אין א שעהנעם נאכמיטאג אין מיטען דער געשמאקסטער ארבייט האבען די מאשינען עפעס אנגעהויבען געהן ניט אהין און ניט אהער און פלוצים איז אלעס מיט איינמאל שא — שטיל געבליבען.

די ארבייטער האבען פארלאזען די שטיל־געבליבענע מאשינען. זיך פארזאמעלט אין מיטען שאפ און גענומען קוקען אין דער הויך.

די צוויי אינגערע ברידער פיליפּ און מאָרים זיינען באַלד געקומען צו לויפען, אויף זיך אַרויפגעכאַפּט אָוועראָלס מיט אַזעלכע בלויע מאַנאַרקעלער, געברענגט צו שלעפּען די גרויסע לייטער, פאַרשידענערליי כלים אויף צו שרויפען און קלאַפּען און אַ קריך אַרויף געטאָן צו די צוויי גרויסע הויפּט רעדער. אין דעם אַלטען ר׳ עוזר האָט זיך אַזש דאָס האַרץ אַ צאַפּעל געטאָן. ער האָט געוויס נאָך קיין מאָל ניט געזעהן ווי אַזוי אַזא פאַבריק זאָל זיך פּלוצים אָפּשטעלען, אָבער, ער ווייס, אַז ביי שלעסער׳ן זיינען געווען אויף דאַרויף עקסטראַ גרויסע מייסטער, וואָס האָבען גענומען אַ וואָך, ווער ווייס וויפיעל.

צו דען־זשע וועט מען ניט ברייננען עפּעס אַ מאַשיניסט דערצו? נאָר זיינע זיהן וועלען טאַקע מאַכען, אַז אָט די אַלע מאַשינען, רעדער און פּאַסעקעס זאָלען ווידער אָנפאַנגען צו דרעהען זיך און לויפען?

און ר׳ עוזר האָט זיך אָוועקגעשטעלט די הענט פאַרלייגט אויפ׳ן בויך, מיט אַן אָפּען מויל, און שטאַרק אָנגעשטרענגט געקוקט אַרויף־צו ווי זיינע זיהן בויען און שרויפען ביי די גרויסע רעדער און נאָר פון צייט צו צייט פאַר אַ מאָמענט אָפּגעריסען די אויגען, געוואָרפען אַ בליק צו די אַרומשטעהענדע אַרבייטער ווי ער וואָלט פרעגען: — וואָס זאָגט איהר דערצו? און געפיהלט האָט ער, אַז הלואי וואָלט דאָס גאַנצע שטעדטעל פון זיין אַלטער היים, ניין, די גאַנצע וועלט, דאָ געשטאַנען און געזעהן דעם חידוש, דעם נחת.

— מאָרים, האַלט פּעסט דעם סטרעפּ! — האָט פיליפּ אַ רוף געטאָן און איינס און צוויי האָבען די רעדער און פּאַסעקעס ווידער זיך גענומען דרעהען, צוערשט לאַנגזאַם, דערנאָך שנעלער און שנעלער. און די צוויי ברידער זיינען אַראָפּ פון דער לייטער אַביסעל מיעד און פאַרשמירט און געבליבען שטעהן ווי העלדען נאָך אַ זיעג.

— נאַט, ווישט זיך אָב! — האָט דער אלטער א נעם ארויס געגעבען זיין גרויס נאָך היימישעם טאַשען־טוך און געגעבען צו די קינדער, און אליין האָט ער ארויפגעכאַפּט אויף זיך דעם פּאַלטאָ און אהיים געלאָפען כאָטש דערצעהלען דעם נחת זיין אלטעטשקער.

צוויי וועלטען

(אַ בילד)

זונטאָג פאַר דינער. שלמה וועקס, אַ איד שוין נאָהענט פון פופציג, וואָס איז נאָך אַ פּרעסער ביי קלאָוקס, אַרבייט די גאַנצע וואָך שווער צוליעב פּרנסה פאַר זיין פאַמיליע און וואָס פון תמיד שטעהן אויף די פיס האָט זיך ביי איהם אויף די פּאַדעשוועס פאַרזעצט אַזעלכע האַרטע סטריפּעס, וואָס ווען ער זאָל איין אבענט פאַרפעהלען זיי צו ווייקען אין הייסע וואַסער, קען ער שוין אויף צו מאָרגענס ניט מעהר שטעהן אויף די פוס, זיצט זיך איצט, ווי יעדען עול פון קאָפּ אַראָפּ, אין ראָקינג טשער אין אַ פּאָר לייכטע, באַקוועמע שטעק-לאַטשען מיט אַ קורצע פּייפּ אין מויל און לעזט געמיטליך די נייעסען פון דער מאָרגען צייטונג.

זיין פרוי, ניט פיעל אינגער פאַר איהם, אַ מיטעל-הויכע נאָך קרעפטיגע, דאָך שוין מיט שטאַרקע סימנים פון אויסגעמאַטערטקייט; מיט שטאַרק אויסגעאַרבייטע און צוהאַקטע, פון אַרבייט הענט, מיט אַ פון אידישען חן, ליעבען פּנים און מילדען בליק פּאַרעט זיך ביים טיש און אויווען אַרום דעם דינער קאָכען. פּאַרטיג געוואָרען מיט׳ן לעזען, האָט שלמה אַ געשמאַקען געגעץ געטאָן, ברייט זיך אויסגעראַנגעלט און דאַן זיך געווענדעט צו זיין פּרוי: —

— עטעל, וואָס קאָכסטו היינט פאַר דינער?

— וואָס איך קאָך? — וואָס אַלע מאָל: — צעהנערליי געקעכצער.

— מאָלי — שטעלט זי זיך צעהלען אויף די פינגער — גלייכט אַביסעל טשיקען-זופּ, לואי: — ווערזש-טעבעל זופּ מיט

סטייק, היימי: עסט ניט עפעס אנדערש ווי געהאַקטע פלייש און אזוי מוז איך פאַר יעדען באַזונדער קאָכען, בראָטען און פרעגלען. וואָרים גיב זיי עפעס אנדערש גיט מען א ציה מיט דער נאָז, א רוק דעם טעלער אין דער זייט און א ברום צו: —

„דע׳לייקיט", „איי העיט־איט" און פאַרטיג. טאַטע זיסער! האָב איך דאָס געוואוסט ביי מיין מאַמען? וואָס מען האָט געקאָכט און וואָס מען האָט געשטעלט אויפ׳ן טיש האָב איך געמוזט עסען.

— אבי גאָט זיי דאַנק, עס איז דאַ דאַרויף! — נעהמט שלמה באַרוהיגען זיין פרוי.

— איך פאַרדין, די קינדער פאַרדינען. דער „טאַלער" פעהלט ניט חלילה, — זאָלען זיי האָבען דעם פאַרגעניגען.

— נו, און די אַרבייט איז ביי דיר גאָרניט? — ווענדעט עטעל איין. — אזוי פיעל טעפ און פאַנען אויף צו קאָכען, בראָטען און פרעגלען. אודאי איז דיר עס לייכט צו זאָגען.

— נו, מילא, אויך ד׳רויף זיינען מיר דאָך עלטערן און זיי אמעריקאַנער קינדער: קענסט דיך עפעס א סך אויסטענה׳ן מיט זיי? זאָלען זיי נאָר זיין געזונט און פטור — ענדיגט שלמה דער טאַטע.

— זאָלען זיי טאַקע נאָר זיין געזונט — ענטפערט שוין אויך עטעל די מאַמע. — און מיינסט טאַקע, שלמה, אז עס איז מיר צופיעל פאַר זיי די אַרבייט? אסור! אַט גיב איך אַמאָל א רעד, ניט פאַר וואוילטאָג חלילה. נאַ, שלמה, פאַרזוך אביסעל זופ, וואָס איך האָב געמאַכט פאַר׳ן מיידעל. טעם גן־עדן. זי וועט זיך פשוט מחיה זיין. זי זעהט מיר טאַקע שלעכט אויס אין דער לעצטער צייט. און שלמה, גיב א קוק דאַ, ווי אלעס איז געראָטען — ווייזט זי איהם וויעדער אַז אויף לואי׳ס און היימי׳ס עסענס.

— זאָלען זיי נאָר זיין געזונט! — ווידערהאָלט דער טאַטע מיט האַרץ.

— זאַלען זיי טאַקע נאָר זיין געזונט! — שטימט די מאַמע צו.

* * *

ארום איינס א זייגער הויבען די קינדער אָן זיך צוזאמענקומען.

צוערשט קומט אריין מאלי, די מיידעל, וועמען די עלטערן מיט דער הילף פון די צוויי ברידער, לואי און היימי, לאָזען געהן אין היי סקוהל. זונטאג פאר דינער פארדיענט זי זיך צו אויף געוויסע זאַכען, וואס זי ברויכט: זי גיט לעסאָנס ביי עטליכע געוואָרענע ביזנעס־לייט, וואָס נויטיגען זיך אין קענען אַביסעל שרייבען און רעכענען. זי קומט דאָס איצט פון די לעסאָנס. זי נעהמט פון זיך אראָב דעם העט און מאַנטעל און טוט אָן א גרויסע, ווייסע שירץ און נעהמט זיך צו העלפען דער מוטער. באַלד קומען אויך אריין לואי און היימי, יעדער פון זיין קלוב און יעדער מיט זיין ענגלישער צייטונג אין פאַקעט.

— מאַ, איי׳ם האַנגרי, מאַ, איי׳ם האַנגרי! — ווענדען זיי זיך ביידע אין איינעם צו דער מוטער.

— אַט באַלד וועט זיין דאָס עסען אויפ׳ן טיש. לאָזט מיך נאָר איצט צורוה.

— מאַ, וואָס ׳סטע קאָכט פאָר מי? — וויל לואי וויסען פארשטעלענדיג איהם דעם וועג.

— מא ,ענד וואט פאָר מי? — וויל אויך היימי וויסען. און זעהענדיג, אז זי וועט זיך פון זיי ניט ארויסדרעהען, נעהמט זי יעדען אָנווייזען אויף זיין עסען.

— דאַט, וואַט איי לייק! דאַט, וואט איי לייק! — האָבען זיי ביידע אויף איינמאָל, הויך און באַגייסטערט, אזש אונטערשפרינגענדיג, אויסגערופען.

— מאַ, זאָלסט לעבען מיר הונדערט יערס! — רופט לואי צופריעדען אוים.

— מאַ, ענד אַי קים יו פאר איט! — נעהמט היימי זי ארום ביים האַלז.

— אַי טו! פּ שפּרינגט לואי צו פון דער אנדער זייט און זיי האָבען ביידע די מוטער אזש אין לופטען געהויבען.

— משוגעים! טאָמער לאָזט איהר מיך אָב, משוגעים! — שרייט די מוטער זיך וועהרענדיג און זי פיהלט ווי זי ווערט אזש אינגער פון נחת.

און דער פאָטער שטעהט פון ווייטען, די הענט אין די הויזען טאַשען, די קורצע פּייפּ אין מויל, שמייכעלט צופריעדען און שיבערט זיך אַלעמאָל אונטער פון גרויס הנאה.

— אז די טייבעל! — האָט ענדליך מאלי, די מיידעל, אויסגערופען.

— צום טיש עסען! — האָט אויך די מוטער אויסגערופען און די פאַמיליע האָט זיך גענומען אויסזעצען ארום טיש, יעדער אויף זיין פּלאַץ, און אָנגעפאנגען עסען.

אזוי ווי עטעל, די מאַמע, האָט נאָך געהאט עפּעס צוצוגרייטען, האָט שלמה, דער טאַטע, ווי זיין שטייגער איז שוין געווען, צוגעוואַרט ביז זי וועט זיך אוועקזעצען. דערווייל האָט ער געוואָרפען א צופרידענעם בליק אויף די קינדער, אויף דעם שעהן געגרייטען טיש, וואו עס האָט ניט געפעהלט פון כל טוב, און אין זינען געהאט: — הלואי, ביז הונדערט יאָהר ניט ערגער, טאַטע זיסער!

לואי און היימי, ווי זייער געוואָהנהייט איז געווען, האָבען גענומען יעדער זיין צייטונג — לואי זיין דעמאָקראַטישע, היימי זיין רעפּובליקאנישע, איבערגעלייגט א פוס איבער א פוס, אנגעשפּארט דעם עלענבויגען פון דער לינקער האַנט, אין וועלכער מען האָט דאָס פּייפּער געהאלטען, אויף דעם איבערגעלייגטען פוס און לאַנגזאַם, אויף אַן אייגענאַרטיגען שטייגער, גענומען בלינד צו פיהרען דעם לעפעל פון מויל צום טעלער, פון טעלער

צום מויל און געקייעט און געקוקט אין פּייפּער, געקוקט אין פּייפּער און געקייעט.

פּלוצים איז היימי'ס האַנט מיט'ן לעפעל געבליבען שטעקען אין טעלער. ער האָט זיך א בויג געטאָן מיט'ן פּייפּער צו לואי'ן און גענומען פאר איהם לעזען, פון זיין רעפּובליקאנער צייטונג, ווי מק'קאָלל, א באוואוסטער רעפּובליקאנער, באשולדיגט אַרטשבאַלד'ן, א באוואוסטען דעמאָקראטישען ליעדער, אין זעהר ניט קיין שעהנע זאכען. איז אויך לואי'ס האַנט מיט'ן לעפעל געבליבען שטעקען אין טעלער און צוואוואַרפענדיג דעם ברודער א שטרענגען בליק, האָט ער מיט היץ אויסגערופען:

— איט איז א גאַד־עם ליי! — דאן גענומען באווייזען וועלכע קליינליכע מאָטיוועו עס האָבען דעם מק'קאָלל'ן באוואויגען דאָס צו זאָגען.

האָט היימי שוין געענטפערט דעם ברודער מיט כעס און לואי האָט מיט נאָך מעהר כעס גענומען ענטפערען צוריק. און באַלד זיינען ביידע ברידער געשטאַנען צורייצטע איינער געגען אנדערן, ווי צוויי העגער.

— פּאַ, לוק היער! — האָט מאלי, די מיידעל, א צושראָקענע זיך געווענדעט צום פּאָטער, וועלכער איז בשעת דעם געזעסען און שטיל געשמועסט מיט דער מוטער, ווי פּרנסה איז, גאָט זיי דאַנק, ניט צו פאַרזינדיגען און די קינדער זיינען געזונט און זיינען וואוילע קינדער, נאָר איין שאָד איז, וואָס זיי קענען שוין באַלד קיין אידיש וואָרט ניט אויסרעדען און מען קען זיך מיט זיי אזוי ניט צונויפרעדען.

— נאָר זאָלען זיי זיין געזונט.

— זאָלען זיי טאַקע נאָר זיין געזונט — האָט די מוטער צוגעשטימט.

— וואָס איז שוין ווידער געשעהן? וואָס? — האָט דער פּאָטער זיך א כאַפּ געטאָן.

— נאַ, זעה נאָר, ווי דאָס שטעהט איינס געגען דעם אנ־

דערן, ווי מען וואָלט זיך די ריבען פֿון פֿעלד אַראָפּגענומען, — וואָס איז דאָ געשעהן, וואָס?

— פּאַ, היער — נעמט לואי ערקלערען אין ענגליש, וואָס היימי'ס מק'קאָלל, אזא „גאָרנישט", זאָגט אויף אָרטשבאָלד'ן. געפעלט היימי'ן ניט דער טאָן, מיט וועלכען לואי רעדט פֿון מק'קאָלל'ן און ער פֿאַלט ווידער אַן אויף דעם ברודער א צוקאָכטער.

— קענסט עפּעס פאַרשטעהן א וואָרט? — ווענדט זיך דער פּאָטער צו דער מוטער.

— „מעק'ל", „אָרטשבאָל", און צוליעב דעם וויל מען דאָס פארשטערען א טיש, טאַטע זיסער!

אָבער די צוויי ברידער האָבען שוין דעם פּאָטער ניט מעהר געהערט און זיך אַריינגעזאָגט איינס דאָס אַנדערע וואָס מען האָט נאָר געקענט, ביז ענדליך לואי האָט מיט כעס א וואָרף געטאָן דעם לעפעל, אַריינגעשטעקט די צוויי הענט אין די הויזעןפּאַקעטס און מיט פֿון טרערען־איבערגעלאָפענע אויגען אַריינגעלאָפען אין אַן אַנדער רום. — אַי דאָנ'ט קעהר! — איז אויך היימי אוועקגעגאַנגען פֿון טיש.

— „מעקאָלל!" „אָרטשבאָל!" נו, ווייסט עפּעס וואָס דאָ איז געשעהן? — האָט דער פּאָטער, שוין זעהר א פאַרביטערטער, זיך געווענדעט צו דער מוטער.

— אָפּגעהאָרעוועט א האַלבען טאָג, זיך מוסר נפש געווען פאַר יעדען באַזונדער און איצט, האַ? — האָט די מוטער פאַרלייגט די הענט און געוואָרפען א שווערמיטיגען בליק אויף די שטעהן־געבליבענע עסענס...

א שווערע פראַגע

1.

— שוין עטליכע וואָכען, ווי מינע בערגער, א יונגע גרושה, וואוינט אין רומס פאָר זיך, און אדאָלף סילפער, א מאַן, וואָס האָט א פרוי מיט צוויי קינדער אין יוראָפּ, וואוינט ביי איהר.

שוין דריי יאָהר, ווי מינע האָט זיך גע׳גט מיט איהר מאַן, מיט וועמען זי האָט געלעבט צוויי יאָהר און פון וועמען זי האָט א קינד, א באָי, וואָס איז שוין היינט פיער יאָהר אלט. זי האָט זיך אין די דריי יאָהר גענוג אָנגעליטען; איבערהויפּט אין דער ערשטער צייט, ווען דאָס קינד איז נאָך געווען גאָר אפּיצעלע, האָט זי געמוזט עס איבערלאָזען אויף פּערמדע הענט איבער׳ן גאַנצען טאָג, וואָס זי איז געווען ביי דער ארבייט, און ניט איינמאָל האָט פּאסירט, דאָס נאָך א שווערען טאָג ארבייט האָט זי די גאַנצע נאָכט כמעט מיט קיין אויג ניט צוגעמאכט, ווייל דאָס קינד האָט געפיהלט ניט גוט. אין די אבענדען און זונטאג, ווען זי איז געווען פריי פון דער ארבייט, איז זי מייסטענס געזעסען אין דער היים, געזעסען אליין מיטן׳ קינד, און געקוקט דורכ׳ן פענסטער אין גאָס ארויס. דאָרט האָט זי געזעהן געהן אזוי פיעל יונגע פּאָרלעך שפּאצירען, און עס פלעגט איהר געבען א צופּ אין הארצען. זי איז נאָך קיין פולע אכט און צוואנציג יאָהר ניט אלט, און קיין מיאוס׳ע איז זי אויך ניט, און א באגעהר צו לעבען איז פאראַן, און דאָך איז איהר לעבען שוין אזוי פארפינסטערט.

ערשט אין דער לעצטער צייט, ווען דאָס קינד איז עלטער און גרעסער געווארען, און זי האָט עס געקענט מיטנעהמען, האָט זי אָנגעהויבען אמאָל ארויסגעהן ערגעץ־וואו, און אזוי האָט זי

זיך באַקענט מיט אדאָלפ'ן. זי האָט איהם באגעגענט אויף א ליטעראַרישען אבענט, וואו ער איז געווען איינער פון די פאָרלעזער, און ער האָט שטאַרק אויסגענומען. מינע האָט זיך געלאָזט פאַר איהם פאָרשטעלען, גערעדט און פארבאכט מיט איהם דעם גאַנצען אבענט, און זי האָט זיך ניט געקענט דערמאָנען, צי זי האָט ווען עס איז אין איהר לעבען זיך געפיהלט אזוי גוט לעבען א מענשען, ווי לעבען איהם.

זי האָט זיך באַלד ווידער מיט איהם געטראָפען, דערנאָך כמעט יעדען אבענט. ווען ער איז מיט איהר נעהענטער באַקאַנט געוואָרען און געפונען אין איהר אן אויפריכטיג, גוטע נשמה, האָט ער געפיהלט זיך אַראָפּצורעדען פאַר איהר פון'ם האַרצען. וואָס ער האָט נאָך פאַר קיינעם ניט געטאָן פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס ער איז דאָ אין אמעריקא. ער האָט איהר דערצעהלט, דאָס אין דער־היים האָט ער א פרוי מיט צוויי קינדער, וועלכע פלאָגען זיך דאָרט, און אריבערנעמען זיי קען ער ניט, ווייל ביי דעם, וואָס ער ארבייט היינט, ארבייט ער ניט מאָרגען: ער האָט קיינמאָל ניט צו באַצאָהלען פאַר באָרד, געהט נאָך ארום אין די „גרינע“ קליידער, געהט ניט און קומט ניט צו קיינעם, און ער זעהט ניט קיין שום אויסוועג פון זיין לאַגע.

דערצעהלט האָט ער דאָס אלעס אזוי איינפאַך, אזוי נאַטירליך, אזוי ווי מינע וואָלט געווען זיין אייגענע שוועסטער, און דאָס האָט איהר טיעף געריהרט.

אזוי איז אוועק א שטיקעל צייט, ביז מינע האָט באַשלאָסען צו נעמען פאַר זיך רומס אין א געגענד, וואו קיינער קען זי ניט און וויים זי ניט, און דאן וועט זי איהם אָנבאָטען, אז אויב ער וויל, קען ער צו איהר אריינמופען. פאַר עסען און וואוינונג ,אזוי לאַנג, ווי ער וועט ניט האָבען קיין ארבייט, דאַרף ער ניט זאָרגען.

זי האָט אָבער באַלד אליין זיך דערשראָקען פאַר אָט דעם מאָדנעם איינפאַל, און זי האָט גאָרניט געגלויבט, אז זי וועט

דאָס אַמאָל קענען דורכפֿיהרען, וואָרים זייט זי איז פּטור געוואָרען פון איהר מאַן, האָט זי מיט'ן קינד אַלץ געוואוינט צווישען מענשען, וועלכע האָבען זי גוט געקענט, אין אַ נאַכבאַרשאַפט, וואו מען האָט זי געליעבט און געהאַלטען בכבוד, דערפאַר, וואָס זי איז אַ פרוי אַליין, אַרבייט מיט איהרע צעהן פינגער פאַר זיך און דאָס קינד, און פיהרט אַ שטילען, בכבוד'ען לעבען. און איצט, מיט איינמאָל, נעהם גאָר רומס פאַר זיך און נעהם אַריין אַ מאַן אין באָרד, איבערהויפּט אַזאַ, וואָס האָט אין יוראָפּ אַ פרוי מיט צוויי קינדער.

דער קאָפּ האָט זיך איהר געדרעהט ביי אַט דעם געדאַנק. זי האָט אין איהר געדאַנק געזעהן, ווי די גאַנצע נאַכבאַרשאַפט געהט פּשוט אויף רעדלעך; מען טייטעלט אויף איהר מיט די פינגער, אַז זי קען גאָרניט די גאַס דורכגעהן.

אָבער באַלד זיינען אין איהר זכרון אַרויפגעשוואומען יענע פיעלע איינזאַמע שטונדען, אָבענדען און זונטאַגס, וואָס זי פאַרברענגט אַזוי אָפט, ווען זי איז פריי פון דער אַרבייט; יענע פיעלע, האַלבע און אָפטמאָל גאַנצע נעכט, ווען זי ליגט וואַך אויף איהר געלעגער אין איהר קליינער רומקע, און קען ניט שלאָפען; נאָר זי קוקט אין שטאַרע פינסטערניס, הערט זיך צו צו דער שטילקייט פון דער נאַכט, וואָס ווערט פון צייט צו צייט איבערגעריסען פון אַ פאַרשטיקטען הוסט פון ערגעץ אַ פרעמדער שטוב, אָדער פון אַ גרילציגען, לאַנג־געצויגענעם וויסעל פון אַ ווייטער פעררי־שיף, וואָס טראָגט זיך ערגעץ אין דער שוואַרצער נאַכט איבער אַ טיפען אָפּגרונט פון ים. און פיהלט אַז איהר האַרץ מיט אַזאַ שווערער, זיס־אומעדיגער בענקעניס נאָך עפּעס אָדער נאָך אימיצען. און עס האָט זיך איהר פאַרגעשטעלט אַדאָלף, וואָס רעדט אַזוי שעהן און אַנגענעם, און האָט אַזוי פיעל צו דערצעהלען, אַז זי ווערט גאָרניט מיעד איהם צו הערען, און זי האָט באַשלאָסען איהר פּלאַן דורכצופיהרען.

2.

ווען מיני האָט שוין געלעבט עטליכע טעג אין איהרע רומס, האָט זי אדאָלף'ען דאָס ערשטע מאָל איינגעלאדען צו זיך אהיים. און אין א געשפרעך מיט איהם, ווען ער האָט פאַר איהר זיך ווידער געקלאָגט, ווי ביטער עס איז איהם, האָט זי איהם זעהר פריינדליך אָנגעבאָטען, אז, אזוי ווי זי פארדיענט איצט ניט שלעכט, קען ער, אויב ער וויל, צו איהר אריינציהען, און ער דאַרף ניט זאָרגען וועגען צאָהלען איהר, ביז ער וועט ניט ארבייטען און פארדיענען. און כאָטש ער האָט געפיהלט צו איהר טיפע דאַנקבארקייט פאר אזא פריינדליכען אָנבאָט, איז עס איהם אָבער געווען זעהר אונאָנגענעם: א פרוי, וואָס ארבייט שווער פאַר זיך אליין און איהר קינד, זאָל נאָך דאַרפען פאַר איהם ארבייטען, און זיין ערשטער אימפּולס איז געווען ניט אָנצונעמען איהר פאָרשלאָג. ער האָט זיך אָבער באַלד דערמאָנט אָן זיין לאָגע, אז ער האָט שוין פאר די לעצטע עטליכע וואָכען קיין סענט ניט פארדינט. ער האָט פשוט ניט פון וואַנען צו לעבען און ניט צו באצאָהלען פאר זיין דירה, וואו ער וואוינט, און ווען עס קומט איהם אוים שפּעט אין אָבענט אהיים צו קומען, איז איהם דאָס לעבען ניט ניחה, און דעם גאַנצען טאָג דרעהט ער זיך ארום אליין, עלענד, און זי, מינע, איז דאָך אזא גוטע און סימפּאַטישע, און באצאָהלען וועט ער דאָך איהר אזוי שנעל, ווי ער וועט קריגען ארבייט... און — ער האָט איהר אָנבאָט אָנגענומען.

די ערשטע עטליכע טעג, וואָס ער האָט ביי איהר געוואוינט, האָט אדאָלף טאַקע ווי אויפגעלעבט. ער האָט ניט מעהר געפיהלט אויף זיך די בליקען, וואָס האָבען תמיד ווי גערעדט: „מיסטער לעבען, איהר זיינט נאָך אלץ אָהן ארבייט... עס איז דאָך שוין באַלד ווידער דער ערשטער, און פון וואַנען וועט איהר נעמען צו באצאָהלען?“

מינע האָט איהם באהאנדעלט און זיך פארהאַלטען צו איהם, ווי א גוטע מאַמע, וועמען אַלעס איז ליעב צו טאָן פאר איהר קינד.

ער איז דעריבער יעדען טאָג גאַנץ פריה אוועק מיט חשק זוכען ארבייט. ניט געפּונען, איז ער אוועק צוריק אהיים, זיך אוועקגעזעצט מיט א רוהיגען קאָפּ עפּעס לעזען, אדער שרייבען א בריעף צו דער פרוי אין יוראָפּ, אדער אויף אַן אנדער אופּן פארברענגען דעם טאָג. אין אבענט, ווען מינע איז געקומען פון דער ארבייט, פּלעגט ער זיך מיט איהר אוועקזעצען און געמיטליך און צופרידען מיט איהר פּלוידערען אָפּטמאָל ביז נאָך האַלבע נאַכט.

ווען עס איז אבער אוועק א וואָך און צוויי, און ער האָט נאָך אַלץ ניט געקראָגען קיין ארבייט, האָט איהם גענומען ווערען אביסעל אומעטיג אויפ'ן הארצען, און עס האָט איהם אַלס מעהר און מעהר גענומען עגבערן דער געדאַנק, אַז ער האָט זיך אָנגעזעצט אויף א פרעמדער פרוי, וואָס מוז פאר איהם ארבייטען.

גאַנץ אָפּט פּלעגט זיך צו איהם ארייג'גנב'ענען א חשד: ווער ווייס, וואָס די פרוי איז אויסען, ס'ארא נעץ זי שפּרייט אוים פאר איהם... אָבער באַלד האָט עס איהם באַנג געטאָן, וואָרים פון איהר באהאנדלען איהם, האָט ער קיין שפּור פון אַזעלכעס ניט געקענט ארויסנעמען; פארקערט, קריגט ער א בריעף פון זיין פרוי, יאָגט זי איהם באַלד צו ענטפערן, ווען ער טוט עס ניט אַליין. אַט האָט ער לעצטע וואָך געקראָגען א בריעף, אין וועלכען זיין פרוי בעט איהם עפּעס געלט, האָט זי, מינע, איהם אָנגעבאָטען, אַז אַזוי ווי קיין געלט האָט זי ניט, זאָל ער פון איהר נעמען דאָס גאָלדענע לאָקעטעל מיט'ן שטיינדעל און דארויף באָרגען א פּאָר טאָלער און אהיים שיקען. ער האָט עס, נאטירליך, ניט געטאָן, אָבער זי איז שטאַרק צו־

געשטאַנען צו איהם, און דענקענדיג פון דעם, פאַרשווינדט באַלד יעדער שפור פון חשד ביי איהם, און א ווארים געפיהל פון טיפער דאנקבארקייט צו איהר נעהמט איהם ארום.

3.

נאָך היבשע עטליכע וואָכען זוכען און טרייען, האָט אדאָלף געפונען ארבייט. די ווייזשעס זיינען ניט געווען קיין גרויסע. מען האָט איהם אָבער דערפאר צוגעזאָגט סטעדי ארבייט, און ווען ער איז באַלד געווען זיכער מיט זיין דזשאב, האָט ער געפיהלט, ווי א שווערע משא, וואָס האָט איהם לאַנג און שווער געדריקט, איז איהם אראָב פון הארצען. ווארים, ווי מילד און מוטערליך מינע האָט איהם באַהאַנדעלט, איז עס איהם אבער דאָך געלעגען אויפ'ן געוויסען, וואָס ער א געזונטער מאן, האָט זיך אָנגעזועצט אויף די פּלייצעס פון א שוואכער פרוי.

ערשט איצט האָט ער געפיהלט, ווי גוט און געטריי די פרוי האָט געגען איהם געהאנדעלט. א זיס, ווארים געפיהל פאר איהר האָט איהם דורכגענומען, און ער האָט געשפּירט, ווי אויסצוקושען איהר יעדען אבר, אויס ליעבע און דאנקבארקייט... ער וועט אָבער וויסען, ווי איהר אָפּצודאנקען. ער וועט איהר אָפּצאָהלען ביז א סענט; ער וועט זיך מיט איהר גארניט רעכענען. און דאן וועט ער איהר איבערראשען מיט א טייערען פּרעזענט. פאר וואָס זי וועט איהם לאַנג און פארוואונדערט מורזען אנקוקען.

ווען ער איז אהיימגעקומען דעם ערשטען טאָג פון דער ארבייט, איז מינע שוין געווען אין דער היים, און שוין געהאט פאַרטיג געמאַכט דעם סאַפּער.

— העללאָו! — האָט ער דרייסט און ברייט אויסגערופען, אריינקומענדיג אין שטוב, און געווארט, אז זי זאָל איהם עפּעס פרעגען.

ווען זי האט איהם אבער, ווי אלע מאל, בלויז געהייסען אויסטאן דעם ראק און זיך זעצען צום סאפער, האט ער זיך צו איהר געווענדעט:

— מיסעס בערגער, איהר פרעגט מיך גארניט?

— וואס זאל איך אייך פרעגען?

— נו, צי האב איך ארבייט.

— האב איך ביי אייך דען נעכטען, צו אייערנעכטען, געפרעגט?

— נעכטען און אייערנעכטען טאקע ניט, און היינט אבער האט איהר מיך יע באדארפט פרעגען.

— איהר האט שוין ארבייט? נו, זאל זיין מיט גליק.

— און איהר פרעגט זיך גארניט נאך? — האט ער זי פארוואונדערט אנגעקוקט.

זי האט א שמייכעל געטאן און געענטפערט:

— יע, מר. סילפער, אבער דערווייל זעצט זיך צום סאפער, איהר זיינט דאך הונגעריג.

— מיסעס בערגער, איך פרעה מיך זעהר, איהר ווייסט גארניט — האט ער כסדר גערעדט, ווי ער וואלט גארניט געהערט, וואס זי האט איהם געענטפערט. — און איהר ווייסט וואס? — האט ער זיך פלוצלונג לעבען איהר אפגעשטעלט — איהר וועט מיר היינט נאך סאפער געבען א גוטע גלאז טיי און מיט אביסעל וויין אריינגעגאסען.

זי האט איהם פארוואונדערט אנגעקוקט, און געפרעגט:

— פארוואס האט איהר דאס ניט פארלאנגט נעכטען און אייערנעכטען, און אז איך האב אייך געוואלט געבען, האט איהר ניט געוואלט טרינקען?

— מיסעס בערגער, נעכטען און אייערנעכטען איז דאך ניט היינט. ווען איהר וואלט בלויז געוואוסט, ווי איך האב געפיהלט נעכטען און אייערנעכטען, און ווי איך פיהל היינט... איהר וואלט דאס גארניט איבערגעפרעגט.

— איהר זיינט, ענטשולדיגט מיר, א גרויסער נאַר! — האָט זי כלומר'שט בייזלעך אויסגערופען — און איך וועל אייך דערפאַר היינט קיין טיי מיט קיין וויין ניט געבען, נאָר איהר וועט מוחל זיין, און זיך אליין נעמען.

— וועל איך זיך אליין נעמען — האָט ער עטליכע מאָל, ווי צו זיך אליין, איבערגע'חזר'ט.

די אויפגעלייגטקייט האָט ביי איהם אנגעהאלטען דעם גאַנצען אבענט. און דעם גאַנצען אבענט האָט ער כסדר גערעדט, ווארים און צופריעדען, זיך אראָפּגערעדט פון הארצען אל[illegible]ס עס האָט זיך ביי איהם אָנגעקליבען פאר די לעצטע עטליכע וואָכען.

4.

יעדען אין דער פריה, ווען אדאָלף איז אויפגעשטאַנען צו דער ארבייט, איז שוין געשטאַנען דאָס ברעקפעסט אויפ'ן טיש, און עס איז שוין געווען אָנגעגרייט דאָס עסען מיטצונעמען אין שאַפּ. מינע האָט עקסטרא פאר דעם געקויפט א האַנט־סעטשעל מיט אזא קאַפּע־קענדעל, וואָס האלט זיך היים גאַנצע צוועלף שטונדען.

אדאָלף האָט איהר אין אָנפאַנג אויסגערעדט דערפאַר.

— מיסעס בערגער, פארוואס טוט איהר עס? — האָט ער צו איהר גע'טענה'עט. — איהר ארבייט דאָך אויך שווער און ביטער, ווארום זאָלט איהר צוליעב מיר אויפשטעהן אזוי פריה? עס איז פשוט אן עולה, אז איהר זאָלט דאָס טאָן פאר מיר, איך וועל עס אליין טאָן.

— איהר וועט עס אליין טאָן — האָט זי איהם נאָכגעשפּאָט — ערשטענס, וועט איהר קיינמאָל ניט פּארטיג ווערען, און אלע מאָל פארשפּעטיגען, און דערנאָך וועט עס ערשט קיין טעם ניט האָבען. עסט זיך דעריבער דאס הארץ ניט אָב, מר.

סילפער, פאר מיר איז דאָס ניט אזוי שווער, און איך טו עס מיט פארגעניגען.

און וויפיעל אדאָלף האָט ניט גע׳טענה׳עט מיט איהר, האָט עס אלץ ניט געהאָלפען. אין הארצען אָבער איז אדאָלף אבער גראָד געווען צופרידען, וואָס זי טוט דאָס אלץ פאר איהם, וואָרים פאר דער גאנצער צייט, וואָס ער האָט געוואוינט אנדערשוואו, האָט ער זיך געפיהלט אזוי עלענד און איינזאם. אלץ איז געווען אזוי שטרענג אויסגערעכענט. האָט ער עפּעס פארלאנגט, האָט ער ניט מעהר געהערט, ווי: „דאָרט ליגט עס“, אדער „דאָ שטעהט עס“, און ווען ער האָט ניט געצאָהלט צו דער צייט, האָט מען איהם אויך דאָס געזאָגט מיט אזא אייז־קאלטען טאָן, אז דאָס לעבען איז איהם ניט ניחא געוואָרען. און איצט, אָה! ווי גוט ער פיהלט זיך לעבען איהר, מינע׳ן, פּונקט ווי ווען ער איז נאָך א קליין אינגעל געווען, אין דער היים, ביי דער מאַמען... און ער פיהלט, אז ווען ער וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואָלט ער אין אבענט, ווען ער קומט פון דער ארבייט, אוועקגעלעגט זיין מיעדען קאָפּ אויף איהר שויס און זיך געלאָזען גלעטען פון איהר די האָר פון קאָפּ.

ווען עס איז ענדליך געקומען דער טאָג, ווען ער איז אהיים געקומען מיט דער „פּיי“ און איהר עס געוואָלט אוועקגעבען, האָט זי איהם פארוואונדערט אָנגעקוקט און געפרעגט:

— איהר וועט גאָרניט אהיים שיקען א פּאָר טאָלער פאר אייער פרוי?

האָט אדאָלף ווידער זי פארוואונדערט אנגעקוקט און געגלויבט, אז זי טוט עס נאָר, ווי דער מנהג איז, פון יוצא וועגען. און ער האָט געענטפערט:

— מיסעס בערגער, מאַכט זיך ניט נאַריש. מיין פרוי איז מיין פרוי, זי האָט אזוי לאנג געוואַרט, וועט זי וואַרטען נאָך א ווײלע, אבער איהר, וואָס איהר האָט מיר אזוי פיעל אנגעבאָרגט, איהר זיינט דאָך ניט מחויב מעהר צו וואַרטען.

— מר. סילפער, איך וועל וואַרטען — האָט זי איהם ערנסט געענטפערט. — איהר אנטלויפט דאָך ניט, און, ווי איהר זעהט, שטאַרב איך דערווייל נאָך ניט פון הונגער, וועהרענד אייער פרוי נויטיגט זיך שטאַרק און קוקט אוים אויף די פּאָר טאָלער.

— אָבער איך וועל דאָך ניט שיקען אהיים דאָס גאנצע געלד. א העלפט דערפון קענט איהר דאָך צונעמען.

— מר. סילפער, מאַכט זיך ניט נאַריש. זעהט, ווי אייער העט זעהט אוים, און די שיך זיינען ביי אייך אין גאנצען שוין אויסגעטראָגען. א מענש קען דאָך אזוי ניט געהן; ביז איצט האָב איך דאָס אייך ניט געוואָלט זאָגען, ניט געוואָלט אייך מאַכען אומזיסטע עגמת נפש, אבער איצט... נו, אויב איהר ווילט, וועל איך מיט אייך מיטגעהן און דאָס קויפען פאר אייך... איך מיין דאָס ערנסט.

אדאָלף איז א ווייל̇ע געבליבען שטעהן ווי א צומישטער, געקוקט אויף מינען, און ניט געקענט ארויסברענגען קיין איין וואָרט.

זי איז איהם אין דער מינוט געוואָרען אמת ליעב און נאָהענט, און עס האט זיך איהם אויסגעדוכט, אז די אלע יאָהרען, וואָס ער האָט געלעבט ביז איצט, האָט ער געלעבט מיט איהר צוזאמען.

— מינע! האָט ער אויסגערופען, און צום ערשטען מאָל זי שטאַרק און לאַנג געקושט.

5.

די באציהונגען צווישען אדאָלף'ן און מינע'ן זיינען פון איצט אָן געוואָרען מעהר נאָהענטע. ער האָט איהר ניט מעהר גערופען מיסעס בערגער, נאר פשוט מינע, און זי האָט איהם גערופען אדאָלף.

ווען אדאָלף פלעגט ברענגען די „פיידע" פלעגט ער זי אין גאנצען אוועקגעבען און צו איהר זאָגען:

— נאָ, דאָ האָסטו די „פיי", טו מיט דעם, ווי דו פארשטעהסט. איך פארלאָז זיך אויף דיר.

מינע האָט געוואוסט, ווען ער דאָרף א העמ, א ראָק, וועש, אדער אנדערע זאכען, איז זי מיט איהם געגאנגען דאָס קויפען, און אכטונג געבען, ער זאָל ניט איבערצאָהלען. יעדען אבענט האָט זי איהם נאָכגעקוקט די קליידער, צי האָט ער זיך ביי דער ארבייט ערגעץ ניט א ריס געטאָן, אדער א קנעפעל פארלאָרען. און זי איז ניט געגאנגען שלאָפען ביז זי האָט עס געפיקסט. יעדען מאָנאָט האָט ער אהיים געשיקט געלט פאר דער פרוי און קינדער, און אז עס איז אמאָל אויסגעקומען, אז ער האָט ניט געקענט געהן און האָט געוואָלט אָפלעגען דאָס שיקען אויף אנאנדער טאָג, האָט זי עס ניט דערלאָזען, גענומען דאָס געלט און אליין באזאָרגט.

צו זיין פרוי האָט ער ביז איצט נאָך קיין איין וואָרט ניט געשריבען דערפון, אז ער וואוינט דאָ ביי א פרוי, וואָס האָט איהם אזוי פיעל ארויסגעהאָלפען, און ביי וועמען ער פיהלט זיך, ווי ביי אן אייגענער מאָמע. ער האָט דאָס פיעל מאָל שוין געוואָלט איהר שרייבען, שרייבען גענוי און דייטליך, זי זאָל איהם פארשטעהן... אבער יעדעס מאָל האָט ער דאָס אָפגעלייגט, מורא האָבענדיג, אז זי וועט עס שלעכט אויסטייטשען און נאָכדענקען, ווער־ווייס־וואָס... און דאָס האָט ער ניט געוואָלט. ער האָט דארום באשלאָסען צו וואָרטען, ביז זי וועט קומען. ער וועט איהר דאָן אלעם ערקלערען, און זי איבערצייגען, ווי עהרליך ער און מינע האָבען געהאנדעלט.

דערווייל זיינען אזוי פארגאנגען וואָכען און חדשים. ניט אדאָלף און ניט מינע האָבען געטראכט וועגען דעם, וואָס זיי ווערען מיט יעדען טאָג אלץ נאָהענטער, אלץ צוגעבונדענער איי־

נער צום צווייטען, ווארים א חוץ מינע'ן, האט אדאלף קיין איין נאהענטען מענשען ניט געהאט, מיט וועמען אמאל א שטונדע צו פארברענגען.

6.

אזוי איז איבערגעלאפען באלד א יאהר. מינע האט געזארגט פאר אדאלף'ען, ווי א מאמע פאר איהר איינציגען זוהן, און אדאלף האט זיך שטארק צוגעוואוינט דערצו. דער פרוי אין יוראפ האט ער כסדר יעדען מאנאט געשיקט געלט און בריעף מיט גוטע האפנונגען, און ער האט זיך דערמיט אזוי איינגעלעבט, אזוי ווי עס וואלט גאר קיינמאל ניט געקאנט אנדערש זיין.

זיין פרוי האט איהם רעגעלמעסיג געענטפערט, אז זי האט דאס געלט פינקטליך ערהאלטען, און זי דאנקט איהם און גריסט איהם און פרעהט זיך, וואס עס געהט איהם ענדליך בעסער.

נאר איינמאל האט אדאלף פלוצלונג ערהאלטען פון זיין פרוי א בריעף, אז זי וואונדערט זיך זעהר, וואס ער דערמאנט גארניט אין זיינע בריעף, ווען ער וועט ארויסשיקען שיפסקארטען פאר איהר מיט די קינדער. זי האט איהם אויך צום ערשטען מאל דערמאנט, ווי לאנג ער איז שוין פון איהר אוועק, און זי בענקט שוין שטארק נאך איהם... און צי בענקט ער ניט נאך איהר, נאך די קינדער?...

ווען אדאלף האט איבערגעלייענט דעם בריעף, האט עס איהם פלוצלונג אויפגעטרייסעלט, ווי פון א לאנגען, שווערען חלום. ער האט ביז איצט געוויס קיין איין מינוט ניט אנדערש געדענקט, ווי נאר אריבערצוברענגען אהער זיין פרוי און קינדער. ווען? דאס איז איהם קיינמאל ניט קלאר געווארען; עפעס האט זיך איהם תמיד אויסגעדוכט, אז עס איז א זאך, וואס האט נאך צייט, עס איז איהם איבערהויפט גאר קיינמאל ניט אויסגעקומען

ערנסט צו טראַכטען וועגען דעם. דער איצטיגער בריעף האָט איהם מיט אַמאָל אַ שטעל געטאָן די ווירקליכקייט פאַר די אויגען, פאַר וועלכער ער האָט זיך אינסטינקטיוו דערשראָקען.

דאָס ערשטע מאָל שוין פאַר אַ לאַנגע צייט האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט דאָס בילד פון זיין פרוי און קינדער, קלאָר און דייטליך, אַזוי ליעב און נאָהענט, און אַלערליי אָנגענעמע עראינערונגען אָן זיסע מאָמענטען, וואָס ער האָט צוזאַמען מיט זיי איבערגעלעבט. אָבער דורך דיזע עראינערונג האָט ווי דורך אַ כישוף גענומען דורכשוועבען דאָס בילד פון מיני'ן, אויך אַזוי ליעב און נאָהענט, און אַלערליי אַנגענעמע עראינערונגען אָן זיסע מאָמענטען, וואָס ער האָט צוזאַמען מיט איהר איבערגעלעבט און — עס איז איהם עפּעס מאָדנע שווער געוואָרען אויפ'ן האַרצען...

ביז איצט האָט אַדאָלף יעדען בריעף, וואָס ער האָט ערהאַלטען פון זיין פרוי, פאָרגעלעזען פאַר מינע'ן. עס איז איהם קיינמאָל ניט געקומען אויפ'ן געדאַנק זיך פאַר איהר צו היטען. דעם איצטיגען בריעף אָבער האָט ער, ניט ווילענדיג און אַליין ניט וויסענדיג וואָרום, פון איהר באַהאַלטען. נאָר איין אָבענט, עטליכע טעג נאָכדעם, ווי דער בריעף איז אָנגעקומען, האָט מינע איהם פּלוצלונג אַ פרעג געטאָן:

— אַדאָלף, עס איז מיר אַ וואונדער, וואָס דו האָסט מיר גאָרניט געוויזען דעם בריעף פון דיין פרוי, מיר אפילו ניט געזאָגט אַ וואָרט דערפון. וואָס שרייבט זי?

פאַר אַ מאָמענט איז אַדאָלף געבליבען, ווי אָפּהענטיג. ער האָט זיך אָבער באַלד אַ כאַפּ געטאָן און געענטפערט:

— גלויב מיר, מינע, איך ווייס אַליין ניט וואָרום, ס'איז פּשוט געוועזען אַ נאַרישקייט פון מיר. נאַ, דאָ האָסטו דעם בריעף. לעז — האָט ער אַרויסגענומען דעם בריעף און איהר דערלאַנגט.

און בשעת מינע האָט געלעזען, האָט ער מעכאַניש גענומען

שפאנען איבער'ן שטוב און אלע מאל א זאג געטאן, גלאט אין דער וועלט אריין: — נאטירליך, זי וויל קומען, אבער איך בין נאך גארניט צוגעגרייט דערצו. איך מיין, גלאט איילען זיך, האט איבערהויפט קיין זין ניט. ווי דענקסטו? — האט ער זיך אפגעשטעלט מיט א פראגע צו מינע'ן. אבער מינע איז געווען פארטיעפט אין דעם בריעף און ניט געענטפערט.

— וואס זאגסטו צו דעם בריעף? — האט אדאלף נאך אמאל צו איהר זיך געווענדעט.

— וואס זאל איך זאגען? דו זעהסט דאך, וואס זי שרייבט, דאס איז דאך דיין פרוי, דארפסט אליין וויסען, ווי צו האנדלען.

— אבער, מינע, דו האסט דאך מיר ביז איצט אין אלעם געראטען און מיטגעהאלפען. ווארום זאלסטו עס אויך איצט ניט טאן?

מינע האט, ווי פארשעהמט, אראפגעלאזען די אויגען און געשוויגען. אדאלף האט אויך געשוויגען, און ער האט געפיהלט ווי עפעס פארקלעמט איהם ביים הארצען... און אין הויז איז געווארען אזוי מאדנע שטיל, און די לופט אזוי שווער, פשוט דעם אטעם ניט אפצוכאפען. דאס האט אזוי אנגעהאלטען עטליכע מינוטען. ענדליך, אום איבערצורייסען די פיינליכע שטימונג, איז אדאלף צוגעגאנגען נאהענט צו מינע'ן און איהר א פרעג געטאן:

— מינע, פארוואס ענטפערסטו מיר גארניט?

זי האט נאך מעהר פארשעהמט די אויגען אראפגעלאזען און ווייטער געשוויגען. און זי האט דערביי געפיהלט, ווי קאלטע שפיציגע נאדלען וואלטען געלאפען איבער איהר לייב. אדאלף'ן האט עפעס א שפריץ געטאן דורכ'ן מוח און דורכ'ן הארצען, פון וואס עס האט איהם אזש א היץ אנגעכאפט.

— מינע — האט ער אנגעהויבען — איז עס ווירקליך געקומען אזוי ווייט? — האט ער שוין ווייך און מיטפיהלענד

געפרעגט — איך האָב דאָך ביז היינטיגען טאָג גאָרניט באַמערקט אַן דיר...

מינע האָט זיך ניט מעהר געקאָנט קאָנטראָלירען; זי האָט א שווערען זיפץ געטאָן, די אויגען זיינען ביי איהר איבערגעלאָפען געוואָרען און די טרערען האָבען זיך גענומען גיסען איינע נאָך די אנדערע.

— אדאָלף, ענטשולדיג מיר! — האָט זי קוים, פאַרשטיקט, ארויסגעשטאָמעלט, זיך אויפגעשטעלט און איז פאַרשוואונדען צו זיך אין בעד־רום...

7.

זייט יענעם אבענט האָט מינע געפיהלט, ווי עס האָט זיך צו איהר אין הארצען אריינגעריסען א שטילע אייפערזוכט צו אדאָלף'ס פרוי, וועלכע זי קען גאָרניט און האָט קיינמאָל ניט געזעהען.

און דאָס האָט איהר שמערצליך וועה געטאָן. האָלבע נעכט איז זי אָפּגעלעגען וואכעדיג אויף איהר נעלעגער און ניט געקענט איינשלאָפען; וואָס האָט זי צו יענער אונשולדיגער פרוי, וואָס ווייס פון גאָרניט, וואָס ביי איהר אין הארצען געהט פאָר?...

זי האָט געפּרובט מיט אלע כחות פון זיך פאַרטרייבען איהרע געדאַנקען...— זיינען זיי אָבער אלץ שטאַרקער און מעכטיגער אין איהר אויסגעוואקסען. און וואָס מעהר זי האָט זיך אריינגעטראכט, אלץ קלאָרער איז איהר געוואָרען, ווי שטאַרק זי איז צו אדאָלף'ן צוגעבונדען, און אלץ מעהר האָט זיך איהר אויסגעדוכט, אַז זי איז מיט איהם צוזאַמען ניט פון א האָלב יאָהר און ניט פון א יאָהר, נאָר שוין זייט דאָס גאַנצע לעבען... און איצט קומט א פרוי, וועלכע זי קען ניט און ווייס ניט, און וויל איהם פון איהר צונעמען.

זי האָט אַזש אויפגעציטערט יעדעס מאָל ביי אַט דעם געדאַנק.

אויך אַדאָלף איז זייט יענעם אָבענט ארומגעגאַנגען אַ צוטראָגענער. אונצעהליגע געדאַנקען און געפיהלען האָבען זיך געדרעהט און געפּלאָנטערט אין איהם, און ער האָט גאָרניט געזעהען קיין אויסוועג פון זיי. באַלד איז איהם אַזוי נאָהענט געוואָרען די פרוי און קינדער, וואָס זיינען אַזוי ווייט פון איהם, און טויזענדער זיסע עראינערונגען אַן זיי זיינען באַלד ארויפגעשוואומען אין זיין זכרון, מיט וועלכע, ער האָט געפיהלט, ער איז צונויפגעקניפּט און צונויפגעוואַקסען; און באַלד האָט זיך ווי מיט געוואַלד אריינגעריסען אין זיינע געדאַנקען מינע'ס סימפּאַטישע פּערזאָן און איהם דערמאָנט אַן אַזוי פיעל ליעבע, זיסע מאָמענטען, וואָס ער האָט מיט איהר צוזאַמען איבערגעלעבט, מיט וועלכע, ער האָט געפיהלט, ער איז פּונקט אַזוי גוט צונויפגעקניפּט און צונויפגעוואַקסען, און עס האָט זיך אין איהם דערוועקט אַזוי פיעל ליעבע און רחמנות באַלד צו מינע'ן און באַלד צו זיין פרוי... און ער האָט ניט געוואוסט, צו וועמען פון זיי ביידען די ליעבע און דער רחמנות איז ביי איהם גרעסער...

דערווייל האָט ער דערפיהלט, אַז ער מוז זיין פרוי ענטפערען. האָט ער איהר געשריבען, אַז זי זאָל נאָך האָבען אַ קליין ביסעל געדולד, מחמת ער איז נאָך ניט גענוג צוגעגרייט, אָבער עס וועט שוין ניט לאַנג נעמען. און ער האָט געפיהלט, ווי ער האָט זיך דערווייל באַפרייט פון עפּעס, וואָס איז איהם געלעגען, ווי אַ שווערע משא אויפ'ן האַרצען.

מינע איז איצט ארומגעגאַנגען אַ שווייגענדיגע, אַ פאַרטראַכטע. זי האָט מיט אַדאָלף'ן קיין איין וואָרט ניט איבערגערעדט וועגען דעם, וואָס איהר האַרץ האָט געפיהלט, וואָס פאַר אַ קאַמף זי האָט געמוזט פיהרען מיט זיך אַליין. זי איז איהם אָבער איצט געוואָרען איבערגעבענער, ווי פריהער. זי האָט געזאָרגט און איז ארומגעגאַנגען ארום איהם, ווי אַ מאַמע איבער

איהר איינציג ציטריג קינד, וואָס זי האָט מורא, מען זאָל עס ניט פֿון איהר אועקרויבען... אדאָלף האָט דאָס געפֿיהלט און פֿאַרשטאַנען, וואָרים אין איהר בליק איז איצט תמיד געלעגען דער אויסדרוק : „אדאָלף, איך ווייס, זי איז דיין פֿרוי, איך האָב קיין רעכט ניט מיך אריינצורייסען אין אייער לעבען... אָבער דו ווייסט ניט און אהנסט ניט, ווי איך וועל אויסגעהן, ווי א ליכט. אהן דיר“...

אדאָלף איז אָפֿט פֿון איהר בליק אזוי געריהרט געוואָרען. אז ער פֿלעגט ניט איינמאָל צופֿאלען צו איהר און זי נעמען קושען מיט אזוי פֿיעל ליעבע און אזוי שטאַרק, אזש ביז בלוט...

א סך מאָל, שטעהענדיג אין מיטען טאָג ביי דער ארבייט, פֿלעגען איהם קריכען מאָדנע געדאנקען אין קאָפּ. עס האָט זיך איהם פֿאַרגעשטעלט, ווי זיין פֿרוי איז שוין געקומען, און עס געלינגט איהם זי איבערצייגען, וואָס פֿאר א גוטע, עהרליכע נשמה מינע איז, און זיין פֿרוי באַשטעהט דאַרויף, זיי זאָלען וואוינען צוזאמען... ער אָטהעמט אזש לייכט און צופֿרידען אָב אָט ביי דעם געדאנק...

ער געהט אין דער פֿריה צו זיין ארבייט, מינע צו איהר ארבייט, און זיין פֿרוי בלייבט אין הויז מיט די קינדער, זי גיט אויך אכטונג אויף מינע'ס באָי. אין אבענט, ווען זיי קומען פֿון דער ארבייט, איז שוין געגרייט דער טיש. זיי זעצען זיך אלע צוזאמען עסען. דאָן פֿלוידערט מען און מען לאכט און מען שמועסט, און אין שטוב איז וואָרים, ליכטיג און פֿרעהליך... נאָר פֿלוצלונג טוט זיין פֿרוי צו איהם א ווינק, אריינצוגעהן מיט איהר אין פֿראָנט־רום. זי זעצט זיך מיט איהם אויפ'ן זאָפֿע, און זאָגט צו איהם אין דער שטיל : „זעה, אדאָלף, מיר האָבען גאָרניט קיין געלעגענהייט צו זיין אליין, אונטער פֿיער אויגען... איך וויל, מיר זאָלען דא אליין זיצען, מיר זיינען דאָך מאַן און ווייב“... און זי האַלט איהם אזוי אויף, ביז זים ווערט שפּעט גענוג, און זי פֿיהרט איהם דאָן אריין אין בעד־רום, וואָס

איז לעבען פראנט־רום, און מאכט איהם אויפמערקזאם, אז עס איז שוין צייט צו שלאפען געהן... ער פיהלט, ווי עס פארקלעמט איהם ביים הארצען, ווארים ער ווייס, אז מינע איז דארט געבליבען זיצען און ווארטען, און אז זי האט זיך ניט געקענט דערווארטען, איז זי געגאנגען אויף איהר געלעגער, זיך גענומען דרעהען פון איין זייט אויפ'ן אנדערען, שטיל געשלונגען די טרערען און ניט געקענט איינשלאפען... דערפאר געהט ער דעם נעכסטען אבענט נאך סאפער צו מינע'ן, ווערט זיין פרוי ברוגז, און זאגט איהם דאן, ווען זי איז מיט איהם אליין, אז זי וויל דאס ניט ליידען, און זי וועט דאס ניט ליידען... דא כאפט זיך אראלף אויף פון זיינע חלומות, און שילט זיך אליין אויס, אלס א גרויסען נאר, וועלכער זעהט ניט, ווי אונמעגליך דאס איז... ער פיהלט אבער, אז ער וועט משוגע ווערען, אויב ער וועט ניט געפינען קיין ענטפער אויף די שווערע פראגע: נאך זיין פרוי און קינדער מוז ער שיקען, אבער אויך מינען קען ער ניט פארלאזען...

זיך ארויפגעאַרבייט

(ערצעהלונג)

זייט די לעצטע עטליכע יאָהר, וואָס די פריעדבערגס האָבען זיך שוין געקויפט אַן אייגען הויז, פאַר זיך, אין הילל עוועניו, א רייכע, שטילע געגענד, אביסעל אוועק פון שטאָדט, זיינען זיי מיט די לאַנדסלייט פון איין שטעדטעל פון דער היים, וואָס באַשטעהען ס'רוב פון אַרבייטער און עטליכע קליינע סטאָר־קיפּערס כמעט אין גאַנצען פאַרפרעמדט און דערוויי־טערט געוואָרען. די לאַנדסלייט האָבען צווישען זיך א פאַראיין. באַוואויגען צו האָבען א פאַראיין האָט זיי, ערשטענס, — א געפיהל אַזאַ'ס א ברענדיגעס, א ניט דערקלערבאַרעס און צווייטענס דאָס, אַז ווען עס מאַכט זיך עפּעס א צופאַל מיט א לאַנדסמאַן און יענער נויטיגט זיך אין מאַטעריעלע און מאָראַלע שטיצע, זאָלען די לאַנדסלייט זיין אויפ'ן פּלאַץ און יענער זאָל ניט דאַרפען אַנקומען צו פרעמדע. און יעדעס מאָל, וואָס אַזאַ פאַל מאַכט זיך, איז שוין פאַראַן א קאַמיטע אויף דאַרויף, וואָס נעמט זיך צייט. אין א זונטאַג: און געהט פון לאַנדסמאַן צו לאַנדסמאַן און קיינער זאָגט ניט אָב.

איז פריהער, אפילו ווען די פריעדבערג'ס האָבען זיך שוין אָנגעהויבען ארויפצואַרבייטען, נאָר נאָך געוואוינט אין שטאָדט צווישען די לאַנדסלייט, זיינען זיי ווי יעדער אַנדער לאַנדסמאַן געווען אריינגערעכענט אין כלל; מען איז צו זיי געגאַנגען און זיי האָבען גערן געגעבען. אָבער זייט עס איז די פריעדבערגס אוועק גאָר גוט און זיי האָבען אָנגעהויבען בלאָזען פון זיך, אויפגעהערט קומען צו א מיטינג און, נאָך געקויפט, פאַר זיך אַליין צו באַוואוינען, דאָס הויז אין הילל עוועניו, אין א רייכער,

פרעמדער, קריסטליכער געגענד האָט די קאָמיטע אויפגעהערט געהן צו זיי.

על־פי דין פון פאראיין, האָט די קאָמיטע אייגענטליך יאָ באדארפט געהן, ווארים מען איז געוועזן זיכער, אז ערשט איצט, וועלען די פריעדבערג׳ס געבען א פיעל שעהנערען פדיון ווי פריהער. איז אָבער, ווי נאר די קאָמיטע האָט געהערט: היל עוועניו, א רייך הויז מיט פיער זיילען אין פראָנט און זיי וועלען דאַרפען אָנקלינגען די בעלל — ביי מאיר עלקעס — (אַזוי האָט מר. פריעדבערג געהייסען פון דער היים) האָט א קעלט און א פרעמדקייט אויף זיי א יאָג געטאָן און — און זיי זיינען ניט געגאנגען.

אין אָנפאנג האָט עס די פריעדבערג׳ס ווייניג וואָס געאַרט: פארקערט: — זיי זיינען געוועזן גאָר צופריעדען דערפון. זיי זיינען איצט רייך, האָבען אויפגעפיקסט א טייער הויז אין אן ענגליש באוואוינטער געגענד, צו וואָס ברויכען זיי די לאנדסלייט?

אגב, — עפעס מאָדנע מענשען זיינען זיי די לאנדסלייט. אלע צייטען זיינען ביי זיי גלייך. — מען האָט ניט מעהר געהערט ווי: — מאיר! — און אויף „דו“ פונקט, ווי ער וואָלט נאָך געוועזן דער זעלבער „מאיר“, וואָס אַמאָל אין דער היים.

— פראָסטאַקעס, וואָס זיי זיינען! — פלעגט ניט איינמאָל מר. פריעדבערג, נאָך מעהר מיסעס פריעדבערג מיט כעס אויסרופען. דערפאר האָבען די פריעדבערג׳ס איצט באשלאָסען די לאנדסלייט אין גאנצען אויפצוגעבען. זיי האָבען איצט געוואָלט אריינציהען אין זייער הויז נאר בעסערע פון דער ענגליש־שפרעכענדער געזעלשאפט. האָט מען די קינדער געלאָזען געהן אין היי־סקוהל. פאר דעם עלטערן באָי, לואי, וועלכער האָט ארויסגעוויזען א נייגונג צו פיאנא, האָט מען גענומען א גוטען לעהרער און ניט געשפאָרט קיין געלט פאר קיין לעסאָנס. האָבען צו די קינדער טאָקע אָנגעהויבען אריינקומען אנדערע קינדער,

· · · · · · · · · · · · · ·

חברים און חבר׳טעס, קינדער פון דאקטוירים, פון רייכע אנגעזעהענע ביזנעס לייט, מיט וועמען זיינע קינדער זיינען געגאנגען צוזאָמען אין סקוהל. זיינען די פריעדבערגס געווען צופרידען און געהאָפט, אז די עלטערן פון די רייכע קינדער וועלען אויך צו זיי קומען. זיינען אבער אוועקגעגאנגען וואָכען און חדשים און די עלטערן פון די רייכע קינדער זיינען דערווייל ניט געקורמען. און מר. און מרס. פריעדבערג זיינען געווען מייסטענס אליין און זיך געפיהלט אביסעל איינזאם, ניט געהאט פשוט מיט וועמען אָ וואָרט אויסצורעדען. ווארום די קינדער האָבען זיך נעהאט זייער צימער, און ווען זיי זיינען געווען אין דער היים, האָבען זיי מייסטענס געמאכט זייערע לעסאָנס. פאר וואָס די עלטער? האָבען געהאט גרויס רעספעקט און ניט געוואגט אריינצוגעהן, וויעדער אין אבענט, אדער א זונטאג, ווען די רייכע קינדער זיינען געקומען זיך צו אונטערהאלטען, האָבען זיי אודאי ניט געפיהלט אריינצוגעהן, ווייל, זיי רעדען דאָרט פון ביכער, און ביכער האָבען מר. און מיסעס פריעדבערג קיינמאָל ניט געלעזען. זיי רעדען דאָרט פון פיאנא לעסאָנס, און פיאנא האָבען זיי קיינמאָל ניט געלערענט. און אגב קענען זיי קיין ענגליש ניט רעדען, וואו האָבען זיי זיך דאָס געקענט אויסלערנען? א חוץ אָ פאָר ווערטער, וואָס זיי האָבען זיך אויסגעלערענט, וואָס זיי רעדען נאר, ווען נויטיג איז, און וואָס עס קומט זיי אָן מיט גרינגע ווערים.

נאר אָפטמאָל, ווען די רייכע קינדער קומען, און מען הערט רעדען אזא פיינעם ענגליש אדער שפיעלען פיאנא, פון וואָס די עלטערן פיהלען ווי דאס הארץ וואקסט אין זיי פון נחת, קען זיך מיסעס פריעדבערג ניט איינהאלטען און געהט אריין. און אז די רייכע קינדער, ווען זיי דערזעהן זי, באגריסען זי אזוי העפליך און פאמיליארנע, פיהלט זי זיך דאן אזוי גוט. און קאָטש זי איז אריינגעקומען מיט דעם געדאנק ניט צו רעדען, נאר א קוק צו טאָן און צוריק ארויסגעהן, קען זי זיך וויעדער ניט איינהאלטען

און נעהמט ביי יעדען איינעם עפּעס פרעגען. דערפיהלט זי אָבער באַלד, ווי די קינדער איהרע לאָזען אַראָב די אויגען און פאַרשעמען זיך. ווערט איהר עפּעס אַזוי שווער אויפ׳ן האַרצען. זי הערט באַלד אויף צו פרעגען. שטעלט פון יוצא וועגען גלייך אַ טשער, ציהט אַביסעל אַרויף אַ ווינדאָו־בליינד, און פאַרלאָזט באַלד ווידער דאָס צימער.

שוין עטליכע מאָל, ווי מיסעס פריעדבערג האָט געפּרובט דורך די רייכע קינדער איינצולאָדען זייערע עלטערן. זי האָט געפיהלט, אַז, וואָס שייך דעם הויז, האָט זי זיך ניט צו שעמען: און אַפּילו אין אויפנעמען זיי וואָלט זי אויך ניט פאַרשעמט געוואָרען. און גרייטען אַ טיש, ווי עס פּאַסט זיך, זאָלען זיי נאָר קומען — פלעגט זי אַלע מאָל זאָגען צום מאַן, און דו וועסט זעהן, אַז דיין ווייב ווייס ווי אויפצונעמען אַזעלכע געסט. אָבער זיי זיינען ניט געקומען. די רייכע קינדער האָבען אַלע מאָל דערצעהלט אַן אַנדער אויסרייד, פאַר וואָס „פּאַ“ און „מאַ“ האָבען ניט געקענט קומען.

די פריעדבערגס האָבען געפיהלט, אַז עפּעס פעהלט זיי, וואָרום יענע ווילען ניט קומען. און דאָס האָט זיי זעהר וועה געטאָן. מיסעס פריעדבערג האָט דאַן גענומען געהן פון איין צימער אין צווייטען, און באַקוקט די טייערע פּלושענע קאַרפּעטס, און רייכע מעבעל. געעפענט די שופלאַדען, באַקוקט די טייערע אויסגעשטריקטע סערוועטקעלעך, דאַן די זילבערנע סעטס פון גאָפּעל, מעסער און לעפעל: און ווידער גאָפּעלעך, מעסערלעך און לעפעלעך צו פאַרשידענע זאַכען און צו פאַרשידענע שפּייזען. וואָס זי האָט אַלץ איינגעקויפט, רייכע געסט אויפצונעמען, און דאָס אַלעס ליגט. ניטאָ אַפּילו קיינער, וואָס זאָל דאָס כאָטש אַנקוקען. און... מיסעס פריעדבערג האָט געפיהלט ווי טרערען שטעלען זיך איהר אַזש אין די אויגען.

האָט מען אײנמאָל א זונטאג פארמיטאג געקלונגען די בעלל.

מיסעס פריעדבערג האָט באפוילען דער שווארצער דינסטמיידעל צו געהן זעהן ווער עס איז, און אליין איז זי מיט מר. פריעדבערג׳ן געבליבען נייגעריג שטעהן און ווארטען.

אָבער הערענדיג ווי דאָס דינסטמיידעל שטעהט אין טהיר און טענה׳ט און אמפּערט זיך עפּעס, זיינען זיי אליין געגאנגען זעהן, ווער און וואָס דאָס איז.

— העלאָ, לאַנדסלייט! — האָבען מר. און מרס. פריעדבערג אויף אײנמאָל זעהר דערפרעהט אויסגערופען, ווען זיי האָבען דערקענט אין טהיר צוויי פון די עלטערע לאַנדסלייט.

— זיך דאָך דערמאָנט אמאָל צו קומען, הא? — האָט מר. פריעדבערג זיי פריינדליך אנטקעגען גערופען. קומט ווייטער, קומט — האָט מיסעס פריעדבערג צו זיי זיך געווענדעט, זעהענדיג ווי זיי שטעהן אין טהיר און וואגען ניט ווייטער צו געהן.

די לאַנדסלייט האָבען אנגעהויבען אריינגעהן. נאר פיהלענדיג הינטער די פיס, ווייכע, טיעפע ניט געוואוינטע טריט, האָבען זיי ניט ווילענדיג גענומען קוקען אראָב צו, ווי איינער וואָס האָט מורא ער זאָל ניט שטעלען א פוס ערגעץ אין א גרוב אריין. מיסעס פריעדבערג האָט דאָס באמערקט. זי האָט א שמייכעל געטאָן, און איז זעהר צופרידען געווען. זי האָט דאן ביי די לאַנדסלייט צוגענומען די פאַלטאָס, מיט די קאפּעלושען, עס איבערגעגעבען צו דער דינסטמיידעל, און זיי אָנגעוויזען פלושענע שמוהלען זיך צו זעצען. אָבער די לאַנדסלייט האָבען זיך באַלד ניט געזעצט. זיי זיינען געשטאַנען ווי פארגאפט, און מיט חידוש, און מיט רעספּעקט געקוקט אויף די טייערע זאכען אין שטוב, און דערביי כסדר אין זינען געהאט: „מאיר עלקעס". דערנאָך האָט איינער פון זיי זיך אָנגענומען מיט מוט

און אויף א זאך וואס האט איהם עפעס אויסגעקוקט ווי א שפיעל־אינסטרומענט, האט ער געפרעגט: „וואס איז דאס?“

— איהר ווייסט ניט? — האט מיסעס פריעדבערג מיט א צופרידענעם שמייכעל איהם אנגעקוקט. — ס'איז א סיידבארד. האט מיך געקאסט צוויי הונדערט דאלאר, אבער איצט איז ער שוין אויסער דער מאדע; נעקסטען מאנאט שטעל איך אריין א נייעם. און באמערקענדיג ווי די לאנדסלייט חידוש'ן זיך און באוואונדערען עס, האט זי זיי ווייטער געפיהרט פון איין זאך צו דער צווייטער. זיי געוויזען וואס עס איז, צו וואס מען באנוצט עס, און וויפיעל עס קאסט, און דערביי געפיהלט: אז עס איז כאטש דא ווער עס זאל אנקוקען און באוואונדערען און געפיהלט, ווי מען וואלט זי מיט פוטער באשמירט. און די לאנדסלייט האבען געקוקט, באוואונדערט און אין זינען געהאט: „רבקה לאה דער שמש'טעס“.

מר. פריעדבערג האט זיי דאן דרייסט, אויפ'ן היימישען אופן, געהייסען זיצען, און מיסעס פריעדבערג האט געהייסען דערלאנגען ווין מיט צו־ביים.

די לאנדסלייט האבען זיך געזעצט. מר. און מיסעס פריעדבערג האבען זיך נעזעצט נעבען זיי, און גענומען שמועס'ן און צורעדען זיך פון לאנדסלייט און פון באקאנטע פון דער היים, און פון היגע, און פון נאך פיעל זאכען, וואס איז זיי לאנג אויפ'ן הארצען געלעגען, ניט געהאט פאר וועמען זיך אויסצורעדען. און גערעדט האבען זיי מיט הארץ און מיט ווארעמקייט, פון וואס זיי האבען שוין לאנג דעם טעם דערפון ניט געוואוסט. און זיי האבען געפיהלט ממש ווי א שטיק נשמה איז אין זיי אריינגעזעצט געווארען.

ווען די לאנדסלייט זיינען אוועק האבען מר. און מרס. פריעדבערג ערשט געפיהלט, אז זיי האבען שוין לאנג ניט געהאט אזא גוטע, אנגענעהמע שעה און אין הארצען געווינשען:

„הלואי קומען זיי נעכסטע וואָך ווידער", און די לאַנדסלייט ווידער, בשעת זיי זיינען אַרוים, זיינען נאָך אַ ווײַלע אין דרויסען שטעהן געבליבען, געקוקט אויף דער הויז, צוגעשאָקעלט מיט די קעפּ: „הע, מאיר עלקעס...!?

זייער טאָכטער׳ס חתן.

(סקיצע)

אז טאַטע מאַמע האָבען ס׳ערשטע מאָל געהערט, אז זייער רוטי, די עלטסטע טאָכטער, אַכצעהן יאָהר אלט, האָט שוין א באָי, האָט דאָס זיי אי דערפרעהט, אי דערשראָקען.

דערפרעהט, — וואָס מען האָט דערלעבט אויפצוציהען אזא טאָכטער, אויסגעוואקסען, אָהן עין הרע, ווי א שעהנער בוים, קען אזוי וואויל שרייבען, לעזען און רעכענען: — איז דאָך דאָ אין שולע געגאנגען — און האָט זיך שוין אויסגעזוכט א באָי. און געשראָקען האָט זיי: — וואָס מיר ניט, דיר ניט האָט זיך רוטי אליין, אָהן זייער, די עלטערענ׳ס וויסען, אויסגעזוכט א באָי, א חתן הייסט עס, און זיי ווייסען ניט ווער ער איז, האָבען איהם נאָך אפילו ניט געזעהען.

ביז ניט לאַנג צוריק האָבען די עלטערען אליין רוטי׳ן געהאַלטען כמעט נאָך פאַר א קינד, וואָס האָט זיך נאָך געשפּיעלט מיט די חבר׳טעם פון שולע און פון איהר קיין וועזען ניט געמאַכט. — זעה נאָר זי מיינט טאַקע, אז זי איז שוין א גאַנצע פריילין — פלעגט נאָך די מוטער זאָגען צו איהר, ווען זי האָט פאַרלאַנגט, אז רוטי זאָל פאַר איהר עפּעס טאָן, וואָס רוטי האָט געגלויבט, אז עס פּאַסט ניט מעהר פאַר איהר, וואָרים, זייענדיג תמיד מיט איהר צוזאַמען האָבען זיי גאָר ניט באַמערקט ווי אזוי רוטי וואַקסט אויס און אַנטוויקעלט זיך. און דערהערענדיג מיט איינמאָל, טאַקע פון רוטי׳ן אליין, אז זי געהט שוין מיט א באָי, זיינען זיי שטעהן געבליבען איבערראַשטע, זי אָנגעקוקט פון קאָפּ ביז די פיס און זיך ערשט געכאַפּט, אז זייער

רוטי איז אהן עין הרע היבש אויסגעוואקסען און עפּעס געקראגען רעספּעקט פאר איהר.

— מיין רוטי האט דאך שוין א באי! — האט די מוטער דערצעהלט צו שכנות מיט א פרייד, ווי איינער וואס דערלעבט א גרויס נחת. האבען דאך אבער די עלטערען געוואלט וויסען, ווער און וואס איז דער באי, האבען זיי זיך ביי רוטי'ן גענומען פונאנדערפרעגען: האט זיי רוטי דערצעהלט: — אז דערווייל ארבייט ער ביי זיי אין שאפּ, איז א העט ארבייטער, נאר ער האט דורכגעמאכט א היי־סקוהל און איצט לערנט ער זיך אין אבענט אלס טעכניקער. האבען די עלטערען שווייגענדיג זיך איבערגעקוקט און געצויגען מיט די אקסלען.

דאס ווארט „טעכניקער" האט ביי זיי אפילו ארויסגערופען רעספּעקט, איז זיי אבער אזוי פרעמד געווען. האבען זיי זיך אבער דערמאנט אן דעם: — אז ער האט דורכגעמאכט א היי־סקוהל, און כאטש זיי האבען אויך ניט אויף קלאר געוואוסט וואס דאס מיינט אזעלכעס, האבען זיי אבער שוין געוואוסט, אז אלע רייכע לאזען לערנען זייערע קינדער אין היי־סקוהל. זיינען די עלטערען שוין צופרידען געווען און זיך געווענדעט צו רוטי'ן: — גוט מיין קינד, מסתמא איז ער א וואוילער באי. אבער דו האסט דאך עלטערען ביז הונדערט יאהר און צוליעב דעם וואס דו ביסט אונטערגעוואקסען האבען מיר דאך גענומען פיער שעהנע צימערען, טאמער וועט עמיץ דארפען אריינקומען. טו צו וואס דארפסטו זיך מיט איהם זעהען אין נאס אדער אנדערשוואו און אהיים קומען שפּעט אין אבענט? ברענג איהם אריין אין הויז און דו וועסט קענען זיצען מיט איהם אין פראנט רום, ווען דו וועסט וועלען מיט איהם אליין רעדען, אבער וועניגסטענס זאלען מיר זעהען און וויסען וואס און ווען. איז רוטי אפילו געבליבען שטעהן אין פארלעגענהייט, נאר איינזעהענדיג, אז די עלטערען זיינען פארט גערעכט, האט זי, ניט גאנץ זיכער, צוגעזאגט. די ערשטע עטליכע טעג דערנאך האט זי אלע מאל

געזאָגט אַז אנדער אויסרייד. ענדליך איז זי איין טאָג אהיים געקומען און אָנגעזאָגט די עלטערען, אַז מאָרגען ברענגט זי איהר באַי. אין דעם גאַנצען טאָג, ווען אין אבענט האָט געזאָלט קומען דער באַי, איז די מוטער ארומגעגאנגען מיט א פול הארץ און מיט א שיינענדיגען פנים. זי האָט מעהר ווי אלע מאָל גערוימט דאָס הויז, אויסגעהאנגען פאר די פענסטער ווייסע, פריש געוואשענע פאָרהענגלעך און גארדינען. וואָס האָט זי ניט אלע מאָל אויסגעדענקט אַז זי וועט דערלעבען צו האָבען א חתן פאר איהר טאָכטער. ווען זי וועט אויסוואקסען און דערנאָך אן איידעם. זי וועט צו איהם זיין ווי א מאמע; ער זאָל נאָר זיין א גוטער און א ליעבער, וועט זי איהם ליעב האָבען פּונקט ווי איהר אייגען קינד. און זי האָט זיך שוין געמאכט א באגריף ווי ער זעהט אויס: א סימפּאַטישער יונגערמאַן מיט א אידישען חן, מיט א פּאָאר קלוגע, גוטמוטהיגע אויגען. און זי האָט זיך פאָרגעשטעלט ווי זי וועט איהם אויפנעמען, — דרייסט, אויפ׳ן אידישען שטייגער, ווי מען פלעגט אויפנעמען א חתן אין דער היים... —

אין אבענט ארום אַכט א זייגער איז רוטי אריינגעקומען מיט דעם באָי.

טאַטע מאַמע זיינען געבליבען ענטוישט. באַלד דער קוק זיינער איז ניט געווען דאָס וואָס זיי האָבען זיך פאָרגעשטעלט. אפילו ניט קיין מיאוסער יונגער מאַן נאָר עפּעס דער אויסקוק זיינער מיט די ברענענדיגע, שאַרפע אויגען און... — זיי האָבען זיך אליין דערשראָקען פאר דעם געדאנק: — עפּעס זעהט ער גאָר ניט אויס ווי קיין איד.

ער איז געבליבען שטעהן נעבען רוטי׳ן מיט׳ן הוט אין האַנט, מיט א גרויסע שווארצע, גריזווע האָר און רוטי האָט איהם פאָרגעשטעלט און איהם דערביי אין ענגליש מיט א שמייכעל ערקלעהרט, אַז איהרע עלטערען רעדען נאָר אידיש און פארשטעהן ניט קיין ענגליש, ער האָט עפּעס געענטפערט אין ענג־

ליש און געשמייכעלט, פון וואָס די עלטערען האָבען א וואָרט ניט פאַרשטאַנען און עפּעס אזא קעלט און א פרעמדקייט האָט אויף זיי א יאָג געטאָן. זיי האָבען געוואָלט איהם אָדער רוטי'ן עפּעס פרעגען וועגען איהם, האָבען זיי אָבער, לויט דעם איינדרוק, וואָס ער האָט אויף זיי געמאכט, זיך געשעהמט צו פרעגען אין אידיש און אין ענגליש האָבען זיי ניט געקענט, זיינע: זיי געבליבען שטעהן ווי דאָס לשון וואָלט זיי אָפּגענומען. איז דער באַי אויך געבליבען שטעהן און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, האָט זיך רוטי געווענדעט צו די עלטערען אין אידיש: איצט געה איך מיט איהם צוריק אראָפּ, א צווייטען מאָל וועל איך מיט איהם דאָ זיצען. — האָט דער באַי אין פלוג געמיינט אז רוטי רעדט דאָס צו איהם, האָט ער זיך א כאַפּ געטאָן: — וואט ד'יו מיען? — איך רעד צו מיינע עלטערען — האָט זי איהם געענטפערט אין ענגליש, פון וואָס ער האָט זיך ווידער א כאַפּ געטאָן און א מאָדנעם פרעמדען קוק געטאָן אויף רוטי'ס עלטערען, פון וואָס זיי זיינען נאָך מעהר אָפּהענטיג געבליבען.

דערנאָך האָט זיך רוטי געקעהרט צום געהן; האָט דער באַי גענומען דעם הוט אין דער צווייטער האַנט אריין, זיך אביסעל א נייג געטאָן, געזאָגט עטליכע ווערטער וואָס די עלטערען האָבען ווידער ניט פאַרשטאַנען און דערנאָך: „גוד נייט“ וואָס זיי האָבען שוין יאָ אין דער שטיל און אונטער דער נאָז געענטפערט, ווען ער איז אַרויס. ווען ער איז שוין געווען אין דרויסען זיינען פאָטער און מוטער א ווייל געבליבען שטעהן שווייגענדיג און זיך אָנגעקוקט. דערנאָך האָט די מוטער די ערשטע געפרעגט.

— מאָריס, וואָס זאָגסטו דערצו?

האָט דער פאָטער א ציה געטאָן מיט די אַקסלען און געשוויגען.

— עפּעס קוקט ער דאָך גאָר ניט אויס ווי קיין אידיש קינד? — האָט די מוטער מיט מורא געפרעגט.

האָט דער פאָטער אויך איהר א פיעל באדייטענדען בליק געוואָרפען און נאָך מעהר געשוויגען.

— מאָריס, עס איז דאָך אונזער קינד, פאַר וואָס האָסטו ניט א פרעג געטאָן?

— פאַרוואָס האָסטו ניט א פרעג געטאָן?

האָבען וויעדערביידע געשוויגען א ווייל.ע, דערנאָך האָט די מוטער געענטפערט:

— כ'האָב זי אנומעלט געפרעגט, האָט זי מיר געזאָגט עפּעס א שטאָדט פון וואַנען ער קומט; קיין עלטערען האָט ער ניט, זיי זיינען געשטאָרבען ווען ער איז נאָך א קינד געווען, און דאָ האָט ער קיינעם ניט. נו, קענסט עפּעס קלוג ווערען?

דער פאָטער האָט וויעדער אָפּגעזיפצט און א ציה געטאָן מיט די אקסלען.

— מיר'ן פריהער ניט געהען שלאָפּען ביז זי וועט אהיים קומען און מיר מוזען פּרובען מיט גוטען זי אָפּרעדען פון דעם באָי: וואָס זאָגסטו מאָריס?

— אויב עס וועט אונז געלינגען — האָט דער פאָטער שטיל געענטפערט.

די מוטער האָט איהם מיט שרעק און פאַרשענד אָנגעקוקט און ביידע האָבען זיך דאָן אוועקגעזעצט וואַרטען. דער זייגער האָט געוויזען ניין, דערנאָך צעהן און האַלב נאָך צעהן. ביי טאַטע־מאַמע האָט אָנגעהויבען וואַקסען אַן אונהיימליכער שרעק. מיט איינגעהאַלטענע אָטעמס האָבען זיי אַלע מאָל א האָרך געטאָן צו דער טיר און דערנאָך שטיל זיך איבערגעקוקט.

און דורך די פענסטער האָט אריינגעקוקט די נאַכט, א פינסטערע און א שטילע... —

נעבעך...

שבת נאָכמיטאָג, אַזוי ווי העלען איז שוין געווען פאַרקאָמט און אַנגעטאָן און די מאַמע האָט נאָך געהאַט צו טאָן אין הויז און ניט געוואָלט מען זאָל איהר שטערען, האָט זי באַפוילען העלען׳ן זי זאָל נעמען לואיז, דאָס קליינע ברידעריל, דריי יאָהר אַלט, און מיט איהם אַרונטערגעהן אין גאַס. דער טאָג אין דרויסען איז געווען אַ זוניגער, אַ וואַרעמער — אָנפאַנג פריהלינג. דערפאַר האָבען זיך אַ גאַנצע כאַפּטע קינדער פון לואיס עלטער, פון צוויי ביז פיער יאָהר אַלט, וואָס דעם גאַנצען קאַלטען ווינטער זיצען זיי מייסטענס אין הויז, זיך איצט ווי די ביהנען גערויעט אין גאַס. האָט לואי אויך ניט געוואָלט זיין ביי העלענס האַנט נאָר זיך געריסען אַהין צו די קינדער, ביז וואַנען העלען האָט איהם געמוזט אָפּלאָזען: האָט ער צושפּרייט די הענטעלעך, ווי אַ פויגעל די פליגעלעך, און גענומען לויפען — ביז וואַנען ער איז צוגעקומען צו די קינדער און מיט זיי זיך צוזאַמענגעמישט.

האָט זיך העלען אָפּגעשטעלט פאַר׳ן הויז און אַכטונג געגעבען, זי זאָל לואין האָבען אין אויג, ער זאָל זיך ניט ערגעץ־וואו פאַרקריכען. דערווייל זיינען צו העלען צוגעקומען מיידלעך פון איהר עלטער און זיי האָבען צוזאַמען גענומען שמועסען.

אַרום האָבען זיך געשפּיעלט די קינדער: די גאַס איז געווען פול פון זייערע לוסטיגע קינדערישע קול׳עכלעך. איבער׳ן וועג זיינען געפאָהרען וועגען מיט פאַרשידענע אויפשריפטען און אַנאָנסען: וועגען מיט אייז, וועגען פון פעדלערס, וועלכע זיינען געגאַנגען לאַנגזאַם און ריטמיש און די גלעקלעך פון איבער די פעדלערישע וועגען האָבען געקלונגען צום טאַקט. עס איז אויך פאַרבייגעלאָפען אַ הונט, זיך אָפּגעשטעלט ביי אַ בערגעל

מיסט א שמעק געטאָן און איז ווייטער געלאָפען. מיידלעך און יונגעלייט פריש געוואַשען און איבערגעטאָן, — ווי יעדע זאָרג פון קאָפּ אראָב, זיינען געגאַנגען אין גאַס.

אויף דער זייט, וואו העלען מיט די מיידלעך זיינען געשטאַנען און געשמועסט איז אַנגעקומען א יונגערמאַן א באַי, וואָס געהט מיט א קרובה פון העלענס מוטער און וואָס איז לעצטע וואָך מיט דער קרובה צוזאַמען געוועזן ביי זיי צו באזוך. ווען ער האָט דערזעהען העלען האָט ער א רוף געטאָן: — העלאָ העלען! — און — צו, ווייל ער איז גראָד געווען גוט אויפגעלעגט, צו צוליעב אַן אַנדער אורזאַך, האָט ער הויך פאַר איהר, דער צעהן יעהריגער העלען, א הויב געטאָן דעם קאַפּעליוש, ווי פאַר אַן אמת גרויסער דאַמע. ביי העלען האָט זיך דער קאָפּ א דרעה געטאָן פאַר פרייד און שטאָלץ, עס איז דאָס ערשטע מאָל אין איהר לעבען, וואָס א מאַן, א „ריעל מען“, ציהט פאַר איהר דעם הוט, פּונקט ווי פאַר א גרויסער דאַמע.

איין מאָמענט איז זי רויט געוואָרען און זיך אביסעל פאַרלוירען, אָבער באַלד איז זי ווידער צו זיך געקומען און געבליבען שטעהן מיט א שטאָלצער מינע אַנטקעגען די מיידלעך. און כאָטש די מיידלעך זיינען געווען פון איהר עלטער, פון ניין ביז עלף יאָהר, האָט העלען איצט מיט איינמאָל דערשפּירט, אַז זיי זיינען נאָך קינדער און עס פּאַסט זיך פאַר איהר גאָר ניט זי זאָל זיך מיט זיי אַזוי נאָהענט חבר'ן. די מיידלעך האָבען נאָכגעוואָרפען א בליק דעם יונגען מאַן דערנאָך גענומען קוקען מיט קנאה אויף העלען. דער געשפּרעך, וואָס זיי האָבען פריהער צווישען זיך געפיהרט האָט זיך איצט שוין ניט מעהר געקלעפּט. העלען האָט זיך שוין איצט געהאַלטען פון ווייטען און די מיידלעך נענעבען צו פיהלען, אַז זי שטעהט אביסעל העכער פון זיי. די מיידלעך האָט דאָס פאַרדראָסען און זיי זיינען זיך איינציגווייז צוגאַנגען. ווען העלען איז ווידער געבליבען אליין האָט זי ערשט ריכטיג אדורכגעפיהלט דעם גרויסען, אונערוואַרטעטען

כבוד, וואס זי האָט געהאט. — עס איז נאָר א שאָד, וואָס אלע איהרע באקאנטע, די גאנצע גאָס מיט מענשען ארום זיינען דערביי ניט געווען, ווי גערן וואָלט זי עס אלעמען דערצעהלט, פיהלט זי אָבער, אז זיי וועלען לאכען פון איהר, און זי נעמט זיך נאָכאמאָל פאָרשטעלען ווי אזוי דאָס האָט פּאסירט:

— ער איז אָנגעקומען פון דער רעכטער זייט, הויך א רוף געטאָן: — העללאָ העלען! — און דערביי הויך א הויב געטאָן דעם הוט פאר איהר, — פּונקט ווי פאר א גרויסער דאמע — אָנעסט! — און דערביי פיהלט זי אזא זיסע פרייד, דערווייל איז ארונטערגעקומען א שכן, קענטיג, אז ער האָט אימיצען געזוכט, און דערזעהענדיג העלען האָט ער זיך צו איהר א ווענד געטאָן:

— העלען, שנעל ברענג מיר א פּעקעל סיגארעטס, נא, און וועסט דיר נעמען א פּעני פאר'ן וועג!

העלען איז געבליבען שטעהן, ווי איינער וואָס פאלט פון בוידעם אראָב, דערנאָך זיך א קער געטאָן פונ'ם שכן, א קוק געטאָן אויף איהם א באליידיגטע מיט א פארצויגען פּיסקעל. דערנאָך ווידער איהם געלאָזען שטעהן ווי אן אָפּגעשמיסענעם און זיך א לאָז געטאָן צו די קינדער און גערופען:

— לואי! לואי! — דאָן גענומען לואי'ן פאר'ן הענטעל און איז מיט איהם ארויף אין שטוב אריין.

* * *

עס איז שוין געווען פארנאָכטליך. אין שטוב האָט שוין געברענט ליכט. די מוטער איז געזעסען ביים טיש מיט א שכנ'טעם טאָכטער, א מיידעל פון עטליכע און צוואנציג יאָהר, וועלכע האָט איהר געוויזען זיידענע וואָארע פאר א ווייסטעל. — העללאָ מיני! — האָט העלען הויך און דרייסט באגריסט דער שכנ'טעם טאָכטער. — העללאָ, העלען! — האָט יענע פון יוצא וועגען געענטפערט און ווייטער גערעדט מיט דער מוטער.

— איז דאָס פאר דיר אויף א ווייסטעל? — האָט די

קליינע העלען וויעדער ביי יענער געפרעגט צוגעהענדיג צום טיש און אנטאפענדיג די וואארע.

— ווער פרענט ביי דיר הא? — האט די מוטער שטרענג אויף איהר א קוק געטאן.

— זעץ זיך אוועק און שוויג — האט איהר די מוטער באפוילען, און דאן צוגעלעגט: — סמארק... —

און מורא האבענדיג, אז די מוטער זאל ניט נאך עפעס אנדערש טאן, האט זיך העלען שטיל אפגערוקט אן א זייט און געשוויגען. עס איז איהר וויעדער דורך'ן זכרון די פאסירונג, ווי דער קרובה'ס באי האט פאר איהר געצויגען דעם הוט און דאס, וואס די מאמע האט זי איצט אזוי פארשעהמט און העלען האט געפיהלט ווי זיך צו צוואויינען. און דא קומט איהר אויפ'ן געדאנק, ווי מיני האט א באי, וואס קומט צו איהר אין שטוב אריין און ברענגט איהר פרעזענטען און זי דערמאנט זיך וויעדער, ווען זי איז אמאל געווען דערביי, ווי די מוטער האט זי באליידיגט, האט זיך מיני אנגעברוגזט, ביז וואנען דער באי איהרער האט זי געמוזט איבערבעטען און אויף דער מוטער זיך אנגעבייזערט, אבער דערצו מוז זי, העלען, אויך זיין א גרויסע, טראגען די האר פארקאמט אזוי ווי מיני. — אך ווי גערן וואלט זי דאס געוואלט — און ביי דעם געדאנק האט זי א שטארק בענקענדיגער פארלאנג דערנאך ארומגענומען. —

א ווײלע שפעטער, ווען די מוטער איז מיט מיני'ן פארטיג געווארען וועגען דער ווייסטעל און זיך גענומען טאן עפעס א שטוביגע ארבייט, האט העלען וויעדער פארגעסען, וואס די מאמע האט זיך אויף איהר אנגעבייזערט און איז צוגעגאנגען צו מיני'ן און גענומען זיך צו רעדען מיט איהר, ווי זי, העלען, וואלט געוועזן א גרויסע. זי האט דאן ביי מיני'ן געבעטען זי זאל איהר פארקאמען די האאר אזוי ווי זי מיני טראגט; דערנאך האט זי פון מינים האנט ארונטערגענומען דעם בראסלעט

מיט'ן גאָלדענעם זייגערל דערין איינגעפּאַסט, און עס אָנגעמאָסטען.

דערנאָך האָט זי שטיל און אביסעל פאַרזיכטיג א פרעג געטאָן: — מיני, האסטו פּאודער אויבעט? — מיני האָט זיך צושמייכעלט אין א קוק געטאָן אין דער זייט, וואו העלענס מאַמע איז געשטאַנען. די מאַמע, וועלכע האָט שוין אלעם באַמערקט, וואָס העלען האָט פריהער געטאָן און פון וואָס עס האָט שוין פשוט געברענט אין איהר פון כעס, אויף אזא סמאַרק, — האָט זיך א ווענד געטאָן צו מיני'ן: — אמעריקאנער קינדער, הא? — און דערנאָך א שטרענגען קוק געטאָן צו העלען ווי זי וואָלט זאָגען: — וואַרט איך וועל דיר שוין שפּעטער באַצאָהלען, איך וויל מיר נאָר איצט ניט מאַכען קיין חתונה מיט דיר.

העלען האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ און געשוויגען און מיני האָט געענטפערט:

— נו, פטור, זי איז דאָך נאָך א קינד; איהר דאַרפט זיך ניט מאַכען דערפון.

העלען האָט נאָך מעהר אַראָפּגעלאָזען דאָס קעפּעל און זיך באַליידיגט.

* * *

אין א ווײלע אַרום איז אהיים געקומען דער פאָטער מיט'ן עלטסטען באַי און געזאָגט, אז ער איז הונגעריג. די מוטער האָט גענומען גרייטען צום טיש און מיני דער שכנ'טעס טאָכטער איז אריין צו זיך. די מוטער האָט משמעות שוין געהאַט פאַרגעסען וועגען העלען. נאָר ווי זי האָט אלעמען געשטעלט עסען און אויך העלענ'ען צוגעשטעלט א שיסעלע זופּ, איז העלען געקומען אויפ'ן געדאַנק, אז אלע גרויסע מיידלעך, וואָס האָבען באַיעם — זי ווייסט עס — אז מען גיט זיי עסען רוקען זיי שטענדיג די טעלער אָן א זייט און בייזערען זיך, פאַר וואָס די מוטער האָט ניט געקאָכט עפּעס אנדערש, און עפּעס ווי אימי'ץ

וואָלט זי א שטופּ געטאָן האָט העלען ווי ניט מיט איהר ווילען א רוק געטאָן דעם טעלער אָן א זייט און א זאָג געטאָן: — האָסט ניט געקענט קאָכען עפּעס אנדערש? — איז די מוטער געבליבען שטעהן אנטקעגען איהר, פארלעגט די הענט, א ווײלע געקוקט אויף איהר, דאַן זיך געווענדעט צום פאָטער: — דערלעבט, הא? — און מיט א האַנט אנגעוויזען אויף דעם אָן א זייט אָפּגערוקטען טעלער. דערנאָך האָט זי א ווײלע געשוויגען און געקוקט אויף העלען, פון וואָס העלען האָט געפיהלט ווי הייסע נאָדלען וואָלטען זי געשטאָכען און נאָכדעם זיך וויעדער געווענדעט צום פאָטער.

— הער כאָטש, וועל איך דיר דערצעהלען: האָב איך נחת פון דיין טאָכטער! — וואָר'ן איך האָב דען געוואוסט וואו איך זאָל די אויגען אהינטאָן פאר שאַנדע? — האָט די מוטער וויעדער אָפּגעהאַקט.

דער פאָטער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אַנגעשפּיצט די אויערען און גענומען נייגעריג קוקען באַלד אויף דער מוטער, באַלד אויף העלען און העלען, — האָט טיעף אראָפּגעלאָזען דאָס קעפּעל און שטאַרק חרטה געהאַט אויף דעם, וואָס זי האָט איצט געטאָן.

און די מוטער האָט אַנגעפאַנגען דערצעהלען לאַנגזאַם מיט אַלע איינצעלהייטען, וואָס איז פריהער פאָרגעקומען צווישען העלען און דער שכנ'טעם טאָכטער און שטאַרק באַטאָנט יעדעס וואָרט. אויף שנעל איז ווידער דורכגעלאָפען ביי העלען אין זכרון דער כבוד פון דער היינטיגער פּאַסירונג און דאָס וואָס עס קומט איצט פאָר און העלען האָט געפיהלט עפּעס אזא וועהטאָג און יעדעס וואָרט, וואָס די מוטער האָט דערצעהלט דעם פאָטער, האָט געמאַכט א לאָך אין איהר הערצעל.

זי האָט נאָר איצט געפיהלט, אז וואָס עס זאָל שוין ניט איצט זיין, זאָל עס שוין וואָס גיכער זיין אריבער, דערווייל האָט זי געפיהלט, ווי עס ווערט איהר אזוי הייס, און די אוי־

געלעד זיינען ביי איהר שטאַרק איבּערלאָפען. אזוי, אז זי האָט פּשוט גאָר ניט געזעהען, וואָס אין שטוב טוט זיך, ביז זי האָט פּלוצים דערפיהלט צוויי פייערדיגע פּעטש אויף איהר פּנים, פון וואָס עס איז איהר היים און קאַלט געוואָרען און נאָך דערקענט דעם פּאַטערס שטימע: — אַט האָסטו דיר סמאַרק! —

—און העלען האָט זיך שטאַרק צואוויינט.

ערב יום־כפור

(געווידמעט דעם אנדענקען פון מיין פאטער)

רב שלמה לא־יוצלח, ווי מען רופט איהם געוועהנליך, איז א בעל־מטופל פון א ווייב מיט זעקס קינדערלעך, זאלען לעבען, און דערצו, לא עלינו, א גרויסער אביון. און כאטש רב שלמה איז איינגאנצען א איד פון א יאהר פערציג, וואס דאס הייסט ביי לייטען די שעהנסטע יאהרען, דאך האט שוין אויף איהם זיך שטארק ארויפגערוקט די עלטער: ער געהט שוין אביסעל איינגעהויקערט, האט טיפע קנייטשען אין פנים און איז כמעט שוין איינגאנצען גראה פון שטענדיגען דאגה'נען און זארגען, פון וואנען מען נעהמט דעם מארגענדיגען טאג איבערצולעבען. רב שלמה אליין וואלט זיך שוין אזוי פיעל ניט צום הארצען גענרמען. ניטא קיין פרנסה, וואס קען מען זיך העלפען? קעגען גאט קען מען דאך ניט געהן. אזוי פיעל יאהרען שוין אפגעלעבט און ניט געשטארבען פאר הונגער — פלעגט רב שלמה מיט זיך טענה'ן — און גאט האט ניט פארלאזען, וועט ער מסתמא אויך ווייטער העלפען, דערפאר איז ער דאך א משגיח לכל הבריאות — איז אבער דער אונגליק, וואס זיין ווייב, שרה־לאה, וויל דערפון גאר ניט וויסען. יעדען פריהמארגען, ווי פריה רב שלמה זאל זיך ניט אויפכאפען, מיט דער דעה, זיך שטיל פון שטוב ארויסצוגנב'ענען, איז שוין זיין ווייב, שרה־לאה, אויף, און נעמט טענה'ן:

— וואס וועט דער סוף זיין? די קינדער זיינען ווידער נעכטען אהן וועטשערע שלאפען געגאנגען. האסטו כאטש היינט איבערגעלאזען, פאר זיי די נשמה צו דערהאלטען?

רב שלמה ענטפערט ניט, האט ניט וואס צו ענטפערען.

יעדעס וואָרט שניידט אין זיין האַרצען ווי מיט מעסערס. ער גיט נאָר פון צייט צו צייט א טיפען זיפץ, און שרה־לאה נעמט ווייטער טענה'ן: — כ'האָב מיר ניט מעהר וואו צו באָרגען, מען וויל ניט מעהר באָרגען — און ווי לאַנג איז דער שיעור?

— מען קען דאָך אָבער דאָך ניט קעגען גאָט געהן — בריינגט רב שלמה ענדליך ארויס, אום זיך כאָטש פאַר א מאָמענט צו באַפרייען פון דער אונאַנגענעמער שטימונג, אין וועלכער ער געפינט זיך.

מען קען דאָך אָבער דאָך די קינדער ניט לאָזען פאַר הונגער אויסגעהן — וויל שרה־לאה ניט וויסען. — נאָ, גיב כאָטש א קוק ווי זיי זעהען אויס. עס האָט דאָך קיינ'ם קיין בלוט'ס טראָפּען אין פּנים מעהר. — נעהמט שרה־לאה ווייטער טענה'ן — דו געהסט דיר אוועק אויף א גאַנצען טאָג און לאָזט זיי מיר איבער. בלייב אויך א טאָג אין דער היים און זאָלען זיי פון דיר רייסען עסען.

יעדען פריהמאָרגען הערט רב שלמה אזעלכע און עהנליכע טענות, אָפט מאָל געווירצט מיט קללות, וועלכע לעבערען איהם פּשוט זיין מח. און אז ער כאַפּט ענדליך זיין טלית און תפילין און לאָזט זיך לויפען פון שטוב, באַגלייט איהם שרה־לאה מיט דער קללה: אז די פיס זאָלסטו אויפ'ן וועג צוברעכען! א פּאָר קלענערע און גרעסערע קללות אלס א צולעג רייסען זיך ביי איהר ממש אָהן איהר ווילען, פון האַרצען ארויס. צו די אנדערע צרות האָט זיך ר' שלמה שוין ווי עס איז ניט צוגעוואוינט, די קללות אָבער פון זיין שרה־לאה'ן, כאָטש ער קריעגט זיי יעדען טאָג, וואַרפען אויף איהם א שרעק, א פּחד, — עס נעהמט איהם אזש שוידערען אין אלע אברים. און ניט איינמאָל טרעפט עס, דאָס יעדע קללה באַזונדער נעמט זיך מאָלען אין זיין פאַנטאַזיע.

— אָט זעהט ער ווי עס קומען אָן אין א שנעלען גאַלאָפּ דעם פּריצ'ס קאָטש מיט א פּאָר פערד ווי די לייבען. ער האָט

גראד געוואַלט איבער'ן וועג אריבער און ניט אוספייעט.

טראַד!... געוואַלד!!! — פיהלט ער ווי ער גיט אַ געשריי מיט אלע כחות און ביי דעם געדאנק ווערט איהם אזש פינסטער פאר די אויגען.

ער בלייבט א ווײלע ליגען אין א באַוואוסטלאָזען צושטאנד. ווען ער קומט ווידער צו זיך, איז די קאטש מיט די פערד שוין פארשוואונדען... אַ האלב שטעדטעל געפינט זיך ארום דעם פלאַץ... פיער מענשען הויבען איהם אויף די הענט און נעמען איהם טראַגען אהיים. דער עולם געהט נאָך פון הינטען, שמועסען בסוד צווישען זיך: ווייבער וויינען אויפ'ן קול און אלע אַהן אן אויסנאם, פיהלען איצט מיט זיין ביטערע לאַגע — אין זיין הארץ צוגיסט זיך אן אנגענעם־שוידערליכער געפיהל — ווען מען האָט איהם אריינגעבראכט אין שטוב, האָט שרה־לאה ארויסגעלאָזען אזא געשריי און אלע קינדער נאָך איהר, אז אלע זיבען הימלען האָבען זיך שפאלטען געקענט...

אַמאָל נעמט די פאַנטאַזיע איהם מאָהלען א פרעהליך בילד:

ער געפינט זיך אין א פרעמדער, שעהנער, שטילער געגענד מיט רייכע הייזער און פאַלאַצען, און איז מקנא די מענשען, וועלכע וואוינען אין זיי. און פלוצלונג, הארט נעבען א וואנט פון אזא רייכער הויז, דערזעהט ער ליגען א גרויס פעקעל מיט טפאפירענע אסיגנאציעס צוזאמענגעבונדען. עס האָט איהם אזש א קלאַפּ געטאָן אין הארצען. ער קוקט זיך פאַרזיכטיג ארום אין אלע זייטען, — אלע אברים ציטערען אין איהם — בויגט זיך איין, הויבט עס אויף, קוקט זיך נאָך אַמאָל ארום אין דער פרעמדער געגענד, און נעמט געהן ווי פון בייזע גייסטער געיאָגט. אָט געפינט ער זיך שוין אין דעם געסעל וואו ער וואוינט, און אָט איז שוין זיין שטוב.

— שרה־לאה! — גיט ער אַ פאַל מיט א געשריי אין שטוב אריין און קען קוים דעם אָטעם אָפּכאַפּען... שרה־לאה נעם

צו דעם אוצר, און איהרע אויגען שיינען... זי, שעלט מעהר ניט — זי איז נאַר אַן אַנדערע. קיין בייז וואָרט הערט מען ניט, און נאָר זי שמייבעלט...

טראַכטענדיג וועגען דעם גיט רב שלמה אַ שטאַרקען ציטער ער קוקט זיך ארום איבערראשט; געפינען געלט... ווערען רייך, פאַר וואָס ניט? אַז גאָט וויל, איז עס דאָך נאַר אַ קליינינגקייט — לויפט דאָן דורך אַ געדאַנק אין זיין מח. אין זיין זכרון שווימען ארויף די שבת'דיגע פאַרנאַכטען ביז מנחה למעריב, ווען זיי זיצען אַ גאַנצע קאַמפּאַניע אין אַ ווינקעל אין בית־המדרש און דער אַלטער ר' יאָסעל קאַטצקער דערצעהלט פון פילע אַזעלכע זאַכען, דורך וועלכע מענשען זיינען רייך געוואָרען.

אינסטינקטיוו נעמט זיך רב שלמה פיהלען אונבאַקוועם דאָ אין מיטען שטעדטעל, וואו עס געהען אַזוי פיעל מענשען, און וואו עס וואָלט איהם פשוט אונמעגליך געווען פון זיי זיך אויסצוהיטען און דאָס פעקעל אַסיגנאַציעס אויפצוהויבען. און עפּעס פון אַן אינערליכער, געהיימער קראַפט געטריבען, פאַרקירעוועט רב שלמה דעם וועג אין די שטילע זייטיגע געסלעך, וועלכע פיהרען שוין ארויס פון שטעדטעל. די אויגען שטאַרק אַנגעשטרענגט אַראָפּ צו, געהט ער אַזוי מיט לאַנגזאַמע טריט ווייט פון שטעדטעל ארויס, עפּעס ווי פריש באַלעבט פון אַ פריידיגער האָפנונג, מיט שטאַרקען בטחון אין דעם רבונו של עולם, און ער איז כמעט ווי זיכער, אַז אָט אָט דערזעהט ער די „כשר'ע מציאה“, פון וועלכער ער און זיין גאַנצע פאַמיליע וואָלטען פאַר'ן גאַנצען לעבען אויפגעריכט געוואָרען.

שפּעטליך אויפ'ן טאָג קומט ער צוריק צו קריכען, קוים וואָס די פיס שלעפּען איהם — אין פינסטערע מחשבות פאַרזינקען מיט אַ טיפען, שווערען אומעט אויפ'ן פּנים און לאָזט זיך נעהן אין בית־המדרש אריין. טרעפענדיג דאָרט אַ גאַנצע עדה אידען דאַוונען אויפ'ן קול, גיט זיך רב שלמה גלייך אַ

גלעט די באָרד, געהט צו צום כיור, וואַשט די הענט, ווישט זיי אָב און גיט אַ טיפען זיפץ:

— אוי, טאַטע אין הימעל! — און הויבט אָן זאָגען מיט אַ האַרציגען קול:

— „מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל“ — איבערלאָזענדיג ווייט הינטער זיך די גאַנצע, טרויעריגע מחשבות פון פריהער און נעהמט זיך מיט זיין גאַנצער אַנגעוועהטאָגטער נשמה באַהעפטען צו גאָט...

כמעט אויפ׳ן האַלבען טאָג ווערט ער פאַרטיג מיט׳ן דאווענען. גיט זיך איהם דאָן איין צו כאַפּען ביי עמיצען אַ צעהן־פופצעהן קאָפּיקעס, וואָס עס הייסט, ער באָרגט זיך נאָר, געהט ער אַהיים איבערבייסען, און אַז ניט — פאַרברייגגט ער אַזוי דעם ווייטערדיגען טאָג אַ הונגעריגער, אַ פאַרצאָגטער, ביטער געקוועלט פון די שווערע זאָרגען אום זיין פאַמיליע — און ערשט שפּעט אין דער נאַכט, ווען ער איז זיכער, אַז זיינע בני־הבית שלאָפען שוין, — גנב׳עט ער זיך שטיל ווי אַ גנב אין שטוב אריין און לעגט זיך שלאָפען.

אזוי לעבט רב שלמה דאָס גאַנצע יאָהר, טאָג־איין, טאָג־אויס אין צרות און זאָרגען. און וואָס עס איז דאָס ערגסטע שרה־לאה׳ס קללות און איהר פייניגען איהם, פון וועלכע ער האָט קיין מנוחה ניט אפילו אום שבת, און ניט איינמאָל באַשעפטיגט איהם די פראַגע: צו איז זי ווירקליך אזא שלעכטע, אדער איז עס איהר תמיד אַנגעוועהטאָגטע האַרץ, וועלכע ברענגט איהר דערצו — אַ פראַגע, אויף וועלכע ער האָט נאָך ביז יעצט קיין אַנטוואָרט ניט געפונען...

איין טאָג אין יאָהר אָבער איז פאַראַן, ווען רב שלמה פיהלט זיך פריי און באַקוועם אַ גאַנצען טאָג צו זיין אין שטוב מיט זיינע בני־הבית צוזאַמען — און דאָס איז ערב יום־כפור. און ניט בלויז הערט ער אין דעם טאָג פון שרה־לאה׳ן קיין איינציגע קללה ניט, נאָר פאַרקעהרט: זי היט זיך ווי פאַר

פייער קיין בייז ווארט זאל חלילה פון איהר מויל ניט ארויס אין דעם טאג, ווען די מלאכים אין הימעל ציטערען, סיידען עס זאל געשעהען בשוגג, וואס עס פאסירט ליידער יעדען יאהר און יעדעם מאל דורך אן אנדער סבה.

און ניט בלויז דערפאר, ווייל דער טאג איז אזא מורא'דיג הייליגער, וויל שרה־לאה ניט שילטען. נאר שרה־לאה ווייס עס אויך, און וואס רב שלמה דערמאנט אויך יעדען ערב יום־כפור אין דער פריה: — אז ווען דער ערב יום־כפור זאל דורכגעהן אהן א קללה איז כמעט מעהר ווי זיכער, אז זייערע תפלות פון מארגענדיגען דאוונען זאלען דערהערט ווערען, און גאט קען זיי אנשרייבען א גוט יאהר; געשעהט אבער א קללה אפילו בשוגג, איז דער שטן מקטרג, און עס איז שוין שווער, אז די תפלות זאלען פועל'ן. און ווער ברויך נאך אזוי א גוט יאהר ווי שרה־לאה? און טאקע דערפאר נעהמט זי זיך פאר יעדען ערב יום־כפור מיט אלע כחות פון א קללה זיך אויסצוהיטען — כאטש עס האט זיך איהר ביז יעצט נאך ניט איינגעגעבען.

שרה־לאה האט זיך דעריבער דעם ערב יו"כ, זיך פעסט פארגענומען, זיך פשוט א נדר געטאן, און זי האט געגלויבט, אז זי וועט עס אויספיהרען. ווארום, עס האט זיך גראד געמאכט, אז רבי שלמה האט, בין כסא לעשור, א פאר רובל א פארדינסטעל געכאפט, און שרה־לאה האט דעם ערב יום טוב אביסעל ברוח'ער צוגרייטען געקענט. אנשטאט, וואס אז אנדער יאהר האט רב שלמה מיט אלע דריי קינדער צוזאמען איין האהן געשלאגען האט ער היי־יאהר דעם האהן אליין געשלאגען און פאר די דריי קינדער האט שרה־לאה איין עקסטרא כפרה, א קאטשקע, געקויפט. זי האט זיך היינט באלד אין דער פריה פעסט פארגענומען א גאנצען טאג אין זינען צו האבען פאר איין מינוט ניט צו פארגעסען אז עס איז היינט ערב יום כפור. און זי איז געווען זיכער, דאס ווען זי זאל דעם טאג בשלום איבערקומען, אהן א קללה, וועט איהר גאט געוויס שענקען א גוט,

געזונט יאהר. זי האט היינט אפילו די קינדער נאכגעגעבן וואס נאר זיי האבן געוואלט, אום ניט אין כעס אריינצוקומען, ניט נכשל צו ווערן. און גאט האט שוין בשלום אריבער געהאלפען איבער דער צווייטער סעודה. — ווי פריערדיך און אנגענעם דער האלבער טאג איז פארגאנגען — לויפט א צופרידענער געדאנק דורך שרה־לאה׳ס מוח. עפעס האט איהר היינט אלעס אויסגעקוקט אזוי ליעב און טייער, באזונדערס איהר מאן, רבי שלמה. עפעס האט איהר אויסגעדאכט, אז זי האט ערשט היינט דעם ערשטען מאל איהם ריכטיג דערקענט, וואס פאר א גוטער ליעבער מענש ער איז, און זי כאפט אלע מאל, בגנבה, א קוק אויף איהם. עפעס קען זי זיך גאר ניט זאט אנקוקען. און ווען זי וואלט זיך ניט שעהמען פאר די קינדער, פיהלט שרה־לאה, וואלט זי איהם ארויפגעפאלען אויפ׳ן האלז, איהם אויסקושען יעדעס אבר און איהם בעטען ער זאל איהר מוחל זיין פאר דעם אומזיסטען עגמת נפש וואס זי פארשאפט איהם דאס גאנצע יאהר.

אזייגער 2 נאכמיטאג, איז רבי שלמה מיט די אינגלעך אוועק אין מרחץ. שרה־לאה האט דערווייל צוגעגרייט דאס עסען צו דער דריטער סעודה. זי האט דאן ארויסגענומען די קאטשקע, די קינדערס כפרה, פון א טאפ הייסע וואסער, זי אריינגעלעגט אין א בראט־פאן, געפעפערט, איינגעקנאבעלט און זיך דאן געווענדעט צו איהר 16 יאהריגע טאכטער: — דבורה׳לע, נא טראג עס צום בעקער און בעט מען זאל עס גוט אפהיטען. פארגעס ניט מיין קינד דעם בעקער אויך צו דערמאנען, אז ניט אלע מאל בראטען מיר קאטשקעס, און ער זאל זעהען מיר זאלען אויך האבען א הנאה פון איהר.

ווען דבורה׳לע איז אוועק מיט דער קאטשקע צו בעקער, האט שרה־לאה גענומען איינוואשען און אנטאן די איבעריגע מיידלעך. האט זיך איינס געוועהרט, ניט געלאזען זיך איינוואשען, האט שרה־לאה זיך ניט געבייזערט, ניט גע׳כעס׳ט זיך.

נאָר אין גוטען געבעטען: — קום אהער חנה'לע, לאָז זיך איינוואשען, די מאַמע וועט דיר עפּעס געבען. און חנה'לע האָט געוואוסט, אז די מאַמע וועט היינט ניט אָפּנאַרען, די מאַמע האָט היינט וואָס צו געבען, און שרה־לאה וויעדער, זעהענדיג, ווי דאָס מיידעל לאָזט זיך אין גוטען איינגעמען, האָט זיך אליין פארווירפע געמאכט, ווארום זי טוט עס ניט א גאנץ יאָהר אזוי. און ניט ערשט דארפען געבען א קלאַפּ אדער א קללה.

עס איז שוין נאָך פיער אזייגער נאָכמיטאָג. רבי שלמה מיט די אינגלעד זיינען שוין צוריק געקומען פון מנחה און מען האָט זיך געזעצט עסען די דריטע סעודה. עס האָט זיך פּלוצלונג דערפיהלט ווי אין דער גאַנצער נאַטור האָט אן ענדערונג איינגעטראָטען. א טיעף־געטליכע, הייליג־און סודות־פולע שטימונג, איז אַנגעשוואָומען פון ערגעץ אונבאקאנטע וועלטען און גע'אָטעמט איבער דער אידישער סביבה. פון ערגעץ א שטוב, טראָגט זיך דאָס הארציג־ריהרענדע קול פון ברכת המזון, וואָס א גאַנצע פאַמיליע צוזאמען בענשט נאָך דער דריטער סעודה; דאָרט האָבען אין פענסטער געשפּיגעלט די פלעמלעך פון די גרויסע, וואקסענע ליכט. ווייבער צנועת'דיג אָנגעטאָן, מענער אין ווייסע זאָקען און לאטשען, טלית און קיטעל הינטערן אָרעם זיינען צו שכנים געגאַנגען א גוט יאָהר ווינשען. אויך ביי רבי שלמה'ן, האָט עס שוין געהאלטען נאָכ'ן בענשען. ער האָט זיך גענומען אָנצינדען די גרויסע ליכט, שרה־לאה — צוגרייטען דעם ווייסען קיטעל, ריינע, גאַנצע זאָקען פאר איהם און די אינגלעד. — דבורה'לע, — האָט זי זיך דאַן געווענדעט צום עלטסטען מיידעל, — דבורה'לע, לויף שנעל צום בעקער און ברענג די קאַטשקע, זי וועט געוויס שוין גוט זיין. —

און שרה לאה האָט איצט געפיהלט אזוי גוט אויפ'ן הארצען. אָט באַלד איז דער טאָג בשלום אדורך און קיין בייז וואָרט איז איבער איהרע ליפּען ניט געקומען. און גאָט וועט געוויס איהר דעם מאַן און קינדער א גוט, געזונט יאָהר שענקען. גערן

וואָלט זי איצט וועלען איהר גליקליך געפיהל מיט דעם מאַן טיילען, האַלט זי זיך אָבער צוריק מיט אַלע כחות אום ניט צו רייצען דעם בייזען שטן.

— די קינדער בענשען! — האָט רבי שלמה אויסגערופען, ווען ער איז מיט אַלעם פאַרטיג געווען, — נאָר צו געהן צו כל נדרי. —

— וואַרט נאָך אביסעל אונטער ביז דבורה׳לע וועט פון בעקער קומען, — האָט זיך שרה־לאה געווענדעט צו איהר מאַן. —

און באַלד האָט זיך פון הויז־אַריינגאַנג דערהערט דבורה׳לעס האַסטיג שנעלע טריט און אַ פריידיגער אויסגעשריי: — מאַמע, זעה ווי ס׳איז געראָטען! —

— און טראָד!! — האָט זיך דבורה׳לע אָן שוועל פון טהיר אָנגעהאַקט און אַ פאַל געטאָן. די טעלער האָבען זיך צובראָכען, די געראָטענע געבראָטענע קאַטשקע האָט זיך אַ שאָט געטאָן איבער׳ן דיקען זאַמד, מיט וועלכען מען האָט ערשט פריש די שטוב באַשאָטען.

אז אַ מפּלה, זאָלסטו איינגעמען! האָט זיך ביי שרה־לאה׳ן, די קללה פון האַרצען אַרויסגעריסען.

שרה־לאה!!! — האָט שלמה ביטער אַ געשריי געטאָן.

שרה־לאה האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן: זי איז אַ ווײַלע געבליבען שטעהן ווי אַ צומישטע און ניט געוואוסט, וואָס עס טוט זיך מיט איהר. זי האָט זיך דאָן מיטביידע הענט פאַר׳ן פּנים געכאַפּט און זיך ביטער, ביטער צוואויינט.

נאָך דער מוטער'ס טויט

(ערצעהלונג)

1.

איידער מען איז געגאַנגען אַרויס טראָגען דעם טויטען פון שטוב, האָט דער פאַרשטאָרבענער'ס אַ קאַזין, און אַן אַנקעל, וואָס איז געקומען צו דער לויה פון אַן אַנדער שטאָדט, געפיהרט הינטער די אָרעמס, מיני, די עלסטע פון די פיער געבליבענע יתומים, וואָס האָט שוין ניט געהאַט קיין כוח פון וויינען און האָט זיך שוין ניט געקענט מעהר האַלטען אויף די פיס.

אין דרויסען זיינען שוין געווען אויסגעשטעלט הינטערן טויטען וואָגען צוויי גרויסע און גלייכע רייהען. אַלע מיטגלידער פון דער סאָסייעטי וואו דער מאַן פון דער פאַרשטאָרבענער באַלאַנגט, אַלע מיט שוואַרצע שלייפעלעך אויף די לאַצען און מיט פּנים'ער, וואָס פּאַסט זיך אין אַזאַ מאָמענט. נאָך זיי זיינען געשטאַנען, שוין ניט אַזוי אין אָרדנונג, פריינד, באַקאַנטע און סתם מענשען: שכנים און שכנות, וואָס האָבען די פאַרשטאָרבענע גוט געקענט. זי נאָך געזעהען און גערעדט מיט איהר קורץ פאַר'ן טויט און דאַרום זיך גאָר ניט געקענט לאָזען גלויבען, אַז זי איז טאַקע געשטאָרבען.

ביי מיניס אָנקומען האָבען כמעט אַלע מיט איינמאָל אַ דרעה געטאָן די קעפּ אין איהר זייט און אָפּגעזיפּצט. מיני, וואָס איז געוואָרען אונטערגעהאַלטען פון דעם אַנקעל און קאַזין, האָט אויסגעקוקט זעהר בלייך און אויסגעמאַטערט. זי האָט שטאַר געקוקט אויף דעם עולם מענשען אַרום און מעהר געפיהלט ווי

פאַרשטאַנען, אַז זיי אַלע זיינען איצט דאָ אין שייכות מיט דער מוטער׳ס טויט. עס איז פאַרבייגעפאָהרען אַ גוי מיט אַ וואָגען, וואָס האָט פרעמד און מיט אַן ערנסט אָנגעשטרענגטען בליק געקוקט אויפ׳ן שווארצען טויטען־וואָגען און אויף די אַלע מענשען, וואָס זיינען געשטאַנען הינטער און אַרום איהם. דער וואָגען, וואָס דער גוי איז אויף איהם געזעסען און וועלכער איז געווען שווער בעלאָדען, איז געפאָהרען לאַנגזאַם און דאָס פערד פון פאָרענט איז געגאַנגען טריט איין טריט און צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ צום טאַקט. מיני האָט געזעהען דעם גוי און דעם וואָגען ווי אַזוי ער שלעפּט זיך — און דאָס פערד, וואָס שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ צום טאַקט און עפּעס איז איהר אַדורך געלאָפען דורכ׳ן געדאַנק וועגען דעם גוי און וועגען דעם פערד. ווען דער וואָגען איז פאַרשוואונדען, האָט זי באַמערקט עטליכע פרויען, וואָס וואוינען דאַ אַרום, נאָר באַזונדער האָט זי באַמערקט איינע פון זיי, אַ גוטע באַקאַנטע פון דער מוטער, מיסעס גאָלד, וואָס איז געשטאַנען אָן אַ זייט און האָט אויסגעקוקט זעהר באַטריבט. דערנאָך האָט זי באַמערקט, ווי מיסעס גאָלד געהט מיט אויסגעדרעהטע שיך און זעהט עפּעס אַזוי מאָדנע אויס. און עס איז איהר געקומען אויפ׳ן געדאַנק, ווי מיט עטליכע חדשים צוריק איז מיסעס גאָלד אַרויפגעקומען צו דער מוטער, איהר געוויזען שווארצען סאַמעט אויף אַ סוטעלע פאַר איהר באַי און געבעטען די מאַמע זאָל עס איהר צושניידען. די מאַמע האָט עס געטאָן און דערנאָך נאָך צוגעהאָלפען. ביז דאָס סוטעלע איז אינגאַנצען פאַרטיג געוואָרען.

— מיט וואָס זאָל איך אייך אָפּדאַנקען? — האָט זי געזאָגט צו דער מאַמען און ניט אויפגעהערט איהר צו דאַנקען, און די מאַמע האָט געענטפערט: — זאָל ער עס טראָגען געזונט; אים י״ה צו זיין חתונה וועל איך מיר אָפּנעמען — און איצט איז די מאַמע שוין טויט! — האָט זיך אַ לאַנגער, שווערער זיפץ אַרויסגעריסען פון מינים האַרצען און עס האָט איהר גע־

נומען אזוי וועהטאָגדיג נאָגען ביים הארצען, און זי האָט געפיהלט צו פאַרמאַכען די אויגען און עפּעס די גאַנצע וועלט זאָל פאַרמאַכען די אויגען און דערנאָך זאָל זי אזוי לאַנגזאַם איינשלאָפען צוזאַמען מיט דער אייביגקייט.

— שטעלט זיך אין ליין! לאָזט דורך! — האָט זיך פּלוצים דערהערט א שטימע און עטליכע מענער טראָגענדיג אויף די אַקסלען די מיטה מיט דעם טויטען, זיינען אריין אין מיטען צווישען ביידע רייהען אויסגעשטעלטע מענשען און געגאַנגען גלייך צו דעם טויטען וואָגען. הינטער זיי איז געגאַנגען דער פאָטער, דער מאַן פון דער פאַרשטאָרבענער מיט ביידע באָיעס. א טאַנטע האָט געפיהרט הינטערן אָרעם אסתר׳לען די אינגערע מיידעל צו צום קערעדזש, וואָס איז געווען צוגעגרייט פאַר אסתר׳לען און מינין נאָכצופאָהרען.

עס האָט זיך דערהערט א קוויטש מיט די לעצטע כוחות פון מינין.

דער פאָטער מיט די באָיעס האָבען זיך שטיל אבער שטאַרק צוכליפּעט און ביי די פרויען, וואָס זיינען געשטאַנען ארום זיינען די אויגען איבערגעלאָפען פון טרערען.

— פאָהרען! — האָט אימיץ א קאָמאַנדע געגעבען. די צוויי אין רייהען אויסגעשטעלטע מענשען האָבען זיך א שטעל געטאָן פאַרוייז; דער וואָגען האָט אנגעהויבען פאָהרען און דער עולם האָט גענומען נאָכגעהן מיט אראָפּגעלאָזענע קעפּ.

אויפ׳ן וועג, האָט זיך פון ערגעץ א הויז, געהערט דאָס שפּילען פון א פּיאַנאָ און דאָס געזאַנג פון א יונגער פרויענשטימע. אביסעל ווייטער פאַר א קאָוועל־הויז איז געשטאַנען א הויכער קרעפּטיגער שגץ אנגעבויגען ביי א פערד און מיט זיינע געזונטע הענט אלע מאָל א הויב געטאָן דעם פערד׳ס א פוס און מיט עטליכע שטאַרקע קלעפּ איהם אנגעשלאָגען א פּאָדקאָווע און יעדעס מאָל, ווען ער האָט דעם פערד׳ס פוס אַפּגעלאָזען.

האט דאס פערד איהם א שטעל געטאן אויף די ערד מיט א קראפט, אז עס האט אהילך געטאן ארום און ארום. פון ווייטענס האט זיך דערהערט א גרילציגער פייף פון א לאקאמאטיוו און באלד דארויף דאס ריטמישע זעצען פון דער דאמף־קראפט, בשעת דער לאקאמאטיוו האט זיך גענומען באוועגן — טיקטיק — און אלע מאל שטארקער און שנעלער ביז ער איז ערגעץ פארשוואונדען אין דער ווייט.

ביי א שטונדע צייט האט גענומען דאס פאהרען ביז צום בית עלמין. פון דעם עולם, וואס האט מלוה געווען דעם טויטען, האט זיך א גרויסער טייל נאך אויפ'ן וועג צוריקגעקערט און נאר נאך א גאנץ קליינער חלק איז איצט נאך געבליבען. דאס קבר איז נאך ניט געווען פארטיג געגראבען און מען האט דערווייל די מיטה מיט דעם טויטען געמוזט אוועקשטעלען און ווארטען. דאס איז געווען ניט זעהר אנגענעם, אפילו פאר דער פאמיליע פון דער פארשטארבענער. ווארום, מען איז שוין געווען אזוי מיעד און אויסגעמאטערט און עפעס אין ערגעץ א ווינקעל פון הארצען האט זיך געפעדערט א וואונש, אז עס זאל שוין זיין פאראיבער. דאס ביסעל עולם, וואס איז נאך מיטגעקומען, זיינען דערווייל געגאנגען צווישען די קברים און אויפגעזוכט מצבות פון באקאנטע, זיך דערמאנט, ווען זיי האבען נאך געלעבט, א זיפץ געטאן און פאר א ווײלע זיך פארטראכט וועגען לעבען און טויט.

דער פאטער מיט די צוויי באיעס זיינע נעשטאנען נעבען דער מיטה, וואס איז געשטאנען נעבען קבר. דער פאטער האט געקוקט שטאר ווי אהן א זין ווי מען גראבט דאס קבר און אלע מאל טיעף אפגעזיפצט. אזוי האט אויך געטאן בעני, דער עלטערער באי, גלויבענדיג, אז דאס איז דאס פאסענדסטע וואס ער דארף איצט טאן. אביסעל אפגערוקט פון פאטער איז געשטאנען מיני אונטערגעהאלטען פון אנקעל; הינטער איהר, די אינגערע שוועסטער אסתרל, הינטערן ארעם פון א טאנטע. אויך

מיני האָט שטאַר און באַטריבט געקוקט, ווי מען גראָבט דאָס קבר. עס איז איהר געווען אַזוי שווער אויפ׳ן הארצען. זי האָט רק געוואָלט דענקען פון דעם, וואָס די מאַמע איז געשטאָרבען און וועגען דעם קבר, וואָס מען גראָבט, האָט זיך איהר אָבער דווקא געשפּאַרט אין קאָפּ אַנדערע געדאַנקען: — זי וועט איצט פאַרנעמען דער מוטער׳ס פּלאַץ; זי וועט מוזען פיהרען דאָס גאַנצע הויז; אָבער ווי אַזוי וועט זי דאָס אַלעס קענען? זי ווייס ניט; זי וועט דאָך אָבער מוזען וויסען. עס איז איהר אויך געקומען אויפ׳ן געדאַנק איהר באַי, וואָס זי געהט שוין מיט איהם ביי אַ יאָהר צייט. און ווי ער האַלט זיך זייט די מאַמע איז געשטאָרבען. עס איז נאָך פאר קיין איין מינוט ניט אַוועק פון זייער הויז, — אפילו ניט שלאָפען געגאַנגען: ער פיהלט אַזוי טיעף מיט איהר וועהטאָג און — אַ געפיהל ביז צו טרערען צו איהם האָט זי אַרומגענומען, נאָר מאיר׳ל דער איינגסטער, וואָס שטעהט ביי פּאַפּעס האַנט, מיט אַן אַראָפּגעלאָזען קעפּעל, מיט אַ באַטריבטע מינע, ווייל פּאַפּע שטעהט אַזוי און ווייל בעני שטעהט אַזוי: באַגרייפט ניט קלאָר, וואָס דאָ קומט פאָר, ער ווייס, אַז די מאַמע איז געשטאָרבען און מען האָט זי דאָ אַהער געבראַכט צו לייגען אין די „גרעוו“ אַריין, אָבער וואָרום איז מאַמע געשטאָרבען? און פאר וואָס גראָבט מען אַזוי טיעף די „גרעוו“? ער האָט זיך אויך שטאַרק געוואונדערט אויף די מצבות: וואָרום זיינען דאָ קלענערע און גרעסערע, און צו וואָס שטעהען זיי? און פאר וואָס איז דאָ אַרום אַזוי שטיל? און צו קומט ווער אַהער, ווען זיי וועלען אַוועק פון דאַנען? אָט די אַלע און נאָך פראַגען וואָלט ער געוואָלט פרעגען ביי פּאַפּע. פיהלט ער אָבער, אַז איצט פּאַסט ניט צו פרעגען. און ער וואָלט כאָטש געוואָלט פרעגען ביי פּאַפּע, ווען ער וועט שוין מעגען פרעגען; אָבער ער פיהלט ווידער, אַז עס פּאַסט ניט. —

ענדליך איז דאָס קבר פאַרטיג געוואָרען, מען האָט אַפּגעדעקט דאָס פנים פון דער טויטער און די פאַמיליע האָט צום

לעצטען מאָל זי אנגעקוקט און זיך ווידער שטיל צואוויינט. דערנאָך האָט מען דעם טויטען אראָפּגעלאָזען אין קבר און יעדער האָט גענומען ארויפשיטען א פּאָר שאָוועל ערד. ווען אלעס איז פארטיג געווארען, האָבען די פאמיליע און די אנדערע, וואָס האָבען זיך נאָך דאָ געפונען געוואָרפען א לעצטען בליק צום קבר, און פארלאָזען דעם בית עלמין מיט א שווערען און באנגען געפיהל.

2.

די ערשטע עטליכע טעג נאָך דער לויה זיינען נאָך אוועק אין שטילען טרויער. מען האָט געלעבט ווי אָהן א סדר. עפּעס ווי פון יוצא וועגען. יעדער פון דער פאמיליע איז נאָך ארומגעגאַנגען אין שטוב שווייגענדיג און אין זיך פארטראכט. נאר, ווען נויטיג האָט איינער ביי דעם צווייטען עפּעס געפּרעגט אדער געענטפערט און אויך דאָס אזוי שטיל און צוריקגעהאלטען. נאר דער איינגסטער, זעקס יאָהר אלט, מאיר’ל האָט זיך שוין געשפּיעלט אין גאַס מיט די קינדער און אָפט מאָל גאנצע שעה’ן פארגעסען, אז די מאַמע איז געשטאָרבען און אז אלע אין שטוב זיינען נאָך טרויעריג. נאר ווען ער איז געווארען מיעד און הונגעריג, איז ער געלאָפען אין שטוב אריין און דערזעהען ווי אלע געהן ארום ערנסט און שווייגענדיג, האָט ער זיך ווידער דערמאָנט, אז די מאַמע איז געשטאָרבען. ער האָט זיך שטיל אוועקגעשטעלט אין א ווינקעל א קוק געטאָן אויף בעניו דעם עלטערן ברודער, געפּרובט אויסקוקען פּונקט אזוי ערנסט טרויעריג און ניט געוואגט באלד צו בעטען עסען. נאר ערשט, ווען מיני איז צו איהם צוגעגאַנגען איהם צערטליך א גלעט געטאָן איבערן קעפּעל און געפּרעגט: — מאיר’ל ווילסט עפּעס? — האָט ער מיט א טיעף קינדעריש געפיהל אויפגעהויבען דאָס קעפּעל צו איהר און שטיל און איינגעהאלטען געענטפערט: — איך וויל עסען.

מיט דער צייט און אייניציגווייז, האָט דאָס לעבען אין שטוב זיך ווידער איינגעשטעלט. מען האָט אנגעהויבען איינס צו דאָס אנדערע זיכערער צו רעדען. די שטימונג ביי דער פאַמיליע האָט אויפגעהערט צו זיין אזא געדריקטע. דער פאָטער האָט ווידער רעגעלמעסיג ווי פריהער גענומען פיהרען זיין מיסחר און וואָס בעני דער עלטערער באַי האָט איהם געהאָלפען. מאיר'ל און די אינגערע שוועסטער אסתר'ל האָבען ווידער גענומען געהן אין שולע און מיני איז פאַרבליבען אין הויז, און פארנומען דאָס אָרט פון דער מאַמע.

פריהער, ווען די מאַמע האָט געלעבט האָט מיני געאַרבייט אין א גרויס דעפּאַרטמענט געשעפט, כאָטש ווי יעדעס אַמעריקאַנער מיידעל, האָט אויך מיני פיעל פון איהר פרייער צייט אָפּגעגעבען אויף מאָדע, אויף טאַנצען און עהנליכע זאַכען; געהאַט הנאה. ווען זי איז אהיים געקומען, אז די מוטער זאָל איהר שטעלען דאָס עסען צום מויל. האָט זי אָבער איינמאָל אין דער וואָך, יעדען פרייטאָג זיך גע'פּועל'ט פריי צו זיין פאַר א האַלבען טאָג און איז אהיים געקומען העלפען דער מאַמען צו רוימען די הויז אויף שבת.

די מאַמע איז געווען א פרומע, אַלע איהרע יאָהרען, און כאָטש מיני האָט וועניג פארשטאַנען דעם תוך פון דער מאַמעס פרומקייט, האָט זי אָבער געהאַט א שטאַרקע אכטונג דערצו, באזונדערס צו דעם שבת, וואָס די מאַמע האָט שטאַרק אָפּגעהיט און וואָס צוליעב שבת האָט זי אַלעס געטאָן אזוי בשלימות, מיט אזוי פיעל יראת הכבוד, אז ביי מינין האָט זיך אנטוויקעלט אן אונבאוואוסט הייליג געפיהל געמישט מיט ליעבע אַי צו דער מאַמען, אַי צום שבת.

אין דער גאַנצער גאַס ארום האָט מען זי דערפאַר געקענט און געליעבט. — יעקב קאַצשטיינס מיידעל — האָט מען רק געהערט. מאַמעס, וואָס האָבען שוין גרויסע דערוואַקסענע מיידלעך געהאַט, וואָס האָבען ניט מעהר געוואוסט, ווי זיך צו פּוצען.

צו זינגען אדער צו פייפען, ביליגע גאַסען ליעדלעך און ניט צו טאָן קיין האַנט אין קאַלטען וואַסער, האָבען זיך מיט מינען געבענשט.

דאָס איז נאָך געווען, ווען די מוטער האָט געלעבט. איצט נאָך דער מוטער’ס טויט, ווען מיני האָט נאָך ערשט גענומען אויף זיך דאָס הויז מיט די קינדער און פונקט ווי די מוטער, ווען זי האָט געלעבט, האָט מיני געטריי און פינקטליך אַלעם אַליין באַזאָרגט אויף קיינעם זיך ניט געוואָלט פאַרלאָזען, האָבען די פרויען — שכנות פון אַרום זי ליעב געקראָגען ווי אַן אייגען קינד. געוואָרען צו איהר פערזענליך נאָהענטער און צוגעבונדענער, כמעט יעדען טאָג פלעגען די פרויען זי טרעפען צו אַ באַשטימטער צייט, ביים קצב, אין שפייז־געשעפט אדער גאָר, וואו מען קריגט וועש, זאָקען, הייזלעך און אַנדערע אַזעלכע זאַכען.

— וואָס קויפסטו מיני? האָט די אדער יענע פרוי מיט אַ געפיהל פון ליעבע ביי איהר געפרעגט.

— איך וויל קויפען אַ גוט סוטעל וואַרעמע וועש פאַר מאיר’לען — האָט מיני געענטפערט. — עס קומען שוין קאַלטע טעג און איך האָב מורא ער זאָל זיך חלילה ניט צוקיהלען. — האָבען די פרויען באַמערקט, אַז זי ווייס נאָך ניט וואָס און ווי אַזוי צו קויפען, האָבען זיי איהר געהאָלפען אויסקלייבען און איינהאַנדלען און דערנאָך זיינען זיי שוין מיט איהר צוזאַמען אַהיים געגאַנגען, אויפ’ן וועג זי אויסגעפרעגט ווי אַזוי זי קאָכט, און ווי זי פיהרט ס’הויז: ווען זי שטעהט אויף און ווען זי שיקט די קינדער אין שולע: און צו פאַסט זי אויך אויף אויפ’ן פאַפע און אויף בענין. און אַז מיני האָט זיי דערצעהלט, האָבען זיי איהר געזאָגט ווי אַזוי אַלעם לייכטער און באַקוועמער זיך איינצוריכטען.

אַז מיני איז דערנאָך אַוועק און די פרויען זיינען געבליבען אַליין, האָבען זיי צווישען זיך גערעדט: — אַז אַ מאַמע, וואָס לאָזט אַ הויז מיט קינדער און מוז געהן פון דער

וועלט, און לאָזט אָבער אזא מיידעל, קען זי רוהיג אין קבר ליגען.

אויך מיני, ווען זי איז געבליבען אליין האָט געדענקט פון די פרויען: ווי זיי זיינען מאַמעס צו זייערע קינדער און פרויען צו זייערע מענער. און זי האָט זיך ערשט איצט דערמאָנט אָז דער מאַמע, וואָס ס׳אַרע גוטע און געטרייע זי איז געווען צו די קינדער און איבערגעגעבען צום פּאַפּאַ, און עס האָט זי פון דאָס געניי עפּעס אזא וועהטאָג ארומגענומען, וואָס די מאַמע איז געשטאַרבען און א טיעפער רחמנות צום פּאַפּאַ, וואָס איז אזא גוטער און לויפט און האָרעוועט תמיד אזוי שווער, אז אין שטוב זאָל פון גאָרניט פעהלען און אויף די קינדער, וואָס זיינען אָהן די מאַמע געבליבען, און זי האָט אינסטינקטיוו גענומען געהן שנעלער, אפשר איז שוין מאיר׳ל דאָ פון שולע, וועט זי איהם אָנטאָן דאָס ווארימע סוטעל וועש, ער זאָל זיך חלילה ניט צוקיהלען און אפשר איז אויך פּאַפּע שוין דאָ און איז הונגעריג און וואַרט אויף איהר, ווייל אָהן איהר וועט ער זיכער ניט עסען.

3.

ווען די מאַמע האָט געלעבט, האָט מיני ליעב געהאַט אין דער פריה צו ליגען אין בעט אביסעל לענגער. זי האָט געוואוסט, אַז די מאַמע איז שוין אויפגעשטאַנען און גרייט צו פאַר איהר אַ ווארעמען טרונק און עפּעס עסען און זי האָט זיך ניט געהאַט וואָס צו איילען. איבערהויפּט אין א פרייען טאָג, ווען זי איז ניט געגאַנגען אין געשעפט. זי פלעגט דאַן ליגען ביז שפּעט אויפ׳ן טאָג. אין דער פריה, ווען די זון וואַרעמט אריין אין איהר צימער, זעצט זיך אויף איהר בעט, האָט זי ליעב געהאַט צו ליעגען אין דער זון, צו טראַכטען וועגען די חבר׳טעם, וועגען איהר באַי און דערביי אלע מאָל אויסראַנגלען איהר יונגען קערפּער. איצט אָבער איז זי כמעט יעדען טאָג די ערשטע צום אויפשטעהן, ווארום זייט די מאַמע איז געשטאָרבען קען מיני פיעל

ניט שלאָפען. אזוי ווי דער טאָג הויבט אָן זיך גרויען, אפּטמאָל, ווען עס איז נאָך פינסטער אין הימעל ליגט זי שוין וואַך און קען ניט שלאָפען. מאיר’ל און אסתר’ל דאַרפען אוועק געהן אין שולע: מען דאַרף זיי מאַכען עפּעס וואַרעמעס און זעהען אבער זיי האָבען גאַנצע און ריינע זאַכען אָנצוטאָן. דער פּאַפּע שטעהט אויך אויף פריה און ניט איינמאָל בעט ער זיך ביי איהר:
— מיני שלאָף נאָך, איך וועל שוין פאַר די קינדער אַלעס צוגרייטען. אָבער מיני וויל ניט הערען דערפון. זי ווייס, אַז פּאַפּע לויפט און האָרעוועט שווער דעם גאַנצען טאָג, זאָל ער איצט נאָך אָביסעל רוהען. פּאַפּע איז אזא גוטער: כאָטש ער אַרבייט איבער די כחות וואָלט איהם ניט שווער געווען אויך אין דער היים צו טאָן פאַר די קינדער ווי פיעל מעגליך איז.

אָבער מיני וויל ניט. ערשטענס, זייט די מאַמע איז געשטאָרבען האָט זי פּאַפּ’ן אזוי ליעב געקראָגען און פיהלט תמיד צו איהם עפּעס אזא רחמנות פּונקט ווי צו די קינדער, דערפאַר פיהלט מיני אַלעס אַליין צו טאָן ווי עס וואָלט געלעגען אויף איהר א הייליגער חוב דערצו און זי וויל קיינעם איהר אַרבייט ניט אָנפאַרטרויען. אגב, האָבען זיך די קינדער שוין שטאַרק צו איהר צוגעוואוינט: איבערהויפּט מאיר’ל, וואָס איז אין גאַנצען אונטער איהר אויפזיכט. אז מאיר’ל שטעהט אויף אין דער פריה, נאָך פריש, וואַרם און האַלב פאַרשלאָפען, ווייס ער שוין צו קיין אַנדערן ניט צו צוגעהן ווי צו מינין. ער טוליעט זיך צו איהר פּונקט, ווי פריהער צו דער מאַמען און מיני האָט אזוי ליעב צו באַריהרען זיין וואַרם, פריש קערפּערל, איהם צו גלעטען און צערטלען און פיהלט דערביי עפּעס אזא פאַרגעניגען, פון וואָס זי האָט פריהער קיינמאָל ניט געוואוסט. זי וואַשט איהם אַליין איין, טוט איהם אָן גיט איהם עסען און שיקט איהם אין שולע. אָפּטמאָל פּאַסירט, אז ווען מאיר’ל איז שוין אין דרויסען, כאַפּט ער זיך און קומט צוריק: — מיני, א פּעני!
— גיט מינין דערביי א שטאַרק ריהרענד געפיהל א שלאָג צום

הארצען. זי גיט איהם א פּעני, קושט איהם אויס און באגלייט איהם ביז אין דרויסען, זאָגט איהם אַז ער זאָל פאָרזיכטיג זיין אויפ'ן וועג, און קוקט איהם נאָך לאַנג נאָך, ביז זי זעהט איהם ניט מעהר. אזוי באזאָרגט זי אויך אין שולע אסתר'לען. דערנאָך געהן אוועק פּאַפּע און בעני, און כאָטש זיי האָבען זיך זאַט געגעסען, פּאַקט מיני אויף שנעל איין עפּעס פאַר לאַנטש און גיט עס צו פּאַפּע מיט די ווערטער: — נעם פּאַפּע, טאָמער וועט דיר אויסקומען לענגער צו זיין אין גאַס.

דער פאָטער, וואָלט עס גערן ניט גענומען: ווייל ניט ער האָט צייט און ניט ער האָט וואו עס אין גאַס צו עסען. ווייס אָבער דער פאָטער, וואָס ס'ארע געפיהל עס האָט מיניו באוואוי־גען דערצו, טוט ער איהר צוליעב און נעמט פון איהר, וואַרפט דערביי א ליעבען, געטרייען בליק צו איהר און פיהלט, ווי זי אויסצוקושען. ווען אלע זיינען שוין אוועק נעמט מיני צו רוימען דאָס הויז און צוגרייטען צום מיטאג, וואָס ס'קומט אָפט ערשט אויס צו עסען אין אבענט. אין הויז איז שטיל, דער קליינער וועק־זייגער אויפ'ן אייז־שענקעל קלאַפּט רעגעלמעסיג און איינ־טאָניג, נאר פון צייט צו צייט הערט זיך אין דרויסען, דאָס א דורך פאָהרען פון א וואָגען אדער א ווייטער פייף פון ערגעץ א לאָקאָמאָטיוו, וואָס פילט אַז די שטוב כאָטש פאַר א מינוט מיט א באַנגער היימליכקייט.

אָבער באַלד ווערט וויעדער שטיל און עפּעס ווי א געהיי־מע שרעק וואָלט זיך באהאַלטען אין די ווינקלען פון שטוב. מיניו נעמט זיך אויסדוכטען, אַז זי האָט געהערט טריט הינטערן טהיר. עס גיט איהר א קלאַפּ אין הארצען. זי בלייבט שטעהן מיט דער ארבייט אין מיטען, האַלט איין דעם אָטעם, האָרכט זיך צו, געהט דאַן מיט מורא צו צו דער טהיר עפענט זי לאַנגזאַם אַון ערשט, אַז זי איבערצייגט זיך, אַז קיינער איז ניט געווען, פאַר־מאַכט זי, פרייער אָפּאָטעמענדיג די טהיר, און נעמט זיך ווייטער טאָן איהר ארבייט, דעמאָלט קומט איהר אויפ'ן געדאַנק

די מאַמע; ערשט נאָך מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט זי געלעבט, געווירטשאַפט, געווען באַזאָרגט וועגען די קינדער; אויסגעקוקט די מינוט, ווען זיי וועלען שוין קומען פון שולע, דערנאָך ווידער געווען באַזאָרגט וועגען פּאַפּע; — ער זוימט זיך אַזוי לאַנג אין גאַס, און ער מוז שוין זיין גוט הונגעריג — און דערביי האָט זיך מינין אויסגעדוכט, אַז זי טוט ניט גענוג פאַר די קינדער און פאַר פּאַפּע, און זי האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן, אַז פּאַפּע גלייכט אַביסעל איינגעהאַקטע ציבעל מיט פּוטער און מיט אַן איי פאַר אַ פאַרשפּייז, וועט זי איהם דאָס טאַקע היינט מאַכען, זאָל ער האָבען הנאה, און דערביי דערמאָנט זי זיך, ווי שלעכט פּאַפּע זעהט אויס, און זי דערמאָנט זיך ווידער, אַז יעדעס מאָל אין אָבענט, ווען זיי זיצען און עסען, גיט פּאַפּע אַלע מאָל אַ קוק אויף די קינדער דערמאָנט זיך אָן עפּעס און גיט אַ שטילען זיפץ. באַזונדערס, ווען לואי איהר באַי קומט אַריין און ער גיט אַ קוק אויף איהר און לואין.

מיני וויים דעם זין דערפון און זי פאַרטראַכט זיך דערוועגען. עס קומט איהר אויפ'ן זיכרון, ווי זי פלעגט מיט לואין זיצען, בשעת די מאַמע האָט נאָך געלעבט, ביז שפּעט אין אָבענט, אין שטוב זיינען אַלע געשלאָפען; אַרום איז געווען שטיל. פלעגט ער זי אַזוי ליעב אַרומנעמען און שטיל און פאַרזיכטיג קושען — מען זאָל ניט דערהערען, און זי דערמאָנט זיך ערשט איצט ווי ליעב זי האָט איהם. עס נעמט זי אַרום אַזאַ וואַרעם געפיהל, און זי דערמאָנט זיך ווידער, אַז זייט די מאַמע איז געשטאָרבען, האָט ער זי נאָך רעכט ניט אָנגעריהרט, נאָך ניט געזעסען מיט איהר אַליין, ער קומט טאַקע יעדען אָבענט, אָבער ווי ערנסט און צוריקגעצויגען ער האַלט זיך, ווי מורא האָבענדיג, ער זאָל ניט פאַרלעצען עפּעס אַ הייליג געפיהל אין איהר. ער דערצעהלט איהר נאַר, ווי עס איז איהם דערגאַנגען דער טאָג, פרעגט ביי איהר, וואָס זי מאַכט, בעט זי זאָל זיך ניט נעמען אַזוי פיעל צום האַרצען און קוקט איהר דערביי אַזוי

געטריי און מיטפיהלענדיג אין די אויגען אריין. ביי דער עראינערונג פיהלט מיני עפּעס אזוי גוט; עס נעמט זי ארום א באַנג געפיהל און זי וואָלט איצט אזוי גערן געוואָלט וויסען, וואו ער לואי געפינט זיך און וואָס ער טוט אין אָט דער מינוט.

4.

דערווייל איז געוואָרען שפּעט נאָך מיטאָג. די זון האָט זיך שוין גענומען זעצען. אין דרויסען האָבען זיך דערהערט מאיר'ל און אסתר'ל קומענדיג פון שולע. מיני האָט זיך אויפגעכאַפּט פון איהרע געדאנקען און א דערפרייטע זיי אנקעגען געגאנגען.

— מאיר'ל, אסתר'ל! — האָט זי אין איין אָטעם אויסגערופען. מאיר'ל האָט איהר א קוש געטאָן און שטאַרק אויפגעלייגט איהר גענומען דערצעהלען אז ער האָט היינט געמאכט אין שולע א זעהר שעהנע ארבייט. ער האָט דערביי ארויסגענומען פון זיין ביכעל א גרויס שטיק פּאַפּיר און איהר דאַרויף געוויזען א הויז מיט טיהרען און פּענסטער און פאַר'ן הויז א ברונעם, וואו מען קען נעמען וואסער, און דאָס אלעס האָט ער אליין אויסגעמאָלט. מיני האָט אויפמערקזאם געקוקט און זיך צוגעהערט און דערנאָך באַוואונדערט און געלויבט די ארבייט און געהאַט הנאה, ווי מאיר'ל קוועלט גאָר אָן דערפון. — ווילסט עפּעס עסען, מאיר'ל? — האָט זי זיך צו איהם א ווענד געטאָן. אָבער מאיר'ל האָט פון גאָר ניט געוואָלט הערען, ער האָט איהר מיט'ן פינגערל אָנגעוויזען אויף צוויי פּענסטער פון דער פאַ דערשטער וואַנט פון הויז און דערנאָך א פּענסטער, וואָס געהט ארויס אויף א פעלד, און צוויי קוימענס אויפ'ן דאָך.

— און זעהסט? דאָ איז די טיהר, וואו מען געהט אריין — האָט מאיר'ל אלס הויך און באַגייסטערט גערעט. צוליעב מאיר'לן מיט זיין הויז האָט מיני גאָר ניט באַמערקט, ווי אסתר'ל האָט זיך אוועקגעזעצט אין א ווינקעל א ברוגז'ע מיט אראָפּ־

געלאזען קעפעל,—אסתר'ל, וואס איז? האט מיני זיך א כאפ געטאן, ווען זי האט באמערקט אסתר'לן. אבער אסתר'ל האט פארביסען געשוויגען און ניט געענטפערט. איז מיני צו איהר צוגעגאנגען, איהר ארויפגעלייגט די האנט אויפ'ן קאפ איהר געגלעט די האר און מוטערליך ווייך ביי איהר געפרעגט:

— אסתר'ל, זאג מיר וואס איז פארגעקומען? אנו, אסתר'ל?

האט אסתר'ל ארויסגעפלאצט מיט א געוויין און אזוי ווייענדיג דערצעהלט, ווי צוויי מיידלעך נעבען איהר, האבען זיך געריסען איבער עפעס און צעריסען ביי איהר אן אנגעשריבען בלאט פון איהר בוך, האט דער לעהרער איהר ניט געגלויבט, נאר געלייגט די שולד אויף איהר און זי דערפאר ניט ארויסגעלאזען אין די האלבע שעה, ווען די קינדער געהן ארויס זיך שפילען — האט אסתר'ל נאך שטארקער זיך צוואויינט.

מיני איז געבליבען שטעהן א שווייגענדיגע און געקוקט אויף אסתר'לן. זי האט מיט איהר שטארק מיטגעפיהלט און א רחמנות צו דעם קינד, האט זי ארומגענומען, און זעהענדיג ווי אסתר'ל קען זיך אלס ניט בארוהיגען, האט מיני געוואלט געפינען עפעס א פאסענד ווארט. וואס זאל זי בארוהיגען, האט זי אבער ניט געפונען, האט זי אסתר'לן ארומגענומען מיט ביידע הענט און זי געקושט און זי געבעטען זי זאל זיך בארוהיגען, און אז מעהר וועט דאס ניט פאסירען, ביז זי האט זי איינגעשטילט.

דערנאך האט זי ביידע קינדער דערווייל געגעבען עפעס עסען און גענומען זיך אונטעראיילען פארטיג צו ווערען מיט'ן סאפער.

ווען דער פאטער מיט בענין זיינען אהיים געקומען איז שוין געווען נאכט אין דרויסען. מאיר'ל און אסתר'ל זיינען מיט א פריידיגען אויסגעשריי אקעגען געלאפען דעם פאטער, האט ער געכאפט זיי אויפ'ן שויס, זיי געקושט, זיי אויסגעפרעגט און זיך שטארק געפרעהט מיט זיי, האט זיך מיני אפגעשטעלט פון

ווייטען קוקען און עס איז איהר געקומען אויפ'ן געדאנק, אַז די קינדער זיינען יתומים האָבען אבער א גוטען, ליעבען פאָטער און אי ס'האָט זי געפרייט און אי זי האָט זיך שיער ניט צווויינט. דערנאָך האָט דער פאָטער ארויסגעשלעפט פון קעשענע עטליכע שטיקלעך גוטע טשאָקאָלאַד און געגעבען די קינדער. דערנאָך עטליכע פאָמעראַנצען א גוט שאַכטעלע סאַרדינס און געגעבען צו מינין.

דאָס איז שוין אַזאַ געוואוינהייט ביי איהם פון תמיד אָן, אַז ווען ער קומט אהיים עפעס מיטצוברענגען. דערנאָך ביים טיש בשעת'ן עסען, נעמט דער פאָטער ביי מינין אויספרעגען, וואָס זי און די קינדער האָבען איבער'ן טאָג געגעסען און, ווען די קינדער זיינען אהיים געקומען פון שולע, און וואָס זי האָט געקויפט און נאָך פארשידענע אנדערע פראגען, און מיני דערצעהלט איהם יואָרט פאר וואָרט נאָך מעהר, ווי זי וויים, און האָט אזא הנאה פון דעם וואָס זי דערצעהלט דעם פאָטער, און דער פאָטער פיהלט דערביי ווי זי אויסצוקושען, שעמט ער זיך אָבער, מחמת זי איז שוין אזא דערוואקסען מיידעל, נעמט ער כאָטש א טייל פון זיין חלק עסען און וואַרפט עס אריין אין מינים טעלער מיט דעם אויסרייד, אַז ער האָט צופיעל און זי האָט צו ווייניג און ער זאָגט דערביי: — עס מיני, עס געזונט און זאָל עס דיר וואויל באקומען. פארשטעהט מיני, ווארום דער פאָטער האָט עס געטאָן און זי ווידער פיהלט דעם פאָטער דערפאַר אויסצוקושען, שעמט זי זיך אויך דערפאַר, מחמת זי איז שוין אזא דערוואקסען מיידעל, קען זי אָבער דאָס געפיהל ניט צוריקהאלטען כאפט זי ארויס א גרויסען, שעהנעם עפעל, וואָס זי האָט געקויפט אויף מאָרגען מיטצוגעבען די קינדער אין שולע, גיט עס דעם פאָטער מיט דעם אויסרייד אַז זי האָט איהם געקויפט פאר'ן פאָטער.

נאָכ'ן עסען, רופט מיני מאיר'לן ער זאָל ווייזען דעם פאָטער, זיין הויז מיט די פענסטער מיט דעם ברונעם און מיט די

אַלע אַנדערע זאַכען, וואָס ער האָט היינט געמאַכט אין שולע, און מאיר'ל ווייזט ווידער זיין ארבייט און דערצעהלט און ערקלערט אַלע איינצעלהייטען און דער פאַטער האָרכט, שטרענגט כלומרשט אַז אַלע חושים גוט צו באַנעמען, און מיני כאָטש זי ווייס שוין אַלעס פון פריהער טוט ווידער מאיר'לן צוליעב און האָרכט זיך אויך ערנסט צו און וואונדערט זיך און לויבט די ארבייט און ביי מאיר'לן פלאַמט דאָס פּנים'ל פון נחת. דאָס נעמט אַזוי ביז ניין דעם זייגער. דערנאָך נעמען דער פאַטער און בעני לעזען און מיני נעמט מאיר'לן אויסטאָן און לעגען שלאָפען. אסתר'ל טוט זיך שוין אַליין אויס און לעגט זיך אין בעט. נאָר בשעת דעם אויסטאָן, הויבען די קינדער אָן ווערען ערנסט און כאָטש זיי שווייגען, איז אָבער קענטיג, אַז אַ שטאַרק געפיהל פון שרעק נעמט זיי אַרום. איבערהויפּט מאיר'לן; און גאַנץ אָפט פּאַסירט, אַז ווען מיני האָט איהם שוין אויסגעטאָן און בשעת זי לעגט איהם אין זיין בעטעל, צוואַויינט ער זיך; צוערשט שטיל און איינגעהאַלטען, דערנאָך שטאַרק און ריהרענד, און דערביי קלאַמערט ער זיך מיט ביידע הענטלעך פעסט אַרום מיניס האַלז. מיני ווייס שוין, אַז דאָס קינד דערמאָנט זיך דעמאָלט אָן דער מאַמע און ווייס, אַז זי איז געשטאָרבען און אַ שטאַרקע בענקעניש, געמישט מיט קינדערשער שרעק נעמט איהם אַרום און — דאָס איז די אורזאַך פון זיין וויינען. זי ווערט דערפון שטאַרק גערירט, זי האָט אָבער מורא מאיר'לען אַ וואָרט דערוועגען צו פרעגען, מיט אַ שטאַרק איבערגעבען געפיהל צו דעם קינד, נעמט זי איהם קושען, גלעטען און מוטערליך ווייך רעדען צו איהם: — שווייג מאיר'ל, שווייג, זעהסט מיני איז דאָ ביי דיר; מיני האָט דיך ליעב; מיני וויל זאָלסט שלאָפען, זאָלסט מאָרגען פריה, קענען באַצייטענס אויפשטעהן און געהן אין שולע. און דערביי נעמט זי גאַנצשטיל און לאַנגזאַם איהם זינגען אַ ניגון, וואָס די מוטער, ווען זי האָט געלעבט, פלעגט איהם תמיד זינגען צום איינשלאָפען און אַזוי זינגענדיג

לעגט זי זיך האַרט נעבען איהם צו. הויפּט מאיר'ל אָן אנשווייגען צו ווערען, קלאַמערט זיך און טוליעט זיך נאָהענטער און פעסטער צו מיניען האָרכט זיך צו צו דעם ניגון ביז ער ווערט אזוי אנשלאָפען. אָפטמאָל ווערט אויך מיני, אזוי ליגענדיג נעבען מאיר'לן אַ ניט אויסגעטאָענע אנשלאָפען. מיעד נאָך אַ טאָג ארבייט, צו וואָס זי איז נאָך ניט שטאַרק געוואוינט, שלאָפט זי אזוי אָב ביז שפּעט אין דער נאַכט אריין, אז זי כאַפּט זיך דערנאָך אויף שלאָפען די קינדער טיעף און געשמאק. דורכ'ן פענסטער קוקט אריין די טיעפע נאַכט, אין הויז ארום איז שטיל, נאָר וואָס דער פאָטער זיצט נאָך ביים טיש נעבען אָן אפענער צייטונג דעם קאָפּ אנגעלעהנט אויף די הענט און דרימעלט צוביסלעד אונטער.

— פּאַ, ווארום געהסטו ניט שלאָפען? — נעמט מיני דערמאָנען דעם פאָטער, איהם אָנווייזענדיג אויפ'ן זייגער, אז עס איז שוין נאָך האלבע נאַכט. — טאָקע שפּעט — כאַפּט זיך דער פאָטער, און זעהענדיג אז מיני קלייבט זיך נאָך צו טאָן עפּעס אין הויז פרעגט ער: — און דו, מיני, געהסט נאָך ניט שלאָפען? — איך האָב זיך נעבען מאיר'לן אויסגעשלאָפען, וויל איך שוין צורוימען דאס הויז אויף מאָרגען.

— וועל איך שוין צוּוואַרטען, ביז דו וועסט פאַרטיג ווערען. ווייל סאַי ווי, ווען איך לעג זיך אין בעט, קען איך ניט באַלד איינשלאָפען; מאָדנע געדאַנקען קריכען מיר אין קאָפּ... האָסט נאָך לאַנג צו טאָן מיני? — ביי אַ האלבע שטונדע! — ענטפערט מיני. די נאַכט אין דרויסען איז פינסטער און שטיל. דער שטאָדט־זייגער שלאָגט איינס...

5.

עס איז אריבער אַ יאָהר און אַ האלב נאָך דער מוטער'ס טויט. דער טיעפער ערנסט, וואָס האָט געהערשט אין שטוב אין די ערשטע חדשים און וואָס איז ביסלעכווייז אלס מעהר

אפגעשוואכט געווארען, האט זיך כמעט שוין ניט אנגעזעהן. מען האט שוין דרייסט גערעט און געלאכט. דער פאטער האט געפיהרט זיין מוסחר, געגעבען מינין געלט אויף צו פיהרען דאס הויז, ווי עס וואלט שוין אזוי געווען פון תמיד אן ,און מיני האט געפיהרט דאס הויז, אויפגעפאסט אויף די קינדער, ווי עס וואלט שוין געווען א טייל פון איהר לעבען, ווי זי וואלט עס שוין געטאן זייט יאהרען און יאהרען. זי האט זיך מיט אלעם אין הויז שטארק איינגעלעבט, געקענט יעדעס ווינקעלע, ווי זי וואלט דערמיט געווען צונויפגעבונדען. איבערהויפט האט זי זיך שטארק איינגעלעבט מיט די קינדער : מיט אסתר'ן און מאיר'ן, געוואוסט זייער יעדעס אבר'ל, שוין דערקענט אן זייער מינע אויב זיי פיהלען גוט אדער חלילה שלעכט. אויך די קינדער זיינען שטארק געווארען צו איהר צוגעבונדען, כאטש אסתר'ל האט שוין אליין געקענט זיך קעמען דעם קאפ, האט זי אבער ליעב געהאט, אז מיני זאל עס איהר טאן, און אפטמאל האט אסתר'ל ליעב געהאט, גלאט אזוי זיך א זאג טאן :

— מיני, זעה, עפעס טוט מיר דא וועה, די האנט — וואו ?! — האט זיך מיני א צושראקענע א כאפ געטאן און גענומען אסתר'לס האנט באטאפען יעדעס אבר'ל און דערנאך גענומען פרעגען זיך ביי שכנות, וואס מען קען טאן דערצו. אזוי אויך מאיר'ל, און מאיר'ל האט נאך יעדען אבענט געמוזט איינשלאפען אין איהר ארעם. מיני האט זיך געמוזט לעגען נעבען איהם, איהם ארומגענומען און איהם צו זינגען ביז ער איז אנשלאפען געווארען. איז מיני דערנאך שוין געבליבען ליגען א ווילע נעבען איהם, ליעב געהאט צו פיהלען זיין קערפערל און זיך צוגעהערט צו זיין ריטמישען אטעמען ;און אפטמאל, אז מאיר'ל האט זיך א ריהר געטאן אין מיטען שלאף און דערביי לאנג און טיעף דעם אטעם אפגעצויגען, האט מיני איהר אטעם איינגעהאלטען און מיט שרעק זיך צוגעהערט צו מאיר'לן און

שוין געפיהלט א רחמנות צו איהם. דערנאָך איז זי שוין אויך אריין צו אסתר׳לן, זיך אוויילע איינגעהערט, ווי זי אַטעמט, איהר האַנט א קוש געטאָן און מיט שטילע טריט צוריק ארויס. אזוי פלעגט מיני יעדען טאָג פון וואָך זיין אריינגעטאָן און אי־בערגעגעבען צום הויז און צו די קינדער. נאָר זייט עס איז ארי־בער דאָס יאָהר פון דער מוטער׳ס טויט, קומט איהר באַי יעדען זונטאג און נעמט זי אויס. זונטאג, ווען דער פּאַטער האָט צייט און קען פארבלייבען אין הויז מיט די קינדער ערלויבט זיך מיני אויסצוגעהן מיט איהר באַי. אָבער אויך איידער זי געהט אוועק, ברענגט זי אַלעם אין אָרדנונג און גרייט צו פאר פּאַפּע און די קינדער עסען. דער באַי איהרער קומט שוין אויך איצט צו איהר צוויי מאָל אין וואָך: מיטוואָך און שבת אבענט. ווען אַלעם אין הויז איז אין אָרדנונג געבראַכט, די קינדער שלאָ־פען שוין, זעצט זי זיך מיט איהם אין דרויסען. זי זעצט זיך האַרט נעבען איהם: ער נעמט איהר האַנט אין זיינע און נעמט איהר פון עפּעס דערצעהלען, און מיני פארגעסט אין דעם מאָ־מענט, כאָטש פאר א ווײלע, אַז די פּליכטען, וואָס זי האָט אין פארלויף פון טאָג אי צום הויז אי צו די קינדער, נאָר זי פיהלט איצט עפּעס אזא נייע נעפיהל, אַן אנגענעהמס, א זיסעס, וואָס פילט אַן איהר הארץ, דערנאָך איהר גאנץ וועזען. ארום איז פינסטער און אזוי אנגענעם שטיל, נאָר פון ערגעץ ניט ווייט, דערטראָגט זיך אַלע מאָל א לייכטער רויש פון צווייגען און א שאָרד פון א ווינטעל.

איינמאָל, עס איז שוין געווען שפּעט אין אבענט, ווען זיי זיינען אזוי געזעסען, שוין נעהאט זיך פיעל אויסדערצעהלט, האָט דער באַי איהרער, צוערשט ניט דרייסט און אין האַלבע ווערטער, דערנאָך שוין דרייסט און קלאָהרער איהר ערקלערט, אז ער האָט פאר דער צייט שוין אָפּגעשפּאָרט א היבשע סומע און זיי וואָלטען געקענט זיך איינריכטען א שעהן הויז פאר זיך, און ווי לאנג איז דען דער שיעור צו וואַרטען? דו פארשטעהסט

דאָך מיני, מיר זיינען דאָך ייט מעהר קיין קינדער און מיר האָבען דאָך לאנג נענוג אָפּגעוואַרט — האָט דער באָי געענדיגט, ערוואַרטענדיג פון מינין אן ענטפער, אָבער מיני איז געבליבען זיצען, ניט געענטפערט, ניט געקענט ענטפערן.

די ווערטער, וואָס זיינען אזוי אונערוואַרטעט פאַר איהר געקומען פון זיין מויל האָבען יי שטאַרק איבערראַשט, דאָס הארץ ביי איהר איז מיט איין מאָל איבערפילט געוואָרען מיט אזא ליעב נאָהענט געפיהל צו דעם באָי און דערנאָך מיט עפּעס אזא בענקעניש און רחמנות, און ביידע געפיהלען האָבען זיך ביי איהר צוזאַמענגעמישט, זיך געשפּאַרט ביי איהר אין הארצען. פון וואָס א שטראָם פון אונקלאָרע געדאַנקען האָט זיך א שפּאַר געטאָן ביי איהר אין מוח, פון וועלכע זי האָט זיך גאָר ניט געקענט פונאַנדערקלייבען. זי האָט זיך אויפגעשטעלט, ארומגענומען איהר באָי און דאָס ערשטע מאָל נאָך דער מוטערס טויט איהם א קוש געטאָן, דערנאָך איהם געבעטען אז ער זאָל איצט אהיים געהן, זי וועט איהם ענטפערען ווען ער וועט קומען דאָס צווייטע מאָל.

6.

די עטליכע טעג דערנאָך ביז צו דעם באָי׳ס ווידער קומען איז מיני ארומגעגאַנגען אי א באַרוישטע, אי א צומישטע און געפיהרט א שטאַרקען קאַמף מיט זיך.

א באַרוישטע פון דעם נייעם געפיהל וואָס איז איבער איהר געקומען, נאָך איהר באָי׳ס ווערטער אין יענעם אבענט, א געפיהל, וואָס ווען זי האָט געדענקט דערפון האָט זי ארומגענומען א זיסער באַגעהר נאָך עפּעס, וואָס איז נאָך פאַר איהר געווען אזוי אונקלאָר, וואָס איז נאָך געווען פאַר איהר ווי מיט א דיקען שלייער איבערצויגען; אָבער, — צו וואָס עס ציהט מיט א שטאַרקער געהיימער קראַפט יעדען יונגען מענשען פון איהר על־

טער אין מאַכט דערביי שטאַרקער לויפען דאָס בלוט אין די אָדערען. צומישט ווידער, ווען זי האָט זיך דערביי דערמאָנט אַז דעם הויז און די קינדער, מיט וועמען זי האָט זיך אזוי שטאַרק איינגעלעבט און זיך בשום אופן ניט געקענט פאָרשטעלען ווי אזוי זי וועט זיך פון זיי שיידען און עס האָט זי ווידער ארומגעכאַפּט א געפיהל, א שווערעס א דריקענדעס, פון וואָס דאָס הארץ אין דער ברוסט האָט זיך ביי איהר צוזאַמענגעצויגען. האָט זיך מיני דערמאָנט אַז איהר באַי ווי ליעב ער האָט זי און ווי גוט ער איז צו איהר, האָט אזא נאָהענט און ווארעם געפיהל פון ליעבע צו איהם זי ארומגענומען, און זי האָט זיך דערמאָנט, וויפיעל זיסעס און נאָהענטעס, פאַר די צוויי יאָהר, וואָס זיי קענען זיך, זי האָט מיט איהם צוזאַמען איבערלעבט, און עס האָט זיך איהר אויסגעדוכט אז ניט צוויי יאָהר, נאָר שוין אַן אייביגקייט איז עס ווי זי קען איהם און איז צו איהם צוגעבונדען; און עס האָט זיך איהר אויסגעדוכט אז דאָס געפיהל צו איהם איז גובר און אז ער וועט קומען וועט זי איהם דאָס זאָגען און איהם דערביי אויסקושען יעדען אבר. אָבער באַלד איז איבער איהר געקומען אן אנדער געפיהל, דאָס געפיהל צו די קינדער, און עס האָט זיך איהר פאָרגעשטעלט, אז אזוי באַלד ווי זי וועט חתונה האָבען, וועט אויך דער פאָטער חתונה האָבען און אין איהר מוח האָט א ברען געטאָן דער געדאנק — א שטיעף־מאַמע — וואָס האָט זי א שוידער געטאָן, און טרערען פון רחמנות און ליעבע צו די קינדער האָבען זיך ביי איהר אין די אויגען געשטעלט, אז די קינדער פלעגען דערנאָך קומען פון שוהלע האָט זיי מיני מיט אזא האַסט א כאַפּ געטאָן אין די אָרעמס, ווי מורא האָבענדיג אז מען זאָל זיי ביי איהר ניט צונעמען און דערביי זיי געקושט און זיך צוואויינט.

* * *

שבת אבענט איז דער באַי געקומען. עס איז שוין געווען שפּעט, ווען מיני איז פאַרטיג געוואָרען אין הויז און זיך מיט

איהם אוועקגעזעצט אין דרויסען. וואָס זי וועט איהם זאָגען האָט מיני ניט געוואוסט; זי האָט נאָר געפיהלט אז עס איז איהר זייער שווער אויפ'ן הארצען און, אז זי וועט זיך פאַרלאָזען אויף דעם וואָס דער מאָמענט וועט מיטברענגען. דער אבענט איז געווען א זומערדיג קיהלער; ארום איז געלעגען א ווייכע שטילקייט אויסגעגאָסען: פון ערגעץ אין דער ווייט האָט זיך געהערט דאָס דורכפאָרען פון א טראַמוויי; פון א שכניש הויז האָט זיך אזוי אייגענאַרטיג געהערט: — א גוטע נאַכט! — און א טהיר האָט זיך צוגעמאכט אין א געוועלב פון אנטקעגען האָט זיך דאָס ליכט פארלאָשען און עס איז געוואָרען פינסטער און שטיל ארום.

— מיני! — האָט דער באַי ארויפגעלייגט זיין האַנט אויף איהר שולטער, — ער האָט איהר געוואָלט זאָגען ווי ליעב ער האָט זי, און ווי ער בענקט שוין צו זיין מיט איהר אליין. און, — ער האָט איהר געוואָלט זאָגען אז ער בענקט און באַגערט נאָך איהר שוין פון לאַנג און ס'ארע געפיהלען עס האָבען זיך ביי איהם פאר דער צייט צו איהר אָנגעקליבען און נאָך פיעל האָט ער איהר געוואָלט זאָגען, נאָר — ער האָט ניט מעהר געקענט ארויסברייגנען ווי דאָס איינע וואָרט:

— מיני! — און זי דערביי ארומגענומען און א שטאַרקען קוש געטאָן.

מיני איז דערפון געוואָרען שטאַרק געריהרט, ארומגענומען איהר באַי מיט ביידע הענט און איהם געוואָלט אלעס זאָגען וואָס אין איהר הארצען געהט פאָר און איהם געוואָלט בעטען אז ער זאָל ווארטען, ווי לאַנג ווייס זי ניט, אז ניט, וועט אויך דער פאַטער חתונה האָבען און... — עס האָט זי פארקלעמט ביים הארצען און זי האָט זיך שטאַרק און אויפ'ן קול צואוויינט.

איז דער באַי איהרער געוואָרען א צושראָקענער, זיך גענומען בעטען ביי איהר אז זי זאָל איהם זאָגען די אורזאַכע פון

איהר וויינען, אַבער אנשטאט איהם צו ענטפערען האָט זי זיך פון דאָס נײַ צוואוויינט. און די נאַכט שטילקייט האָט זיך אויסגעדראכט, האלט דעם אָטהעם איין און האָרכט מיט שרעק זיך צו...

דעם דאָקטאָר׳ס ווייב

(ערצעהלונג)

פאר די גאנצע פאר יאהר, וואס איך געפין זיך דא אין שטאדט, איז דר. שטיין מיין דאקטאר. איך בין דארום מיט איהם שוין זעהר נאהענט, פשוט ווי מיט אן אייגענעם, ווי מיר וואלטען צוויי גלייכע געווען, כאטש ער איז דר. שטיין, וואס געהערט צום פריוויליגירטען קלאס, איז דערצו רייך און אנגעזעהן און איך, — בין א געוועהנליכער ארבייטער, איינער פון דער מאסע, וואס ווערט זעלטען פון אימיצען באמערקט. איך ווייס, אז עס איז נאר צוליעב אן אורזאך: ער פארדיענט ביי מיר געלט און דערצו לויב איך איהם פאר אלעמען ביי יעדער מענליכער געלעגענהייט און רעקאמענדיר צו איהם אלע מאל נייע פאציענטען. דאס מאכט מיך אפטמאל פיעל נאכצודענקען, וואס צוליעב א געוויסער אורזאך, קענען מיר צוקומען צו זאכען, אדער קומען אין נאהענטע באציהונגען מיט מענשען, וואס ביי געוועהנליכע אומשטענדען, קענען מיר זיך נאר ניט פארשטעלען אז עס וואלט מעגליך געווען.

גאנץ אנדערש אבער, איז עס מיט דעם דאקטאר׳ס פרוי, אדער פרוי דר. שטיין. אז איך קום צום דאקטאר אין אפיס, ווען עס זיינען גראד קיין פאציענטען ניטא, ער דארף זיך ניט איילען און איך ערלויב מיר מיט איהם צו רעדען, פלוידערען און שפאסען אפילו, פיהל איך דאן ווי איבער׳ן אפיס, אין רייכע צימערען, געפינט זיך דעם דאקטאר׳ס פרוי, שפיעלט פיאנא אדער האט געסט פון א רייכער, אנגעזעהענער געזעלשאפט, פארברענגט מיט זיי און מיך — זי קען מיך ניט און ווייס מיך ניט, ווי איך וואלט גאר ניט עקזיסטירט.

עס פּאסירט אויך אָפּטמאָל, אז איך קום צום דאקטאר אין אָפּיס און ער איז ניט אין דערהיים. איך רינג אן די בעלל, און אנשטאט די טריט פונ׳ם דאקטאר, וואָס זיינען מיר שוין באקאנט, דערהער איך פון אינסייד ווי א שוועבען פון לייכטע, פלינקע פרויען טריט און דאָס רוישען פון קליידער, וואָס איז אזוי אנגענעם צו הערען און אז די טהיר גיט זיך ענדליך אן עפען שטעהט זי, דעם דאקטאר׳ס פרוי, מיט איהר פּרעכטיג־גראציעזען פרויען־פיגור, מיט איהר רייך שטאָלצען בליק צו מיר געווענדעט, און גלייך ווי זי וואָלט פרעגען: — וואָס פארלאנגט איהר?

איך בלייב דאן שטעהן עטליכע סעקונדען ווי אָפּהענטיג: איך וואָלט איהר וועלען עפּעס זאָגען, ערקלעהרען, אז איך בין מיט דעם דאקטאר גאר נאָהענט, פיהל מיך ווי אן אייגענער, ווען ער איז אין דער היים, אבער אנשטאט דעם גיב איך א פרעג:

— איז דער דאקטאר אין דער היים?

— נאט נאו! — ענטפערט זי און שאָקעלט צו מיט׳ן קאָפּ אויף ניין. און קוים מאַך איך דעם ערשטען שריט אום צו געהן, פארמאכט זי הינטער מיר די טהיר און עס דערהערט זיך באלד ווידער דאס שוועבען פון איהרע לייכטע טריט און דאָס רוישען פון איהרע קליידער.

איך בלייב דאן א צייט לאנג שטעהן פאר׳ן הויז א געקרענקטער, א באליידיגטער. עס פארדריסט מיך און עס טוט מיר עפּעס אזוי וועה איהר שטאָלץ און פרעמדקייט צו מיר. עס לאָזט מיך אָפּט מאָל ניט רוהען. פיעל מאָל ווידער, קומט מיר דער געדאנק אין קאָפּ, אז זי, דעם דאקטאר׳ס פרוי, איז אין תוך גענומען, דאָך אויך ניט מעהר ווי א פרוי און איך, כאָטש אן ארבייטער, ווייט פון איהר שטאנד, בין דאָך אבער א יונגערמאן און א סימפּאטישער דערצו, און אפשר בשעת זי עפענט מיר די טהיר, ווען דער דאקטאר איז ניטאָ, און זי קוקט

אויף מיר מיט אַזאַ שטאָלץ־רייכען און פרעמדען בליק, פיהלט זי אפשר אין הארצען גאַנץ אנדערש, נאָר וואָס דער שטאָלץ פון איהר שטאַנד ערלויבט איהר ניט אנדערש צו האנדלען. ביי דעם געדאנק האָט מיך עפּעס זעהר פארדראָסען. איך האָב געפיהלט, אַז עפּעס רעבעלירט אין מיר שטארק געגען אָט דער פארהעלטניס צווישען מיר און דעם דאקטאר'ס פרוי. עס האָט אין מיר גענומען אויפשטייגען א וואונש צו קומען מיט איהר כאָטש איין מאָל אין עפּעס א נאָהענטער פארבינדונג; עס זאָל דורך אירנענד א צופאַל עפּעס געשעהן צווישען אונז, וואָס זאָל ענדערען די פארהעלטניס, וואָס מאַכט מיך איצט עפּעס פיהלען אזוי קליין און וואָס וואָלט מיך דאן געמאכט פיהלען אזוי גוט. אז איך וועל דאן קומען צום דאקטאָר אין אָפּיס מיט איהם רעדען און פּלוידערען ווי תמיד, און וויסען, אז איבער'ן אָפּיס, אין רייכע צימערען, געפינט זיך דעם דאקטאר'ס פרוי, שפּיעלט פּיאנא אדער פארברענגט מיט געסט פון איהר'ס גלייכען, וואָס האָט מיך תמיד געמאכט פיהלען אזוי קליין און וועניג ווערטה, וועל איך איצט האָבען דאס אנגענעמע געפיהל, אז איך האָב צו איהר א שייכות, בין מיט איהר פארבונדען דורך עפּעס, מיט איהר, מיט דעם דאקטאר'ס פרוי. אך, וואָס ס'ארע הערליך געפיהל! דער געדאנק האָט מיך ניט אָפּגעלאָזען. אלעס, וואָס עס נויטיגט זיך, האָב איך געפיהלט, איז אביסעל מוטה.

איינמאָל, א זונטאג פאר דינער, האָב איך געדארפט צוגעהן צום דאקטאר. דער זייגער איז געוועזן עלף, איך האָב געוואוסט, אז דער דאקטאר וועט איצט ניט זיין, אָבער עפּעס האָט מיך געטריבען אהין צו געהן. איך בין געוועזן פריש געשייווט און זעהר פיין אנגעטאָן. איבער'ן גאנצען וועג האָט זיך עפּעס א געוויסע אידעע געפּלאָנטערט אין מיין מוח. אז איך בין צוגעקומען צום אָפּיס האָב איך, ניט ווילענדיג, אָנגעהויבען אביסעל ציטערען. איך האָב אָנגערונגען די בעלל... עס האָט זיך באלד

דערהערט דאָס שוועבען פֿון איהרע לייכטע, פֿלינקע טריט און דאָס רוישען פֿון איהרע קליידער.

די טהיר האָט זיך אַן עפען געטאָן און זי איז געבליבען שטעהן ווי תמיד, שטאָלץ און הערליך. אבער, קענטיג, ניט אזוי פרעמד און שטרענג ווי אנ׳אנדרעס מאָל.

זי איז איצט, מעגליך צוליעב זונטאג געגאנגען אנגעטאָן אין א טייערע שווארצע סאמעט דרעס, וואָס האָט איהר שעהנע, גראנדיעזע פיגור צוגעגעבען א באזונדערען חן.

— איז דער דאָקטאר אין דער היים? — האָט איך אבי־סעל אין פארלעגענהייט א פרעג געטאָן.

זי האָט לאנגזאם געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אויף ניין און דערביי מיט א בליק מיך א באטראכט געטאָן פון קאָפּ ביז די פיס.

— ווייסט איהר ניט, צי ער וועט באלד קומען?

— איך קען אייך ניט זאָגען — האָט זי ווייך און קלינגענדיג געענטפערט.

— פליעז, וואָלט איהר מיר אפשר אנגעשריבען א פּאָר ווערטער פאר איהם? איך וועל אייך זאָגען וואָס — האָב איך אין א פאמיליארנע טאָן מיך צו איהר געווענדעט, וואָס איז איהר, קענטיג געפעלען געווארען.

— ביטע! — האָט זי מיך פריינדליך אריינגעבעטען.

דאָס צימער איז געווען נעט און מיט געשמאַק צוזאמענגעשטעלט.

איין וואַנט איז כמעט געווען אין גאנצען א ווינדאָו, וואָס איז געגאנגען אין א גאָרטען אריין. דער טאָג אין דרויסען איז געווען א שעהנער. די פארמיטאג׳דיגע זון האָט ליעבליך געשיינט און געווארעמט. דער זינג־פויגעל, וואָס האָט זיך געפונען אין א שטיינעלע, וואָס איז געהאנגען אין מיטען פון סילינג, האָט אנגענעם געטרילערט.

— א שעהן וועטער היינט — האָט פרוי דר. שטיין פּלוצ־

לונג באמערקט, קענטיג, אז זי איז געוועזן גוט אויפגעלעגט צוליעב די שטימונג פון טאָג.

— גאָר א שעהן וועטער! — האָב איך געענטפערט.

— איהר וועט מסתמא היינט נעמען אן אָטאָמאָביל רייד?

— האָב איך דאָן דרייסט א פרעג געטאָן. זי האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען אויף מיר און א שמייכעל געטאָן, קענטיג, אז זי האָט זיך געוואונדערט איבער מיין דרייסטקייט.

זי האָט זיך דאָן אוועקגעזעצט צום דעסק. איך בין נאָהענט צו איהר צוגעגאנגען, איהר געזאָגט וואָס צו שרייבען און זי האָט אנגעפאנגען.

אייער האָר־קאָם איז לויז פרוי דאקטאר און סטראשעט ארונטער צופאלען — האָב איך באמערקט מיט א שמייכעל, איהר צוהאלטענדיג מיט איין האנט די האָר און מיט דער אנדערער איהר פעסטער געמאכט דעם קאם אין די האָר. זי איז אביסעל פארשעמט רויט געווארען אוועקגעבויגען אביסעל דעם קאָפ פון מיר און ניט אויפהויבענדיג די אויגען געזאָגט: — טענק יו — מיט עפעס אזא ווייכע צארטיג־ליידענשאפטליכע שטימע, וואָס האָט מיך מיט אזא אייגענארטיגער נאָהענטקייט א נעם אדורך געגעבען און פון וואָס עס איז מיר פלוצלונג הייס און קאלט געווארען. מיין הארץ האָט אנגעפאנגען שטארק און האסטיג צו קלאפען און אין מיין מוח האָט עפעס פיבערהאפט געארבייט און איך ווייס אליין ניט ווי אזוי איך האָב מיט איינמאָל געהאט די לינקע האנט אונטער איהר געמבע, די רעכטע אויף איהרע האָר און איהר א הויב געטאָן דעם קאָפ און זי א שטארקען קוש געטאָן. זי האָט זיך א ריס געטאָן און א שפרונג אויף געגעבען:

— ווי האָט איהר געוואגט, הא?! אָבער באלד זיך ווי דערשראָקען, ווי מורא האָבענדיג, אז מען זאָל ניט ערגעץ דערהערען. איך בין אויף עטליכע שריט צוריקגעטראָטען.

„דאָס שטארקסטע איז פאראיבער, די וועלט איז ניט אונ־

טערגעגאנגען"—האָבען אָפּגעריסענע געדאַנקען זיך געפּלאָנטערט ביי מיר אין מוח. איך האָב מיך באַלד געפּאַסט און מיט אַלע כחות מיך געהאלטען אום מיך ניט צו פארלירען. זי האָט דאַן אָפּגעווענדעט דעם בליק פון מיר, איז אַ ווײלע געבליבען שטעהן ווי אַ צומישטע, עפּעס ווי זי וואָלט ניט קענען באגרייפען, וואָס עס האָט פּאסירט. נאָר פּלוצלונג, ווי מיין ניט פארלירען זיך וואָלט זי אויפגעוועקט, האָט זי שטאָלץ זיך אויסגעגלייכט אין איהר גאנצער פיגור, אַ הויב געטאָן הויך דעם קאָפּ, וואו עס האָט זיך ערשט בולט געזעהען אַ פרעכטיג־ווייסער און לענגליבער שוואנען־האלז, טיעף אָפּגעאָטעמט און גענומען קוקען דורכ'ן ווינדאָו, ווי זי וואָלט זיך וועגען עפּעס פארטראכטען.

איך בין וועהרענד דער צייט געשטאַנען אין אַנדערען עק צימער און נאָך לייכט געציטערט. איך האָב אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז אינערליכע צופרידענהייט איבער דאָס געשעהענע. „זאָל איך פארלאָזען דאָס צימער?" — האָט פּלוצים אַ פראגע אַ גליה געטאָן דורך מיין מוח. האָב איך אָבער געפיהלט, אַז דאָס וואָלט געווען לעכערליך און נאַריש פון מיר. איך האָב אין געדאנק באשלאָסען צו ווארטען, וואָס זי וועט טאָן, אָבער דערווייל גלאַט שטעהן אין אזא פּויזע פון שווייגען, איז מיר אויך אויסגעקומען לעכערליך; איך האָב אויפגעהויבען דעם קאָפּ געפּאסט מוט און זעהר העפליך געפרעגט:

— פרוי דאקטאר, האָט איהר אָנגעשריבען די עטליכע ווערמער פאר מיר ?

זי איז עטליכע סעקונדען געבליבען שטעהן אין דער זעלבער פּאָזע, דאַן האָט זי לאַנגזאַם אָפּגעדרעהט דעם קאָפּ צו מיר, מיך גענומען אָנקוקען, ווי זי וואָלט זאָגען: — אַ מאָדנער, אָבער אינטערעסאנטער פארשוין. און דאַן געענטפערט:

— איך האָב אייך אייגענטליך געדארפט לאָזען ארעסטען: נאָר... — האָט זי אַ ווײלע, נאָכדענקליך, מיך וויעדער באטראכט — איהר קומט מיר זאָנדערבאר פאָר, איך גלויב, לויט

אייער זיך האַלטען, אז איהר זיינט גאָר ניט אזא, וואָס האָט, מיר ניט, דיר ניט, געוואָלט גלאָט באַפאַלען א פרוי און איהר א קוש טאָן, קענט איהר מיר אפשר זאָגען די אורזאַך, וואָס האָט אייך געפיהרט דערצו?

ווי עס איז געווען קענטיג פון איהר פראַגע, איז זי געווען זעהר פאַראינטערעסירט עס צו וויסען. איך בין שוין געווען בארייט איהר צו ערקלערען די גאַנצע אורזאַכע דערפון, וואָס האָט מיך באַוואויגען צו אָט דער טהאָט. אָבער באַלד האָב איך געפיהלט, אז דאָס וועט עפּעס באַליידיגען אין מיר און אנשטאָט דעם האָב איך איהר עפּעס גענומען פונאַנדערוויקלען א געדאַנק, וואָס איז מיר פּלוצלונג איינגעפאַלען.

— פרוי דאָקטאָר, — האָב איך אָנגעפאַנגען — יעדע זאַך, וואָס איז א זעלטענהייט איז פון א באַזונדערען ווערטה פאַר א מענשען. איך האָב פיעל נאָכגעדענקט דערפון. אזוי, למשל, האָב איך נאָכגעדענקט, ווי איהר זייט רייך, שעהן, אָנגעזעהן, געהייראַט א מענשען פון אייער שטאַנד, קומט צוזאַמען אין געזעלשאַפט, פאַרברענגט אדער אונטערהאַלט זיך מיט יונגע לייט, אַלץ פון אייער שטאַנד, רייכע, אָנגעזעהענע און עס איז מיר געקומען דער געדאַנק, אז ווען איהר זאָלט, לאָמיר זאָגען, קריגען אַמאָל א קוש פון א יונגען מאַן, ווייט פון אייער שטאַנד, פון א יונגען מאַן א געוועהנליכען, אַן ארבייטער, וואָלט עס פאַר אייך געווען א זעלטענהייט, א זאַך, וואָס איהר וואָלט זיך גאָר ניט קענען פאָרשטעלען: א זאַך, וואָס וואָלט אייך אימער געמאַכט דענקען דערפון, וואָס איהר וואָלט געהיט, ווי א הייליגען סוד, וואָס ביי יעדער עראינערונג דערפון, וואָלט עפּעס א באַזונדער געפיהל א ציטער געטאָן דורך אַלע אייערע אברים...

דאָ האָב איך אָפּגעהאַקט און זי אָנגעקוקט. אז זי האָט זיך געכאַפּט, אז איך האָב געענדיגט, האָב זיך עפּעס ווי א ריס געטאָן ביי איהר אין האַרצען און זי האָט זיך ראַש צו מיר א ווענד געטאָן: —

— ביי מיר נאָר?! און וואָס ביי אייך?

— פרוי דאקטאר, ענטשולדיגט. איך האָב איצט ניט נערעדט פון מיר; אָבּער עס איז שוין שפּעט; דער דאקטאר קען יעדע מינוט אָנקומען.

— איהר וועט נאָך א ווײַלע ענטשולדיגען — האָט זי מיך שנעל אונטערבראָכען — ענטפערט אויף מיין פראַגע: און וואָס וועט עס זיין פאר אייך? — האָט זי מיך גענומען שארף און פאַרשעמנד אָנקוקען און די ברוסט ביי איהר האָט זיך האסטיג באוואויגען.

איך האָב זיך געפיהלט אין פארלעגענהייט. עפּעס א צולהכעיס־געפיהל האָט מיך ניט געלאָזען ענטפערען אויף איהר פראַגע.

— פרוי דאקטאר, — האָב איך גענומען שטאַמלען, — אָבער אין דעם מאָמענט האָט זיך געהערט צופאָהרען אן אויטאָמאָביל צום הויז און די טהיר פון אַפּים האָט זיך אן עפען געטאָן.

— אָט איז דער דאקטאר! — האָט זי פארבייסענדיג מיט די ליפּען א זאָג געטאָן, און איז פארשוואונדען ארויף אין איהרע רייכע צימערען.

דער נייער מזל טוב

(ערצעהלונג)

ווען דזשעני האָט דאָס ערשטע מאָל דעם מאַן אויסגעזאָגט דעם סוד, אז זי פיהלט די ערשטע פרוכט פון זייער ליעבע אונטער איהר הארצען, איז די פרייד ביי דער פּאָר פאָלק געווען אן אונבאשרייבליכע. וואָרים היים און עהרליך האָט זיך דאָס פּאָר פאָלק געליעבט, זינט דער ערשטער מינוט, וואָס זיי האָבען זיך דערקענט: און פיעל זיינען זיי אויסגעשטאנען ביז זיי האָבען ערגייכט דעם לאנג ערשטרעבטען ציעל — די חתונה.

דזשעני'ס עלטערען, כאָטש גרויסע אַרימע לייט, זיינען פון דער היים מיוחסים געווען, וועהרענד דייוו'ס, איהר געליעבטענ'ס גאַנצע משפחה, זיינען אפילו אַרענטליכע, דאָך פּראָסטע בעלי מלאכות געווען. און כאָטש דייוו אליין איז א גאַנץ אַרענטליכער און סאָלידער יונגערמאן געווען, און א פלייסיגער ארבייטער דערצו, איז עס דאָך דזשעני'ס עלטערען ניט אָנגעשטאַנען, ער זאָל זיין זייער טאָכטער'ס מאן. און דאס געליעבטע פּאָר האָט דארום פיעל געליטען ביז זיי האָבען ענדליך גע'פועל'ט, אז איהרע עלטערען זאָלען געבען זייער צושטימונג צו דער חתונה. אַבער אפילו שוין היבשע עטליכע וואָכען נאָך דער חתונה האָט נאָך אליץ געהערשט א קאַלטע פרעמדקייט צווישען דזשעני'ס עלטערען און איהר געליעבטען מאן, עפּעס ווי זיי וואָלטען נאָך אליץ ניט געקענט פועל'ן ביי זיך איהם אַפּיציעל צו אנערקענען פאר זייער איידעם. ערשט, ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט פון דזשעני'ס שוואנגערשאפט, האָבען זיי פלוצלונג דערפיהלט, ווי א וואַרימע ליעבעס־שטראָם צו זייער איידעם וואָלט זיך א גאָס געטאָן אין אלע זייערע אברים.

אויך די הערצער פון דעם יונגען פאַר זיינען אַנגעפיהלט געווארען מיט א ליעבער, זיסער פרייד. זיי האָבען אינסטינקטיוו דערפיהלט, אז דאָס באַנד פון זייער ליעבע און צוזאַמענלעבען איז איצט זיכערער, שטאַרקער און ענגער פאַרבונדען געווארען. לענגער ווי פריהער האָבען זיך איצט געצויגען ציהען פאַר דזשעני די טעג, ווען דער מאַן איז ביי דער ארבייט געוועזן, און מיט אונגעדולד האָט זי געצעהלט די שטונדען און מינוטען ביז ער איז געקומען אהיים. און באַלד נאָך סאַפּער פלעגען זיך מאַן און ווייב אוועקזעצען ביים פענסטער און נעמען פאַנטאַזירען וועגען זייער צוקינפטיגען קינד.

— דייוו, וואָס דענקסטו, וועט דאָס זיין, א אינגעל, צי א מיידעל? — האָט די פרוי אַנגעפאַנגען, ארויפלעגענדיג איהר האַנט אויף דעם מאַנ'ס אַקסעל און איהם צערטליך גענומען גלעטען די האָר פון קאָפּ.

— וואָס כ'וועט קומען, מיט דעם וועל איך צופרידען זיין — איז געוועזן דעם מאַנ'ס ענטפער.

— ווי דענקסטו, וועט עס אויסזעהען, ווי איך אדער ווי דו? — איז די פרוי טשיקאַווע צו וויסען.

— ווי איך — ווארפט דער מאַן א פאַרשענדען בליק אויף זיין פרוי.

— טאָמער ווי איך?

— וואָלט איך אויך צופרידען געוועזן.

— כ'וואָלט וועלען, עס זאָל אויסזעהן ווי מיר ביידע.

—וואָלט איך ערשט געוועזן צופרידען!

זי גיט איהם א ווארימען קוש און נעהמט ווייטער פרעגען:

— דו וועכט עס דאָך א גאַנצען טאָג אין די אויגען ניט אַנזעהן.

— וועל איך איהם דערפאַר האַלטען און שפּילען זיך מיט איהם דעם גאַנצען אבענט.

— כ׳וועל דיר יעדען טאָג אנטקעגען קומען צום שאָפּ — ווערט דער פרוי׳ס הארץ אלץ ווארימער.

— וועל איך שוין יעדען טאָג צו דער באשטימטער צייט ארויסקוקען פון פענסטער נאָך אייך.

און איך וועל עס דאָן אויסלערנען, עס זאָל דיר אנטקעגען שרייען „פּאַפּאַ!“

— ווי דערלעבט מען עס שוין? — צוגיסט זיך א ווארים געפיהל אין דעם צוקינפטיגען טאַטענ׳ס הארצען.

אין אזעלכע און אין עהנליכע פאנטאזיען פלעגען מאַן און ווייב אָפּט פארברענגען ביז שפּעט אין דער נאַכט אריין און דאַן זיך צופרידענע שלאָפען לעגען, מיט זיסע חלומות און גאָלדענע האָפנונגען.

ענדליך איז געקומען דער טאָג, ווען דזשעני האָט באדארפט מוטער ווערען. דער מאַן, איהרע עלטערען און די גאנצע פאמיליע זיינען געווען ארום איהר בעט און מיט שרעק און אונגעדולד געווארט אויף די מינוט, זי זאָל בשלום איבערקומען. און ווען עס האָט זיך ענדליך דערהערט דער ערשטער געשריי פון דעם ניי־געבוירענעם און דער דאָקטאָר האָט געמאָלדען: „א יונג“, איז די שטוב פּשוט פארהילכט געווארען פון דעם פריידיגען אויסגעשריי: „מזל טוב!“ דער יונגער טאַטע איז צוגעגאנגען צו דער געווינערין, איהר א הייסען קוש געטאָן און ביידע האָבען געפיהלט, ווי די וועלט וואָלט זיך פאר זיי אויף דאָס ניי געשאַפען. א נייער געפיהל האָט פון איצט אָן גענומען אנפיהלען זייערע הערצער, א געפיהל, וועלכען זיי האָבען ביז איצט ניט געקענט. און פון דאָס ניי האָבען זיך ביי זיי גענומען וועבען און שפּינען די זיסעסטע חלומות און שעהנסטע האָפנונגען. אָבער עס האָט ניט לאַנג געדויערט, און א שטארקע ענדערונג איז דעם אנגענעמען און רוהיגען לעבען פון דעם פּאָר פאָלק איז איינגעטרעטען.

פריהער, איידער דאס קינד איז געקומען, האט די פרוי רוהיג און סיסטעמאטיש געפיהרט די ווירטהשאפט פון הויז. זי האט נאך געהאט א שטונדע צייט, און ווען זי האט געהאלפען צו פארדינען א דאלאר צו דעם מאנ׳ס ניט איבעריג־גרויסע וויידזשעס. און די עקאנאמישע לאגע זייערע איז דארום אויך ניט געווען קיין שלעכטע. גאנץ אנדערש איז עס איצט. זי האט פשוט קיין רוהיגע מינוט ניט. דאס קינד וויל געניאנטשעט און געפיעשצעט ווערען; דערצו פיהרען די ווירטהשאפט, צוגרייטען דאס עסען אין דער צייט, און אז עס קומט אין אבענט, פאלט זי פשוט פון די פיס. עס טרעפען אבער אויך אונרוהיגע נעכט ביי דעם קינד: קרעמפפען אין בייכעלע אדער עפעס אנדערש, און עס שרייט, בויגט זיך און צווייען — פשוט ניט איינצושטילען. און טאטע־מאמע,ביידע מיעד און פארמאטערט, מוזען דאן ארומגעהן האלבע נעכט מיט דעם קינד אויף די הענט, עס הינדזשען, זינגען און אז עס קומט צומארגענס, זיינען זיי ביידע ווי אין עולם התוהו. ער ביי דער ארבייט און זי אין הויז. און מורא האבענדיג ער זאל ניט פארלירען דעם דזשאב, מחמת ער שטעהט דאן ביי דער ארבייט, ווי א נעכטיגער, פארלירט פשוט די מוטער אפטמאל די כחות, זיך אליין מאטערענדיג אין דער נאכט מיט׳ן קינד, כדי דעם מאן, דעם ברויט־געבער, צו לאזען זיך אביסעל אויסרוהען. ווערט זי נערוועזער פון טאג צו טאג און ביי יעדער קלייניגקייט ווערט זי בייז און אויפגערעגט און עס קומען דארום אפטמאל ארויס קריגערייען צווישען מאן און ווייב פאר גאר ניט.

אויך די עקאנאמישע לאגע איז איצט ערגער געווארען. ניט בלויז קען די פרוי איצט ניט פארדיענען א דאלאר צום מאנ׳ס וויידזשעס, נאך פארקעהרט: עס קאסט נאך ווען ניט ווען א דאקטאר און מעדיצין פאר דעם קינד, אויף וואס עס בלייבט זיכער ניט איבריג פון דעם מאנ׳ס מאגערע וויידזשעס — סיידען מען שפארט עס אב פון אייגענעם געברויך.

ווען די פרוי איז דאן אונפאַרהאָפט מיט א צווייטען קינד שוואנגער געוואָרען, האָט דאָס פאָר פאָלק זיך געפיהלט פשוט ווי פון אַן אונגליק געטראָפען. זיי זיינען אייניגע טעג דערנאָך ברוגז געווען, ארויפוואַרפענדיג די שולד איינער אויף'ן צווייטען. און ווען דאָס צווייטע קינד איז דאן געקומען, איז די פרייד ווייט ניט מעהר געווען די, ווי ביי דעם ערשטען. דאָס לעבען איז איצט, נאַטירליך, נאָך שווערער געוואָרען. פריהער, מיט איין קינד, ווען עס האָט גוט געפיהלט, האָט די פרוי נאָך געקענט יעדען טאָג אויף א שטונדע דערמיט ארויספאָהרען און פריי אָפּאָטהעמען. איצט אָבער, מיט צוויי פיצלעך, איז דאָס פשוט געוואָרען אונמעגליך. איז זי אין גאנצען געוואָרען צוגעבונדען צום הויז און אין גאנצען געוואָרען אָפּגעריסען פון לעבען, צו וואָס זי איז, אלס מיידעל, אזוי שטאַרק געוואוינט געווען. טאָג־איין, טאָג־אויס קאָכען, וואַשען, ראַמען, ניאַנטשען די קינדער — פשוט דעם אָטהעם ניט אָפּצוכאַפּען.

אויך די נעכט זיינען איצט געוואָרען שווערערע: האָט איינס גוט געפיהלט און איז רוהיג אנשלאָפען געוואָרען, האָט דאָס צווייטע געבאַדערט. אָפטמאָל זיינען אויך ביידע אונרוהיג געווען: דאָס עלטערע אויף ציינדלעך, דאָס אינגערע — אויף אנדערע וועהטאָגען.

האָבען זיי געמוזט ארומגעהן האַלבע נעכט, ער מיט איינעם אויף די הענט, זי מיט דעם צווייטען. זיינען זיי תמיד געווען מיעד, פאַרמאַטערט, ניט אויסגעשלאָפען, און זיי האָבען זיך פשוט דאָס לעבען פאַרשאָלטען. און מאַן און ווייב האָבען דארום באשלאָסען פון א דריטען קינד זיך שטאַרק אויסצוהיטען, כדי מיט דער צייט צו קענען אביסעל פרייער אָפּאָטהעמען. זיי פלעגען זיך פשוט אָפטמאָל אומישנע צוקריגען און אייניגע טעג דערנאָך ארומגעהן ווי ברוגז, אום ניט נכשל צו ווערען. האָט אָבער דאָך דער יצר־הרע ווען־ניט־ווען ערלויבט זיך מיט זיי

א שפּאַס צו טאָן, זיינען זיי אויף צו־מאָרגענס ארומגעגאנגען ווי אָהן קעפּ.

איינמאָל, אויף צו מאָרגענס נאָך אזא שפּאַס, ווען מאַן און ווייב זיינען ביים סאַפּער געזעסען, האָט די פרוי זיך פאָרזיכטיג צום מאַן געווענדעט:

— דייוו, כ׳האָב שטאַרק מורא, אז דאָס לעצטע מאָל האָט עפּעס פּאַסירט.

— דענקסטו אזוי?! — האָט דער מאַן צושראָקען איבערגעפרעגט.

— אזוי דענק איך! — כ׳האָב שוין א גאנצען טאָג היינט קיין רוהיגע מינוט ניט געהאט, טראכטענדיג וועגען דעם.

און כאָטש דער מאַן איז פּשוט געווען זיכער, אז ער איז אויך דאָס לעצטע מאָל גענוג פאָרזיכטיג געווען, איז ער דאָך געבליבען זיצען, ווי אָהן לשון און לאַנג און שווייגענדיג געקוקט אויף זיין פרוי.

זעהענדיג, וואָס פאַר א ווירקונג די בשורה האָט אויף איהם געמאַכט, האָט די פרוי איהם גענומען באַרוהיגען.

— דייוו, דו דאַרפסט זיך דערווייל ניט נעמען אזוי שטאַרק צום האַרצען. מיר האָבען נאָך דערווייל אָפּצוואַרטען עטליכע טעג אום גענוי צו וויסען.

— טו צו וואָס האַסטו מיך דערווייל איבערגעשראָקען אין דער צייט, ווען דו ביזט נאָך ניט זיכער? — האָט איהר דער מאַן געמאַכט א פאַרוואורף.

— כ׳האָב דאָך מורא, דו ווייסט דאָך, עס האָט דאָס לעצטע מאָל אויך אזוי אונפערהאָפט פּאַסירט.

— מען דאַרף אָבער ניט כאַפּען די פיש פאַר די נעץ. מיר האָבען נאָך אייניגע טעג צו וואַרטען, זאָגסטו, לאָמיר אָפּוואַרטען.

און כאָטש דער מאַן האָט זיך כלומר׳שט באַרוהיגט, האָט איהם דאָך צו מאָרגענס דעם גאַנצען טאָג דער פרוי׳ס באַמער־

קונג ניט רוהען געלאָזט. עס האָט זיך איהם נאָר פּאָרגעשטעלט, ווי די פרוי שוואנגערט און ברענגט איהם דאן דאָס דריטע קינד אויף דער וועלט און עס פאנגט זיך ווידער אָן א סדרה פון מאָטערניש און פּלאָגעניש, וואָס עס וועט זיך אזוי ציהען דאָס גאנצע לעבען לאַנג. איבערהויפּט האָט איהם שטאַרק געעגבערט אין מח דער געדאנק, וואָס אין זיין טרייד ווערט אין די לעצטע צייטען אלץ מעהר און מעהר סלעק. און זיי האָבעןביידע דאָך געהאָפּט, אז זי וועט איהם קענען מיט דער צייט ארויסהעלפען, ווען די קינדער וועלען אביסעל אונטערוואקסען. אויך זי, פון איהר זייט, האָט זיך גאנצע טעג ארומגעטראָגען מיט שווערע געדאנקען, אבער איינער דעם צווייטען האָט זיך געהיט אויסצוזאָגען.

מיט נערוועזער אונגעדולד האָבען זיי יעדער פאר זיך געצעהלט די טעג, ווי איינער, וואס האָט עפּעס שרעקליכעס איבערצוקומען. און ווען עס זיינען געקומען נאָהענט די טעג, נאָך דער פרוי׳ס רעכנונג, פלעגט דער מאַן יעדען אבענט, ווען ער איז פון דער ארבייט געקומען, וואַרפען אויף דער פרוי א שטילען, זייטיגען בליק, געמישט מיט עפּעס א געהיימער מורא, ווי איינער, וועלכער וואַרט אויף א שווערען אורטייל.

איין אבענט, ווען ער איז מיט די זעלבע שווערע געדאנקען, ווי אלע מאָל, פון דער ארבייט געקומען, איז די פרוי אין דער טיהר געשטאַנען און איהם אנטקעגען געלאכט. ער האָט זי ערוואַרטונגספול אנגעקוקט און געשוויגען.

— זאָג מיר „מזל טוב“ דייוו ! — האָט זי דאַן מיט פרייד אויסגערופען.

— טאָקע ? !...—

טאָקע !...—

און מאַן און ווייב האָבען זיך שטאַרק און הארציג צוקושט.

אײדער די ארבײט פאַנגט זיך אָן

(ערצעהלונג)

הינטער'ן שטאָדט, אין מיטען פון ווייטע, שטילע פעלדער, שטעהט דער גרויסער, אומגעלומפערטער שאָפּ שוין זייט יאָהרען און יאָהרען, און קוקט אויס ווי א שווארצער, בייזער גייסט, וועלכער האָט זיך מיט געוואלד דאָ אריינגעריסען אין די שטילקייט פון די פעלדער, אום צו קענען, ווי עס זעהט אויס, אָנגעהן אונגעשטערט מיט זיין גרויזאמער, טייפלישער ארבייט.

יעדען פריהמאָרגען, צו א באשטימטער שטונדע, שלינגט ער איין אַ גרויסע צאָהל מענשליכע קרבנות, וועלכע ער האלט ווייט אָפּגעזונדערט דעם גאנצען ליעבען טאָג פון דער שטאָדט, אום זיכערער צו קענען ציהען פון זיי דאָס חיות, און דערביי קלאָפּט, רוישט און סטראָשעט ער אין די שטילע פעלדער אריין, ווי ער וואָלט זיי באַפעלען; איהר זאָלט הערען, זעהען און שווייגען.

גאנץ פריהמאָרגען. א געמיטליך־פריעדליכע שטילקייט איז נאָך געלעגען אויסגעשפּרייט איבער די פעלדער און אלעם ארום האָט נאָך אויסגעקוקט עפּעס ווי אַ בא'חנ'ט קינד, וואָס אין געשמאַקען שלאָף האָט עס אראָפּגעקאָפּעט די דעקע פון זיך און אזוי אָפּגעשלאָפען עטליכע שעה אין א קיהלער זומער־נאַכט, און איצט, אין פריה־מאָרגען, דערפיהלט עס פלוצלונג די קילקייט און זוכט פארשלאָפענערהייט מיט די הענטלעך ארייבערצוציהען די דעקע איבער זיך, אום צו כאַפּען נאָך א געשמאַקען דרעמעל. אין האָריזאָנט, וואָס ביים מזרח־זייט, האָבען זיך לאנגזאם און פאר'חלום'ט אונצעהליג פיעלע קליינע, דורכ־

זיכטיג־ווײסע וואָלקענדלעך שפּאַצירט און געוואַרט צו באַגריסען דעם אויפֿגאַנג פֿון דער מאָרגען־זון.

און באַלד איז די זון, א פֿריש געטובל'טע, אַרויס פֿון איהר באַהעלטעניס און מיט מוטערליכער צערטליכקײט א שיט געטאָן איהרע פֿרישע, וואַרימע שטראַהלען איבער די ברײטע, װײטע ערד און מודיע געווען, אַז זי וועט אויך הײנט ניט פֿאַרפֿעהלען צו ערפֿילען איהר טעגליכע מיסיאָן.

דאָ און דאָרט האָט זיך א בוימעלע, א צווײגעלע א נײג געטאָן, ווי עס וואָלט דעם מאָרגען באַגריסט און די שטילע פֿעלדער, שוין באַלויכטען פֿון די פֿרישע מאָרגען־שטראַהלען, האָבען מיט חן געשמײכעלט, ווי א קינד פֿון זיסען שלאָף, און עס וואָלט זיך אויסגעדוכט, ווי די וועלט האָט אַלעס בײזע און שלעכטע פֿון זיך. אַראָפּגעטרײסעלט און פֿון וואָרט נאָר, אַז דער אײביגער פֿריעדען זאָל אין איהר אײנקערען. אפֿילו דער גרויסער, אומגעלומפּערטער שאָפּ, וואָס האָט איצט אויסגעקוקט, ווי א גזלן, בײ וועמען די אויגען זײנען געווען שטאַרק אַנגעשטרענגט אויף זײן קרבן, נאָר וואָס פּלוצלונג האָט אימיצער בײ איהם די נשמה אַרויסגעריסען, און אַזוי איז ער געבליבען שטעהן מיט אָפֿענע, אַנגעשטרענגטע אויגען, א פֿאַרגליווערטער — לײמענער גולם — האָט זיך איצט ניט אַנגעזעהען אין דער אַרומיגער מאָרגען־הערליכקײט.

אַלעס אַרום האָט זיך גע'טובל'ט און מחיה געווען אין די פֿרישקײט פֿון מאָרגען. פּלוצלונג האָבען זיך צוויי גרויסע האַלבע טהירען מיט דיקע, גלעזערנע שויבען פֿון דער גרויסער שאַפּ מויער אויפֿגעוואָרפֿען און דער ערשטער מאָרגען־ווײסעל פֿון שאָפּ האָט זיך גענומען שנײדען דורך די לופֿט, איבעררײסענדיג די שטילקײט פֿון מאָרגען, און ווי א שטאָלצער, מעכטיגער הערשער גענומען אָנזאָגען, אַז די רוהע און פֿײערליכקײט פֿון דער נאַכט איז צו ענדע און די אַרבײטס־מענשען מוזען פֿאַרלאָזען זײערע געלעגערס, זײערע ליעבע הײמען און פֿאָלגען זײן מעכ-

טיגען רוף. אויף דער שוועל פון די אויפגעווארפענע טהירען האט זיך באוויזען, נאך א האלב־פארשלאפענער דער שאפ־וועכטער, א דארער, אבער קנאכיגער יענקי, מיט א האלב נארישען פנים, אויף וועלכע עס איז געלעגען ווי פארגליווערט דער איינדרוק, אז ער ארבייט שוין דא אינ׳ם שאפ לאנגע, לאנגע יאהרען, שוין זעהר פיעל זיך אנגעזעהען און בייגעוואוינט טרויעריגעם, ווי פרעהליכעם, נאר צוליעב זיין שטעלונג, וואס ער פארנעמט אין שאפ, מוז ער אלעס צוקוקען, שטיל דערצו מסכים זיין און שווייגען.

ער האט ארויסגעשטעקט דעם קאפ אין פרישען מארגען אריין, א ציה געטאן די פרישע לופט אין זיך, א געשמאקען גענעץ געטאן, א שפיי געטאן און איז ווידער פארשוואונדען אין דעם טונקעלען פאבריק־אריינגאנג, וועלכער האט איצט אויסגעקוקט אין דער גרויסער, אומגעלומפערטער, פוסטער שאפ־מויער, ווי די מויל־עפענונג פון א גרויסער משוגה׳דיגער חיה וואסווארט אויף איינצושלינגען איהרע קרבנות, ארויסצוציהען א גרויסען טייל פון זייער חיות און פאר נאכט, צו א באשטימטער שטונדע, זיי ווידער צוריק אויסצושפייען.

עס האט זיך דערהערט דער צווייטער וויסעל.

פון די פארשידענע וועגען, וואס פיהרען צום שאפ צו, האבען זיך גענומען ציהען שטראמען פון ארבייטער. כאטש עס איז נאך געווען צייט צום לעצטען וויסעל, זיינען שוין א גרויסע צאהל ארבייטער אריין אין שאפ. דאס זיינען מייסטענס געווען נאך יונגע, גרינע ארבייטער דא, וואס קענען נאך ניט איינער דעם אנדערען, ווייסען נאך ניט די מנהגים פונ׳ם שאפ, פיהלען זיך נאך ניט גענוג זיכער און ווילען זיך אויסצייכענען פאר׳ן פארמאן.

די עלטערע ארבייטער, וועלכע האבען שוין יאהרען און כוחות אינ׳ם שאפ דא איבערגעלאזען, שטעלען זיך נאך אב אין דרויסען, אום צו כאפען א שמועס, צו רויכערען, ווער זיין סיגא־

רעטעל, ווער זיין פייפ. זיי זיינען מיט דעם שאָפ און זיינע מנהגים שוין פשוט צונויפגעוואקסען, ווייסען גענוי די צייט, ווען אריינצוגעהן און ווען אפילו א מינוט אדער צוויי שפעטער, וועט מען זיי אויך ניט אויסרעדען.

עס דערנעהענטערט זיך דער לאנגער ווילי, א הויכער, ריהרעוודיגער ארבייטער, איז באקאנט אין שאָפ פאר א שטאַרקען „האָסלער“, וואָס וואָלט די ארבייט מיט די אויגען געשלונגען, און קריגט דערפאר א „שאָו“ ביים פאָרמאַן. ער האָט שוין א שלל מיט געלט, ליעגט אויפ׳ן דאלאר, ווי א הונט אויף א ביין, און פיהלט זיך דארום שטאָלצער און זיכערער פון די אנדערע, עלטערע ארבייטער.

עס באגריסט די ארבייטער מיט אביסעל גרויסהאלטערייִשער פריינדליכקייט, ווי ער וואָלט זאָגען: צו יעדער מינוט קען איך ווערען אויס ארבייטער, שטעקט דאן אריין, אביסעל גאוה׳דיג, די הענט אין די הויזען־קעשענעס, און באמערקענדיג דעם אלטען היינריך א דייטש, וואָס ארבייט שוין אין שאָפ אריבער צוואנציג יאָהר און האָט אונטער דער צייט אָפגעסייפט, כאָטש ער איז נאָך קיין פופציג יאָהר ניט אלט, א נישקשה׳דיגען געבויגענעם רוקען, מיט א פאָר האלב־בלינדע אויגען — גיט ווילי א שמייכעל און ווענדעט זיך צו איהם: „ווי געהט׳ס דיר היינריך?“ היינריך קען שוין ווילי׳ן און ווייס, אז ער האָט ליעב זיך צו חוזק׳ען אויף זיין חשבון, ענטפערט ער איהם בייזלעד: „דאָס איז מיינע זאכע.“

— מען זאָגט, היינריך, אז דו ביזט געווארען א שותף צו דער פאבריק, וואָס דו האָסט עס דיר אפשר שוין גאנץ עהרליך פאַרדינט, און דאָך וועט דער באָס ערשט קומען ארום צעהן א זייגער און טאָקי אויף א טייערען אויטאָמאָביל, און דו האָסט זיך שוין אזוי פריה אהער געשלעפט אויף דיינע אלטע, שוואכע ביינער צו פוס — זאָגט ווידער ווילי.

— אונד דאָס איז ווידער מיינע זאכע — ענטפערט שוין

דער אלטער מיט כעס און לאזט זיך געהן אין שאפ אריין צו די עטליכע, ווי ער, אלטע קאמעראדען־ארבייטער, וועלכע זיצען שוין ביי זייערע מאשינען און דערצעהלען זיך איינער דעם אנדערען מיט שטאלץ, ווי עהרליך און געטריי זיי האבען געארבייט אלע זייערע יאהרען.

די ארבייטער קוקען איהם נאך מיט א שמייכעל, שאקלען מיט די קעפ און נעמען שטארקער ציהען די פייפס און סיגארעטלעך.

מען געהט דאן איבער צו אלטע שאפ־עראינערונגען. ווי אידען זקנים, וועלכע קענען שוין זייער שטעדטעל פון כמה יאהרען, נעמען די עלטערע ארבייטער מיט שטאלץ דערצעהלען, ווי דער שאפ און די גאנצע ארדנונג אין איהם, האט זיך אונטער דער צייט אין גאנצען איבערגעביטען. מען נעהמט דערביי זיך דערמאנען און לויבען דעם פארשטארבענעם סופעראינטענדענט, דעם פריהערדיגען פארמאן, וועלכער איז שוין היינט אן אינוואליד און קריגט נאך פון דער פירמע א געוויסע פענסיע, אום צו קענען דורכשטופען דאס ביסעל צייט, וואס איז איהם נאך באשערט צו לעבען: מען דערמאנט אויך צום גוטען דעם אלטען, פארשטארבענעם באס, דעם פאטער פון די איצטיגע באסעס, כאטש ער איז געווען אזוי שטיין־רייך, פלעגט ער דאך טאג־טעגליך צו דער מינוט קומען אין שאפ צופאהרען מיט זיין פערד און ברישקעלע, און ביז צום לעצטען טאג פון זיין לעבען ניט געוואלט פאהרען אין דעם אויטאמאביל, וואס די זיהן האבען געקויפט. ער איז צו די ארבייטער געווען פריינדליכער, צוגעלאזענער, ווי די איצטיגע באסעס, אן עלטערער ארבייטער האט ביי איהם געהאט אן אויג און זיך געפיהלט עפעס ווערט. ניט אזוי ווי היינט.

די איינגע״ע ארבייטער, וועלכע פיהלען אזוי שטארק די ביטערקייט פונ׳ם פארשקלאפטען שאפ־לעבען און פון די פארהאסטע באסעס, הערען שטיל און געשפאנט, וואס די עלטערע

ארבייטער דערצעהלען, זיפצען טיעף אָב, ווי זיי וואָלטען באַדויערען יענע שענערע צייטען, וואָס עס דאכט זיך זיי, אז זיי זיינען טאַקי אַמאָל אין שאָפּ געווען.

פון ווייטען שטעהט לעאָן, דער באַלעזענער, ווי די ארבייטער רופען איהם תמיד מיט רעספּעקט, און ער נעהמט קיין שום אנטייל ניט אין די ארבייטער געשפּרעכען.

כאָטש לעאָן ארבייט שוין דאָ אין שאָפּ היבשע עטליכע יאָהר און צעהלט זיך צו די עלטערע ארבייטער, איז ער דאָך אין גאַנצען אויסגעטאָן פון דעם שאָפּ לעבען. ער לעבט זיך תמיד אין זיין אייגענער וועלט, וועלכע פיהרט איהם אָפט צוריק צו יענער שעהנער צייט, ווען ער אלס אָרימער אינגעל פון אָרימע עלטערען, האָט זיך מיט זיינע פעהיגקייטען אריבערגעהויבען איבער זיינע חברים און געלערענט, שטודירט און פאָרטשריט געמאַכט און גע'חלום'ט, מיט דער צייט צו ווערען אזעלכער, אז די וועלט זאָל מיט איהם קלינגען.

א שעהנע, זיסע צייט געווען. איז ער אָבער צוליעב זיין אָרימקייט ניט געווען בכח עס אויסצופיהרען און זיך געמוזט אונטערוואַרפען דעם ביטערען מזל און ווערען א שאָפּ־ארבייטער, אום דאָס לעבען צו דערהאַלטען. געטאָן האָט ער, לעאָן, עס נאָר דערפאַר, ווייל ער איז געווען שטאַרק געצוואונגען דערצו, און יעדען טאָג אליין געהאָפט, אז ער וועט זיך סוף כל סוף ווידער פון דעם שאָפּ באַפרייען, וואו אלעס שעהנע ווערט פּשוט פאַרטעמפּט און באַטויבט אין איהם. אָבער אזוי זיינען שוין יאָהרען פאַרגאַנגען. לעאָן איז נאָך אלץ געצוואונגען צו ארבייטען אום דאָס לעבען צו דערהאַלטען, און דער שאָפּ מיט דעם פאַרקויפטען, טעמפּען לעבען אין איהם, מיט זיין ווילדען קלאַפּען, גרילצען און רוישען קוקט איהם תמיד אויס, ווי א פרעמדע, אויף איהם ארויפגעצוואונגענע זאַך, וואָס איז איהם אזוי ניט צום האַרצען, און מיט וואָס ער האָט אייגענטליך קיין שום שייכות ניט באַדאַרפט האָבען.

אויפ'ן פרישען גראָז פון פעלד, וואָס ניט ווייט פון שאָפּ, האָבען פריש און מונטער געשפּילט דאָס יונג־וואָרג, שאָפּ־באָיעס און שאָפּ־גוירלס. „הענדס" פאר דריי דאלאר אַ וואָך, וואָס זיי זיינען זיכער איבעראל צו קריגען. זיי שפּילען דארום נאָך קיין ראָליע ניט אין דעם אייגענארטיגען שאָפּ־לעבען: וואָרים פיעלע, וואָס ארבייטען היינט דא, האָבען נעכטען אנדערשוואו געארבייט און קענען מאָרגען אנדערשוואו ארבייטען. זיי זוכען דארום ניט, ווי די עלטערע ארבייטער, אויף וועמען עס ליגט שוין שטארק אויסגעקריצט דער שווארצער שטעמפּעל פון'ם שאָפּ־לעבען, זיך אויסצוצייכענען, זיך איינצופונדעווען: וויסען מיט וועמען קאָנטשאפט צו שליסען, פאר וועמען פון די ארבייטער זיך אנצופארטרויען און פאר וועמען ניט: וואוהין נאָר זיי קומען און טרעפען זייערס גלייכען פון זייער עלטער, קען מען זיך באלד, מען שטיפט און מען שפּילט שוין צוזאמען אין באָל, אין קאפּערלעד, מונטער און זאָרגלאָז, און מען פאר־געסט אָפט די צייט פון ארבייט און מען פארהערט אפילו דעם לעצטען שטרענגען וויסעל. און ניט איינמאָל פּאַסירט עס, ווען מען כאפּט זיך, אז מען דארף געהן אין שאָפּ אריין, ווייזט שוין דער זייגער אַ היבש ביסעל אריבער דער באשטימטער צייט, די טיהרען פון שאָפּ זיינען שוין לאנג פארמאכט און מען קען ניט מעהר אריין. בלייבט מען אַ ווײלע שטעהן און מען קוקט זיך אָן: נאָכהער צולאכט מען זיך מיט הנאה איבער דעם שעה־נעם שפּאָס און מען נעמט זיך אלע צוזאמען, ווי איין מוטער־לייב וואָלט זיי געבוירען און מען געהט אנדערשוואו טרייען, וויסענדיג, אז פאר דעם טאָג, וואָס מען האָט דאָ אָפּגעארבייט, וועט מען קריגען באצאָהלט ביז'ן לעצטען סענט, און ווי נאָר זיי וועלען אהין קומען, וועט מען אזעלכע יונגע בלוט ניט אוועק־לאָזען...

עס האָט זיך דערהערט דער לעצטער, שארף־שניידענדיגער

און לאַנג־געצויגענער וויסעל. די נאָך אין דרויסען פֿאַרבליבענע אַרבײטער האָבען זיך א כאַפּ געטאָן, ווי ימים־נוראים'דיגע אידען, וועלכע האָבען בשעת'ן לײענען זיך אביסעל ארויסגעכאַפּט אין דרויסען, געכאַפּט א שמועס, פֿאַרגעסען די צײט און דערהערען פּלוצלונג דעם אויסגעשרײ פֿון חזן: „יתגדל ויתקדש!"

ווער עס האָט נאָך זײן פּײפּ אין מויל געהאַלטען, האָט זי שנעל אויסגעקלאַפּט, זי ארײנגעשטופּט אין קעשענע און איז פֿאַרשוואונדען אין שאָפּ ארײן.

און באַלד האָט זיך דערהערט א קלאַפּען און רוישען פֿון די מאַשינען, א סיגנאַל, אז די אַרבײט איז אין פֿולען גאַנג. און אין לאַנגען קאָרידאָר פֿון פֿאַבריק־ארײנגאַנג האָבען זיך א לאָז געטאָן עטליכע צעהנדליג אַרבײטסלאָזע טרײערס. וועמען דער שאָפּ־וועכטער האָט אויסגעשטעלט אין לײן אויף צו וואַרטען ביז דער פֿאָרמאַן וועט ארויסקומען.

שוין געשטאַנען אין אָרדנונג, האָבען זײ זיך אײנער דעם אנדערען גענומען קוקען אין די פֿרעמדע פּנים'ער ארײן, עפּעס ווי זײ וואָלטען אײנער פֿון דעם אנדערען געוואָלט אראָפּלעזען. ווער עס וועט האָבען דאָס גליק ארײנגענומען צו ווערען, אבער יעדענ'ס פּנים איז געוועזן גלײך שוואַרץ און פֿאַר'חושכ'ט און האָט שטאַרק עדות געזאָגט, אז דער, ווי יענער, נויטיגט זיך שטאַרק אין א דזשאָב, אין א דאָלאַר צו פֿאַרדינען. אין אויף דער שוועל פֿון קאָרידאָר־טהיר איז געשטאַנען דער שאָפּ־וועכטער און געוואַרט, ביז די אַרבײט־זוכער וועלען זײן אָפּגעפּערטיגט און דאָן צו פֿאַרמאַכען די טהיר, וואָס איז זײן פֿליכט צו טאָן.

דיזע האָבען פֿון צײט צו צײט געוואָרפֿען אויף איהם שטורמע, בעטענדע בליקען, ווי זײ וואָלטען זאָגען: „ברודער'ל, טו א טובה, ביסט דאָך שוין דאָ א תושב, רײד א גוט וואָרט פֿאַר אונז. און דער שאָפּ־וועכטער, ווי ער וואָלט פֿאַרשטאַנען דעם שטילען וואונש פֿון די „דזשאָב־זוכער", האָט מיט שטומע,

פריינדליכע בליקען געענטפערט: ברידערלעך, איך קען ניט, האָב קיין שום דעה ניט, אפילו איך זאָל דאָ זיין נאָך פופציג יאָהר. איך מוז נאָר טאָן, וואָס מען הייסט מיר, צו אלעם שטיל מסכים זיין און שווייגען.

אין דער טהיר פון שאָפ־אריינגאנג האָט זיך ענדליך באוויזען דער פאָרמאן, געוואָרפען א קאלטען, דורכדרינגענדען בליק אויף די ארבייט־זוכער, א מאָך געטאָן מיט דער האָנט: „נאָטינג טו דעי" און איז פארשוואונדען.

די טרייערס האָבען שטיל און שווערמוטיג פארלאָזען דעם קאָרידאָר ביז צום לעצטען. דער שאָפ־וועכטער האָט פארמאכט די טהירען און יעדע פארבינדונג צווישען די, וואָס זיינען פארבליבען אינוועניג. און דער גאנצער אויסערליכער פרייער וועלט איז אָפגעבראָכען געוואָרען.

די זון איז שוין הויך אין הימעל געשטאנען און מיט איהרע שטראהלען געוואָרעמט, געשפיעלט און געלאשצעט אלעם ארום, וואָס איז נאָר אויף דער פריי געווען. און די ווייטע, גרינע פעלדער, וואָס ארום שאָפ, זיך באָדענדיג אין דער פרישקייט פון א הערליכען זומער־מאָרגען, זיינען זיך געלעגען בעל הבית'ש אויסגעלייגט און געקליבען נחת דערפון.

און דורך דער דיקער שאָפ־מויער האָט זיך חוצפה'דיג געטראָגען דאָס קלאָפען, גרילצען און רוישען פון די שאָפ־מאשינען אין גאָט'ס פרייע וועלט, אין דעם שטילען מאָרגען אריין, גלייך ווי דער שאָפ וואָלט זיך מיט אימיצען רייצען איבער דעם זיעג, וואָס ער האָט ווידער געהאט איבער דעם גרויסען מענש און זיין שטאָרקען ווילען צו וועלען ליבערשט זיין אויף דער פריי און געניסען פון נאָטור'ס הערליכקייט.

שוין ווייט פון שאָפ אוועק האָבען זיך נאָך געזעהען די צוריק געוויזענע ארבייטסלאָזע, וועלכע זיינען געגאנגען לאנזאָם און מיעד און מיט שווערמוטהיגע בליקען געקוקט אין דער ווייט־

קייט, ווי זיי וואַלטען פרעגען: וואָס קען זיין דער סוף? און פון צייט צו צייט נאָך איבערגעדרעהט די פאַר'חושכ'טע פּנים'ער, געוואָרפען שטימע. באַנגע בליקען צום שאַף צו און מקנא געווען די, וואָס האָבען זיך געפונען אינעוועניג.

שפּיעלען זיך מיט פייער.

(ערצעהלונג)

1.

אונטער די עטליכע יאָהר צייט, וואָס די שטיינס זיינען פארהייראט, איז ביי זיי כמעט דאָס איינציגע פּלאַץ, וואו די אמאָליגע חברים און חברות, אדער די „צודרעהטע נשמות“, ווי זיי רופען זיך אליין, קומען זיך צוזאמען.

מר. שטיין איז אַן אינטעליגענטער אַרבייטער. זיין האַלטונג און באַנעמען זיך איז תמיד טאַקטיש, אויסגערעכענט און מיט א געוויסער פאַרזיכטיגקייט. ער רעדט ווייניג, און וואָס ער רעדט איז תמיד קלאָר, לאָגיש און איבערציינגענד, — א חוץ דעם פאַרמאָגט ער דעם כח זיך אריבערצוהויבען איבער אלץ, וואָס איז קליינליך, און זיך באהערשען, ווען עס איז נויטיג.

גאַנץ דער היפּוך פון איהם איז זיין פרוי אדער מיסעס שטיין. זי איז א יונגע, שעהנע און לעבעדיגע פרוי. זי האָט ליעב א לאַד און א שטיף צו טאָן און אין קאָמפּאַניע אָפטמאָל צו באַנעמען זיך ווי א שטיפעריש מיידעל.

זי איז אויך, איבערהויפּט צו יונגע לייט, זעהר צוגעלאָזען, וואָס ס'מאַכט אָפט מאָל דענקען אז זי האָט עפּעס א כונה דערביי, כאָטש וואָס, קען מען קיינמאָל פון איהרע האנדלונגען ניט וויסען.

זי פאַרמאָגט אָבער אויך שטאָלץ, ווען עס איז נויטיג, א שטאָלץ, וואָס איז באַזונדערס אייגענאַרטיג פאַר די פרוי. איין זאַך אָבער, וואָס זי אונטערשיידעט זיך שטאַרק פון איהר מאַן איז: אַז, ווערענד דער מאַן, ווען ער באַצוועקט עפּעס, אפילו

אזעלכעס, וואָס כ׳האָט צו טאָן מיט דאָס טיעפּסטע און אינערסטע פון זיין נשמה, איז ער דערמיט, איבערהויפּט פאַר זיין פרוי מייסטענס אָפּגעהערציג, בעת זי איז אין אזעלכע פעלע, פארשלאָסען ווי דער קבר און ווען זי וויל וואָס עס איז דורכפיהרען, פיהרט זי עס דורך מיט א טייפלישער קראַפט און שטיל, פאַרבאָרגען ווי עס וואָלט זיך מיט איהר לחלוטין ניט אָנגעגאַנגען. נאָר דאָס האָט נאָך דערווייל ביז איצט ניט געשטערט זייער צוזאַמען לעבען, א חוץ א קורצע צייט, באַלד נאָך זייער חתונה, וואָס עס איז דאַן עפּעס ניט געווען גלאַט מיט מיסעס שטיין, כאָטש וואָס ווייס קיינער ניט ביז׳ן היינטיגען טאָג. זייט דאַן אָבער איז זייער צוזאַמען לעבען א גאַנץ האַרמאָנישער. זייער הויז איז דאַרום א צענטער פיר געזעלשאַפט. קומט דער זונטאָג, פעהלט פּשוט אוים פּלאַץ וואו דעם עולם אהין צו טאָן. מען שפּיעלט אַלערליי אינטערעסאַנטע גיימס, און וועלכע מיסעס שטיין שפּיעלט די הויפּט ראָלע, מען דעבאַטירט די אָדער יענע לעבענספראַגע, און וועלכער מר. שטיין שפּיעלט די הויפּט ראָלע און מען פאַרבריינגט אזוי ארום אויפ׳ן בעסטען אופן.

איינמאָל א זונטאָג נאָכמיטאָג, ווען די קאָמפּאַניע איז זיך ווי אלע מאָל צוזאַמען געקומען האָט מיסס זילבער, אַן ערשט ניט לאַנגע איינגעהעריין צו די שטיינס אין הויז, מיטגעבראַכט א יונגען מאַן, סאָלאָמאָן פרייז, פון וועמען זי האָט שוין לאַנג געהאַט דערצעהלט מיט עטליכע טעג צוריק, איהם שילדערנדיג פאַר א זעהר אינטעליגענטען און באַלעזענעם יונגען מאַן. ווען זי האָט איהם איצט פאַר אַלעמען פאָרגעשטעלט, האָט איהם יעדער באַגריסט מיט א געוויסען רעספּעקט. דער עולם איז דאַן שטיל געבליבען, עפּעס ווי יעדער וואָלט ערוואַרטעט, אַז דער גאַסט זאָל אָנפאַנגען רעדען. אזוי ווי דאָס האָט אָבער ניט פּאַסירט איז די שטימונג געוואָרען אביסעל אַן אונאַנגענעמע. דאָס האָט אזוי אָנגעהאַלטען עטליכע מינוטען. ענדליך האָט מר.

שטיין איבערגעריסענ די שטילקייט, זיך וואנדענדיג צום עולם, אז מען זאָל נעמען עפּעס טועם זיין פון דעם סערווירטען טיש. און דערביי דערצעהלט א וויציגען אנעקדאָט, פון וואָס דער עולם האָט זיך הארציג צולאכט. באלד האָט א צווייטער דערצעהלט אן עהנליכען אנעקדאָט, דערנאָך א דריטער, און אזוי האָט זיך ביסלעכווייז גענומען אנטוויקלען א לעבעדיגע אונטערהאלטונג, אין וועלכער מיסעס שטיין האָט, ווי אלע מאָל, געשפּיעלט די הויפּט ראָלע. מר. פרייז, דער נייער פריינד האָט וועניג אנטייל גענומען, נאר פון צייט צו צייט אריינגעוואָרפען אן אונבאדייטענדען וואָרט עפּעס ווי פון יוצא וועגען. דערפאַר האָט ער אבער מיט די בליקען פארפאָלגט יעדען ריהר און באַמערקונג פון מיסיס שטיין, אויך פון איהר מאן, וואָס עס איז פשוט אויפפאַלענד געוואָרען.

פרייז איז אַ שעהנער און קרעפטיג אַנטוויקעלטער יונגערמאן: א פּאָר שווארצע אנציהענדע אויגען, געדיכטע שווארצגעלאָקטע האָר, א פּאָאר פולע רויטע ליפּען, וועלכע ציהען די אויפמערקזאמקייט פון יעדער פרוי, ער האָט אויך געלעזען אביסעל ביכער, ראָמאנען וואו עס ווערט געשילדערט די פרוי, וואָס וויל לעבען, געליעבט און געצערטעלט ווערען, ווענעם מאן עס איז אָבער גראד פארנומען מיט געשעפט אדער עפּעס אנדערש און האָט קיין צייט ניט דער פרוי אויפמערקזאמקייט צו שענקען אָדער ער איז גלאָט עפּעס אן אָפּגעלאָזענער שלים־מזל און די פרוי איז נעבעך אן אונגליקליכע, ליידעט אין דער שטיל אין פינסטערט אָפּט מאָל אזוי אָב איהרע יאָהרען און האָט אפילו ניט וועמען, עס זאָל איהר ארויסהעלפען פון איהר לאגע. און כמעט אין אלע שעהנע, יונגע פרויען האָט פרייז געזעהען אזעלכע אונגליקליכע פאר וועלכע, ווי ער האָט געזאָגט, פיהלט די שטאַרקסטע סימפּאטיע. באָאבאכטענדיג איצט מיסעס שטיין און איהר מאן, איז פרייז באלד געווען זיכער ביי זיך, אז אויך זי געהערט צו יענע שטיל־ליידענדע פרויען, כאָטש אונטער די

גאַנצע צייט, וואָס ער האָט זי באַאָבאַכטעט איז אַפילו קיין סימן דערפון ניט געווען צו מערקען אין איהר.

— אַ יונגע שעהן ווייבעל — איז אַ געדאַנק דורך זיין מח געלאָפען — אַלעס לעבט און לאַכט אין איהר, און דער מאַן, כאָטש גאַנץ סימפּאַטיש, קוקט דאָך אויס עטליכע יאָהר עלטער פון איהר, היינט זיין געלאַסענקייט און פּראַקטישקייט, איז פּונקט דער היפּוך פון זיין פרוי, און עס איז דאַרום אונמעגליך, אַז זי זאָל קענען זיין צופריעדען מיט איהם — האָט עס כסדר גענומען אַרבייטען אין זיין מח.

און פּרייז איז מיט יעדער מינוט אַלס זיכערער געוואָרען, אַז ווען ער זאָל איצט זיין מיט איהר אַליין אויג אויף אויג, וואָלט ער איהר צוגעטראָפען, וואָס עס געהט פאָר ביי איהר אין האַרצען; ער האָט דאַרום באַשלאָסען, ביי דער ערשטער געלעגענהייט צו באַריהרען אָט די וואונד און אַלעס וועט איהם ווערען קלאָר.

ווען דער עולם איז שפּעטער איבערגעגאַנגען צו אַ דיסקוסיע, וואו עס איז אויך באַריהרט געוואָרען דער פּונקט פון פאַמיליענלעבען האָט אויך ער, פּרייז, גענומען דאָס וואָרט. געוועהנליך האָט ביי די דעבאַטען, וועלכע זיינען ביז איצט געפיהרט געוואָרען ביי די שטיינס אין הויז, כמעט קיינער ניט געצויגען מיט זיין רעדען קיין באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט. ווייל מייסטענס האָט ניט גערעדט איינער, נאָר צוויי, דריי און אָפטמאָל אַלע צוזאַמען, וואו איינער דעם צווייטען האָט געזוכט איבערצושטייגען. גאַנץ אַנדערש איז עס געווען איצט, ווען פּרייז האָט גענומען דאָס וואָרט, שוין האָבענדיג אין פאָראויס אַ באַשטימטע מיינונג וועגען איהם, זיינען אַלע שטיל געבליבען און מיט אויפמערקזאַמקייט צו איהם זיך צוגעהערט, דאָס האָט איהם צוגעגעבען מוטה און ער האָט זיך דאַרום ווייט אַוועקגעלאָזען אין דעם ענין: „אונגליקליך פאַמיליענלעבען“ און שטאַרק גענומען די זייט פון דער פרוי, אַז זי איז אין די מייס-

מטע פאַלען די ליידענדע. ער האָט געשניטען פּראָזע נאָך פּראָזע, און מיט יעדער מינוט איז זיין טאָן געוואָרען שטאַרקער, ער אַליין באַגייסטערט, ער האָט פּשוט געשפּריצט מיט פייער.

מר. שטיין, וועלכער איז בשעת פּרייז האָט זיך אַזוי שטאַרק געהיצט, כלומרשט געזעסען, ווי זיין שטיינער איז גאַנץ רוהיג און זיך געדרעהט אַ סיגאַרעטעל, וועלכעס ער האָט אָבער דאָס מאָל גאָר ניט געקענט פאַרטיג דרעהען. האָט פון צייט צו צייט נערוועז אויפגעהויבען דעם קאָפּ אין אַ כלומרשט ערנסטען בליק געוואָרפען אויף דעם רעדנער, אַ בליק, וועלכער האָט אָבער ווי דייטליך געזאָגט:

— דו ביסט אַ גרויסער פּריץ!

מיסעס שטיין, וועלכע האָט אונטער די גאַנצע צייט בגנבה געפּאַרשט איהר מאַנס יעדע מינע, האָט זיך פּלוצים גענומען שטאַרק איינעסען מיט די אויגען אין דעם רעדנער און געזוכט צו מאַכען דעם איינדרוק, ווי זי פיהלט איהם אויפ'ן האַלז צו פאַלען און איהם יעדען אבר אויסצוקושען.

2.

— וואָס זאָגסטו וועגען דעם נייעם פריינד? — האָט זיך מיסעס שטיין געוויצעלט צו איהר מאַן, ווען דער עולם איז שוין געווען אַוועק.

— וואָס האָסטו צו זאָגען וועגען איהם? — האָט דער מאַן געענטפערט מיט אַ פראַגע, וואַרפענדיג דערביי אַ פּאַר־שענדען בליק אויף זיין פרוי.

— נאָך מיין מיינונג איז ער אַ גאַנץ אינטעליגענטער און אינטערעסאַנטער יונגערמאַן —

— און נאָך מיין מיינונג איז ער בלויז אַ פראַזיאָר און נאָך מעהר ווי דאָס — האָט מר. שטיין דאָס מאָל ניט געקענט אונטערדריקען זיין מיינונג.

— כ'ווייס ניט וואָרום? — האָט די פרוי געצויגען מיט די אַקסלען — דאַכט זיך, מען מערקט אָן איהם, אַז ער האָט אַ סך געלעזען און וואָס ער האָט גערעדט האָט זיך גאַנץ שעהן געלעגט אויפ'ן שכל.

— דאָס קען שוין זיין — האָט מר. שטיין געענטפערט און מעכאַניש גענומען שפּאַנען איבער'ן שטוב. ער האָט געוואָלט נעמען ערקלערען זיין פרוי, וואָרום ער האָט אַן אַנדער מיינונג פון יענעם און ווי ער באַגרייפט אַזאַ טיפּ ווי דעם נייעם פריינד: איז איהם אָבער איינגעפאַלען אַז זיין פרוי וועט עס אַננעמען, אַלס אַן אויסדרוק פון אייפערזוכט פון זיין זייט און אַזוי ווי ער איז געוועזען צו שטאָלץ דערפאַר, האָט ער ליעבער די ערקלעהרונג אונטערדריקט. ער האָט דאָרום ניט מעהר, ווי נאָך עטליכע מאָל ווי מעכאַניש ווידערהאָלט: דאָס קען זיין, דאָס קען זיין! —

מיסעס שטיין, באַמערקענדיג איהר מאַנס האַלטונג און באַגרייפענדיג וואָס אין איהם געהט פאָר, האָט זיך אין האַרצען ביי איהר עפּעס אַ צאַפּעל געטאָן און אַ גליקליכער איינפאַל האָט אַ בליץ געטאָן אין איהר מוח: זי וועט אויף אַ גאַנץ פאָרזיכטיגען אופן נעמען אַ שפּיעל טאָן מיט דעם נייעם פריינד. זי איז זיכער ביי זיך אַז דאָס מאָל וועט עס איהר מאַן, וועלכער איז תמיד געוועזען זעהר גלייכגילטיג צו אַזעלכע זאַכען, אַ שטאַרקען קיצעל טאָן. אַך, ווי זי וואָלט דאָס געוואָלט דערלעבען! זי נעמט זיך דערמאָנען די געשיכטע פון מיט דריי יאָהר צוריק, באַלד נאָך זייער חתונה. זי האָט זיך דעמאָלט בכיון גענומען פאַראינטערעסירען מיט בילמאַנען מעהר ווי מיט אַלע אַנדערע פון זייערע באַקאַנטע יונגע לייט, און זי האָט געזוכט צו מאַכען דעם איינדרוק, אַז זי איז צו איהם ניט גלייכגילטיג, כאָטש אין האַרצען האָט זי גאָר ניט געפיהלט צו איהם און זי איז דאָן גאָרניט מעהר אויסען געוועזען, ווי איהר האַרטען מאַן אַ רייץ צו טאָן. וואָרום זי האָט דאָס געוואָלט, אין דער

צייט, ווען דער מאָן האָט זי געליעבט און זי איהם אודאי, האָט זיך מיסעם שטיין קיינמאָל ניט געקענט ערקלערען: זי וויים נאר, אז דאָס איז דעמאָלט איהר איינציגער וואונש געווען, וועלכער איז מיט יעדען טאָג אלס שטארקער און טיפלישער אין איהר אויסגעוואקסען, האָט ער איהר מאָן, זיך גראד פארהאלטען קאלט און גלייכגילטיג צו דער גאנצער געשיכטע, ווי עס וואָלט איהם אפילו ניט אנהויבען צו אַרען — און דאָס האָט איהר געשניטען און וועה געטאָן ביז טיעף אין דער נשמה. און ווען זי דערמאָנט זיך וויפיעל שטילע יסורים זי האָט דעמאָלט דערפון איבערגעליטען און אויף וויפיעל איהר פרויען שטאָלץ האָט זיך דאן געפיהלט פארלעצט פון אָט דער קאלטער, גרויזאמער גלייכגילטיגקייט זיינער, גיט איהר גאנצער קערפער אזש א ציטער פאָר פארדרוס און שאַנדע. זי האָט איהם צייטענווייז געהאסט דערפאר, און אין הארצען געוואונשען נקמה, זי האָט איהם אָבער אויך צו דערזעלבער צייט און אויף וויפיעל זי דערמאָנט זיך איצט, איהם געליעבט ווי נאָך קיינמאָל בעפאָר דעם און נאָכדעם, געליעבט ביז צו וואהנזין, און דאָס פארדריסט איהר נאָך מעהר.

זי האָט דאן בילמאָנען אויפגעגעבען, פיהלענדיג, אז ער איז ניט דער, וועמען זי דארף אום איהר שטיל־שטאַרקען מאָן צו בויגען און קוועלען. און ביז וואָס־ווען, האָט זיך דערווייל אונטערגערוקט א קינד, וואָס האָט זי פאר א צייט לאנג געמאכט פאר א שקלאָו און זי פשוט אָפּגעריסען פון דעם גאנצען ארומיגען לעבען און שפעטער, ווען זי האָט שוין ווידער אנגעהויבען פרייער אָפּאָטעמען, האָט זיך אלס אזא געלעגענהייט ווי איצט קיינמאָל ניט געמאכט.

מיט א טיפלישער קראַפט האָט דארום איצט ווידער גענומען אויפשטייגען אין איהר דער פארלאנג, דעם דעמאָלט ניט ערפילטען וואונש איצט ערפילט צו זעהן. זי איז זיכער ביי זיך אז זי וועט עס דעם מאָל אויספיהרען. בעלמאַן איז ווייט ניט

געווען פריז. און מעג זיך איהר מאן פון פריז'ן דענקען וואס ער וויל, זי וועט דאך מיט פריזען קענען אויספיהרען דאס וואס זי האט מיט בילמאנען ניט געקאנט.

ווען מען וואלט ביי מיסעס שטיין פרעגען: — וואס האט איהר צו אייער מאן? — דאכט זיך ער ליעבט אייך, באהאנדעלט אייך מיט רעספעקט — זי וואלט זיכער צוגעגעבען, אז עס איז אמת, אבער וואס פאר א באטרעף האט דאס אלעס אין פארגלייך מיט דעם, וואס זי ווינשט אין שטילען אויסצופיהרען?! און דאס איז, איהם, אריין צו ציהען אין א נעץ פון אייפערזוכט און אזוי ארום צו ברעכען דעם שטאלץ פון זיין אייזערנעם כאראקטער, איהם צו ברענגען אזוי ווייט, אז ער זאל מוזען קומען צו איהר מיט א געבויגענעם קאפ, מיט א געבראכענעם מוט און זאגען צו איהר: — בעלא, איך גיב זיך אונטער. איך בין בארייט צו טאן פאר דיר אלעס וואס דו וועסט פארלאנגען פון מיר, אבי קוועל מיך ניט. אך, ווי אינערליך צופריעדען, און ווי שטאלץ זי וואלט דאן אויפהויבען דעם קאפ און קוקען אויף איהם מיט אזא מאדנער דורכבוירענדער גלייכגילטיגקייט, ווי זי וואלט זיך כלומרשט וואונדערען, ווי קומט ער גאר צו דענקען פון אזעלכעם — צוגיסט זיך א צופריעדענער נצחון געפיהל אין איהר הארצען.

— מאקס — ווענדעט זי זיך צו איהם גלאט אזוי זיך.

— מאקס, איך האב איינגעלאדען מר. פריז אונז אפט צו באזוכען.

— און אז ניט, וואלט מיך אויך ניט ארען — וויל דער מאן אויסדריקען, ווי וועניג ער האלט פון יענעם.

— כ'האב איהם אויך געבעטען, אמאל ארויפקומען אונטער די וואד, ד. ה. בייטאג, ווען ער וועט האבען צייט — מאכט זיך מיסעס שטיין כלא ידע, ווי זי וואלט פארהערט דעם מאנס באמערקונג.

— הער בעלא, — האט זיך מר. שטיין אפגעשטעלט און

זיך געווענדעט צו זיין פרוי. — דו קענסט מיך און דו ווייסט, אַז איך בין אַפּענהערציג און וואָס איך וויל דיר איצט זאָגען מיין איך גאַנץ עהרליך, בין גאָר ניט אויסען דערמיט: איך וואָלט דיך געראַטען מיט דעם מר. פּרייז ניט צו ווערען נאָהענט חבר. דו ווייסט עס בעלאַ, מיט אַן אַרענטליכען מענשען וואָלט מיך קיינמאָל ניט אַרען, אָבער דער מענש קומט מיר זעהר פאַרדעכטיגט פאָר. —

— דענקסטו אזוי?! — האָט מיסעס שטיין ווי דערשראָקען אויפגעהויבען די אויגען צו איהר מאַן.

— ניט איך דענק אזוי, נאָר איך בין כמעט ווי זיכער אין דעם.

מיסעס שטיין איז א ווײלע געבליבען שטעהן נאָכדענקליך, עפּעס ווי זי וואָלט זיך שטאַרק פארטראַכט וועגען דעם, וואָס דער מאַן האָט איהר געזאָגט, וועהרענד דאָס האַרץ אין איהר האָט צו דערזעלבער צייט אזש געטאַנצט פאַר פרייד.

3

נעכסטען זונטאג, ווען דער עולם איז זיך צוזאַמענגעקומען, האָט פּרייז נאַטירליך אויך ניט געפעהלט. ער האָט זיך שוין דעם מאָל געפיהלט דרייסטער, היימישער. ער האָט גערעדט, געלאַכט, געשטיפט, ווי יעדער איינער און שטאַרק געזוכט די געלעגענהייט וואָס נעהענטער צו זיין צו מיסעס שטיין. מיסעס שטיין האָט איהם אין אַנפאַנג כלומרשט אויסגעמיטען. נאָר שפּעטער, ווען דער עולם האָט זיך געזעצט צום סערווירטען טיש, האָט זי אזוי לאַנג געוואַרט, ביז עס איז פאַר איהר ניט געבליבען קיין פּלאַץ. זי האָט זיך דאַן אוועקגעשטעלט נעבען פּרייז׳ן און זיך כלומרשט געווענדעט צום גאַנצען עולם:

— ווער מאַכט פּלאַץ פאַר מיר צו זיצען? —

— דאָ! דאָ! מיסעס שטיין! — האָבען זיך באַלד געהערט

שטימען פון פאַרשידענע זייטען, צווישען וועלכע עס האָט נאַטירליך אויך פּרייז'ס שטימע ניט געפעהלט.

מיסעס שטיין האָט אַלעמען פריינדליך געדאַנקט און זיך דאַן אוועקגעזעצט נעבען פּרייז'ן; און אויסגעקוקט האָט עס גאַנץ נאַטירליך, וואָרום זי איז דאָך צו איהם אַם נאָהענטסטען געשטאַנען.

מען האָט גענומען טועם זיין, ווער אַן עפּעל, ווער אַן אַרענדזש און ווער עפּעס אַנדערש.

— האָט איהר געטראָפען אַ גוטען עפּעל? — האָט זיך מיסעס שטיין געווענדעט צו איהר שכן פּרייז.

— ניין, ער איז אַביסעל צו האַרטליך און צו זויער.

— טו, פאַרזוכט בעסער פון דעם אַראַנדזש — האָט זי אָפּגעבראָכען אַ טייל פון אַן אָפּגעשיילטען אַראַנדזש, וועלכע זי האָט אין האַנט געהאַלטען און עס אַריינגעשטופּט פּרייז'ן אין מויל. און געטאָן האָט זי דאָס, עפּעס ניט ווילענדיג, ניט האָבענדיג דערביי קיין שום זייטיגע מיינונג, — אַזוי וועניגסטענס האָט עס אויסגעקוקט.

אַזעלכע און עהנליכע האַנדלונגען זיינען פאָרגעקומען צווישען איהר און פּרייז'ן כמעט די גאַנצע צייט, וואָס דער עולם איז געזעסען ביים טיש. מר. שטיין איז געזעסען ניט ווייט פון זיין פרוי און אַלץ באַמערקט, אַפילו די פאַרשענדע בליקען, וואָס זיין פרוי האָט פון צייט צו צייט בגנבה אויף איהם געוואָרפען. אָבער אַלס פרייער מענש האָט ער דאָס געפונען פאַר גאַנץ נאַטירליך אין געזעלשאַפטליכער אונטערהאַלטונג און ער האָט דאַרום דער גאַנצער זאַך קיין אויפמערקזאַמקייט ניט געשאַנקען. פאַרטיג געוואָרען ביים טיש, האָט איינער פון דער קאַמפּאַני געמאַכט אַ פאָרשלאַג צו שפּיעלען אַ „גיים“, און דער גאַנצער עולם איז באַלד געווען איינשטימיג. מען האָט אויסגענוצט דעם גאַנצען עולם אַרום שטוב און יעדער איינער האָט געדאַרפט געהן פון איינעם צום צווייטען און דורך ווערטער

אדער אויף אן אנדער אופן אויסדריקען, וואס ער האלט פון יענעם.

ווען די רייהע איז געקומען צו מיסעס שטיין, האט זי זיך פארהאלטען עפעס מאדנע אונרוהיג. דא האט זי זיך הויך צולאכט, דא איז זי שטארק ערנסט געווארען און איהר פנים האט אנגענומען אלע מאל אן אנדער קאליר. ווען זי איז צוגעקומען צו פרייז’ן האט זי זיך שטארק און נערוועז צולאכט, הויך אויפ’ן קול זיך צולאכט, אזש ביז טרערען און דאן איהם פלוצים א כאפ געטאן ארום האלז און איהם גענומען קושען, נאגען און בייסען, עפעס אזוי ווי זי וואלט זיך געפונען אין א צושטאנד פון משוגעת. דער עולם איז שטארק דערשראקען געווארען און געבליבען שטעהן ווי געלעהמט, ניט באגרייפענדיג וואס אייגענטליך עס האט פאסירט מיט איהר. דאס האט אזוי אנגעהאלטען עטליכע סעקונדען. דאן איז זי פלוצלונג א דערשראקענע פון פרייז’ן אפגעשפרונגען און מיט ביידע הענט זיך פאר’ן פנים געכאפט און גענומען קוקען ארום זיך, עפעס ווי זי וואלט פון א שווערען חלום אויפגעוואכט. און באלד, איידער דער עולם האט נאך צייט געהאט צו קומען צו זיך און צו פרעגען, וואס עס איז פארגעקומען, איז זי שוין ווייטער געגאנגען פון איינעם צו צווייטען, גערעדט און געלאכט גאר אויף איהר אלטען שטייגער, ווי גאר ניט וואלט פארגעקומען.

ביי מר. שטיין האט זיך פשוט דער קאפ גענומען דרעהען, ניט קענענדיג איבערדענקען וואס אייגענטליך עס האט געקענט זיין די אורזאך פון דיעזעם מאדנעם פארפאל. ער האט זיך איצט זעהר ניט גוט געפיהלט צווישען עולם און ער האט קוים דערלעבט ביז דער עולם איז זיך צוגאנגען.

— בעלא, וואס אייגענטליך האט פריהער מיט דיר פאסירט? — האט זיך שטיין געווענדעט צו זיין פרוי, ווען זיי זיינען געבליבען אליין.

זי האט א ווײלע געשוויגען, ווי זי וואלט געווען עפעס נאכ־

געדענקט און דאַן ווידער ווי זי וואָלט זיך אַן עפּעס דערמאָנט האָט זי געענטפערט:

— גלויב מיר מאַקס, איך ווייס אַליין ניט: איך האָב פּשוט ניט געוואוסט וואָס איך טו: עס איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס מיר פּאַסירט אַזעלכעס.

— און וואָרום עפּעס גראָד מיט איהם? — האָט שטיין גענומען פאַרשען ביי זיין פרוי. זי האָט אויף איהם אַ פּיעלבאַדייטענדען בליק געוואָרפען און געשוויגען.

מר. שטיין האָט זיך געפיהלט אַביסעל געטראָפען, וואָרים חושד זיין זיין פרוי אין אַ זאַך אין וואָס ער איז ניט זיכער האָט ער דאָך ניט געוואָלט.

— גלויב מיר, בעלאַ — האָט ער אָנגענומען אַן אַנדער טאָן — איך מיין דיך ניט חושד צו זיין אין וואָס עס איז. איך וויל גלויבען, אַז עס איז נאָר געווען אַ צופאַל און איך האָב צוטרוי צו דיר וואָס דו זאָגסט מיר.

און כאָטש ער איז שוין כמעט געווען אייניג מיט זיך, אַז עס איז נאָר געווען אַ בלויזער צופאַל, אַז זי איז אין דערין פּשוט ניט שולדיג געווען, האָט ער דאָך כמעט יעדען אָבענט גערעדט וועגען דעם, גערעדט פיעל, האַרציג און איינדרינגענד, עפּעס ווי ער וואָלט זי וועלען שיצען פאַר ווייטערע אַזעלכע צופאַלען. אָבער דאָס איז עס גראָד געווען, וואָס מיסעס שטיין האָט געוואָלט, נאָך וואָס זי האָט אַזוי לאַנג און אַזוי שטאַרק געגאַרט און געשטרעבט.

— ענדליך פּיקט עס איהם אין מוח און עס לאָזט איהם ניט רוהען — איז אַ גליקליכער געדאַנק דורך איהר מוח געלאָפען. מיט אַ שטילען נצחון־געפיהל, מיט אַ זיס־אינערליכער צופרידענהייט איז זי יעדעס מאָל געזעסען און געקוקט אויף איהם בשעת ער פּלעגט מיט אַזוי פיעל האַרץ רעדען דערפון. אָבער דאָס האָט זי נאָך ווייט ניט צופרידענגעשטעלט. עפּעס האָט זיך איהר געוואָלט זעהן דעם מאַן, וועלכער האָט זיך

תמיד אַזוי גרויזאַם, גלייכגילטיג פאַרהאַלטען צו אַט אַזעלכע זאַכען, ליידען ביז ער זאָל פּשוט צוזאַמענברעכען.

— מאַקס — פּלעגט זי זיך דאָרום פון צייט צו צייט צו איהם ווענדען — עס איז אַ גליק כ'לעבען, וואָס דאָס האָט גראָד פּאַסירט, ווען מיר זיינען אַלע געווען צוזאַמען; עס האָט דאָך אויך געקענט פּאַסירען, ווען איך וואָלט געווען מיט איהם אַליין: איך האָב איהם דאָך געבעטען אַרויפצוקומען אונטער די וואָך, און ווען ער האָט צייט אויך ביי טאָג און שטעל דיר פאָר, מאַקס, איך בין דאָן מיט איהם אַליין און אויב ער זאָל זיין אַזאַ ווי דו דענקסט פון איהם, און איך וואָלט דאָך אין אַזאַ מאָמענט פּשוט פאַר גאָר ניט געקענט זיין פאַראַנטוואָרטליך — האָט מיכעס שטיין געענדיגט מיט אַ רחמנות־פּנים באַגלייט מיט אַ טיפען זיפץ און דערביי באַאָבאַכטעט איהר מאַנ'ס יעדע מינע.

מר. שטיין, ניט האָבענדיג דעם מינדעסטען חשד, וואָס זיין פרוי איז אויסען, האָט ניט ווילענדיג גענומען פיהלען אַ טיפע פאַראַכטונג צו דעם נייעם פריינד, כאָטש יענער האָט איהם ביז איצט נאָך דערווייל ניט געגעבען די מינדעסטע געלעגנהייט דערצו, און עפּעס אַ טיפען רחמנות צו זיין פרוי, כאָטש פאַרוואָס זי זאָל ניט קענען זיין פאַראַנטוואָרטליך פאַר זיך האָט ער אַליין ניט געקענט באַגרייפען.

— דו דאַרפסט איהם איינפאַך ערקלערען, אַדער איהם וועניגסטענס געבען צו פיהלען, אַז דו פאַרלאַנגסט ניט זיינע פּריוואַט־באַזוכען — האָט מר. שטיין זיך געווענדעט צו זיין פרוי — און אויב דו פיהלסט זיך ניט גענוג פעהיג דערצו און ווען דו ווילסט וועל איך עס טאָן.

— פאַר דיר פּאַסט עס ניט, מאַקס, נאָר —

— נאָר?

— נאָר... ערשטענס קומט ער דאָך נאָך ניט, און דאָן האָב

איך דאַרף צייט אָפּצוואַרטען און זעהן ווי אַזוי ער וועט זיך אויפפיהרען —

— איך וואָלט עס דיר דורכאויס ניט געראַטען, בעלאַ, דו ווייסט קיינמאָל ניט אויף וואָס אַזאַ פאַרשווין איז פעהיג —

און וואָס ערנסטער מר. שטיין האָט זיך גענומען פאַראינטערעסירען מיט דער אַנגעלעגענהייט, אַלץ צופרידענער און שטאָלצער האָט זיך געפיהלט זיין פרוי, אַלץ מעהר און מעהר האָט זי זיך געזעטיגט מיט דעם זיסען נצחון־געפיהל, צו זעהן ווי איהר מאַן, יועלכען זי האָט קיינמאָל ניט געקענט ברייננגען דערצו, אַז עס זאָל איהם אַרען אַזעלכע זאַכען, וואָס ס'האָט אַזוי שטאַרק באַליידיגט איהר פרויען־שטאָלץ, נעהט עס איהם איצט פּשוט אין לעבען. זי האָט ענדליך אויסגעפיהרט דאָס, נאָר וואָס זי האָט אַזוי לאַנג געשטרעבט, צוליעב וואָס זי האָט מיט אַזוי פיעל ריזיקירט.

אָבער דאָ האָט זיך איהר פּלוצלונג גענומען אויסדוכטען אַז איהר מאַן איז גאָר ניט מעהר דאָס, פאַר וואָס זי האָט איהם תמיד געהאַלטען, איהם געליעבט און געאַכטעט. ער האָט פּלוצים גענומען פאַרלירען פאַר איהר דעם ווערטה, און וואָס אַ טאָג מעהר, וועהרענד ער האָט איהר אַזוי שטאַרק געוואָלט שיצען געגען פּרייז'ן, איהם שילדערענדיג פאַר איהר מיט זעהר ניט קיין שעהנע פאַרבען, האָט איהר איצט רק עפּעס ווי דורך אַ געהיימע קראַפט גענומען ציהען צו איהם, עס האָט זיך איהר גענומען אויסדוכטען אַלץ מעהר און מעהר, אַז עס ליעגט אין איהם, אין פּרייז'ן, עפּעס אַזעלכעס, וואָס זי האָט זיך אַליין ניט געקענט ערקלערען, אַזעלכעס וואָס זי האָט ביז איצט גאָר ניט באַמערקט. עס איז אַזוי ווייט געקומען, אַז זי האָט עפּענטליך און אַהן שום הינטער־קונצען גענומען זיך פאַראינטערעסירען און פאַרברענגען מיט פּרייז'ן און זיך גאָר ניט מעהר גערעכענט מיט איהר מאַן. און ווען ער האָט זי איין מאָל געפרעגט וועגען דעם, האָט זי איהם קורץ און זיכער געענטפערט:

„כ׳וויים אַליין וואָס איך טו, איך וויל ניט דו זאָלסט דיך מישען אין מיינע אַנגעלעגענהייטען און אַזוי אַרום מיך באַשרענקען אין מיין פֿערזענליכער פֿרייהייט!“

ער איז פֿון דיעזען קורצען ענטפֿער געבליבען שטעהן ווי פֿון אַ שווערען דונער געטראָפֿען און זי לאַנג און שווייגענד אָנגעקוקט. ערשט איצט איז עס איהם קלאָר געוואָרען, אַז זי האָט נאָר געשפּיעלט אַ טייוולישע ראָלע מיט איהם אונטער די גאַנצע צייט, וואָס ער האָט איהר געגלויבט און געהאַט צוטרוי צו איהר עהרליכקייט און אָפֿענהערציגקייט. אויף אַזאַ ביטערער אַנטוישונג האָט ער זיך גאָר ניט געריכט. און וואָרום האָט זי דאָס געטאָן? זי קען איהם דאָך און זי האָט דאָך געקענט זיכער זיין, אַז צו יעדער צייט, ווען זי וואָלט נאָר געווען אָפֿענהערציג, וואָלט ער איהר ניט געשטערט אין איהר מיינונג צו פּרייז׳ן, ווי שלעכט ער זאָל ניט דענקען פֿון איהם: ניין, ער וואָלט זאָגאָר מיט איהר ניט איבערגערעדט וועגען דעם, ווען דאָס וואָלט געווען איהר ווילען. וואָרום אַלזאָ האָט זי געשפּיעלט דיעזע פֿאַלשע ראָלע, וואָרום?... האָט עס אין זיין מוח גענומען ברענען, ניט קענענדיג באַגרייפֿען די גאַנצע פֿאַר איהם אַזוי אונקלאָרע געשעהעניש, און זיין גאַנצער קערפּער האָט אַזש אַ ציטער געטאָן פֿאַר כעס און אויפֿרעגונג.

— טפֿוי! — האָט ער ניט ווילענדיג אַ שפּיי געטאָן און גענומען האַסטיג שפּאַנען איבער׳ן צימער. אַ טיעפֿע פֿאַראַכטונג צו איהר, זיין פֿרוי אָדער געוועזענע פֿריינדין, האָט אָנגעפֿיהלט זיין גאַנצע נשמה. — מען דאַרף לויפֿען ווי פֿון אַ פֿייער — האָט ער ביי זיך געטראַכט און אַלערליי געדאַנקען פֿון פּלענער האָבען זיך גענומען וועבען און דרעהען אין זיין מוח.

אָבער דאָ האָט פּלוצלונג אין זיין זכרון אַ בליץ געטאָן די עראינערונג פֿון זיין ליעבען, איינציגען און אונשולדיגען קינד, וועלכעס איז גראָד געזעסען אין אַ ווינקעל פֿון שטוב און איז געווען ערנסט באַשעפֿטיגט מיט עפּעס אַ קינדערשער שפּי־

לערײ. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, אַ כאַפּ געטאָן דאָס קינד אין זיינע אָרעמס, איהם אַ קוש געטאָן אין שטערן און אַ ווייד־פּאַטערליכער רחמנות־געפיהל צו דעם קינד האָט אַ ציטער געטאָן דורך זיין גאַנצען לייב.

פאַר די פיעלע פריינדע און באַקאַנטע, וועלכע האָבען ווייטער ווי געוועהנליך באַזוכט זייער הויז האָט שטיין, ווי ווייט מעגליך געזוכט צו מאַכען דעם איינדרוק ווי ס'וואָלט גאָר ניט געשעהען, און זיי האָבען קיין אהנונג ניט געהאט פון די גרויסע ענדערונג אין דעם צוזאַמענלעבען פון די שטיינס. אינווייניג אָבער, טיעף אין זיין הארצען און אין זיין נשמה האָט זיין פרוי מיט יעדען טאָג אַלץ מעהר און מעהר אויפגעהערט צו עקזעסטירען פאַר איהם. ער האָט זיך פארהאַלטען צו איהר קאַלט, גלייכגילטיג און זי איגנאָרירט מיט דער גאַנצער קראַפט פון זיין אייזערנעם כאַראַקטער. ער פלעגט מיט איהר זעלטען ווען אַ וואָרט אויסרעדען. אחוץ דאָס נויטיגסטע אַהן וואָס ער האָט ניט געקענט אויסקומען. די פרייע שטונדען, וועלכע זיינען איהם פאַרבליבען נאָך דעם טאָג ארבייט, פלעגט ער מייסטענס פאַרברענגען זיך שפּילענדיג מיט'ן קינד.

פריהער וואָלט זי אַזאַ האַלטונג פון איהר מאַן פּשוט ווילד געמאַכט. איצט אָבער האָט עס איהר אפילו ניט אָנגעהויבען אַרען. אַלע איהרע חושים זיינען שוין איצט געווען פאַרנומען מיט פרייז'ן. זי איז וואָס ווייטער אַלץ מעהר מיט איהם געוואָרען נאָהענטער און אינטימער. און פרייז פון זיין זייט האָט שוין געפונען צייט גענוג עטליכע מאָל אין וואָך אין מיטען טאָג זי צו באַזוכען. ער פלעגט נאַטירליך נאָר קומען אין די נאָכמיטאָג שטונדען. דאָס קינד שלאָפט דעמאָלט אָדער שפּיעלט זיך אין הויף. מיסעס שטיין געפינט זיך אַליין אין שטוב, זאָט נאָכ'ן דינער. דער עול פון דער שטוביגער ארבייט, וועלכע זי האָט שוין אָפּגעטאָן, איז אַראָב, אין שטוב איז עפּעס אַלץ אַזוי שטיל און רוהיג, און אין הארצען וואַקסען אַלערליי פאַרלאַנגען. אז זי

איז שוין א פרוי עטליכע יאָהר פארהייראט און א מוטער פון א קינד האָט איהר דאָן עפּעס אויסגעקוקט ווי א נאַרישער חלום. פול מיט ציטערדיגע פארלאנגען פלעגט זי זיצען און ווארטען אויף איהם, ווי א יונג מיידעל אויף איהר געליעבטען, און עס האָט זיך איהר אויסגעדוכט אז זי איז ווידער יונג, צוריק א מיידעל, און דער קאָפּ האָט זיך אזש ביי איהר גענומען דרעהען פון אָט דעם גליקליכען געדאנק.

אז ער איז דאָן געקומען האָט זי זיך מיט איהם אוועקגעזעצט אויף דעם פּלושענעם סאָפאָ אין דעם האלב־דונקעלען פראָנט רום און זיך געלאָזען גלעטען און צערטלען פון איהם און זי האָט זיך אָפּטמאָל דערביי אזוי פארלאָרען, אז זי האָט פּשוט ניט געוואוסט, וואָס עס טוט זיך מיט איהר. זי האָט דאָן אויסגעקוקט עפּעס אזוי נאַריש, קאָמיש, אז אפילו אזא ווי פּרייז, וויסענדיג אז זי איז ניט קיין מיידעל, האָט גענומען שפּירען דאָס געפיהל ווי פון א „מאָמע“ פון וועלכער עס שמעקט מיט וואשען, קאָכען און אומגעהן מיט קינדער און ער האָט זיך פארשעמט פאר זיך אליין. אָבער לאנג האָט דאָס געפיהל ביי איהם ניט אָנגעהאלטען, באלד האָט איהם גענומען רייצען אין איהר די פרוי, די קרעפטיגע פרישקייט פון איהר שעהן אנטוויקעלטען קערפּער, וואָס האָט איהם מיט יעדעס מינוט אלץ מעהר באטויבט און ווילד געמאכט.

און אזוי זיצענדיג מיט איהר איינמאָל נאָכמיטאג, האָט ער זי פּלוצים א ריס געטאָן אין זיין שוים, זי פּעסט איינגעקלאמערט אין זיינע אָרעמס און איהר גענומען קושען, נאָגען און דריקען צו זיך מיט אזא קראַפט און פייער, אז זי איז ווי פאר׳שכור׳ט אין זיינע אָרעמס ליגען געבליבען, מיט פארגלאָצטע אויגען און איז מיט יעדער מינוט אלץ מעהר באטויבט און וועהרלאָז געוואָרען. — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

די זון איז דרויסען האָט זיך שוין גענומען זעצען. אויפ׳ן

שוועל פאר'ן הויז זיינען געזעסען עטליכע אונשולדיגע קינדער מיט די קעפּלעך פאררייסען אין דער הויך און מיט אינטערעס נאָכגעקוקט א פויגעלע, וועלכעס האָט זיך אין פרייען לופטען געשוועבט.

אין שטוב האָט זיך א מורא'דיגע שטילקייט צוגאָסען, אויף די ווענט האָבען זיך גענומען אויסברייטען דונקעלע שאָטענס, וועלכע האָבען זיך מיט דער מורא'דיגער שטילקייט אויסגעמישט און אלץ צוזאמען, האָט זיך אויסגעדוכט, נעמט אין זיך אריין א טיפען, שטילען סוד, וואָס איז שוין פיליכט אזוי אלט ווי דאָס לעבען אליין...

מיט איהר אין „על“

(סקיצע).

איך בין אויך היינט געקומען צו דער באשטימטער צייט צום על. נאָר, ווען איך האָב גענומען אַ בילעט און אריין אין סטיישאָן, האָט מיר אַקלאַפּ געטאָן אין הארצען. זי איז ניט געווען. איך האָב זיך ארומגעקוקט אין אַלע זייטען, אָבער—זי איז ניט געווען. עס האָט מיר עפּעס אַזוי וועה און באַנג געטאָן.

כ'בין שוין צוויי מאָל מיט איהר צוזאַמען געפאָהרען, און כאָטש איך האָב זי נאָר קוים געזעהען אָדער געקענט אָנקוקען פון ווייטען, האָב איך זי דאָך אינסטינקטיוו ליעב געקראָגען.

זאָל זי זיין געפאָהרען מיט אַ „על“ פריהער? — איז מיר געוואָרען שווער אויפ'ן הארצען ביי דעם געדאַנק. אָבער, איך האָב בעשלאָסען נאָך צו וואַרטען, — מעגליך, אַז זי וועט נאָך קומען. עס איז ווידער אָנגעקומען אַ „על“, איך האָב בעשלאָסען צו פאָהרען, כאָטש עס איז מיר עפּעס אַזאַ שאָד געווען. דער קאָנדוקטאָר מאַכט אויף די טירלעך: מענשען געהען ארויס, אַנדערע געהען אריין, די גלעקלעך פון „על“ קלינגען שוין ווידער. דער „על“ הויבט אָן געהן און איך כאַפּ זיך, אַז איך בין געבליבען אויפ'ן סטיישאָן. איך אָטעם לייכט אָפּ. איך נעהם אָנשטרענגען מיין בליק צום אריינגאַנג צום סטיישאָן. עס קומען מענשען, איינער נאָכ'ן אַנדערען, עפּעס ווי געשטאַלטען, ווי שאָטענס, אָבער, — אָט איז זי! — האָב איך שיער ניט הויך אויסגערופען, און מיין הארץ האָט גענומען שלאָגען פון פרייד. איך האָב זי איצט דערזעהען אין איהר גאַנצער פיגור: — אזוי שעהן, גראַציעז און אַזוי איינפאַך.

דערווייל איז ווידער אָנגעקומען אַ „על“. זי איז אריין

און איך גלייך נאָך איהר, און צום גליק האָב איך געהאַט אַ סיט פּונקט אַנטקעגען איהר.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט גלייך, מיט דעם קאָפּ אַביסעל אויף אַ הינטער, דורך וואָס איהר שעהן געטאַקטער האַלז האָט זיך אַנגעזעהען אין זיין גאַנצער פולקייט און שעהנקייט. איך האָב זיך ניט געקענט איינהאַלטען און מיט'ן גאַנצען אָטעם אַ קוק געטאָן אויף איהר און געפיהלט, אַז זי איז אַזוי שעהן און באַ'חנ'ט, אַז טרעהרען האָבען זיך מיר שיער ניט געשטעלט אין די אויגען.

איך האָב זיך אַ קעהר געטאָן און מיר געמאַכט בעקוועם אין מיין זיץ. עס איז מיר געקומען אויפ'ן געדאַנק, אַז אפשר פאָהר איך שוין היינט דאָס לעצטע מאָל מיט איהר צוזאַמען, דען, ווער ווייס, ווער זי איז, וואו זי וואוינט און די עטליכע טעג, וואָס זי פאָהרט אַזוי אין אַ באַשטימטער צייט מיט'ן „על“ איז נאָר מסתמא צוליעב אַן אורזאַך, ווייל נאָך איהרע קליידער און נאָך איהר האַלטונג געהערט זי געוויס צום פּאַרמעגליכען קלאַס.

דערנאָך האָב איך מיך דערמאָנט אַז מיין איינזאַמען לעבען, אַז מיין איינזאַם באָרדער־צימער, וואו איך לאַנווייליג מיך יעדען אָבענד עטליכע שעה'ן מיט די פיער וועגד אַליין, ביז איך געה שלאָפען. איך האָב ווידער אויסגעדרעהט דעם קאָפּ אין דער זייט, וואו זי איז געזעסען. איך האָב געקראָגען דעם וואונש זיך מיט איהר זאַט אָנצוקוקען, מיט יעדען אבר איהרען און מיט יעדען באַוועג פון איהר, זאַט אָנקוקען און ניט מעהר, און איך האָב געפיהלט ווי יעדער אבר און יעדער באַוועג פון איהר רייצט אַזוי ליעב, אַזוי ווייך און אַזוי אַנגענעהם, אַז איך האָב געשפּירט ווי דאָס האַרץ צוגעהט אין מיר.

אַבער אַזוי ווי זי האָט גראָד געקוקט אין מיין זייט, האָב איך אַראָפּגעלאָזען די אויגען און מיין בליק איז געפאַלען אויף איהר פוס, וואָס איז נאָר געווען צוגעדעקט מיט אַ שוואַרצען,

זיידענעם דורכזיכטיגען זאַק און איז געווען פריי באַלד ביז צו די קניע און וואָס איז געווען פּונקט אַזוי באַ׳חנ׳ט און רייצענד, ווי אַלע אַנדערע טיילען פון איהר קערפּער. האָט זי זיך אַ כאַפּ געטאָן און אַ קוק געטאָן אַראָפּצו צי האָט זיך ניט ביי איהר אַ זאַק אַפּגעלאָזען, אָדער אַ שוך אויפגעמאַכט, דאַן אַ קוק געטאָן אויף מיר און דערנאָך טיעפער אַראָפּגעלאָזען דאָס קלייד כמעט איבער די שיך. האָב איך דערנאָך ווידער גאַנץ אונשולדיג און מיט פאַרגעניגען גענומען קוקען אויף איהרע ווייסע און באַ׳טעם׳טע הענט, וועלכע זי האָט גאַנץ געמיטליך אוועקגעלייגט אויף איהר שויס און וועמענס פינגער עס זיינען געווען באַזעצט מיט עטליכע טייערע רינגען. אָבער דאָ האָט זי זיך ווידער צושראָקען אַ כאַפּ געטאָן, מיר צוגעוואָרפען אַ מאָדנעם, פערדעכטיגען בליק און אַ כאַפּ געטאָן די הענט צו זיך אַזוי, אַז די פינגער מיט די רינגען זאָלען זיך ניט זעהן.

עס איז מיר דערפון געוואָרען אַזוי שווער אויפ׳ן האַרצען. ליעב, ווייך און בעטענדיג האָב איך אויפגעהויבען מיין בליק צו איהר, ווי איך וואָלט איהר דערמיט וועלען זאָגען, אַז איך בין ווייט פון דעם וואָס זי דענקט פון מיר און עס איז גאָר ניט מעהר, ווי נאָר איך האָב ליעב צו קוקען אויף די פאָרמען און ליניען פון איהר שעהנעם קערפּער, און ווען איך וואָלט זיך ניט געשעמט, וואָלט איך איהר דאָס ערקלעהרט און זי געבעטען, אַז זי זאָל מיר דאָס ערלויבען, מיר שענקען אַ נדבה, ווייל מעהר ווי זיך זאַט אַנקוקען אויף איהר וויל איך ניט. און ווי עס האָט מיר געשיינט, האָט מיין בליק אויף איהר געווירקט און זי באַרוהיגט, ווייל אויף וויפיעל מיין מוט האָט מיר ערלויבט, האָב איך געזעטיגט מיין בליק מיט די פאָרמען פון איהר שעהנעם פּנים, ווייסען, פּולען און רונדען האַלז און פון איהר גאַנצען קערפּער. און ווען זי האָט פּלוצלונג אַ געגעץ געטאָן און אַ הויב געטאָן די האַנט זיך צו פאַרשטעלען דאָס מויל, וואו די גליעדער אַרום, וואו זי האָט די האַנט באַוואויגען האָבען זיך אַזוי עלאַס־

טיש און רייצענד אָפּגעצייכענט דורך די זיידענע קליידער, וואָס זי האָט געטראָגען, האָב איך געפיהלט ווי עס פאַרכאַפּט מיר דער אָטעם און עפּעס אַזאַ זיסע וואַרעמקייט גיט אַ יאָג דורך מיינע בלוטען. איך האָב ניט געוואוסט צו וועל איך זי נאָך אַמאָל דאָ טרעפען אויפ׳ן „על“, און איך האָב דאַרום געוואונשען, אַז הלואי, וואָלט זיך פאַר דער קורצער צייט וואָס מיר פאָהרען דאָ צוזאַמען אין „על“, זיך געמאַכט אַזאַ צופאַל פון וואָס זי זאָל זיך קענען איבערצייגען, אַז איך האָב קיין שלעכטע כונה ניט געהאַט, נאָר איינציג און אַליין איז עס געוועזען מיין אונשולדיגער פאַרגעניגען צו קוקען אויף איהר, זיך זאַט צוקוקען, וואָס וועט געוויס פאַר מיר בלייבען אַ זיסער, הייליגער אַנדענקען אויף מיין גאַנצען לעבען.

עס איז מיר געקומען אופי׳ן געדאַנק, וויפיעל סטיישאָנס איך האָב נאָך צו פאָהרען און געוואָלט טרעפען ווי ווייט זי האָט צו פאָהרען. דערוויייל האָט דער קאָנדוקטאָר עפּעס אויסגערופען אַ סטיישאָן און זי האָט זיך אויפגעשטעלט און זיך געלאָזען געהן צום אַרויסגאַנג. עס האָט מיר ווי־עדער אַ קלאַפּ געטהאָן אין הארצען און עס איז מיך באַפאַלען אַזאַ שווער און באַנג געפיהל. אין מיין געדאַנק איז אַדורכגעלאָפען וויפיעל סטיישאָנס איך האָב נאָך צו פאָהרען, פיער צי פינף, און איך האָב אפילו ניט געשפּירט, ווי אויך איך האָב זיך אויפגעשטעלט און בשעת זי איז אַרויס, בין איך אַרויס נאָך איהר, ניט וויסענדיג און ניט פיהלענדיג צוליעב וואָס און צוליעב ווען. איך האָב נאָר באַמערקט ווי זי האָט זיך אומגעקוקט אויף מיר ווי־עדער, דאַכט זיך, צוגעוואָרפען אַ פאַרדעכטיגען און צושראָקענעם בליק און גענומען שנעלער אַראָפּגעהן די טרעפּ פון סטיישאָן.

ווען זי איז אַראָפּגעקומען אין גאַס איז זי צוגעגאַנגען צום פּאָליסמאַן, וואָס איז געשטאַנען אין ראָג און צו איהם עפּעס גערעדט, וואָס מיר האָט זיך אויסגעדוכט, אַז זי פרעגט זיך

וואו צו געהן און איך בין געוואָרען נייגעריג און זיך געוואָלט אָפּשטעלען אויפ'ן אנדערען זייט וואַרטען. אָבער באַלד האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז איך הער דעם פּאָליסמאַן'ס קול: — שטעה, וואַרט!

איך האָב זיך אומגעקוקט, ניט פאַרשטאַנען באַלד וואָס דאָ קומט פאָר, נאָר זעהענדיג ווי דער פּאָליסמאַן און די פרוי הינטער איהם געהען טאַקע צו צו מיר, האָב איך עפּעס אָנגעהויבען באַגרייפען, פון וואָס דער קאָפּ האָט זיך מיר צומישט און עס האָט מיר גענומען שווינדלען פאַר די אויגען. איך האָב נאָר געזעהען ווי ער פאַרשרייבט איהר נאָמען און אַדרעס און פאַרנייגט זיך פאַר איהר און דערנאָך ווי זי וואַרפט מיר צו אַ שטאַרק פאַרעכטליכען בליק און איז אַוועק אין אַ זייטיגער גאַס.

— איך אַרעסטיר דיך — האָט דער פּאָליסמאַן זיך דאָן געווענדעט צו מיר און מיט מיר צוגעגאַנגען צו דער פּאַטרולבאָקס און טעלעפאָנירט נאָכ'ן וואַגען.

דערווייל האָבען זיך אויפגעקליבען אַ הייפעל מענשען, גענומען קוקען אויף מיר; איך בין געשטאַנען די אויגען צו דער ערד אַראָפּגעלאָזען און געשפּירט ווי דאָס גאַנצע בלוט האָט זיך אין מיר אָפּגעשטעלט און עפּעס אַזאַ שווערקייט האָט מיך גענאַגט און געדריקט ביים האַרצען, אַז איך האָב זיך שיער ניט צואווייגט אויפ'ן קול.

צושטערט דעם סאַפּער.

(סקיצע).

דער זייגער האָט געוויזען אויף האַלב נאָך פיער, ווען מאַלי, אָדער מיסעס פיליפּ. איז פערטיג געוואָרען מיט די לעצטע פּלאַר וואַשען.

— אה! — האָט זי טיעף אָפּגעאָטעמט, זיך אַראָפּלאָזענדיג אויף אַ טשער און מיעד פארווארפענדיג די הענט איבער די קניען.

עס איז נאָך אַ גאַנצע שטונדע צייט, ביז דער מאַן וועט קומען פון דער אַרבייט צו סאַפּער, — זי וועט זיך דערווייל איינוואַשען, אַנטאָן, און דאַן איהם אַקעגען געהן — לויפט אַ געדאַנק דורך איהר מח.

זי דערמאַנט זיך, ווי זי איז געסטערן געווען אויפגערעגט, געשאָלטען זיך, די קינדער; דער סאַפּער איז פארשטערט געוואָרען, זי האָט שוין דעם גאַנצען אָבענט מיט איהם ניט גערעדט. אַ פאר'ברוגז'טע איז זי שלאָפען געגאַנגען, און ער איז היינט פריה אַוועק אויף אַ גאַנצען טאָג ארבייט אויף בלויז ברויט מיט פּוטער. אַ רחמנות, אַ טיעפער מיטגעפיהל צו איהם, צו איהר הערריʼז, נעהמט זי אַרום.

— וואָס איז ער נעבעך שולדיג? — ער ארבייט דאָך שווער און ביטער דעם גאַנצען טאָג, און ווען ער קומט אין אָבענט אַ מיעדער אום זיך אָפּצורוהען נעבען זיין פאַמיליע, אַ הונגעריגער אום צו עסען סאַפּער, ווערט דאָס איהם פארשטערט און מייסטענס צוליעב מיר — לויפט אַ געדאַנק וויעדער דורך איהר מח. אָבער וואָס בין איך שולדיג?

וואַשען אַזוי פיעל וועש, לויפען צום בוטשער, און אין גראָסערי איינקויפען און צו צו גרייטען פאַר סאַפּער. טאָן נאָך

אנדערע ארבייט אין הויז און דערצו באדערען די קינדער, זאלען לעבען, אז מען קען זיך אפטמאל קיין עצה ניט געבען, אז איך קום פשוט פון געדולד ארויס. נו, וואס קען איך זיך העלפען? — אבער היינט נעהמט זי זיך דערפאר פאר, צו זיין פריינדליך צו איהם, צו הערדי'ן, ווען ער וועט אהיים קומען, זאל זיין, וואס עס וויל, זי וועט זיך פון גאר ניט מאכען וויסענדיג. און זאל ער, ווען ער קומט אהיים צו זיין פרוי און קינדער, האבען די עטליכע אנגענעהמע שטונדען, ער איז דאך אזא גוטער. — אזוי האט זי, מאלי, מיט זיך איינינגע מאל געטענה'ט, דערביי נאך א ראם געטאן אין שטוב. געלאפען ברענגען פאר די קינדער צוויי פרישע פארמער עגס, נאך עפעס צוגעגרייט צו זייער סאפער און ביז זי האט גערופען די קינדער צו געהן דעם פאפא אנטקעגען, איז ער דערווייל אנגעקומען.

— נא, זעהסט?! — איז זי געבליעבען שטעהן איהם אנטקעגען מיט א ליעבליכען שמייכעל, ווען ער איז אריינגעקומען. אט האב איך זיך צוגעקליבען דיר אנטקעגען צו געהן!

— איך ביז הונגעריג; נאר, ווען איך וואלט דאס געוואוסט, וואלט איך געגאנגען לאנגזאמער — האט ער אויך מיט א שמייכעל געענטפערט, און עס איז געווען קענטיג, אז ער איז צופריעדען, וואס ער האט געטראפען זיין מאלי'ן אזוי גוט אויפגעלעגט און זיין שטוב אזוי ריין.

הערדי, וואש דיך דערווייל איין, און איך וועל די קינדער דערווייל געבען עסען, און דאן וועלען מיר קענען רוהיג עסען. זי האט אפגעקאכט די צוויי פרישע פארמער עגס, אנגעשניטען צוויי ראלס מיט פוטער, צוויי קאפעס קאפע און גענומען רופען די קינדער:

— לואי, בעסי, אהער עסען! אלעס איז אויפ'ן טיש. נו, קינדער, קומט אהער און עסט אפ, אז איך און פאפא זאלען אויך קענען געהן עסען! אבער לואי איז דערווייל געווען פארנומען מיט שפרינגען אויף איין פוס, און בעסי האט געטרייט

איהם נאכצושפרינגען, און די שטוב האט געהילכט פון די קלעפ מיט זייערע קינדערשע פיסלעך. און פון די אויסגעשרייען: „איי מעיק איט בעטער“ — „נאו סער, איי מעיק איט בעטער“ — און עס איז זיי גאר אין קאפ ניט געגאנגען וואס די מאמע רופט זיי עסען.

— לואי. בעסי. אהיר הערט ניט? — קומט קינדער עסען; איך בעט אייך מיט גוטען; ברענגט מיך ניט אין כעס!

— לואי. הערסט ניט, וואס מאמע רעדט צו דיר? — האט דער פאטער איהם אפגעשטעלט, א כאפ טוענדיג איהם אויף דער האנט. — הו! — איז לואי איבערראשט געווארען פון דעם פלוצלים'דיגען הויב, וואס דער פאפא האט איהם געטאן. און שנעל און געשיקט האט ער זיך א דראפע געטאן מיט א פיסעל ארום דעם פאטער'ס האלז, און באגייסטערט גענומען שרייען: „פא, פא, א פיגי בעג, פא א פיגי בעג!“

— ענד מי טו, מי טו! — איז אויך בעסי צוגעשפרונגען צום פאטער און זיך גענומען דראפען אויף איהם.

— קינדער ניט איצט, שפעטער. איך בין „טו טיירד“ איצט. — האט זיך דער פאטער גענומען בעטען.

— וואן טיים אהין און וואן ביים בעג! ענד נאו מאור!

— האט לואי אויסגערופען. — ענד נאו מאור! אנעסט פאפא — האט זיך בעסי אזש געשווארען.

— א געזונד אין זייערע קעפעלאך — האט דער פאטער צופריעדען אויסגערופען און גענומען זעצען איינס אויף איין אקסעל, דאס אנדערע אויפ'ן צווייטען אקסעל.

— נו, זעה וואס דו טהוסט. די עגס און די קאפע קאפע וועט קאלט ווערען — האט זיך די מוטער גבעבעטען.

— נאך א מינוט, זאלען זיי זיין געזונט, — האט דער פאטער א צופריעדענער געענטפערט און נעשפאצירט מיט זיי איבער שטוב, שווער סאפענדיג, און די צוויי חברה האבען

געלאַכט און געקווויטשעט פאַר פרייד, אַז עס האָט געהילכט אַרום און אַרום. ענדליך האָט ער זיי אַראָפּגעלאָזען.

— נו, איצט געהט שוין עסען — האָט זיך די מוטער ווידער געבעטען.

— קינדערלעך, כ'האָב אייך געגעבען אַ פּיגי בעג, טאַ פאָלגט זשע מאַמאַ און געהט עסען.

אָבער לואי און בעסי זיינען נאָך אַלץ געווען פאַרנומען מיט זיך. לואי האָט געלאַכט און דערצעהלט בעסי'ן, ווי אַזוי ער איז געזעסען אויף פּאַ און געשמאַטשקעט צו איהם ווי צו אַ האָרס און דאָס זעלבע האָט דערצעהלט בעסי.

— עסען! איהר הערט צי ניין?! — האָט שוין די מוטער, מיט כעס אַ געשריי געטאָן. די קליינע חברה זיינען שטיל געבליעבען און זיך גענומען צושאַרען צום טיש, יעדער אויף זיין פּלאַץ.

די מוטער האָט זיי, אַ מינוט שווייגענדיג אַנגעקוקט, דאָן האָט זי געזאָגט:

— איהר זאָלט עסען ניים און שטיל. און איך וועל דערוויל צוגרייטען דעם סאַפּער פאַר מיר און פּאַפּאַ. זאָגט איהר מיר צו? די קינדער האָבען שטיל און אַביסעל מורא'דיג צוגעשאָקעלט מיט די קעפּלאַך אויף יאָ. די מוטער איז צו צום אויוועז און זיך גענומען פּאָרען ביים סאַפּער. דער פּאַטער האָט זיך געשטעלט נעבען איהר און איהר עפּעס דערצעהלט. לואי און בעסי האָבען זיך שטיל איבערגעקוקט און גענומען די לעפעל אין די הענטלאַך אום אויפצוקלאַפּען די אייער.

דערוויל האָט לואי געוואָרפען אַ בליק אויף זיין איי, דאָן אויף דער שוועסטער'ס, אַ מינוט זיך ווי פערטראַכט, דאָן אין דער שטיל זיך גענומען רייצען מיט איהר, אַז זיין איי איז אַ ליטטל ביט ביגגער.

וואַרפט בעסי אַ בליק אויף איהר און דאָן אויף לואי'ס איי און וויל עס ניט צוגעבען, נאָר פאַרקעהרט, אַז איהר איי

איז אַ „ליטל ביט ביגגער“. שטעלען זיי אין דער שטיל זיך גענומען רייצען מיט איהר, אַז זיין איי איז אַ ליטל ביט ביגגער.

וואַרפט בעסי אַ בליק אויף איהר און דאַן אויף לואי׳ס איי און וויל עס ניט צוגעבען, נאָר פאַרקעהרט, אַז איהר איי איז אַ „ליטל ביט ביגער“. שטעלען זיי אין דער שטיל צוזאַמען די צוויי אייער און נעהמען מעסטען:

— לוק! — זאָגט לואי.

— לוק! — זאָגט בעסי, ביז אַזוי לאַנג — טראַד!! — ביידע אייער זיינען אַרונטערגעפאַלען, צובראָכען און זיך צוגאָסען איבער די ערשט, פריש געוואַשענע פלאָר.

— אַז דער טייפעל זאָל שוין איינמאָל דאָס גאַנצע לעבען נעהמען! — האָט די מוטער, אַז אויפגערעגטע, זיך אַ כאַפּ געטאָן, וואַרפענדיג פון זיך מיט כעס דעם לעפעל, וועלכען זי האָט גראַד אין האַנט געהאַלטען.

דער פאָטער איז געבליבען שטעהן אַ פאַרגליווערטער און געקוקט שטאַר אויף דער אויסגעשמירטער פלאָר און די קינדער, בלאַסע און צושראָקענע, האָבען זיך צוזאַמענגעקאַרטשעט אין זייערע טשערס...

ביי איהר אין דער היים.

(סקיצע).

אין אַפּיס אַרבייטען מיר זיעבען פּערזאָן, פיער מיידלאַך און דריי יונגע לייט, דאָס הייסט, איך און נאָך צוויי. די אַנדערע צוויי זיצען ביי די ביכער, און איך, אַזוי צו זאָגען בין אַן אַרבייטער: פּאַרפּאַק פּאַרטיגע סחורות, שרייב אויף פּאַפּיער די לויף־נומערען און גיב זיי דאַן איבער צו די צוויי בוכקיפּערס.

די באַשעפטיגונג פון די מיידלאַך: סילי נעהט אָן די טיקעטס אויף די כחורות, אויף וועלכע עס איז אָנגעגעבען דער נאָמען פון דער פירמע, פון דער סחורה, קוואַליטעט א. ז. וו. ראָזע שרייבט אויס די טיקעטס. עני און מערי זיצען ביי די ביכער.

סילי איז ניינצעהן יאָהר אַלט. אַ שלאַנקע מיידעל מיט גוטמוטהיגע ליעבליכע געזיכטסציגען און אַ זעהר קינדיש־נאַאיווען בליק. אויף איהרע ליפּען ליגט תמיד אַ ליעבליכער, נאַאיווער שמייכעל פון זעלבסטצופרידענהייט. וואַרפט מען איהר צו אַ בליק, אַזוי פאַרציהט זיך באַלד דער שמייכעל אין איהרע מויל־ווינקלען מיט אַן אויסדרוק, אַזוי ווי עס וואָלט גאָר קיין לייד ניט געווען אויף דיזער וועלט.

ראָזע איז אַלט 20 יאָהר. זי איז פון מאַסיווען, רעגעלמעסיגען קערפּערבוי און הויכען בוזעם; אַ פול, רונד געזיכט, מיט לעבעדיגע, שטיפערישע אויגען. זי רעדט ווייניג, אָבער אַלעס רעדט אין איהר.

עני איז אַכטצעהן יאָהר אַלט. אַ שוואַרץ חן'עוודיג מיידעל מיט שעלמישע אויגען. שטיפט, לאַכט, שפּרינגט און טשעפּעט יעדען. זאָל איינער, און טאַקי אַ מאַן, וואַגען איהר צוריקטשע־

פען, נעהמט זי שרייען און געוואלדעווען און פוילט זיך ניט כאפען עפעס אין האנט צו יענעם, אזוי, דאס יענער בלייבט א דערשראקענער; אבער באלד שטעלט זיך ארויס, דאס זי האט אפילו ניט בדעה געהאט צו מיינען ערנסט דערמיט.

מערי איז דריי און צוואנציג יאהר אלט. זי איז ערשט איינינע חדשים אין אפים באשעפטיגט, קרעפטיג און מיטעלגרויס נעוואקסען. האט געדיכטע, דונקעל בלאנדע האר, א שעהן רונד געזיכט, אויף וועלכען עס ליגט תמיד א רעספעקטפאדערענדער ערנסט.

איהר בליק איז שארף און ערנסט; איהרע באוועגונגען עלאסטיש און שנעל. רעדט ווייניג און שמייכעלט זעלטען. אין אפים זיינען אלע גאנץ גלייכגילטיג צו איהר — און נאך מעהר זי צו אלע.

איך בין פון דער נאטור א לוסטיגער. איך האב ניט ליעב צו שטעהען אדער צו זיצען איינינע שטונדען שטום. ווי א ליימענער גולם. איך קען אויך ניט זעהען, אז אנדערע שטעהען ווי טוידטע סטאטועז ביי זייער ארבייט, ביי וועלכע עס באוועגען זיך נאר מעכאניש די אברים, וועלכע זיי ברויכען צו דער ארבייט. איך פלעג אפילו ביי דער ארבייט לאכען און שטיפען מיט סילי, ראזע און עני.

איך האב זיך אפילו ניט געשעהמט פאר אלע אין די אויגען אלע מאל איינע פון זיי צו נעהמען אין מיינע ארעמס, און, ווי מיין נאטירליכע געוואוינהייט איז, איהר א בים טהון אין באק אדער איז האלז, דאס זי פלעגט אזש א נעשריי טהאן, האט מיך אבער דאך ניט פיינט געהאט.

מיינע צוויי אפים חברים פלעגען מיך דאן אנקוקען מיט קנאה און דערביי נאריש שמייכלען.

מערי פלעגט אדער גאר ניט קוקען אדער, ווען יא, האט זי נעקוקט מיט אזעלכע בליקען, אזוי ווי עס וואלט פאר איהרע

אויגען גאָר נישט פּאַסירט, אָדער, ריכטיגער, גאָר ניט עקזיסטירט.

אַנפאַנגס האָב איך זיך ווייניג געקימערט וועגען מערי'ן. צי זי איז גלייכגילטיג צו מיר, צו ניט. מיט דער צייט אָבער האָב איך אָנגעהויבען פיהלען, דאָס איהר גלייכגילטיגקייט צו מיר באַליידיגט עפּעס אין מיר, און איך האָב געקראָגען אַ שטאַרקען ווילען מיט איהר חבר צו ווערען, ווי מיט די אַנדערע מיידלאַך. אָבער ווי אַזוי הייבט מען דאָס אָן? האָב איך מיך אַליין געפרעגט: אָנהויבען רעדען מיט איהר? וואָס? און ווען איך טהו דאָס שוין, וועט זי מיר ענטפערען אין איהר גלייכגילטיגען טאָן און מיך דערביי אָנקוקען מיט איהרע שאַרפּע אויגען, וועלכע באַוועגען זיך ניט פון דער שטעל, בשעת זי רעדט מיט איינעם, און וועלכע שטעכען ווי שפּיזען.

זאָל איך צוגעהן צו איהר פון הינטען, בשעת זי איז פאַרנומען מיט'ן שרייבען, און איהר גלייכגלעטען די האָר, ווי איך פלעג עס טהאָן מיט אַנדערע, מיט וועלכע איך האָב געוואָלט חבר ווערען, וועלכע פלעגען דאַן אויפהייבען דעם קאָפּ און ליעבליך שמייכלען צו מיר? איז, ערשטענס וועט עס עפּעס מיט מערי'ן דאָס צו טהאָן אויסקוקען מעשה משוגעת, דאָס זי וועט אויפהויבען דעם קאָפּ און מיך נעהמען אָנקוקען מיט איהרע שאַרפּע, שפּיזיגע, אונבאַוועגליכע אויגען אַזוי לאַנג, ביז איך וועל מוזען פאַרשעהמט־רויט ווערען. אָבער דאָס האָט מיך נאָך מעהר באַליידיגט און נאָך מעהר גערייצט מיין ווילען מיין פּלאַן אויסצופיהרען.

איך האָב אַ טבע, ווען איך פאָהר אין אַ קאַר אָדער אין אַ טריין, וואו עס זיצען דאַמען, אָנצושטעלען אַלע מאָל אויףֿ אַן אַנדערע שאַרףֿ מיינע בליקען און געפינען דערביי אַ מאָדנעם פאַרגניגען צו זעהען, ווי די איינע מוז אוועקבויגען דעם קאָפּ, אַן אַנדערע אַ הוסט טהאָן, אַ דריטע קוקען דורכ'ן פענס־

טער, אַזוי ווי זי וואָלט פּלוצלונג עפּעס דערזעהען דאָרט. מיט איין וואָרט, כמעט קיין איינע האָט מיינע בליקען ניט אויסגעהאַלטען, און איך — ווי ניט מיך מיינט מען.

איך האָב דאַרום באַנוצט די געלעגענהייט און יעדעס מאָל, ווען מיינע בליקען פֿלעגען זיך טרעפֿען מיט איהרע, האָב איך מיינע בליקען אויף איהר שאַרף אַנגעשטעלט און דערביי געמאַכט אַ שמייכעלהאַפֿטע מינע און האָב ערוואַרטעט, דאָס זי וועט צוריקשמייכלען. ליידער! אי זי האָט ניט צוריקגעשמייכעלט, אי זי האָט ניט איהרע בליקען פֿון מיר אַנגעווענדעט, נאָר זיי טאַקי געהאַלטען, אַזוי ווי ניט זי מיינט מען, וועהרענד איך האָב געפֿיהלט און בין געווען פֿעסט איבערצייגט, דאָס זי קוקט אויף מיר מיט באַוואוסטזיין, ווען ניט אויך בכיון. מיט אַ מאָדנעם געפֿיהל האָב איך דאַן געמוזט אַבקעהרען דעם קאָפּ.

איך האָב גענומען פֿיהלען, דאָס אין מיר שטייגען אויף רעספּעקט־געפֿיהלען פֿאַר איהר, וואָס דאָס איז געגען מיין נאַטור און וואָס איך האָס איינפֿאַך. איך האָב דאַרום פֿעסט באַשלאָסען ביי אַ גוטע געלעגענהייט אין גאַס צו איהר צוצוגעהן און דרייסט און קורץ שליסען מיט איהר באַקאַנטשאַפֿט.

דיזע געלעגענהייט האָט זיך געמאַכט איינמאָל, שבת מיטאָג־צייט, ווען מיר זיינען אַוועק פֿון אָפּיס. איך בין איהר אַ שטיק וועג נאָכגעגאַנגען פֿון הינטען, ביז די אַנדערע אָפּיס־חברים זיינען פֿאַרשוואונדען. איך האָב אַנגעהויבען געהן מיט שנעלערע טריט, און ווען איך בין שוין געווען נאָהענט פֿון איהר, האָב איך איהר גערופֿען: „פֿרייליין מערי!“

זי איז געבליבען שטעהן, און האָט זיך אומגעקוקט.

— זייט ניט בייז, איך וואָלט וועלען אַמאָל מיט אייך רעדען — האָב איך געזאָגט אין אַ האַלב־שמייכעלדיגען טאָן, ווען איך בין צו איהר צוגעקומען.

— וואָס פֿאַרלאַנגט איהר?

— איינפֿאַך, איך וויל מיט אייך באַקאַנט ווערען.

— נו, ווען איהר האָט צייט און ווילט, טו קומט מיט מיר אַהיים.

— מיט פֿערגניגען! — האָב איך אויסגערופֿען, און מיר זיינען געגאַנגען. אַ צייט זיינען מיר געגאַנגען שטיל, דאַן האָב איך געפֿרעגט:

— איהר וואוינט ביי עלטערען?

— צו וואָס טויג אייך דאָס צו וויסען?

— גלאַט אזוי, ווייל איהר ברענגט מיט אַהיים אַ פֿרעמדען יונגען מאַן.

— ווער מיר געפֿעהלט, דעם בעט איך אַהיים צו מיר.

— און אייערע עלטערען?

זי האָט גרינגשעציג אַ ציה געטהאַן מיט די אַקסלען און האָט ניט געענטפֿערט.

איך האָב פֿאַרשטאַנען, דאָס איך דאַרף ניט מעהר פֿרעגען קיין נאַרישע קשיות.

עס האָט ניט לאַנג גענומען און מיר זיינען צוגעקומען צו אַ שעהן צוויי־שטאָקיג הויז.

מיר זיינען אַרויף די טרעפּ. עס איז געווען אַ לענגליכער הויז־פֿלאַר און איניגע טירען, פֿון וועלכע זי האָט איינע אויפֿגעשלאָסען.

— דאַ וואוין איך! — האָט זי אויסגערופֿען, בשעת מיר זיינען אַריין אין צימער — פּליז, זעצט אייך — האָט זי דאַן ווייטער געזאָגט און מיר אַנגעוויזען אַ מיט פּלוש־באַדעקטען שטוהל.

דאָס צימער איז געווען ניט זעהר גרויס. אין דער מיט פֿון צימער איז געשטאַנען אַ טישעל, אויף וועלכען עס איז געלעגען אַן אלבום, אַלערליי סאָוויניער־פּאָסטעל קאַרדס און בריעף. אַ גרויסער, שעהנער שפּיגעל, פּיער פּלושענע שטוהלען, אַ פּלושענע סאָפֿע האָבען געבילדעט דאָס איבריגע מעבעל פֿון צימער. אויף די ווענד זיינען געהאַנגען איניגע קונסט־בילדער. איינע

פון זיי, דאָס אינטערעסאַנטעסטע פון זיי, האָט פאַרגעשטעלט דאָס בילד, ווי יהודית האָט ערמאָרדעט אליפארנוס. אויפ'ן סילינג איז געהאַנגען אַ שטייג, אין וועלכער עס איז מונטער אַרומגעשפרונגען אַ זינג־פויגעלע און האָט געטרילערט. פון אַ נעבען־צימער האָבען זיך אַלע מאָל געהערט אייניגע אַקאָרדען פון אַ פיאַנאָ, וועלכע האָבען דאָן אין דער נשמה אייניגע סעקונדען נאָכגעציטערט.

וועהרענד איך האָב מיך אַרומגעקוקט אין צימער, האָט זיך מערי אויסגעטהאָן דעם הוט און מאַנטעל. זי האָט זיך דאָן ניט נעשעהמט אויסצוטהאָן דעם קאָרסעט. זי איז געבליבען שטעהן אייניגע סעקונדען מיט האַלב־נאַקעטע ברוסטען. איך האָב פלוצלונג דערפיהלט אַ הייסקייט אין מיין גאַנצען קערפער און האָב זיך מעכאַניש און האַסטיג אויפגעשטעלט. אָבער מערי האָט זיך שנעל פאַרמאַכט די בלוזע און מיך אַ פרעג געטהאָן:

— איהר ווילט שוין געהן? און זי האָט אָנגעשטעלט אויף מיר איהרע שאַרפע, עלעקטרישע אויגען, אַזוי, דאָס איך האָב פאַרשעהמט אַראָפגעלאָזען דעם קאָפּ און געשטאַמעלט: „ניין“, און מיך ווידער, ווי מעכאַניש צוריק אַראָפגעלאָזען אויף מיין שטוהל.

— שוין לאַנג, אַז איהר אַרבייט ביי אונז אין אָפיס? — האָט זי אין אַ גאַנץ רוהיגען טאָן ביי מיר געפרעגט.

— שוין צוויי יאָהר — האָב איך געענטפערט, און מיין שטימע האָט געציטערט.

— און די מיידלאַך? — האָט זי ווייטער געפרעגט, אַרויפשטעלענדיג אַ פוס אויף אַ שטוהל און גענומען אַרויפציהען דעם סטאַקינג און איהם פעסט מאַכען.

מיין האַרץ האָט גענומען קלאַפען ביז צום צושפּרינגען. אַ קאַלטען שווייס האָב איך געשפירט אויף מיין גאַנצען לייב, און האָב מיך ווידער האַסטיג אויפגעשטעלט. אָבער מערי איז שוין ווידער געשטאַנען גלייך און גלייכגילטיג און אויף מיר אָנגע־

שטעלט איהרע שאַרפע בליקען אַזוי, דאָס איך האָב געשפירט, ווי אַ היפנאָטישע קראַפט איבערוועלטיגט מיך, דאָס איך האָב מיך ניט געקענט ריהרען פון אָרט. „וואָס פאַר אַ טייפעל זיצט אין איהר?“ — איז דורכגעלאָפען דורך מיין קאָפ.

מיט אַלע מיינע קרעפטען האָב איך גענומען קוקען אין איהרע אויגען און האָב דערזעהן דאָס זי שטרענגט אָן איהרע קרעפטען, זי זאָל יעצט דאָס גלייכגעוויכט ניט פאַרלירען. איך האָב אויך גענוג געזעהן, דאָס ווען איך בין נאָר איצט אַביסעלע שטאַרקער אין מוטה, וואָלט איך איהר גאַנץ גרינג געקענט איינשליסען אין מיינע אָרעמס, וואָס איז אייגענטליך אויך געווען איהר כונה. איך בין געווען פעסט איבערצייגט, דאָס איהרע שאַרפע, שפיזיגע אויגען וואָלטען זיך דאַן פאַרוואַנדלען אין יענע וואַהנזיניגע פרויען־אויגען, וועלכע, אין אַזעלכע מאָמענטען, זאָגען דייטליך: „טהו מיט מיר, וואָס דו ווילסט.“ אָבער גאָט איז מיין עדות, אַז איך האָב דעם נויטיגען מוטה ניט געהאַט. איך האָב אָנגעהויבען ניט ווילענדיג געגעצען, און זיך קאָרטשען, אַזוי ווי מיר וואָלט געווען קאַלט.

— ווי איך זעה, ווילט איהר שלאָפען... — האָט זי באַמערקט מיט אַן איראָנישען שמייכעל, און האָט דאַן אָפגעקעהרט דעם קאָפ פון מיר.

איך האָב געוואָלט עפעס ענטפערען, אָבער די ווערטער זיינען מיר געבליבען שטעקען אין האַלז.

— געהט אַהיים און לעגט זיך שלאָפען, — האָט זי געזאָגט אין אַ נאַכלעסיגען טאָן, און האָט דאַן מיט אַ שפאָטישען בליק פאַרלאָזען דאָס צימער.

אַ נידערשלאָגענער און אַ נאַריש־פאַרשעהמטער האָב איך אויך דאַן פאַרלאָזען דאָס צימער, און אַזוי ווי פון גייסטער נעיאָגט, בין איך שנעל און שטיל אַראָפגעלאָפען די טרעפ און מורא געהאַט זיך אומצוקוקען.

איך בין נאָך אַ צייט געבליבען שטעהן אין דרויסען, ווי אַ

צומישטער, און וואס איך האב דאמאלס געפיהלט, וואלט איך ניט ווינשען מיין ערגסטען שונא. איך האב מיך אליין געשאלטען און מיר געמאכט פארוואורפע פאר מיין נארישער האנדלונג, אבער עס איז געווען פארפאלען.

אין אפּים מטשעפע איך זיך ניט מעהר זייט דאמאלס מיט סילי, ראזע און עני. איינפאך: איך שעהם זיך פאר מערי'ן.

צוליעב די הונדערט דאלאר.

(בילד).

— מאלי, נא זעה, — הונדערט דאלאר מיט ניין סענט!— האט הערמאן גאלד, א „פאקעט בוך מייקער“ מיט פרייד איינמאל שבת נאכמיטאג, קומענדיג פון בענק, זיך געווענדעט מיט׳ן בענק־ביכעל צו זיין פרוי.

— זעהסט? — האט ער דאן איהר אנגעוויזען מיט׳ן פינגער אין דרויסען, דערנאך אויפ׳ן זייגער — עס איז איצט טאג; דער זייגער איז האלב נאך דריי; עס איז ניט קיין חלום, — מיר האבען הונדערט דאלאר, הונדערט דאלאר מיט ניין סענט! — איז הערמאן געקומען אלס מעהר אין עקסטאז אריין.

— מאלינסע! — האט ער פון צופריעדענהייט א כאפ געטהאן זיין פרוי און איהר א שטארקען קוש געטהאן.

די פרוי האט אזש א קוויטש געטהאן און די צוויי קינדער זייערע האבען זיך אוועקגעשטעלט פארוואונדערט און נייגעריג קוקען אויפ׳ן פאפא און זיי האבען גאר ניט געקענט באגרייפען, ווארום פאפא איז אזוי פאני. אבער דער פאטער האט עס קוים באמערקט, עס איז דאס ערשטע מאל אין זיין לעבען. וואס ער האט דערגרייכט צו אזא סומע, און עפעס ווי ער וואלט געוואלט עס ריכטיג באגרייפען, האט ער מעכאניש גענומען שפאנען איבער׳ן שטוב און אין קאפ ביי איהם האט זיך כסדר געפלאנטערט: — הונדערט דאלאר מיט ניין סענט.

— ענעלע, ענעלע! — האט ער זיך פלוצים אפגעשטעלט און זיך געווענדעט צו זיין עלטסטער, זיבען־יאהריגער טאכטער, — לויף ארויס צום גראסערי מאן און זאג: — פאפא פרעגט אויב איהר האט טשענדזש פאר הונדערט דאלאר!

— משוגע'נער, וואס דו ביסט! — האט די פרוי כלומרשט בייז אויף איהם א געשריי געטהאן, ווען דאס קינד איז ארויס.

— ווי וועט מאקע זיין, אז דער גראסערי מאן וועט האבען?

— נארעלע. וואס ארט עס דיך? איך ווייס, אז ער האט ניט, אבער: — זאל ער וויסען, אז איך האב. — מאלי, ווייסט, וואס איך דענק?

— נו? —

— איך דענק נעכסטע וואך ארויסצונעהמען די הונדערט דאלאר און די ניין סענט וועל איך לאזען. אז איך לאז שטעהן די ניין סענט, נעמט מען ערשטענס ביי מיר ניט צו דאס ביכעל און דערנאך הייסט עס, בין איך אלס נאך א מחותן מיט דער באנק.

— אבער צו וואס זאלסטו ארויסנעהמען? — האט די פרוי נייגעריג ביי איהם א פרעג געטהאן.

— צו וואס? אט גלאט וויל איך אמאל האבען ביי מיר אין קעשענע הונדערט דאלאר! — און דערנאך, — האט הערמאן נאך א ווײלע נאכטראכטען א זאג געטהאן. — ווארום זאלען מיר ניט טרייען א שטיקעל ביזנעס?

— שוין מיט הונדערט דאלאר! — האט מאלי געענטפערט און א גרינגשעציגען שמייכעל געטאן.

— וואס לאכסטו? — האט הערמאנ'ען שוין געארט. — דערמאן זיך, אז מיר האבען אנגעהויבען שפארען, האסטו דאך אליין געזאגט: — אז מיר'ן דערלעבען די ערשטע הונדערט דאלאר צו האבען, וועלען מיר טרייען עפעס א שטיקעל ביזנעס. נו, האב איך געטרייעט ביי מיר אין שאפ, ביז איך האב געקראגען 2 דאלאר א רעיז און מיר האבען מאקע געקענט אנשפארען די הונדערט דאלאר.

— פון דיינע צוויי דאלאר א רעיז? — איז די פרוי געווארען מיט איינמאל ערנסט.

— טא, פון וואנען אנדערש? פון די צעהן דאלאר א וואך, וואס איך האב פריהער פארדיענט, האבען מיר דאך געווים ניט געקענט שפארען?!

— און פון די צוועלף דאלאר וואס דו פארדיענסט איצט, וואלטען מיר געקענט שפארען? פארגעס ניט, אז די קינדער זאלען לעבען, זיינען דערוויל מיט א יאהר עלטער געווארען און ברויכען שוין טייערע שיכלאך און אנדערע זאכען. נאר, — איך לויף יעדען טאג גאנץ פריה ארוים אין מארקעט, קויף מיר דארט ביליג איין אלץ וואס איך ברויך, איז ווי ניט ברענג איך מיר איין צוואנציג סענט אנטקעגען דעם ווי איך וואלט דאס געקויפט אין גראסערי; דערנאך ערשט שפאלט איך יעדען מאלצייט אויף צוויי; אז ניט וואלסטו געהאט הונדערט דאלאר?

— פון דעם האסטו אפגעשפארט די הונדערט דאלאר?— האט דער מאן גרינגשעציג א ציה געטאן מיט די אקסלען.

— אודאי, א מאן וועט דען אמאל אנערקענען, וואס א פרוי טהוט? איז די פרוי שוין געווארען אן אנגעצויגענע.

— נו, האסטו אויך א חלק אין די הונדערט דאלאר!—

— טו מיר ניט קיין טובות! — האט די פרוי שוין געענטפערט מיט כעס. — האלט דיר דיינע הונדערט דאלאר און דערצעהל מיר ניט קיין גליקען!

זי איז א ברוגז'ע אריין אין פראנט רום און זיך געלעגט אויפ'ן קאנאפע.

האט דער מאן נאך אלץ ניט געגלויבט, אז עס איז טאקע אזוי ערנסט, איז ער אויך אריין אין פראנט רום און מיט א שמייכעל א פרעג געטאן: — וואס ביזטו פלוצלונג ברוגז געווארען מאלי? — און איהר געוואלט א קוש טאן. האט זי בייז

מיט דער האָנט איהם פון זיך אָפּגעשטופּט און זיך האָסטיג איבערגעדרעהט אויף דער אַנדערער זייט.

איז דער מאָן שוין געבליבען שטעהען אַ פאַרביטערטער און געקוקט אייף זיין פרוי. אין דרויסען האָט אָנגעהויבען צו שלאָגען די נאַכט און אין שטוב האָט זיך אָנגעהויבען פּיהלען עפּעס אַזאַ דריקענדע שווערקייט.

צוליעב א פאסירונג.

(א פראגמענט).

עס איז געוועזען ארום צעהן א זייגער אין אבענט, ווען לעאן איז אהיים געקומען. מיימי איז שוין געלעגען אין בעט; דאס קינד נעבען איהר האט שוין זיס און געשמאק געשלאפען. ער איז נאך געווען בארוישט פון דער נאר־וואס פארלאפענער פאסירונג. ער האט, פאר גרויס איבערראשונג, מיימי'ן און דאס קינד אפילו קיין קוש ניט געטאן, וואס עס איז זיין געוואוינהייט צו טון, גלייך ווי ער קומט אין שטוב אריין.

— האסט, הפנים, געווארט פאר מיר? — האט ער זיך געווענדעט צו זיין פרוי אין א גוט אויפגעלעגטער צוטראגענהייט. — כ'האב זיך פארזאמט אביסעל ביי די פינקעלס, דאן געקומען אליין א וואק; עס איז אזא שעהנע נאכט אין דרויסען און איך בין געויען עפעס אזוי צופריעדען. אך, מיימי! — און דא האט ער שיער איהר ניט אויסדערצעהלט, מיט אלע איינצעלהייטען דאס, וואס עס האט פאסירט.

— נא, כ'האב געוואוסט, אז דו וועסט ניט פארלוירען געהן. יעדענפאלס, לעאן, איז שוין צייט דו זאלסט געהן שלאפען; דארפסט דאך מארגען ווידער אויפשטעהן צו דיין טעגליכע באשעפטיגונג, — האט מיימי, זיין פרוי, איהם געענטפערט גאנץ צוטרויליך.

אבער לעאן האט שוין ווידער האסטיג געשפאנט איבער'ן צימער, זיך אונטערפייפענדיג עפעס א מעלאדיע און קוים געהערט זיין פרוי'ס ווערטער. באלד ווידער האט ער זיך אפגעשטעלט ביים בעט און א פרעג געטאן גלאט אזוי זיך: — אימיץ דא געווען? — קיינער ניט, הא? און ניט ווארטענדיג אויף קיין ענטפער האט ער ווידער צוגעשפאנט צום פענסטער

און אויסגערופען: — אך, ס'ארע שעהנע נאכט! — און זיך גענומען פארקוקען אין דרויסען.

ער האט גענומען מיט אלע איינצעלהייטען, צוריקרופען אין זיין זכרון דאס, וואס ס'איז היינט אבענט פאר איהם אזוי אונערווארטעט געשעהען. ער איז, ווי תמיד אריין אויף א ווײלע צו די פינקעלס אין הויז. עס איז געווען נאך סאפער. מר. פינקעל, אדער הערמאן, זיין פריינד, האט זיך גענומען איבערפיקסען א פאליצע, וואו עס זיינען געלעגען אביסעל אלטע ביכער. זיין פרוי, ליזע, האט דערווייל גענומען פלוידערען מיט איהם, לעאנ'ען, איבער פארשיעדענע נארישקייטען. מיט איינמאל האט זי זיך א כאפ געטאן, אז זי מוז איהם ציינגען א פאסטעל קארד פיקטשור, וואס זי האט אין די לעצטע טעג פון זיך גענומען, און איהם אריינגעשלעפט אין פראנט־רום. מיט א ליידענשאפטליכער באגייסטערונג האט זי איהם געוויזען די פיקטשור און א פרעג געטאן: „נו, וואס זאגט איהר?“ און איהרע אויגען האבען דערביי מאדנע אנגעהויבען גלאנצען. האט ער ניט געענטפערט, נאר זי אנגעקוקט און געשמייכעלט; האט אויך זי איהם אנגעקוקט און געשמייכעלט; דאן האט זי מיט דער רעכטער האנט איהם א פיהר געטאן איבער'ן פנים און באמערקט: — „בא, איהר זייט אזא ניט דרייסטער“ — און ער ווייס אליין ניט, ווי דאס האט זיך גענומען צו איהם, אז ער האט זי א כאפ געטאן מיט ביידע הענט, זי פעסט א דריק געטאן צו זיך און זי שטיל און שטארק געקושט. זי האט זיך כלומר'שט געוועהרט, זיך אביסעל פארשעמט, אבער עס איז געווען קענטיג, אז זי איז צופריעדען. און מאדנע, זי איז מיט איהם צוזאמען באלד נאכדעם ווידער אריין אין קיך, גענומען רעדען מיט'ן מאן, וועלכער האט זיך נאך אלץ געפארעט ארום דער פאליצע און געוויס קיין זאך ניט פארדעכטיגט, — ווי גאר ניט וואלט פארגעקומען.

— ווי מאדנע דאס איז — האט א געדאנק גענומען זיך

שפּאַרען אין זיין מוח. — ווי רוהיג, שנעל און ניט פאַרדעכטיג דאָס איז פאַרגעקומען. — קען זיך לעאָן אַלץ ניט אָפּ־חידוש'ן.

דער גרויסער שטאָדט־זייגער האָט גענומען שלאָגען עלף. יעדער קלאַנג האָט מיט אַ לאַנגען נאָכציטער זיך געטראָגען דורך די שטילקייט פון דער נאַכט און ווי באַפוילען שלאָפען צו געהן. מיימי איז שוין געווען אנטשלאָפען געוואָרען און אַלעם אין שטוב איז געווען ווי באַהערשט פון דער שטילקייט פון דער נאַכט. לעאָן איז אָפּגעטראָטען פון פענסטער, זיך אויסגעטאָן, דאַן זיך אין בעט געלייגט, אָבער ניט געקענט אנטשלאָפען ווערען.

ווידער און אָבער אַמאָל האָט דאָס בילד שאַרף און דייטליך זיך גענומען ווידערהאַלען אין זיין זכרון און וואָס מעהר ער האָט זיך דערין אַריינגעלעבט, אַלץ מאָדנער איז דאָס איהם אויסגעקומען. עפּעס קען ער זיך דאָס אַלץ ניט פאָרשטעלען. ווי לייכט און שנעל דאָס איז פאָרגעקומען.

ער נעהמט אין זיין זכרון צוריקרופען פאַרשידענע עראַינערונגען און מאָמענטען, וואָס זאָלען האָבען אַן עהנליכקייט מיט אָט דער היינטיגער פּאַסירונג. און ער דערמאָנט זיך, ווי ער איז אַמאָל אין אַן אָבענט געווען ביי די שטיינס. דאָרט איז אויך געווען מעלנער, אויך אַ פריינד פון זייער קרוזשאָק. ער, לעאָן, איז געווען פאַרטיעפט אין אַ געשפּרעך מיט לואין, אָדער מר. שטיין. מיסעס שטיין האָט געפּוצט דעם אויווען און מעלנער איז געשטאַנען נעבען איהר און מיט איהר געפּלוידערט. ווען זי איז פאַרטיג געוואָרען, האָט זי גענומען אַ שטיקעל ליכט, עס אַ שטופּ געטאָן מעלנער'ן אין האַנט אריין, דאַן גענומען אַ פּעיל פאַר קוילען און הויך און דרייסט אַ זאָג געטאָן:—קומט, מעלנער, איהר וועט מיר לייכטען — און זיי זיינען ביידע אַראָפּ אין סעלער.

עס איז, דאַכט זיך, דאַן געווען אַזוי פּשוט. ניט לואי'ן,

דעם מאָן, און ניט איהם, לעאָנ'ען, איז דעמאָלט געקומען עפּעם אויפ'ן געדאַנק. ווי גאַנץ אנדערש קוקט עס איהם איצט אויס! און דאָ איז איהם פּלוצלונג געקומען אויפ'ן געדאַנק זיין פריינד שטערן. ער איז דאָך אַן אָפטער איינגעהער ביי איהם אין הויז; איז אָפטמאָל אליין מיט זיין פרוי אין הויז, ווען ער איז אין דער היים ניטאָ. דאָס גאַנצע בלוט האָט איהם אַ שלאָג געטאָן צום הארצען ביי אָט דעם געדאַנק. — ניין, ניט מעגליך! — האָט ער אין געדאַנק אויסגערופען. — שטערען איז דאָך זיינער אַן אלטער פריינד, און מיימי, זיין פרוי?!

אָבער, אָט איז ער אליין דאָך אַן אלטער פריינד פון הערמאַנען און ליזע לעבט דאָך מיט הערמאַנען גאַנץ גוט, און דאָך, ווי לייכט דאָס האָט היינט אבענט פּאַסירט. און אויף וויפיעל ער דערמאָנט זיך איצט, איז איהם בשעת דעם און נאָכדעם גאָר אויפ'ן זינען ניט געקומען צו דענקען וועגען הערמאַנען. ווארום זאָל עס ניט קענען פּונקט אזוי מעגליך זיין ביי זיין מיימי'ן און שטערנען? — האָט אַ געדאַנק אַ ברען געטאָן זיין מוח און ער האָט זיך גענומען דרעהען פון איין זייט אויפ'ן צווייטען.

— הם... שלאָפסט נאָך ניט? — האָט מיימי, אַן אויפגעוועקטע, האלב פארשלאָפענע ביי איהם אָ פרעג געטאָן.

— מיימי, איז דאָ עמיץ געוועזן היינט אבענט, ווען איך בין ניט דאָ געוועזן? — האָט לעאָן אָ פרעג געטאָן.

— און דאָס מוזטו פּונקט איצט וויסען, און וועקסט מיך אויף פון בעסטען שלאָף? — האָט מיימי איהם געמאַכט אָ פּאָרוואורף און זיך איבערגעדרעהט אויף אַנ'אנדער זייט אום ווידער איינצושלאָפען.

— דאָך, מיימי, איז קיינער דאָ ניט געוועזן היינט אבענט?

— האָט לעאָן געוואָלט וויסען.

— יאָ, שטערען איז דאָ געוועזן ביי אַ שטונדע צייט, —

האָט מיימי פאַרשלאָפען ארויסגעברומט און גענומען העכער ציהען די דעקע איבער זיך אום צו שלאָפען.

לעאָן האָט געוואָלט נאָך עפּעס פרעגען, אַבער ניט געוואוסט וואָס אייגענטליך. ער האָט זיך צוריק אַנידערגעוואָרפען אויפ'ן קישען. דער קאָפּ ביי איהם האָט גענומען שטאַרק ברענען. פאַרשיעדענע בילדער און געדאַנקען האָבען גענומען זיך פּלאָנטערען אין זיין דמיון און עפּעס האָט איהם גענומען שטאַרק נאָגען ביים הארצען.

אַט נעהמט ער זיך איצט דערמאָנען, ווי ער איז אַמאָל אהיים געקומען, נאָכדעם, ווי ער איז געוועזן פאַררייזט אויף עטליכע טעג, האָט זי, מיימי, אונטער אַנדערעס, איהם דערצעהלט, אַז איין אבענט איז שטערען דאָ געזעסען און זיי האָבען געפּלוידערט ביז שפּעט אין דער נאַכט, דערווייל האָט אין דרויסען אויסגעבראָכען אַ שטורם, און אַ שלאַנג־רעגען האָט גענומען גיסען ווי מיט צעבערס. איז ער שוין דאָ געבליבען נעכטיגען, אויפ'ן לאָונדזש אין פראָנט רום. ווי גלייכגילטיג ער האָט עס דאַן אויסגעהערט פּונקט וויפיעל אַנדערע קלייניגקייטען, וואָס זי האָט איהם דעמאָלט דערצעהלט. ער האָט געהאט דעם פולען צוטרוי צו איהר. אַך, ווי שרעקליך עס איז איצט צו דענקען דערפון. עס האָט זיך איהם איצט גענומען אויסמאָלען אַ שרעקליך בילד, וואָס דעמאָלט אין דער נאַכט האָט געקענט פּאַרקומען. ער האָט אַזש אויפגעשוידערט. און דאָס בילד האָט זיך אין זיין צורייצטע פאַנטאַזיע אַזוי בולט געמאָלען. שרעקליך!

אַט אַזעלכע און עהנליכע בילדער און געדאַנקען האָבען זיך איצט כסדר געפּלאָנטערט אין זיין מוח, איהם געמאַטערט און ניט רוהען געלאָזען.

דער שטאַדט־זייגער האָט געשלאָגען איינס, צוויי און דריי.

לעאָן האָט זיך גענומען וואַרפען פון איין זייט אויף דער

צווייטער און געפרובט אנטשלאפען צו ווערען. די שלייפען ביי איהם האבען געקלאפט ווי מיט האמערס און דער קאפ ביי איהם איז געווארען אזוי בליי־שווער, אז ער האט איהם פשוט ניט מעהר געקענט דערהאלטען אויף זיך.

ערשט ווען דער טאג האט זיך שוין גענומען גרויען דורכ'ן פענסטער איז ער אנטשלאפען געווארען...

דער אַרויספאָהר מיט'ן אויטאָמאָביל.

(אַ בילד).

זונטאג, ארום צוויי אזייגער נאכמיטאג, דער טאג איז א שעהנער און א ליעבער.

פאר פיעלע אידישע הייזער שטעהען קינדער־קערעדזשלעד און די מאמעס שטעהען נעבען זיי, לייגען גלייך די קינדער, פארפוצען די קערעדזשלאך און גרייטען זיך צו א שפאציער אין דעם שעהנעם טאג.

פאר די זאלצבערג'ס אייגען הויז שטעהט א בלאנקענדיגער, שווארצער אויטאמאביל און מר. זאלצבערג, אדער דער יונגער זאלצבערג, אין אזא עקסטרא היטעל און פארקאשערט די ארבעל שטעהט און פארעט זיך ארום דעם אויטאמאביל און די צוויי קינדער זיינע און נאך מעהר קינדער פון דער משפחה האבען זיך שוין דערוויל אריינגעזעצט אינעווענינג און גרויסען זיך און די אויגעלעד גלאנצען ביי זיי. און ארום דעם אויטאמאביל אביסעל פון וויטען שטעהען די קינדער פון גאס מיט פארבענקטע הערצעלעד און קוקען מיט קנאה אויף זייערע חברים'לעד, וואס זיצען אינעוויינינג.

אלע מאל שארט זיך צו אן אנדער אינגעל ביז גאנץ נאהענט צום אויטאמאביל, באריהרט מיט די פינגערלעד די גומענע „טייער” פון פאדערשטען ראד, קוקט מיט זשערנע אויגלעד צו די חברים־קינדער, וואס זיצען אינעווענינג, ווי ער וואלט בעטען: — „פעני, איזי, נעהם מיך אויך אריין. — דערוויל גיט דער פאטער, מר. זאלצבערג, א געשריי אויף דעם אינגעל: „דאנ'ט טאטש, גא אוועי פראם היער!” און דאס אינגעל רוקט זיך ווידער אפ און איזי און בעני פיהלען זיך נאך שטאלצער

און זייערע אויגעלעך, ווי זיי וואלטען דייטליך זאגען: „ס'איז אונזער אויטאמאביל.“

ביי די זאלצבערג'ס אין שטוב האבען זיך פארזאמעלט כמעט די גאנצע פאמיליע. עס איז נאך ניט געווען באשטימט, ווער עס זאל היינט מיטפאהרען. מיטפאהרען האט געוואלט יעדער און קיינער פון דער משפחה האט דעם אנדערען ניט געקענט פארגינען, אז יענער זאל פאהרען און ער ניט. פאר די עטליכע וואכען, זייט דער יונגער זאלצבערג האט געקויפט דעם אויטאמאביל זיינען שוין כמעט אלע פון דער משפחה געפאהרען, אפילו מיט־די קינדערלעך זאלען לעבען, אחוץ די אלטע טאטע מאמע. וואס דער זוהן האט זיי עקסטרא אויף היינט איינגעלאדען זיי צו געבען א „רייד“. די אלטע פאר האבען אפילו געצויגען מיט די אקסלען און געזאגט, אז זיי וואלטען זיך באגאנגען אהן דעם. אבער דער זוהן האט ניט אפגעלאזען און גע'טענה'ט: אז, ערשטענס, דארפען זיי האבען דעם פארגעניגען און צווייטענס, זאל עס די לאנדסלייט אביסעל פארדרייסען, ניין, עס זאל זיי טאקע קרענקען, ווייל, ווי ער ווייס, פארגינען זיי ניט און ביי יעדער געלעגענהייט הערט מען ניט מעהר ווי: ‚אודאי, אנשעל מלמד'ס קינדער זיינען ניט אנדערש געוואונט.“

און כאטש דער „רייד“ איז געווען באשטימט נאר פאר די אלטע טאטע־מאמע, זיינען אבער מיטגעקומען יעדע מיט אן אנדער אויסרייד. די צוויי שוועסטער, שמאלציגע פרויען מיט זומער־שפרינקלעך אויף די פנים'ער און די איידעלע שוועגערין, די אויפגעצויגענע נאז, ווי די פאמיליע רופט זי און אלע מיט די קינדערלעך זאלען לעבען און מען האט שוין געוואוסט, אז יעדע וויל מיטפאהרען, אז עס געהט איהר אין לעבען, איז דאך אבער פאר אלעמען קיין פלאץ ניט געווען. מיסעס זאלצבערג אליין, כאטש דער אויטאמאביל איז איהרער און זי קען יעדען טאג און צו יעדער געלעגענהייט פאהרען, האט אויך ניט

געוואלט מוחל זיין איהר כבוד, איבערהויפט האט זי ניט געוואלט אוועקגעבען דעם פלאץ פאר די איידעלע שוועגערין, די אויפגעצויגענע גאנז; זאל זי זיך קרענקען, און אגב זאל זי זעהן, אז זי, וואס האט זיך געקענט קויפען אן אויטאמאביל, ווייס זיך ווי אנצוטון, ווען מען ברויך ארויסצופאהרען אין אן אויטאמאביל, און כאטש די שוועגערינס האבען זיך געאיילט, האט זי כסדר אנגעטאן און אויסגעטאן איין דרעס נאך די אנדערע, אלעמאל באמערקענדיג, אז זי דענקט, אז די דרעס איז שעהנער ארויסצופאהרען מיט'ן אויטאמאביל, און זי האט געשפיערט, ווי די שוועגערינס פלאצען פאר קנאה.

ענדליך איז זי פארטיג געווארען און גענומען די צוויי קינדער ביי'ם האנט און זיך געלאזען ארויסגעהן צום אויטאמאביל און די שוועגערינס מיט די קינדערלעך זאלען לעבען, נאך איהר.

צוערשט זיינען אריין די אלטע טאטע - מאמע, מרס. זאלצבערג האט זיך נאך אוועקגעשטעלט אויפ'ן סיידוואק מעשה ליידי און זיך ארומגעקוקט, ווי די שכנות פון גאס שטעהען פאר די הייזער און קוקען מיט קנאה און — זאלען זיי זיך קרענקען. ווען דער מאן האט געהאט אנגעדרעהט די מאשין איז זי מיט גאוה אריין אין אויטאמאביל. און קוים האט זי נאר געהאט אריין דעם ערשטען פוס, איז שוין איינע פון דעם מאנ'ס שוועסטער געווען נאך איהר און פארכאפט דעם לעצטען פלאץ. האט די אנדערע שוועסטער אויך ניט געוואלט בלייבען אין דרויסען און מיט די צוויי קינדער איהרע מיט געוואלד זיך אריינגעקוועטשט און עס האט ניט געהאלפען וואס די שוועגערין האט פראטעסטירט און געשריגען, אז מען וועט איהר ספוילען דעם אויטאמאביל און עס איז גלאט ניט שעהן עפעס אזא האליאסטרע.

אבער די שמאלציגע שוועגערין איז שוין געזעסען, די צוויי קינדער אויף ביידע קניען און מיט שטאלץ זיך אויסגעגלייכט,

גינסקי איז דאָ אין אָפּיס און קוועלט פון נחת, ווי שעהן און געשיקט אסתר׳ל אַרבייט דערמאָלט. זי געהט איהר נאָך יעדען טריט, קוקט אויף אַלעם וואָס זי טוט און עס דאַכט זיך איהר, ווי זי וואָלט אין יעדער זאַך מיטגעהאָלפען און האָט א חלק אין דעריין, און איבערהויפּט האָט זי אַזאַ הנאה פון איהר מאקס׳ען, ווי שעהן ער רעדט און האַנדעלט מיט די סוחרים און ווי חושך ער האָט אַמאָל אויסגעזעהען, ווען ער איז געשטאַנען ביי יענעם און האָט געאַרבייט, געווען אונטערטהעניג און יעדע מינוט מורא געהאַט ער זאָל ניט חלילה דורך עפּעס אַ סיבה פּאַרליערען דעם דזשאַב און פון אַזעלכע זאַכען ניט געוואוסט פון דאַנען אַהין, און זי פיהלט איצט, ווי ווען זי זאָל זיך ניט שעהמען, וואָלט זי איהם געפאַלען אויפ׳ן האַלז און איהם אויסגעקושט, איבערהויפּט דאָ, ווען ער האָט מיט אַ סוחר אַוועקצוגעהען און ער גיט זיך אַ טו־אָן דעם שעהנעם אויבער־ראָק, נעהמט אַ קליין שעהן פאַרבונדען פּעקעלע אין האַנט, די פאונטאַן־פּען אַריינגעשטעקט אין בוזים־קעשענע, דאָס טשעק־ביכעל אין ברוסט־טאַש און געהט מיט דעם סוחר אַרויס פון אָפּיס. זי בלייבט נאָך אַ ווײַלע דאָ זיצען. ווי וועגען עפּעס נאָכדענקענדיג, דערגאַד ווידער אין שאַפּ אַריין און זי נעהמט זיך צו דער אַרבייט מיט געשמאַק, מיט נחת.

אַרום פיער אַזייגער קומט מר. בוגינסקי אָדער איהר מאַקס צוריק. ער איז גוט אויפגעלייגט. גיט זיך אַ קוק אַרום שאַפּ מיט אינערליכע הנאה, דערזעהט זיין חנה׳ן ווי פלייסיג און ווי איהם דאַכט זיך, באַ׳חנ׳ט זי אַרבייט, און עפּעס אַזאַ וואַרם געפיהל צו איהר נעהמט איהם אַרום און עס דאַכט זיך איהם, ווי ער וואָלט זי שוין לאַנג ניט געהאַט געזעהען און עפּעס איז זי שעהנער און האַ׳טעמ׳טער געוואָרען און אַזוי ווי די טאָכטער און קיין אַנדערער איז גראָד אין אָפּיס ניט פאַראַן, געהט ער צו צו איהר: — חנה, קום נאָר פאַר א מינוט אין אָפּיס. לאָזט זי ליגען די אַרבייט אין מיטען און געהט איהם נאָך, — מסתמא

דערצעהלען.

אריינקומענדיג אין אַפיס, טוט ער זיך אוים דעם אויבער־ראק און גלאַט פון יוצא־וועגען באמערקט ער: — דו אַרבייטססט אַלץ אַזוי פלייסיג, חנה, און איידער זי האַט נאָר צייט עפעס צו ענטפערען, גיט ער זי אַ ציה צו זיך מיט אַזאַ ווארעמקייט און נעהמט זי ליידענשאַפטליך קושען, עפעס ווי ער וואָלט ס'ערשטע מאָל געקראַגען די געלעגנעהייט מיט איהר אַליין צו פאַרבלייבען.

— משוגע'נער! עפעס אין מיטען דרינען?! — קען זי קוים אַרויסשטאַמלען און טוליעט זיך צו איהם פעסטער און דורך די ווענטלעך פון אַפיס הערט זיך דאַס ריטמישע קלאַפען און רוישען פון זיינע מאַשינען און אין דרויסען נעהמט זיך שוין זעצען די שפעטע נאַכמיטאַג־זון.

האַט ער איהר דאַך וועגען אַ וויכטיגען ביזנעס־עניין צו